

## **BOODSCHAP**

**van paus Franciscus voor de Wereldmissiedag 2022 “Om mijn getuigen te zijn” (Hand. 1, 8)**

**6 januari 2022**

Geliefde broeders en zusters,

Deze woorden horen bij het laatste gesprek van de verrezen Jezus met zijn leerlingen, voordat Hij naar de hemel opsteeg, zoals beschreven in de Handelingen van de Apostelen: “Gij zult kracht ontvangen van de Heilige Geest die over u komt, om mijn getuigen te zijn in Jeruzalem, in geheel Judea en Samaria en tot het uiteinde der aarde” (1, 8). En dat is ook het thema van Wereldmissiedag 2022, die zoals altijd, ons helpt te beleven dat de Kerk van nature missionair is. Dit jaar biedt deze dag ons de gelegenheid enkele gebeurtenissen te vieren die belangrijk zijn voor het leven en de missie van de Kerk: 400 jaar geleden de oprichting van de Congregatie *de Propaganda Fide* - tegenwoordig Congregatie voor de Evangelisatie van de volkeren - en 200 jaar geleden het Genootschap tot Voortplanting [verspreiding] van het Geloof. Dit genootschap kreeg samen met het Genootschap van de Heilige Kindsheid en het Liefdewerk van de heilige Apostel Petrus 100 jaar geleden de titel “pauselijk”.

Laten wij stil staan bij de drie sleutelbegrippen die de drie fundamenteën van het leven en de zending van de leerlingen samenvatten: “Om mijn getuigen te zijn”, “tot aan het uiteinde der aarde” en “gij zult de kracht ontvangen van de Heilige Geest”.

*1. Om mijn getuigen te zijn - De roeping van alle christenen om te getuigen van Christus*

Dit is het middelpunt, de kern van het onderricht van Jezus aan zijn leerlingen met het oog op hun zending in de wereld. Alle leerlingen zullen dankzij de Heilige Geest die zij ontvangen, getuigen zijn van Jezus: zij worden als zodanig aangesteld door de genade. Waar zij ook gaan, waar zij ook zijn. Zoals Christus de eerst gezondene is, dat wil zeggen gezondene van de Vader (vgl. Joh. 20, 21) en als zodanig zijn “getrouwe getuige” (vgl. Apok. 1, 5), zo is iedere christen geroepen missionaris en getuige van Christus te zijn. En de Kerk, de gemeenschap van de leerlingen van Christus, heeft geen andere

zending dan het evangeliseren van de wereld door te getuigen van Christus. De identiteit van de Kerk is evangeliseren.

Door een dieper herlezen van het geheel van de tekst, worden ons enkele aspecten duidelijk die nog steeds actueel zijn voor de zending die door Christus aan zijn leerlingen is toevertrouwd: “Gij zult mijn getuigen zijn”. Het meervoud onderstreept het *gemeenschappelijke-kerkelijke* karakter van de missionaire roeping van de leerlingen. Iedere gedoopte is in de Kerk en in opdracht van de Kerk geroepen voor de missie: daarom vervult men de zending samen, niet individueel, in gemeenschap met de kerkgemeenschap en niet op eigen initiatief. En ook al is er iemand die in een bepaalde, heel bijzondere situatie de evangeliserende zending alleen voortzet, dan verricht hij deze, en zal hij deze altijd moeten verrichten, in gemeenschap met de Kerk, die hem heeft gezonden. Zoals de heilige Paulus VI leerde in de apostolische exhortatie *Evangelii nuntiandi*, een mij zeer dierbaar document: “Evangeliseren is nooit en voor niemand een individuele en geïsoleerde, maar een ten diepste kerkelijk daad. Wanneer de onbekendste prediker, catechist of herder op de meest afgelegen plaats het evangelie verkondigt, zijn kleine gemeenschap bijeenbrengt of een sacrament toedient, ook al is hij alleen, dan stelt hij toch een daad van de Kerk en is zijn gebaar door middel van institutionele relaties, maar ook door middel van onzichtbare banden en diepe wortels in de orde van de genade, verbonden met de evangeliserende activiteit van heel de Kerk (*Evangelii nuntiandi*, 60)”. De Heer Jezus heeft immers niet toevallig zijn leerlingen twee aan twee uitgezonden; het getuigenis van de christenen voor Christus heeft voor alles een gemeenschappelijk karakter. Vandaar het wezenlijke belang van de aanwezigheid van een gemeenschap bij het vervullen van de zending, ook al is deze klein.

Op de tweede plaats wordt van de leerlingen gevraagd hun *persoonlijke leven in het teken van missie* te beleven: zij zijn door Jezus in de wereld gezonden niet alleen om een zending *te vervullen*, maar ook de aan hun toevertrouwde missie te *beleven*; niet alleen om getuigenis *af te leggen*, maar ook en vooral om getuigen van Christus *te zijn*. Zoals de apostel Paulus met werkelijk ontroerende woorden zegt: “Altijd dragen wij het sterven van Jezus in ons lichaam mee, want ook het leven van Jezus moet in ons lichaam openbaar worden” (2 Kor. 4, 10). Het wezen van missie is het getuigen van Christus, dat wil zeggen, van zijn leven, lijden, dood en verrijzenis uit liefde voor de Vader en de mensheid. Het is geen toeval dat de apostelen een vervanger

voor Judas hebben gezocht onder hen die, net als zij, getuigen waren geweest van zijn verrijzenis (vgl. Hand. 1, 22). Het is Christus en de verrezen Christus, Hij van wie wij moeten getuigen en wiens leven wij moeten delen. Missionarissen van Christus worden niet gezonden om zichzelf mee te delen, hun kwaliteiten en overtuigingskracht of om hun managers capaciteiten te tonen. Zij hebben integendeel de zeer hoge eer Christus aan te bieden, in woorden en daden, door aan allen de Blijde Boodschap van zijn heil met vreugde en vrijmoedigheid te verkondigen, zoals de eerste apostelen.

Daarom is de ware getuige in laatste instantie een “martelaar”, hij die zijn leven geeft voor Christus en daarbij de gave beantwoordt die Christus van zichzelf heeft gemaakt. “De eerste motivering om te evangeliseren is de liefde van Jezus die wij hebben ontvangen, de ervaring door Hem te zijn gered welke ons ertoe aanzet Hem steeds meer lief te hebben” (*Evangelii gaudium*, 264).

Ten slotte blijft, wat het christelijk getuigenis betreft, de opmerking van de heilige paus Paulus VI nog altijd gelden: “De hedendaagse mens luistert liever naar getuigen dan naar leraren, of als hij luistert naar leraren, dan doet hij dat, omdat zij getuigen zijn” (*Evangelii nuntiandi*, 41). Daarom is het getuigenis van een evangelisch leven van de christenen fundamenteel voor het doorgeven van het geloof. Anderzijds blijft de taak om zijn persoon en boodschap te verkondigen evenzeer noodzakelijk. Immers, zo gaat dezelfde Paulus VI verder: “Ja, de prediking - deze verkondiging van de boodschap met woorden - blijft onontbeerlijk. [...] Het woord blijft altijd actueel, vooral wanneer het de drager van Gods macht is. Daarom blijft het axioma van de heilige Paulus nog steeds actueel: ‘Het geloof ontstaat door de prediking’ (Rom. 10,17): het is juist *het gehoorde Woord dat tot geloof brengt*” (*ibid.* 42).

Daarom gaan bij evangelisatie het voorbeeld van een christelijk leven en de verkondiging van Christus samen. Het een dient het ander. Het zijn de twee longen waarmee iedere gemeenschap moet ademen om missionair te zijn. Dit volle, coherente en vreugdevolle getuigenis van Christus zal ook in het derde millennium zeker een aantrekkingskracht hebben voor de groei van de Kerk. Ik spoor daarom allen aan om de moed, de vrijmoedigheid, de *parresia*, van de eerste christenen weer op zich te nemen om in woord en daad, in iedere levenssfeer van Christus te getuigen.

## 2. *“Tot aan het uiteinde der aarde” - De voortdurende actualiteit van een zending van universele evangelisatie*

Wanneer de verrezen Heer zijn leerlingen aanspoort om zijn getuigen te zijn, verkondigt Hij waarheen zij worden uitgezonden: “In Jeruzalem, in geheel Judea en Samaria en tot het uiteinde der aarde” (Hand. 1, 8). Hier komt heel duidelijk het universele karakter van de zending van de leerlingen naar voren. Het gaat om een geografisch “centrifugale” beweging, als het ware in concentrische cirkels, vanuit Jeruzalem, dat door de joodse traditie als middelpunt van de wereld wordt beschouwd, naar Judea en Samaria en tot “aan het uiteinde der aarde”. Zij worden niet gezonden om proselitisme te bedrijven, maar om te verkondigen; een christen doet niet aan proselitisme. De Handelingen van de Apostelen vertellen ons over deze missionaire beweging en geeft ons een zeer mooi beeld van de Kerk “die erop uitgaat” om haar roeping te vervullen om te getuigen van Christus de Heer, waaraan door de goddelijke Voorzienigheid richting wordt gegeven door middel van concrete levensomstandigheden. De eerste christenen werden namelijk in Jeruzalem vervolgd en verspreidden zich daarom over Judea en Samaria en legden overal van Christus getuigenis af (vgl. Hand. 8, 1.4).

Iets dergelijks gebeurt nog steeds in onze tijd. Ten gevolge van godsdienstvervolgingen en omstandigheden van oorlog en geweld worden veel christenen gedwongen uit hun land naar andere landen te vluchten. Wij zijn deze broeders en zusters dankbaar dat zij zich niet opsluiten in hun lijden, maar in de landen die hen opnemen, getuigenis afleggen van Christus en van de liefde van God. Hiertoe spoorde de heilige paus Paulus VI hen aan, toen hij nadacht over “de verantwoordelijkheid die de emigranten hebben in de landen die hen ontvangen” (Evangelii nuntiandi, 21). Wij ervaren inderdaad steeds meer hoe de aanwezigheid van gelovigen van verschillende nationaliteiten het aanzien van de parochies verrijkt en universele, katholieker maakt. Dientengevolge is de pastorale zorg voor migranten een missionaire activiteit die niet verwaarloosd mag worden en die ook de lokale gelovigen kan helpen om de vreugde van het christelijk geloof dat zij hebben ontvangen, opnieuw te ontdekken.

De aanduiding “tot aan het uiteinde der aarde” zal de leerlingen van Jezus in iedere tijd uitdagen en steeds ertoe moeten aanzetten verder te gaan dan de gebruikelijke plaatsen om van Hem te getuigen.

Ondanks alle mogelijkheden die te danken zijn aan de vooruitgang van de moderne tijd, bestaan er vandaag de dag nog steeds gebieden waar de missionarissen als getuigen van Christus met de Blijde Boodschap van zijn liefde nog niet gekomen zijn. Anderzijds zal geen enkele menselijke realiteit ontsnappen aan de aandacht van de leerlingen van Christus wanneer zij worden gezonden. De Kerk van Christus trok “er altijd op uit”, en doet dit en zal dit blijven doen, naar nieuwe geografische, maatschappelijke, existentiële horizonten, naar plaatsen en menselijke situaties “aan de uiteinden” om getuigenis af te leggen van Christus en zijn liefde voor alle mannen en vrouwen van ieder volk, iedere cultuur, iedere maatschappelijke positie. In deze zin zal missie altijd ook een *missio ad gentes* zijn, zoals ons het Tweede Vaticaans Concilie heeft geleerd, omdat de Kerk altijd verder zal moeten gaan, verder dan de eigen grenzen, om voor allen te getuigen van de liefde van Christus. Wat dit betreft, denk ik aan de zeer vele missionarissen en bedank ik hen die hun leven hebben gegeven om “verder” te gaan, daarbij gestalte gevend aan de liefde van Christus jegens de zeer vele broeders en zusters die zij hebben ontmoet.

### 3. “Gij zult de kracht van de Heilige Geest ontvangen”- Zich steeds laten sterken en leiden door de Geest

Toen de verrezen Christus zijn leerlingen de boodschap verkondigde om zijn getuigen te zijn, heeft Hij ook de genade voor die grote verantwoordelijkheid beloofd: “Gij zult de kracht ontvangen van de Heilige Geest om mijn getuigen te zijn” (Hand. 1, 8). Volgens de Handelingen van de Apostelen vond juist als gevolg van de neerdaling van de Heilige Geest over de leerlingen van Jezus het eerste getuigenis van de gestorven en verrezen Christus plaats met een kerugmatische verkondiging, de zogenaamde zendingsredevocering van de heilige Petrus, aan de inwoners van Jeruzalem. Zoals “niemand kan zegen: ‘Jezus is de Heer,’ tenzij door de Heilige Geest”(1 Kor. 12, 3), zo zal geen enkele christen een volledig en echt getuigenis van Christus de Heer kunnen geven zonder de inspiratie en de hulp van de Geest. Daarom is iedere missionaire leerling van Christus geroepen om het fundamentele belang van het werken van de Geest te erkennen, met Hem het alledaagse leven te leven en voortdurend kracht en inspiratie van Hem te ontvangen. Wat meer is, juist wanneer wij ons moe, gedemotiveerd, verloren voelen, laten wij er dan aan denken onze toevlucht te nemen tot de Heilige Geest in het gebed, dat - ik wil dit nogmaals onderstrepen - een fundamentele rol heeft

in het missionaire leven, om ons te laten verkwikken en te laten sterken door Hem die de onuitputtelijke goddelijke bron van nieuwe energie en vreugde is om met anderen het leven van Christus te delen. “De vreugde van de Geest ontvangen is een genade. En het is *de enige kracht* die wij kunnen hebben om het evangelie te verkondigen, om het geloof in de Heer te belijden” (*Boodschap aan de Pauselijke Missiewerken*, 21 mei 2020). Zo is de Geest de werkelijke hoofdrolspeler in de missie: Hij schenkt het juiste woord op het juiste ogenblik op de juiste wijze.

In het licht van het werken van de Heilige Geest willen wij ook de missionaire verjaardagen van 2022 verstaan. De reden van de instelling van de Heilige Congregatie de *Propaganda Fide* in 1622 was het verlangen de missionaire opdracht in nieuwe gebieden te bevorderen. Een providentiële intuïtie! De Congregatie is cruciaal gebleken voor dat de evangeliserende zending van de Kerk dat wil zeggen dat ze onafhankelijk was van inmenging van wereldse machten om de lokale Kerken te kunnen stichten die tegenwoordig zoveel kracht laten zien. Wij wensen dat de Congregatie evenals in de voorbije vier eeuwen met het licht en de kracht van de Geest haar werk voortzet en intensiveert bij het coördineren, organiseren, bezielen van de missionaire activiteiten van de Kerk.

Dezelfde Geest, die de universele Kerk leidt, inspireert ook eenvoudige mannen en vrouwen tot buitengewone missies. Zo heeft een Frans meisje, Pauline Jaricot, precies 200 jaar geleden Het Genootschap tot *Voortplanting van het Geloof* gesticht; haar zaligverklaring wordt in dit jubileumjaar gevierd. Hoewel in precare omstandigheden, ontving zij de inspiratie van God om een netwerk van gebed en geldinzameling voor de missionarissen in beweging te zetten, zodat de gelovigen actief konden deelnemen aan de missie “tot aan het uiteinde der wereld”. Uit dit geniale idee werd Wereldmissiedag geboren, die wij elk jaar vieren en waarvan de collecte in alle gemeenschappen bestemd is voor het universele fonds waarmee de paus de missionaire activiteit ondersteunt.

In deze context herinner ik ook aan de Franse bisschop Charles de Forbin-Janson, die het Genootschap van de heilige Kindsheid begon om de missie onder kinderen te bevorderen met het motto “Kinderen evangeliseren kinderen, kinderen bidden voor kinderen, kinderen helpen kinderen in heel de wereld”; evenals ook mevrouw Jeanne Bigard, die het Liefdewerk van de

Heilige Apostel Petrus het licht deed zien ter ondersteuning van seminaristen en priesters in de missie. Deze drie missiewerken zijn precies honderd jaar geleden als “pauselijk” erkend. En ook onder de inspiratie en de leiding van de Heilige Geest stichtte de honderdvijftig jaar geleden geboren zalige Paolo Manna de Priester Missie Bond om priesters, religieuzen en heel het volk van God bezielen en gevoelig te maken voor de missie. Van dit laatste genootschap maakte Paulus VI, die de pauselijke erkenning ervan bevestigde, zelf deel uit. Ik vermeld deze vier Pauselijke Missiewerken vanwege hun grote historische verdiensten en ook om u uit te nodigen u in dit bijzondere jaar te verheugen over de activiteiten, verricht ter ondersteuning van de evangeliserende zending in de universele Kerk en in de lokale Kerken. Ik wens dat de lokale Kerken in deze Werken een solide instrument kunnen vinden om de missionaire geest in het Volk van God te voeden.

Geliefde broeders en zusters, ik blijf dromen van een geheel missionaire Kerk en een nieuwe tijd van missionaire activiteit van de christelijke gemeenschappen. En ik herhaal de wens van Mozes voor het volk op weg: “Ik zou willen dat heel het volk van de Heer profeteerde” (Num. 11, 29). Ja, waren wij allen in de Kerk maar wat wij al zijn krachtens het doopsel: profeten, missionarissen van de Heer! Met de kracht van de Heilige Geest en tot de uiteinden van de wereld. Maria, Koningin van de missies, bid voor ons!

Rome, Sint Jan van Lateranen, 6 januari 2022, Verschijning van de Heer.  
Franciscus

*Vertaling: drs. H.M.G. Kretzers*

*Eindredactie: A. Kruse, MA*

*Copyright: Libreria Editrice Vaticana/SRKK*

## **BOODSCHAP**

### **van paus Franciscus voor de 56ste Wereldcommunicatiedag: Luisteren met het oor van het hart 24 januari 2022**

Geliefde broeders en zusters,

Vorig jaar hebben wij nagedacht over de noodzaak van “gaan en zien” om de werkelijkheid te ontdekken en deze te kunnen vertellen, waarbij wij uitgingen van het ervaren van gebeurtenissen en de ontmoeting met mensen. Deze lijn volgend, wil ik nu de aandacht vestigen op een ander werkwoord, “luisteren”, dat bepalend is in de grammatica van de communicatie en een voorwaarde voor een authentieke dialoog.

Wij zijn in feite het vermogen aan het verliezen om te luisteren naar iemand die wij voor ons hebben, hetzij in het normale verloop van de dagelijkse relaties, hetzij in de debatten over de belangrijkste onderwerpen van het maatschappelijk leven. Tegelijkertijd kent het luisteren een nieuwe belangrijke ontwikkeling binnen het gebied van communicatie en informatie door het gevarieerde aanbod van *podcasts en chats*, als een bevestiging van het feit dat luisteren essentieel blijft voor de menselijke communicatie.

Aan een beroemde medicus, die gewend was de wonden van de ziel te genezen, is de vraag gesteld wat de grootste behoefte van het menselijk wezen is. Hij antwoordde: “Het onbegrensde verlangen gehoord te worden”. Een verlangen dat vaak verborgen blijft, maar dat iedereen uitdaagt die geroepen is opvoeder te zijn of iemand die is belast met de vorming of hoe dan ook een rol van communicator vervult: ouders en leraren, herders en werkers in de pastoraal, deskundigen op het gebied van informatie en allen die een maatschappelijke of politieke dienst verlenen.

#### *Luisteren met het oor van het hart*

Uit de bladzijden van de Bijbel leren wij dat luisteren niet alleen de betekenis heeft van een akoestische gewaarwording, maar ook essentieel verbonden is met de relatie van de dialoog tussen God en de mensheid. “*Shema’ Israel’* - Luister, Israël - (Deut. 6, 4), het begin van het eerste gebod van de Torah, wordt in de Bijbel telkens weer voorgehouden. De heilige Paulus zal dan



ook bevestigen dat “het geloof ontstaat uit het luisteren” (vgl. Rom. 10, 17). Het initiatief komt immers van God die tot ons spreekt en aan wie wij een antwoord geven, wanneer wij naar Hem luisteren; en ook dit luisteren komt uiteindelijk van zijn genade, zoals bij een pasgeboren kind gebeurt, dat de blik en de stem van mama en papa beantwoordt. Onder de vijf zintuigen lijkt het door God bevoorrechte zintuig dat van het gehoor te zijn, misschien omdat het minder invasief is, discreter dan het zicht en het menselijk leven dus meer vrijlaat.

Luisteren komt overeen met de nederige stijl van God. Het is de handeling die het God mogelijk maakt zich te openbaren als Degene die door te spreken de mens scheidt naar zijn beeld en door te luisteren hem erkent als een eigen gesprekspartner. God bemint de mens: daarom richt Hij het Woord tot hem, daarom “neigt Hij zijn oor” om naar hem te luisteren.

De mens neigt daarentegen ernaar de relatie te ontvluchten, zich af te wenden en “zijn oren te sluiten” om niet te hoeven luisteren. De weigering om te luisteren wordt vaak uiteindelijk agressiviteit jegens de ander, zoals gebeurt bij de toehoorders van de diaken Stefanus, die hun oren toestopten en zich allen op hem stortten (vgl. Hand. 7, 57).

Enerzijds is er dus God, die zich openbaart door zich belangeloos mee te delen, anderzijds de mens aan wie wordt gevraagd zich af te stemmen, te luisteren. De Heer roept de mens uitdrukkelijk op tot een verbond van liefde, zodat hij ten volle kan worden wat hij is: beeld en gelijkenis van God in zijn vermogen te luisteren, te ontvangen, ruimte te geven aan de ander. Luisteren is uiteindelijk een dimensie van de liefde.

Daarom roept Jezus zijn leerlingen op om de hoedanigheid van hun luisteren te onderzoeken, “Let dus op hoe gij luistert” (Luc. 8, 18): zo spoort Hij hen aan na de parabel van de zaaier verteld te hebben en daarbij geeft Hij te verstaan dat het niet voldoende is te luisteren, maar dat men het ook goed moet doen. Alleen wie het Woord met een “goed en edel hart” ontvangt en trouw bewaart, brengt vruchten van leven en heil voort (vgl. Luc. 8, 15). Alleen door te letten op degene naar wie wij luisteren, naar *datgene waarnaar wij luisteren*, en *hoe* wij luisteren, kunnen wij groeien in de kunst van het communiceren, waarvan de kern niet een theorie of een techniek is, maar “het vermogen van het hart dat de nabijheid mogelijk maakt” (apost.

exhort. *Evangelii gaudium*, 171).

Wij hebben allen oren, maar zeer vaak slaagt ook wie een volmaakt gehoor heeft, er niet in naar de ander te luisteren. Er is immers een innerlijke doofheid, die erger is dan de fysieke doofheid. Luisteren betreft immers niet alleen het zintuig van het gehoor, maar heel de persoon. De ware zetel van het luisteren is het hart. Koning Salomo toonde zich, hoewel hij zeer jong was, wijs, omdat hij de Heer vroeg om hem een “hart dat luistert” (vgl. 1 Kon. 3, 9), te geven. En de heilige Augustinus nodigde ertoe uit te luisteren met het hart (*corde audire*), de woorden niet uiterlijk in de oren te ontvangen, maar geestelijk in het hart: “Heb het hart niet in uw oren, maar uw oren in het hart”.<sup>1</sup> En de heilige Franciscus van Assisi spoorde zijn eigen broeders aan om “het oor van het hart te neigen”.<sup>2</sup>

Daarom is het eerste luisteren dat men opnieuw moet ontdekken, wanneer men naar een ware communicatie zoekt, het luisteren naar zichzelf, de échte eigen behoeften, die geschreven staan in het binnenste van iedere persoon. En men kan niet anders dan opnieuw beginnen te luisteren naar hetgeen ons uniek in de schepping maakt: het verlangen in relatie te staan met anderen en de Andere. Wij zijn niet gemaakt om als losse atomen te leven, maar samen.

### *Het luisteren als een voorwaarde voor een goede communicatie*

Er is een gebruik van het gehoor dat niet een echt luisteren, maar het tegenovergestelde daarvan is: afluisteren. Een verleiding die steeds aanwezig is en die tegenwoordig in de tijd van de sociale netwerken steeds sterker lijkt te worden, is afluisteren en spioneren en zo anderen als instrument gebruiken voor ons eigen belang. Wat de communicatie goed en ten volle menselijk maakt, is daarentegen nu juist het luisteren naar wie wij voor ons hebben, van aangezicht tot aangezicht, het luisteren naar de ander die wij benaderen met een loyale, vertrouwvolle en eerlijke openheid.

Een gebrek aan luisteren, dat wij zo vaak in het dagelijks leven ervaren, blijkt helaas ook duidelijk in het openbare leven, waar men “in plaats van naar elkaar te luisteren” langs elkaar heen praat. Dat is een symptoom van het feit

---

<sup>1</sup> “Nolite habere cor in auribus, sed aures in core” (*Sermo* 380, 1: *Nuova Biblioteca Agostiniana*, 34, 568).

<sup>2</sup> *Lettera a tutto l’Ordine: Fonti francescane*, 216

dat men eerder naar consensus zoekt dan naar de waarheid en het goede; men let meer op het publiek dan op het luisteren. Goede communicatie probeert niet met een op effectgerichte uitspraak indruk te maken op het publiek met als doel de gesprekspartner belachelijk te maken, maar schenkt aandacht aan de redenen van de ander en wil de complexiteit van de werkelijkheid te begrijpen. Het is triest, wanneer er ook in de Kerk zich ideologische gelederen vormen, het luisteren verdwijnt en plaats maakt voor onvruchtbare tegenstellingen.

In werkelijkheid communiceren wij in veel dialogen helemaal niet. Wij wachten er eenvoudigweg op dat de ander uitgesproken is om ons standpunt op te dringen. In deze situaties is, zoals de filosoof Abraham Kaplan opmerkt<sup>3</sup>, de dialoog een *duoloog*, een monoloog met twee stemmen. Bij een ware communicatie treden daarentegen het ik en het jij beide “naar buiten”, zich uitstrekkend naar elkaar.

Luisteren is dus het eerste onmisbare ingrediënt van een dialoog en goede communicatie. Men communiceert niet, als er niet eerst naar iemand wordt geluisterd, en men beoefent geen goede journalistiek zonder het vermogen om te luisteren. Om een degelijke, evenwichtige en volledige informatie te verschaffen is het noodzakelijk lang geluisterd te hebben. Om te vertellen over een gebeurtenis of om een werkelijkheid te beschrijven in een *reportage* is het essentieel dat men heeft weten te luisteren, waarbij men ook bereid is van idee te veranderen, de eigen uitgangshypotheses te wijzigen.

Alleen als men buiten een monoloog treedt, kan men immers komen tot de harmonie van stemmen die een waarborg is voor een ware communicatie. Naar meer bronnen luisteren, “niet stoppen bij de eerste herberg” garandeert - zoals de beroepsdeskundigen leren - voor de informatie die wij doorgeven, betrouwbaarheid en eerlijkheid. Onder broeders en zusters, ook in de Kerk, naar meer stemmen luisteren, naar elkaar luisteren maakt het ons mogelijk de kunst van de onderscheiding te beoefenen, de kunst die altijd verschijnt als het vermogen om zich in een symfonie van stemmen te oriënteren.

Maar waarom de moeite om te luisteren onder ogen zien? Een grote

---

<sup>3</sup> Vgl. *The life of dialogue*, in J.D. Roslansky ed., *Communication. A discussion at the Nobel Conference*, North-Holland Publishing Company - Amsterdam 1969, 89-108.

diplomaat van de Heilige Stoel, kardinaal Agostino Casaroli, sprak van de “marteling van het geduld”, die noodzakelijk is om te horen en gehoord te worden bij onderhandelingen met de moeilijkste gesprekspartners om in omstandigheden waarin de vrijheid beperkt wordt een zo goed mogelijk resultaat te verkrijgen. Maar ook in minder moeilijke omstandigheden vraagt luisteren altijd om de deugd van het geduld, samen met het vermogen zich door de waarheid te laten verrassen, al was het maar een fragment van de waarheid, in de persoon naar wie wij luisteren. Alleen verbazing maakt kennis mogelijk. Ik denk aan de oneindige nieuwsgierigheid van een kind dat kijkt naar de omringende wereld met opengesperde ogen. Met deze geestesgesteldheid - de verwondering van een kind in het bewustzijn van een volwassene - is luisteren altijd een verrijking, omdat er altijd iets zal zijn, ook al is het minimaal, dat ik van een ander zal kunnen leren en in mijn leven zal kunnen benutten.

Het vermogen om naar de maatschappij te luisteren is uitermate kostbaar in deze tijd die door de langdurende pandemie is getroffen. Zeer veel van tevoren opgehoopt wantrouwen tegen de “officiële informatie” heeft ook een “infodemie” veroorzaakt, waarbinnen men steeds meer moeite heeft de wereld van de informatie geloofwaardig en transparant te maken. Men moet het oor te luisteren leggen en vooral in de diepte luisteren naar het maatschappelijk onbehagen dat is toegenomen door de vertraging in of het ophouden van veel economische activiteiten.

Ook de werkelijkheid van gedwongen migraties is een complexe problematiek en niemand heeft een recept bij de hand om dit op te lossen. Ik herhaal dat het om de vooroordelen over migranten te overwinnen en de hardheid van onze harten te doen smelten, nodig is te proberen om naar hun verhalen te luisteren. Een naam en een geschiedenis geven aan ieder van hen. Veel goede journalisten doen dat al. En veel anderen zouden het willen doen, als ze het alleen maar konden. Laten wij hen bemoedigen! Laten wij naar die geschiedenissen luisteren! Ieder zal dan vrij zijn om die politiek over migratie te steunen die hij het meest geëigend voor het eigen land vindt. Maar laten wij in elk geval geen nummers, geen gevaarlijke indringers voor ogen hebben, maar een gezicht en een geschiedenis van concrete personen, een blik, verwachtingen, het lijden van mannen en vrouwen naar wie geluisterd moet worden.

## *Naar elkaar luisteren in de Kerk*

Ook in de Kerk is er zeer veel behoefte om te luisteren en naar elkaar te luisteren. Het is de kostbaarste en vruchtbaarste gave die wij elkaar kunnen geven. Wij christenen vergeten dat de dienst van het luisteren ons is toevertrouwd door Hem die de luisteraar bij uitstek is, aan wiens werk wij geroepen zijn deel te nemen. “Wij moeten luisteren met het oor van God, als wij willen kunnen spreken met zijn Woord”.<sup>4</sup> Zo herinnert de protestantse theoloog Dietrich Bonhoeffer ons eraan dat de eerste dienst die men in de gemeenschap aan de ander verschuldigd is, bestaat in het naar hem luisteren. Wie niet weet te luisteren naar zijn broeder of zuster, zal evenmin in staat zijn naar God te luisteren.<sup>5</sup>

Bij het pastorale handelen is het belangrijkste werk “het apostolaat van het oor”. Luisteren alvorens te spreken, zoals de apostel Jacobus aanspoort: “Ieder mens moet vlug zijn om te luisteren, maar langzaam om te spreken” (1, 19). Belangeloos een deel van de eigen tijd geven om te luisteren naar mensen is een eerste gebaar van liefde.

Sinds kort is er een synodaal proces gestart. Laten wij bidden dat het een grote gelegenheid is om naar elkaar te luisteren. Gemeenschap is immers niet het resultaat van strategieën en programma's, maar wordt opgebouwd waar broeders en zusters naar elkaar luisteren. Zoals bij een koor de eenheid niet vraagt om uniformiteit, monotonie, maar pluraliteit en variëteit van stemmen, de polyfonie. Tegelijkertijd zingt iedere stem door naar de andere stemmen te luisteren en in relatie met de harmonie van het geheel. Deze harmonie wordt uitgedacht door de componist, maar de verwezenlijking ervan hangt af van de symfonie van alle en de individuele stemmen.

In het bewustzijn deel te hebben aan een gemeenschap die ons voorafgaat en ons insluit, kunnen wij opnieuw een symfonische Kerk ontdekken waarin ieder in staat is met eigen stem te zingen en daarbij die van de anderen als een geschenk te verwelkomen om de harmonie van het geheel, gecomponeerd door de Heilige Geest, te laten zien.

---

<sup>4</sup> D. Bonhoeffer, *La vita comune*, Queriniana, Brescia 2017, 76.

<sup>5</sup> Vgl. *ibid.*, 75.

Rome, Sint Jan van Lateranen, 24 januari 2022, Gedachtenis van de heilige  
Franciscus van Sales  
Franciscus

*Vertaling: drs. H.M.G. Kretzers*

*Eindredactie: A. Kruse, MA*

*Copyright: Libreria Editrice Vaticana/SRKK*

## BOODSCHAP

**van paus Franciscus voor de Veertigdagentijd 2022: “Laten we niet moede worden goed te doen: als we de moed niet verliezen, zullen we te zijner tijd de oogst binnenhalen. Laten we dus, zolang we tijd hebben, goed doen aan allen” (Gal. 6, 9-10a)**

**2 maart 2022 (Aswoensdag)**

Geliefde broeders en zusters,

De Veertigdagentijd is een gunstige tijd voor persoonlijke en gemeenschappelijke vernieuwing, die ons brengt naar het Pasen van Jezus Christus, die gestorven en opgestaan is. Voor de weg van de Veertigdagentijd van 2022 zal het goed zijn ons te bezinnen op de aansporing van de heilige Paulus tot de Galaten: “Laten we niet moede worden goed te doen: als we de moed niet verliezen, zullen we te zijner tijd de oogst binnenhalen. Laten we dus, zolang we tijd hebben, goed doen aan allen” (Gal. 6, 9-10a).

### 1. Zaaïen en oogsten

In deze passage roept de apostel het beeld op van het zaaïen en het oogsten, dat Jezus zo dierbaar is (vgl. Mat. 13). De heilige Paulus spreekt ons van een *kairós*: een gunstige tijd om het goede te zaaïen met het oog op de oogst. Wat is deze gunstige tijd voor ons? Het is zeker de Veertigdagentijd, maar het geldt ook voor heel het aardse bestaan, waarvan de Veertigdagentijd in zekere zin een beeld is.<sup>6</sup> In ons leven hebben maar al te vaak de overhand de hebzucht en hoogmoed, het verlangen om te hebben, te vergaren en te consumeren. Dat laat de dwaze man uit de parabel in het evangelie zien, die zijn leven veilig en gelukkig achtte vanwege de grote oogst die opgeslagen was in zijn graanschuren (vgl. Luc. 12, 16-21). De Veertigdagentijd nodigt ons uit tot bekering, tot verandering van mentaliteit, zodat het leven zijn waarheid en schoonheid heeft, niet zozeer in het hebben als wel in het geven, niet zozeer in het vergaren als wel in het zaaïen van het goede en het samen delen.

De eerste boer is God zelf, die edelmoedig “in de mensheid kiemen van het goede blijft zaaïen” (Fratelli tutti, 54). Gedurende de Veertigdagentijd

---

<sup>6</sup> Vgl. de heilige Augustinus, Sermonen 243, 9,8; 270,3; En. In Ps. 110,1.

worden wij opgeroepen om een antwoord te geven op Gods gave door zijn “levend en krachtig” (Heb. 4, 12) Woord te verwelkomen. Door ijverig naar Gods woord te luisteren ontwikkelt zich een prompte bereidwilligheid om zijn handelen na te volgen (vgl. Jak. 1, 21), die ons leven vruchtbaar maakt. Als dat ons al vreugde schenkt, dan is nog groter de oproep om “medewerkers van God” (1 Kor. 3, 9) te zijn door de tegenwoordige tijd goed te gebruiken (vgl. Ef. 5, 16), opdat ook wij kunnen zaaien door het goede te doen. Deze oproep om het goede te zaaien moet niet als een last gezien worden, maar als een genade waarmee de Schepper ons actief deel wil laten uitmaken van zijn vruchtbare grootmoedigheid.

En het oogsten? Gebeurt al het zaaien niet met het oog op de oogst? Zeker. De nauwe band tussen het zaaien en de oogst wordt ook door heilige Paulus bevestigd: “Wie karig zaait, zal karig oogsten: wie overvloedig zaait, zal overvloedig oogsten” (2 Kor. 9, 6). Maar over wat voor oogst gaat het? Een eerste vrucht van het goede dat gezaaid is, vinden we in onszelf en in onze dagelijkse relaties, zelfs in de kleinste gebaren van goedheid. Bij God gaat geen enkele daad van liefde, hoe klein ook, en geen enkele “edelmoedige inspanning” verloren (vgl. apost. exhort. Evangelii gaudium, 279). Zoals een boom herkend wordt aan zijn vruchten (vgl. Mat. 7, 16.20), zo ook straalt een leven vol goede werken als een licht (vgl. Mat. 5, 14-16) en draagt het de geur van Christus in de wereld (vgl. 2 Kor. 2, 15). God dienen, vrij van de zonde, brengt vruchten van heiliging voort tot heil van allen (vgl. Rom. 6, 22).

In werkelijkheid zien wij maar een klein deel van de vrucht van wat wij zaaien, want zo luidt het gezegde uit het evangelie “de een zaait, de ander maait” (Joh. 4, 37). Juist door te zaaien voor het welzijn van anderen nemen wij deel aan Gods grootmoedigheid: “Het is een grote edelmoedigheid om processen op gang te kunnen brengen waarvan de vruchten door anderen geogst zullen worden, waarbij de hoop gevestigd is op de geheime kracht van het goede dat wordt gezaaid” (encycl. Fratelli tutti, 196). Het goede zaaien voor anderen bevrijdt ons van de enge logica van het persoonlijke gewin en verleent ons handelen de weidse adem van belangeloosheid, waardoor wij worden opgenomen in de wonderbare horizon van Gods welwillende plannen.

Het Woord van God verruimt en verheft onze blik nog verder: het verkondigt



ons dat de meest ware oogst de eschatologische is, die van de laatste dag, de dag die niet ondergaat. De voltooide vrucht van ons leven en ons handelen is de “vrucht tot eeuwig leven” (Joh. 4, 36), die onze “schat in de hemel” zal zijn (Luc. 12, 33; 18, 22). Jezus zelf gebruikt het beeld van het zaad dat sterft in de aarde en vrucht draagt, om het mysterie van zijn dood en verrijzenis uit te drukken (vgl. Joh. 12, 24): en de heilige Paulus gebruikt dit weer om te spreken over de verrijzenis van ons lichaam: “Wat gezaaid wordt in vergankelijkheid, verrijst in onvergankelijkheid; wat gezaaid wordt in geringheid en zwakte, verrijst in heerlijkheid en kracht. Een natuurlijk lichaam wordt gezaaid, een geestelijk lichaam verrijst” (1 Kor. 15, 42-44). Deze hoop is het grote licht dat de verrezen Christen in de wereld brengt: “Indien wij enkel voor dit leven onze hoop op Christus hebben gevestigd, zijn wij de beklagenswaardigste van alle mensen. Maar zo is het niet! Christus is opgestaan uit de doden, als eersteling van hen die ontslapen zijn” (1 Kor. 15, 19-20), opdat zij die in liefde innig met Hem verenigd zijn, “door het beeld van zijn dood” (Rom. 6, 5) ook verenigd kunnen worden met zijn opstanding ten eeuwigten leven (vgl. Joh. 5, 29). “Dan zullen de rechtvaardigen in het Koninkrijk van hun Vader schitteren als de zon” (Mat. 13, 43).

## 2. “Laten wij niet moe worden goed te doen”

De verrijzenis van Christus bezielt de aardse verwachtingen met de “grote hoop” op het eeuwig leven en legt reeds in de tegenwoordige tijd de kiem van het heil (cfr. Benedictus XVI, *encycl. Spe salvi*, 3; 7). De bittere teleurstelling over zoveel stukgelopen dromen, de zorg over de uitdagingen die voor ons liggen, de ontmoediging vanwege de armoede van onze middelen maken de verleiding groot om ons op te sluiten in ons eigen individualistisch egoïsme en te vluchten in onverschilligheid voor het lijden van anderen. Inderdaad, ook de beste middelen zijn beperkt: “Ook wie jong is, wordt moe en raakt uitgeput, en jonge mannen kunnen zeker bezwijken” (Jes. 40, 30). Maar God “geeft aan de vermoeide weer sterkte, aan de onvermogene een overvloed van kracht. [...] Zij die bouwen op de Heer, vernieuwen hun kracht en slaan hun vleugels als adelaars uit; zij lopen en worden niet moe, zij rennen en raken niet uitgeput” (Jes. 40, 29.31). De Veertigdagentijd roept ons op om ons geloof en onze hoop weer te stellen op de Heer (vgl. 1 Petr. 1, 21), want alleen met onze blik op de verrezen Jezus Christus (vgl. Heb. 12, 2) kunnen wij de aansporing van de apostel aanvaarden: “Laten wij niet moe worden goed te doen” (Gal. 6, 9).

Laten wij niet moe worden te bidden. Jezus heeft geleerd dat het noodzakelijk is “steeds te bidden en daarin niet te versagen” (Luc. 18, 1). Wij hebben behoefte aan bidden, omdat wij behoefte hebben aan God. Genoeg hebben aan onszelf is een gevaarlijke illusie. Als de pandemie ons onze persoonlijke en maatschappelijke broosheid heeft doen voelen, moge deze Veertigdagentijd ons dan de troost laten ervaren van het geloof in God, zonder Wie wij geen standvastigheid kunnen hebben (vgl. Jes. 7, 9). Niemand wordt alleen gered, omdat wij allen in hetzelfde schuitje zitten in de stormen van de geschiedenis;<sup>7</sup> maar bovenal wordt niemand gered zonder God, want alleen het paasmysterie van Jezus Christus geeft de overwinning op de donkere wateren van de dood. Het geloof stelt ons niet vrij van de beproevingen van het leven, maar stelt ons in staat ze te doorstaan, verenigd met God in Christus, met de grote hoop die niet teleurstelt en waarvan het onderpand de liefde is die God in onze harten heeft gestort door de Heilige geest (vgl. Rom. 5, 1-5).

Laten wij niet moe worden het kwaad uit ons leven uit te roeien. Moge het lichamelijk vasten waartoe ons de Veertigdagentijd oproept, onze geest versterken voor de strijd tegen de zonde. Laten wij niet moede te worden vergeving te vragen in het sacrament van boete en verzoening, wetende dat God nooit moe wordt te vergeven.<sup>8</sup> Laten wij niet moe worden te strijden tegen begeerte, die zwakheid die tot egoïsme en alle kwaad leidt, en die in de loop der eeuwen verschillende wegen heeft gevonden waardoor zij de mensen in de zonde stort (vgl. *encycl. Fratelli tutti*, 166). Een van die wegen is het risico van de verslaving aan de digitale media, waardoor menselijke relaties verarmen. De Veertigdagentijd is een gunstige tijd om aan deze valkuilen weerstand te bieden en in plaats daarvan een meer integrale menselijke communicatie te cultiveren (vgl. *ibid.* 43), die bestaat uit “echte ontmoetingen” (*ibid.*, 50), van persoon tot persoon.

Laten wij niet moe worden goed te doen in actieve naastenliefde. Laten wij gedurende deze Veertigdagentijd met vreugde aalmoezen geven (vgl. 2 Kor. 9, 7). God, “die de zaaier zaad verschaft en voedsel om te eten” (2 Kor. 9, 10) zorgt voor ieder van ons, niet alleen opdat wij iets te eten hebben, maar ook opdat wij edelmoedig zouden zijn in het doen van het goede voor anderen. Als het waar is dat heel ons leven een tijd is om het goede te

---

<sup>7</sup> Vgl. *Een bijzonder monument van gebed in de tijd van een epidemie* (27 maart 2020).

<sup>8</sup> Vgl. Angelus van 17 maart 2013.

zaaien, laten wij dan in het bijzonder deze Veertigdagentijd aangrijpen om te zorgen voor wie dicht bij ons zijn, om de naasten te worden voor de broeders en zusters die gewond zijn op de weg van het leven (vgl. Luc. 10, 25-37). De Veertigdagentijd is een gunstige tijd om wie in nood verkeert, te zoeken, en niet om hem te vermijden; een gunstige tijd om hen te roepen die verlangen naar een luisterend oor en een goed woord, en hen niet te negeren; een gunstige tijd om te bezoeken wie onder eenzaamheid lijdt, en hen niet in de steek te laten. Laten wij de oproep om het goede te doen jegens allen in praktijk brengen door de tijd te nemen om de kleinsten en meest weerlozen lief te hebben, degenen die in de steek gelaten en die veracht zijn, degenen die gediscrimineerd en gemarginaliseerd worden (vgl. encycl. Fratelli tutti, 193).

### 3. “Als wij dit niet nalaten, zullen wij te zijner tijd oogsten”

De Veertigdagentijd herinnert ons ieder jaar eraan dat “het welzijn evenals liefde, gerechtigheid en solidariteit, niet eens en voor altijd wordt bereikt; dat zij elke dag veroverd moeten worden” (ibid., 11). Laten wij God dus om de geduldige standvastigheid van een boer vragen (vgl. Jak. 7, 9) om niet op te geven het goede te doen, stap voor stap. Laat wie valt, altijd zijn hand uitstrekken naar de Vader, die ons altijd weer opricht. Laat wie verdwaald is, bedrogen door de verleidingen van de boze, niet talmen naar Hem terug te keren die “rijkelijk vergeeft” (Jes. 55, 7). Laten wij in deze tijd van vergeving, steunend op de genade van God en de gemeenschap van de Kerk, niet moe worden het goede te zaaien. Het vasten maakt de bodem klaar, het bidden besproeit, de liefde bemest. Wij hebben in het geloof de zekerheid dat “als wij dit niet nalaten, wij te zijner tijd zullen oogsten” en dat wij, met de gave van de volharding, de belofte zullen binnenhalen (vgl. Heb. 10, 36) tot heil van ons en de anderen (vgl. 1 Tim. 4, 16). Door de broederlijke liefde jegens allen te beoefenen, zijn wij verenigd in Christus, die zijn leven heeft gegeven voor ons (vgl. 2 Kor. 5, 14-15) en hebben wij een voorproefje van de vreugde van het Rijk der hemelen, wanneer God “alles in alles”(1 Kor. 15, 28) zal zijn.

Moge de Maagd Maria, uit wier schoot de Heiland is voortgekomen en die alles “in haar hart bewaarde en bij zichzelf overwoog” (Luc. 2, 19), voor ons de gave van het geduld verkrijgen en moge zij ons met haar moederlijke aanwezigheid nabij zijn, opdat deze tijd van bekering vruchten

van eeuwig heil draagt.

Rome, Sint Jan van Lateranen, 11 november 2021, gedachtenis van de  
Heilige Martinus, bisschop  
Franciscus

*Vertaling: drs. H.M.G. Kretzers*

*Eindredactie: A. Kruse, MA*

*Copyright: Libreria Editrice Vaticana/SRKK*

## **BEGELEIDENDE BRIEF**

### **bij Akte van toewijding aan het Onbevlekt hart van Maria 21 maart 2022**

Beste Broeder,

Bijna een maand is verstreken sinds het uitbreken van de oorlog in Oekraïne, die dagelijks onmetelijk leed berokkent aan het zo zwaar beproefde volk en de wereldvrede bedreigt. In dit donkere uur is de Kerk dringend geroepen om met voorbeden ten beste te spreken bij de Vrededorst en om haar nabijheid te betuigen aan hen die rechtstreeks door het conflict getroffen worden. Ik ben dankbaar voor de velen die met grote vrijgevigheid hebben gereageerd op mijn oproepen tot gebed, vasten en liefdadigheid.

Nu wil ik, ook om te beantwoorden aan de talrijke verzoeken van het Volk van God, op een bijzondere manier de oorlogvoerende naties aan de Heilige Maagd Maria toevertrouwen. Zoals ik gisteren aan het eind van het Angelusgebed heb aangekondigd, ben ik van plan om op 25 maart, het hoogfeest van de Aankondiging van de Heer, een plechtige akte van toewijding van de mensheid, en in het bijzonder van Rusland en Oekraïne, aan het Onbevlekt Hart van Maria te verrichten. Omdat het passend is dat wij de vrede afsmeaken met harten die vernieuwd zijn door Gods vergeving, zal de akte van toewijding plaatsvinden in het kader van een viering van boete en verzoening die om 17.00 uur, Romeinse tijd, in de Sint-Pietersbasiliek wordt gehouden. De akte zelf zal rond 18.30 uur plaatsvinden.

Deze akte van toewijding is bedoeld als een gebaar van de universele Kerk, die op dit dramatische moment de noodkreet van de pijn van allen die lijden tot God opheft via zijn en onze Moeder, en smeekt om een einde aan het geweld, en om de toekomst van onze mensenfamilie toe te vertrouwen aan de Koningin van de Vrede. Ik verzoek u aan deze akte mee te werken door de priesters, religieuzen en gelovigen uit te nodigen om op 25 maart in hun kerken en gebedshuizen bijeen te komen, zodat het heilige volk van God een smeekbede, vanuit het hart en in koor, tot Maria, onze Moeder, kan richten. Ik zend u de tekst van het toewijdingsgebed, opdat wij het allen die dag in broederlijke verbondenheid kunnen bidden.

Ik dank u voor de aandacht die u aan dit verzoek zult schenken en voor

uw bereidwillige medewerking. Met grote genegenheid zegen ik u en de gelovigen die aan uw pastorale zorg zijn toevertrouwd. Moge Jezus u beschermen en de heilige Maagd over u waken. Ik verzoek u: bidt alstublieft, ook voor mij.

Broederlijk,  
Franciscus

Vanuit de Sint-Jan van Lateranen, 21 maart 2022

*Vertaling: NRL*

**AKTE VAN TOEWIJDING AAN HET ONBEVLEKT HART VAN MARIA**  
**Basiliek van Sint Pieter**  
**25 maart 2022**

O Maria, Moeder van God en onze Moeder, in deze tijd van beproeving wenden wij ons tot U. Als onze Moeder hebt U ons lief en kent U ons: geen zorg van ons hart is voor U verborgen. Moeder van barmhartigheid, hoe vaak hebben wij uw waakzame zorg en uw vredige aanwezigheid ervaren! U houdt nooit op ons te leiden naar Jezus, de Vredevorst.

Toch zijn wij van dat pad van vrede afgedwaald. Wij zijn de les vergeten die wij geleerd hebben uit de tragedies van de vorige eeuw, uit de opoffering van de miljoenen die in twee wereldoorlogen omgekomen zijn. Wij hebben de verbintenissen die wij als gemeenschap van naties zijn aangegaan, veronachtzaamd. Wij hebben de vredesdromen van de volkeren en de hoop van de jongeren verraden. Wij werden ziek van hebzucht, wij dachten alleen aan onze eigen naties en hun belangen, wij werden onverschillig en verstrikt in onze zelfzuchtige behoeften en zorgen. Wij kozen ervoor God te negeren, tevreden te zijn met onze illusies, arrogant en agressief te worden, onschuldige levens te onderdrukken en een voorraad wapens aan te leggen. Wij zijn niet langer de hoeders van onze naaste en de rentmeesters van ons gemeenschappelijk huis. Wij hebben de aardse tuin verwoest door oorlog, en door onze zonden hebben wij het hart gebroken van onze hemelse Vader, die verlangt dat wij broeders en zusters zijn. Wij zijn onverschillig geworden voor iedereen en alles, behalve voor onszelf. Nu roepen wij met schaamte uit: Vergeef ons, Heer!

Heilige Moeder, te midden van de ellende van onze zondigheid, te midden van onze strijd en zwakheden, te midden van het mysterie van ongerechtigheid dat kwaad en oorlog is, herinnert U ons eraan dat God ons nooit in de steek laat, maar ons met liefde blijft aankijken, steeds bereid om ons te vergeven en ons op te wekken tot nieuw leven. Hij heeft U aan ons gegeven en uw Onbevlekt Hart tot een toevluchtsoord gemaakt voor de Kerk en voor de hele mensheid. Door Gods genadige wil bent U altijd bij ons; zelfs in de meest onrustige ogenblikken van onze geschiedenis bent U er om ons met tedere liefde te leiden.

Wij wenden ons nu tot U en kloppen aan de deur van uw hart. Wij zijn

uw geliefde kinderen. In elke tijd maakt U zich aan ons bekend en roept U ons op tot bekering. Help ons en schenk ons uw troost in dit donkere uur. Zeg opnieuw tot ons: “Ben Ik niet hier, Ik die uw Moeder ben?” U bent in staat de knopen van ons hart en van onze tijd te ontwarren. In U stellen wij ons vertrouwen. Wij vertrouwen erop dat U, vooral in ogenblikken van beproeving, niet doof zult zijn voor onze smeekbede en ons te hulp zult komen.

Dat hebt U gedaan te Kana in Galilea, toen U voorspreekster was bij Jezus en Hij het eerste van zijn tekenen verrichtte. Om de vreugde van het bruiloftsfeest te bewaren, zei U tot Hem: “Zij hebben geen wijn” (Joh. 2, 3). O Moeder, herhaal nu die woorden en dat gebed, want in onze dagen is de wijn van de hoop op, de vreugde is gevlicht, de broederlijkheid vervaagd. Wij hebben onze menselijkheid vergeten en het geschenk van de vrede verkwanseld. Wij hebben ons hart opengesteld voor geweld en vernietiging. Hoezeer hebben wij uw moederlijke hulp nodig!

Daarom, o Moeder, verhoor ons gebed.

Sterre der Zee, laat ons geen schipbreuk lijden in de storm van de oorlog.

Ark van het Nieuwe Verbond, inspireer projecten en wegen van verzoening.

Koningin van de Hemel, herstel Gods vrede in de wereld.

Verwijder de haat en de dorst naar wraak, en leer ons te vergeven.

Bevrijd ons van oorlog, bescherm onze wereld tegen de dreiging van kernwapens.

Koningin van de rozenkrans, doe ons beseffen dat wij moeten bidden en liefhebben.

Koningin van de mensenfamilie, wijs ons de weg van broederlijkheid.

Koningin van de Vrede, verkrijg vrede voor onze wereld.

O Moeder, moge uw bedroefde smeekbede onze verharde harten beroeren. Mogen de tranen die U voor ons vergoot, dit dal, dat door onze haat is uitgedroogd, opnieuw tot bloei brengen. Moge uw gebed, te midden van het wapengedreun, onze gedachten op vrede richten. Moge uw moederlijke aanraking hen kalmeren die lijden en vluchten voor de regen van bommen. Moge uw moederlijke omhelzing hen troosten die gedwongen zijn hun huizen en hun geboortegrond te verlaten. Moge uw bedroefde hart ons bewegen tot medelijden en ons inspireren onze deuren te openen en ons te bekommeren om onze broeders en zusters die gewond en verworpen zijn.



Heilige Moeder van God, toen U onder het kruis stond, zei Jezus, die de leerling naast u zag staan: “Zie uw zoon” (Joh. 19, 26). Zo vertrouwde Hij ieder van ons aan U toe. Tot de leerling, en tot ieder van ons, zei Hij: “Zie uw Moeder” (v. 27). Moeder Maria, wij willen U nu verwelkomen in ons leven en in onze geschiedenis. Op dit uur staat een vermoeide en ontredderde mensheid met U onder het kruis, die er behoefte aan heeft om zich aan U toe te vertrouwen en zich, door U, aan Christus toe te wijden. Het volken van Oekraïne en Rusland, die U met grote liefde vereren, wenden zich nu tot U, terwijl uw hart klopt van medelijden met hen en met al die volkeren die uitgedund zijn door oorlog, honger, onrecht en armoede.

Onszelf, de Kerk en de hele mensheid, en in het bijzonder Rusland en Oekraïne, vertrouwen en wijden wij plechtig toe aan uw Onbevlekt Hart, o Moeder van God en onze Moeder. Aanvaard deze akte, die wij met vertrouwen en liefde verrichten. Geef dat er een einde mag komen aan de oorlog en dat de vrede zich over de hele wereld mag verspreiden. Het “Fiat” dat uit uw hart is voortgekomen, heeft de deuren van de geschiedenis geopend voor de Vrededorst. Wij vertrouwen erop dat, door uw hart, de vrede opnieuw zal aanbreken. Aan U wijden wij de toekomst van de hele mensenfamilie, de noden en verwachtingen van elk volk, de zorgen en de hoop van de wereld toe.

Moge door uw voorspraak Gods barmhartigheid over de aarde worden uitgestort en het zachte ritme van de vrede terugkeren en onze dagen kenmerken. Onze Lieve Vrouw van het “Fiat”, op wie de Heilige Geest neerdaalde, herstel onder ons de eendracht die van God uitgaat. Moge U, onze “levende fontein van hoop”, de dorheid van ons hart bevloeien. In uw schoot heeft Jezus het vlees aangenomen; help ons om de groei van gemeenschap te bevorderen. Gij hebt eens de straten van onze wereld bewandeld; leidt ons nu op de paden van vrede. Amen.

*Vertaling: NRL*

## BOODSCHAP

### van paus Franciscus voor de 59e Wereldgebedsdag voor roepingen: Geroepen om de menselijke familie op te bouwen 8 mei 2022

Geliefde broeders en zusters,

Terwijl in onze tijd de ijzige winden van oorlog en onderdrukking nog steeds waaien en wij vaak getuigen zijn van verschijnselen van polarisatie, zijn wij als Kerk een synodaal proces gestart: wij voelen de dringende noodzaak om samen op te trekken en daarbij de dimensies van luisteren, participatie en samen delen te cultiveren. Samen met alle mannen en vrouwen van goede wil willen wij eraan bijdragen *de menselijke familie op te bouwen*, haar wonden te genezen en haar te richten op een betere toekomst. In dit perspectief zou ik met u willen nadenken over de brede betekenis van “roeping” in de context van een synodale Kerk die luistert naar God en de wereld.

*Geroepen om allen hoofdrolspelers van de zending te zijn*

Synodaliteit, samen optrekken is voor de Kerk een fundamentele roeping en alleen tegen deze achtergrond is het mogelijk de verschillende roepingen, charisma's en ambten te ontdekken en tot hun recht te laten komen. Tegelijkertijd weten wij dat de Kerk bestaat om te evangeliseren en uit zichzelf te treden en het zaad van het evangelie in de geschiedenis te zaaien. Daarom is deze missie juist mogelijk door een synergie tussen alle pastorale werkvelden tot stand te brengen en – nog daaraan voorafgaand – alle leerlingen van de Heer erbij te betrekken. Immers, “krachtens het ontvangen doopsel is ieder lid van het Volk van God een missionaire leerling geworden (vgl. Mat. 28, 19). Iedere gedoopte, wat zijn functie in de Kerk en de mate waarin hij onderricht is in het geloof ook is, is een actieve medewerker van de evangelisatie” (apost. exhort. *Evangelii gaudium*, 120). Wij moeten ons hoeden voor een mentaliteit die priesters en leken scheidt door de eersten als hoofdrolspelers en de laatsten als uitvoerders te beschouwen en we moeten de christelijke zending voortzetten als één Volk van God, leken en herders samen. Heel de Kerk is een evangeliserende gemeenschap.

*Geroepen om hoeders te zijn van elkaar en van de schepping*

Het woord “roeping” moet niet in een beperkte zin worden opgevat als zou het alleen verwijzen naar hen die de Heer volgen op de weg van een bijzondere wijding. Wij zijn allen geroepen deel te nemen aan de zending van Christus om de verstrooide mensheid te verenigen en te verzoenen met God. Meer in het algemeen krijgt iedere mens, nog voordat hij de ontmoeting met Christus beleeft en het christelijk geloof omarmt, met de gave van het leven een fundamentele roeping: ieder van ons is een door God gewild en bemind schepsel, waarvoor Hij een unieke en bijzondere gedachte heeft gehad, en wij zijn geroepen deze goddelijke vonk, die in het hart van iedere man en iedere vrouw woont, in de loop van ons leven te ontwikkelen door bij te dragen aan de groei van een mensheid die wordt bezielde door liefde en wederzijdse aanvaarding. Wij zijn geroepen om elkaars hoeder te zijn, banden van eensgezindheid en wederzijds delen op te bouwen, de wonden van de schepping te helen, opdat haar schoonheid niet wordt verwoest. Kortom, om één familie te worden in het wonderbaarlijke gemeenschappelijke huis van de schepping in de harmonische verscheidenheid van al zijn onderdelen. In deze brede betekenis hebben niet alleen individuen, maar ook volken, gemeenschappen en groepen van verschillende herkomst een “roeping”.

#### *Geroepen om de blik van God te accepteren*

In deze grote gemeenschappelijke roeping voegt zich de meer bijzondere roeping die God tot ons richt door ons bestaan met zijn Liefde te bereiken en het te richten op het uiteindelijke doel, een volheid die zelfs over de drempel van de dood heen gaat. Zo heeft God naar ons leven willen kijken en kijkt Hij ernaar.

Aan Michelangelo Buonarroti worden de volgende woorden toegeschreven: “Ieder blok steen heeft een beeld in zich en het is de taak van de beeldhouwer het te ontdekken”. Als dit de blik van de kunstenaar kan zijn, dan kijkt God des te meer zo naar ons: in dat meisje van Nazareth heeft Hij de Moeder van God gezien; in de visser Simon, zoon van Jona, heeft Hij Petrus gezien, de rots waarop Hij zijn Kerk wilde bouwen; in de tollenaar Levi heeft Hij de apostel en evangelist Matteüs herkend; in Saul, de wrede vervolger van de christenen, heeft Hij Paulus gezien, de apostel van de heidenen. Zijn blik van liefde bereikt ons altijd, raakt ons, bevrijdt ons en verandert ons waardoor wij nieuwe mensen worden.

Dat is de dynamiek van iedere roeping: wij worden bereikt door de blik van God, die ons roept. De roeping is, zoals overigens de heiligheid, niet een buitengewone ervaring die maar voor weinigen is weggelegd. Zoals er een “heiligheid naast de deur” (vgl. apost. exhort. *Gaudete et exsultate*, 6-9) bestaat, zo is er ook een roeping voor allen, omdat allen gezien en geroepen worden door God.

Een spreekwoord in het Verre Oosten luidt: “Wanneer een wijze naar het ei kijkt, weet hij de adelaar te zien; door naar het zaad te kijken, vangt hij een glimp op van een grote boom; wanneer hij naar een zondaar kijkt, weet hij een glimp op te vangen van een heilige”. Zo kijkt God naar ons: in ieder van ons ziet Hij mogelijkheden, die soms onszelf onbekend zijn, en gedurende heel ons leven is hij onvermoeibaar aan het werk zodat wij die ten dienste kunnen stellen van het algemeen welzijn.

Zo wordt de roeping geboren dankzij de kunst van de goddelijke Beeldhouwer, die ons met zijn “handen” uit onszelf haalt, zodat zich in ons het meesterwerk aftekent dat wij geroepen zijn te zijn. In het bijzonder is het Woord van God, dat ons bevrijdt van egocentrisme, in staat ons te zuiveren, te verlichten en te herscheppen. Laten wij dan luisteren naar het Woord om ons open stellen voor de roeping die God ons toevertrouwt! En laten wij ook naar onze broeders en zusters in het geloof luisteren, want in hun raad en voorbeeld kan het initiatief van God schuil gaan, die ons steeds nieuwe wegen wijst om te volgen.

### *Geroepen om een antwoord te geven op de blik van God*

De liefdevolle en scheppende blik van God heeft ons op een zeer bijzondere wijze bereikt in Jezus. Sprekend over de rijke jongeling merkt de evangelist Marcus op: “Jezus richtte zijn blik op hem en had hem lief” (Mc. 10, 21). Op ieder van ons, man en vrouw, rust deze blik van Jezus, vol liefde. Broeders en zusters, laten wij ons door deze blik laten raken en laten wij ons door Hem boven onszelf uit laten stijgen! En laten wij leren naar elkaar te kijken, zodat de mensen met wie wij leven en die wij ontmoeten - wie zij ook zijn - zich welkom voelen, en ontdekken dat er Iemand is die met liefde naar hen kijkt en hen uitnodigt al hun mogelijkheden te ontwikkelen.

Ons leven verandert, wanneer wij deze blik aannemen. Alles wordt een

dialogoog van de roeping, tussen ons en de Heer, maar ook tussen ons en de anderen. Een dialogoog die, als ze ten diepste wordt beleefd, ons *steeds meer doet worden wie wij zijn*: in de roeping tot het gewijde priesterschap, om een instrument van de genade en de barmhartigheid van Christus te zijn; in de roeping tot het gewijde leven, om de lof van God en de profetie van een nieuwe mensheid te zijn; in de roeping tot het huwelijk, om wederzijdse gave en voortbrengers en opvoeders van het leven te zijn. In het algemeen in iedere roeping en ieder ambt in de Kerk, die ons roept om naar de ander en de wereld te kijken met de ogen van God om het goede te dienen en de liefde te verspreiden, met werken en woorden.

In dit verband zou ik de ervaring van dr. José Gregorio Hernández willen vermelden. Toen hij als arts in Caracas in Venezuela werkzaam was, wilde hij lid van de derde franciscaanse orde worden. Later dacht hij erover om monnik en priester te worden, maar zijn gezondheid liet dat niet toe. Toen begreep hij dat zijn roeping juist het medische beroep was, waarbij hij zich in het bijzonder opofferde voor de armen. Toen wijdde hij zich onvoorwaardelijk aan de zieken die getroffen waren door de epidemie van de zogenaamde “Spaanse” griep, die zich toen in de wereld verspreidde. Hij stierf, door een auto aangereden, toen hij uit een apotheek kwam waar hij medicijnen voor een oude patiënte van hem kwam halen. Als een voorbeeldige getuige van wat het wil zeggen de oproep van de Heer te aanvaarden en er volledig gehoor aan te geven, is hij een jaar geleden zaligverklaard.

### *Bijeengeroepen om een broederlijke wereld op te bouwen*

Als christenen zijn wij niet alleen geroepen - dat wil zeggen: ieder wordt persoonlijk door een roeping uitgedaagd - maar ook *bijeengeroepen*. Wij zijn als de steentjes van een mozaïek, die al mooi zijn, op zich genomen, maar die alleen samen een beeld vormen. Wij stralen, ieder, man en vrouw, als een ster in het hart van God en aan het firmament van het heelal, maar wij zijn geroepen sterrenbeelden te vormen die richting geven aan de weg van de mensheid en deze verlichten, te beginnen bij de omgeving waarin wij leven. Dat is het mysterie van de Kerk: in het samenleven van verschillen is zij teken en instrument van datgene waartoe de hele mensheid geroepen is. Daarom moet de Kerk steeds synodaler worden: in staat verenigd op te trekken in de harmonie van de verscheidenheid, waarin allen hun bijdrage hebben te leveren en actief kunnen deelnemen.

Wanneer wij spreken over “roeping”, gaat het dus niet alleen om voor deze of gene levensvorm te kiezen, het eigen bestaan aan een bepaald ambt te wijden of de aantrekkingskracht van het charisma van een religieuze familie of van een kerkelijke beweging of gemeenschap te volgen; het gaat erom Gods droom te verwezenlijken, het grote ontwerp van broederschap dat Jezus in zijn hart had, toen Hij tot de Vader bad: “Opdat zij allen één mogen zijn” (Joh. 17, 21). Iedere roeping in de Kerk, en in bredere zin ook in de maatschappij, draagt bij aan een gemeenschappelijk doel: onder mannen en vrouwen de harmonie van de vele verschillende gaven te laten weerklinken die alleen de Heilige Geest weet te verwezenlijken. Priesters, mannelijke en vrouwelijke religieuzen, lekenengelovigen, laten wij samen optrekken en werken om ervan te getuigen dat een grote menselijke familie, verenigd in de liefde, geen utopie is, maar het plan waarvoor God ons heeft geschapen.

Broeders en zusters, laten wij bidden dat het Volk van God te midden van de dramatische gebeurtenissen van de geschiedenis, steeds meer aan deze roeping beantwoordt. Laten wij om het licht van de Heilige Geest smeken, opdat ieder van ons, man en vrouw, de eigen plaats kan vinden en het beste van zichzelf kan geven in dit grootse plan!

Rome, Sint Jan van Lateranen, 8 mei 2022, Vierde Zondag van Pasen  
Franciscus

*Vertaling: drs. H.M.G. Kretzers*

*Redactie: drs. W.H. van den Dool*

*Eindredactie: A. Kruse, MA*

*Copyright: Libreria Editrice Vaticana/SRKK*

## **BOODSCHAP**

**van paus Franciscus ter gelegenheid van de tweede Werelddag van de Grootouders en de Ouderen: “Ook als zij reeds oud zijn, dragen zij vruchten” (Ps. 92, 15)**

**24 juli 2022**

Geliefde grootouders, geliefde ouderen,

Het vers van psalm 92 “ook als zij reeds oud zijn, dragen zij vruchten” is een goed bericht, een waar “evangelie”, dat wij ter gelegenheid van de tweede Werelddag van de grootouders en de ouderen aan de wereld kunnen verkondigen. Het gaat in tegen dat wat de wereld denkt over deze levensfase maar ook tegen de berustende houding van sommigen maar ook van ouderen, die verder gaan met weinig hoop en zonder nog iets van de toekomst te verwachten.

Velen zijn bang voor de ouderdom. Zij beschouwen het als een soort ziekte waarmee beter elk contact kan worden vermeden: de ouderen gaan ons niets aan - denken zij - en het is gepast dat zij zich zo veel mogelijk op afstand houden, zelfs onder elkaar blijven in zorginstellingen, en dat wij ervoor waken ons met hun zaken te belasten. Het is de “wegwerpcultuur”, een mentaliteit die, het gevoel geeft anders te zijn dan de armen en de kwetsbaren in ons midden en gescheiden van hen en hun zorgen. De schrift ziet deze dingen anders. Een lang leven - zo leert de Schrift - vormt een zegen. Ouderen zijn geen outcasts om op afstand te houden, maar levende tekens van de goedheid van God, die het leven in overvloed schenkt. Gezegend is het huis waar een ouder mens woont, gezegend is de familie die ouderen eert.

De ouderdom is in feite een levensfase die niet gemakkelijk te begrijpen is, ook niet voor ons die het al meemaken. Ook al komt de ouderdom na een lange weg, niemand heeft ons erop voorbereid om hem onder ogen te zien. Hij lijkt ons als het ware te overvallen. De meer ontwikkelde samenlevingen geven veel uit voor deze leeftijdscategorie, maar helpen niet om hem te interpreteren: zij bieden gezondheidsplannen, maar geen projecten om de ouderdom zinvol te beleven.<sup>9</sup> Daarom is het moeilijk om

---

<sup>9</sup> *Catechese over de ouderdom - 1. De genade van de tijd en het verbond van de leeftijden* (23 februari 2022).

naar de toekomst te kijken en te onderscheiden welke weg moet worden gegaan. Enerzijds zijn wij geneigd de ouderdom te bezweren door rimpels te verbergen en te doen alsof wij altijd jong zijn, anderzijds lijkt het of men niets anders kan doen dan ontgoocheld verder te leven, erin berustend dat wij geen vruchten meer kunnen voortbrengen.

Pensionering en kinderen die intussen zelfstandig zijn, betekent dat zaken die gewoonlijk tijd en energie kosten minder urgent zijn. Het bewustzijn dat de krachten afnemen, of het ontstaan van een ziekte kunnen onze zekerheden ondermijnen. De snelle ontwikkelingen in de wereld - en het snelle verstrijken van de tijd, dat wij met moeite bij kunnen houden - lijkt ons geen alternatief te laten dan te accepteren dat wij nutteloos zijn. Zo stijgt het gebed van de psalm naar de hemel: “Verwerp mij niet in mijn ouderdom, laat mij niet los, nu mijn krachten bezwijken” (Ps. 71, 9).

Maar dezelfde psalm - die mediteert over de tegenwoordigheid van de Heer in de verschillende fasen van het leven - nodigt ons uit om te blijven hopen. Wanneer de ouderdom en de grijze haren zijn gekomen, zal Hij ons nog leven geven en niet toelaten dat wij door het kwaad overweldigd worden. Wanneer wij op Hem vertrouwen, zullen wij de kracht ontvangen om hem nog steeds te prijzen (vgl. vv 14-20) en wij zullen ontdekken dat oud worden niet alleen een natuurlijke achteruitgang van het lichaam of een onvermijdelijk voorbijgaan van de tijd is, maar de gave van een lang leven. Oud worden is geen veroordeling, maar een zegen!

Daarom moeten wij goed voor onszelf zorgen en actief blijven op oudere leeftijd. Dat geldt ook vanuit een geestelijk standpunt: wij moeten ons innerlijk leven voeden door het regelmatig lezen van het Woord van God, het dagelijks gebed, een vertrouwde omgang met de sacramenten en de deelname aan de liturgie. In aanvulling op de relatie met God moeten wij de relaties met anderen gestalte geven. Allereerst met onze familie, onze kinderen en kleinkinderen, evenals de armen en lijdenden, die wij met concrete hulp en gebed nabij moeten zijn. Dit alles zal ons helpen om ons niet alleen buitenstaanders te voelen, ons niet te beperken tot van achter het raam toe te kijken. Als wij onze zintuigen zo verfijnen dat wij de aanwezigheid van de



Heer herkennen,<sup>10</sup> zullen wij zijn als “groene olijfbomen in Gods huis” (vgl. Ps. 52, 10), zullen wij een zegen kunnen zijn voor onze naasten.

De ouderdom is geen nutteloze tijd waarin we de zeilen strijken, maar een seizoen waarin wij nog vruchten kunnen dragen: er is een nieuwe zending die ons wacht en ons uitnodigt om de blik op de toekomst te richten.

“De bijzondere gevoeligheid van ons, ouderen, voor de gedachten en de genegenheden die ons menselijk maken, zou opnieuw een roeping voor zeer velen moeten worden. En het zal een teken van liefde van de ouderen jegens de jongere generaties zijn”.<sup>11</sup> Het is onze bijdrage aan de *revolutie van tederheid*,<sup>12</sup> een geestelijke en ontwapende revolutie, waarvan ik u, beminde grootouders en ouderen, uitnodig de hoofdrolspelers te worden.

De wereld beleeft een tijd van harde beproeving, eerst getekend door de onverwachte en razende storm van de pandemie, vervolgens door een oorlog die de vrede en de ontwikkeling op wereldwijd niveau treft. Het is niet toevallig dat de oorlog in Europa is teruggekeerd op een moment dat de generatie die hem in de afgelopen eeuw heeft meegemaakt, aan het verdwijnen is. En deze grote crises dreigen ons gevoelloos te maken voor het feit dat er andere “epidemieën” en andere wijdverspreide vormen van geweld zijn die de menselijke familie en ons gemeenschappelijk huis bedreigen.

Ten overstaan van dit alles hebben wij behoefte aan een diepgaande verandering, een bekering die de harten ontwapent door het voor ieder mogelijk te maken in de ander een broeder of zuster te herkennen. En wij, grootouders en ouderen, hebben een grote verantwoordelijkheid: om de vrouwen en mannen van onze tijd te leren naar de ander te kijken met dezelfde begripvolle en tedere blik als die waarmee wij naar onze kleinkinderen kijken. Wij zijn gegroeid in menselijkheid door het zorgen voor de naaste en vandaag kunnen wij leermeesters van vreedzaam leven zijn met aandacht voor de zwaksten. Onze menselijkheid kan misschien worden aangezien

---

<sup>10</sup> *Catechese over de ouderdom. 5. De trouw aan het bezoeken van God voor de komende generatie* (30 maart 2022).

<sup>11</sup> *Catechese over de ouderdom - 3. De ouderdom, bron voor een onbezorgde jeugd* (16 maart 2022).

<sup>12</sup> *Catechese over de heilige Jozef - 8. De heilige Jozef, vader in tederheid* (19 januari 2022).

voor zwakheid of gelatenheid, maar de zachtmoedigen, niet de geweldenaars, zullen de aarde erven (vgl. Mat. 5, 5).

Een van de vruchten die wij mogen voortbrengen, is die van het beschermen van de wereld. “Wij hebben allen bij onze grootouders, die ons in hun armen hebben gehouden, op schoot gezeten”;<sup>13</sup> maar vandaag is het tijd om - met concrete hulp of ook alleen met gebed - behalve onze eigen kleinkinderen de zeer vele angstige kleinkinderen op schoot te houden, kleinkinderen die wij niet hebben ontmoet en die op de vlucht zijn voor de oorlog of hieronder lijden. Laten wij in ons hart - zoals de heilige Jozef, die een tedere en zorgzame vader was, de kleinen van Oekraïne, Afghanistan, Zuid-Soedan beschermen.

Velen van ons hebben een wijs en nederig bewustzijn doen rijpen waaraan de wereld zo'n behoefte heeft: wij zijn niet alleen gered en geluk is een brood dat wij samen breken. Laten wij hiervan getuigen tegenover hen die de illusie hebben succes te vinden in persoonlijke verwezenlijking en strijd. Allen, ook de zwaksten, kunnen dit doen. Het feit dat wij accepteren dat anderen voor ons zorgen - vaak door mensen die uit andere landen komen - vormt een manier om te zeggen dat samenleven in vrede niet alleen mogelijk is, maar noodzakelijk.

Bemide grootouders en ouderen, wij zijn in deze wereld geroepen om bewerkers van de *revolutie van de tederheid* te zijn. Laten wij dat doen door steeds meer en steeds beter het kostbaarste instrument te leren gebruiken dat wij hebben en dat het best past bij onze leeftijd: het gebed. “Laat ons dichters van het gebed worden: laten wij er de smaak van te pakken krijgen onze eigen woorden te zoeken, laten wij de gebeden die het Woord van God ons leert, opnieuw eigen maken”.<sup>14</sup> Ons vertrouwd gebed kan veel doen. Zij kan de kreet van pijn van wie lijdt, begeleiden, en kan ertoe bijdragen de harten te veranderen. Wij kunnen “het permanente “koor” zijn “van een groot geestelijk heiligdom waar de smeekbede en de lofzang de gemeenschap die werkt en strijdt in het concrete leven” ondersteunen.<sup>15</sup>

---

<sup>13</sup> *Homilie in de mis voor de eerste Werelddag van de Grootouders en de Ouderen* (25 juli 2021).

<sup>14</sup> *Catechese over het gezin - 7. De grootouders* (11 maart 2015).

<sup>15</sup> *Ibid.*

Zo vormt de Werelddag van de grootouders en de ouderen een gelegenheid om nog eens met vreugde te zeggen dat de Kerk feest wil vieren samen met hen die de Heer - zoals de Bijbel zegt - “der dagen zat heeft gemaakt”. Laten wij dit samen vieren! Ik nodig u uit om deze dag in uw parochies en gemeenschappen bekend te maken; de meest eenzame ouderen op te gaan zoeken, thuis of in de tehuizen waar zij wonen. Laten wij ervoor zorgen dat deze dag niemand zich eenzaam voelt. Een bezoeker verwachten, kan het perspectief van de dagen veranderen als wij denken niets te hebben om naar uit te zien. Uit een eerste ontmoeting kan een nieuwe vriendschap ontstaan. Het bezoeken van eenzame ouderen is een werk van barmhartigheid van onze tijd!

Laten wij aan Onze-Lieve-Vrouw, de Moeder van de Tederheid, vragen van ons allen bewerkers van de *revolutie van tederheid* te maken om samen de wereld te bevrijden van de schaduw van de eenzaamheid en de demon van de oorlog.

Moge tot u allen en uw dierbaren mijn zegen komen met de verzekering van mijn liefdevolle nabijheid. En vergeet alstublieft niet voor mij te bidden!

Rome, Sint Jan van Lateranen, 3 mei, feest van de heilige apostelen Filippus en Jacobus  
Franciscus

*Vertaling: drs. H.M.G. Kretzers*

*Eindredactie: A. Kruse, MA*

*Copyright: Libreria Editrice Vaticana/SRKK*

## **BOODSCHAP**

**van paus Franciscus voor de 108ste Werelddag voor Migranten en Vluchtelingen**

**25 september 2022: Met migranten en vluchtelingen bouwen aan de toekomst, “Wij hebben hier geen blijvende stad, maar zijn op zoek naar de stad van de toekomst” (Heb. 13, 14).**

**9 mei 2022**

Geliefde broeders en zusters,

De uiteindelijke betekenis van onze “reis” in deze wereld is het zoeken naar het ware vaderland, het Rijk van God, dat is begonnen door Jezus Christus en dat zijn volledige verwezenlijking zal vinden, wanneer Hij in heerlijkheid zal terugkomen. Zijn Rijk is nog niet voltooid, maar is al aanwezig in hen die het heil hebben ontvangen. “Het Rijk van God is in ons. Hoewel het nog eschatologisch is, de toekomst van de wereld, van de mensheid, bevindt het zich tegelijkertijd in ons”.<sup>16</sup>

De toekomstige stad is een “stad met fundamenten waarvan God de ontwerper en bouwer is” (Heb. 11, 10). Het plan voorziet in een geweldige bouwactiviteit waarbij wij ons allen persoonlijk betrokken moeten voelen. Het gaat om een nauwgezet werk van persoonlijke bekering en verandering van de werkelijkheid om steeds meer te beantwoorden aan het goddelijk plan. De drama’s van de geschiedenis herinneren ons eraan hoe ver het bereiken van ons doel, het Nieuwe Jeruzalem, “Gods woning onder de mensen” (Apok. 21, 3), nog is. Maar daarom moeten wij de moed niet verliezen. In het licht van hetgeen wij in de tegenspoed van de laatste tijd hebben geleerd, zijn wij geroepen onze inzet te vernieuwen voor de opbouw van een toekomst die meer beantwoordt aan Gods plan: een wereld waar allen in vrede en waardigheid kunnen leven.

“Wij verwachten nieuwe hemelen en een nieuwe aarde, waar gerechtigheid zal wonen” (2 Petr. 3, 13). De gerechtigheid is een van de fundamentele elementen van het Rijk van God. In het dagelijks zoeken naar zijn wil wordt deze gerechtigheid met geduld, opoffering en vastberadenheid opgebouwd,

---

<sup>16</sup> De heilige Johannes Paulus II, *Toespraak bij het bezoek van de parochie van de heilige Franciscus van Assisi en Catharina van Siena, patroonheiligen van Italië*, 26 november 1989.

opdat al degenen die ernaar hongeren en dorsten (vgl. Mat. 5, 6) verzadigd worden. De gerechtigheid van het Rijk van God moet verstaan worden als de verwezenlijking van de goddelijke orde, van het harmonieuze ontwerp ervan, waar, in de gestorven en verrezen Christus, de schepping weer “iets goeds” en de mensheid “iets zeer goeds” wordt (vgl. Gen. 1, 1-31). Maar wil deze wonderbare harmonie heersen, dan is het noodzakelijk het heil van Christus, zijn evangelie van liefde, te aanvaarden, opdat de vormen van ongelijkheid en discriminatie van de huidige wereld worden verdreven.

Niemand moet worden uitgesloten. Gods plan is wezenlijk inclusief en plaatst de bewoners de van de existentiële periferieën in het middelpunt. Onder hen zijn veel migranten en vluchtelingen, mensen die geëvacueerd zijn, en slachtoffers van mensenhandel. De opbouw van het Rijk van God is *met hen*, omdat zonder hen het geen Rijk zou zijn dat God wil. Het insluiten van de meest kwetsbare personen is een noodzakelijke voorwaarde om er het volledig burgerschap te verwerven. De Heer zegt immers: “Komt, gezegenden van mijn Vader, en ontvangt het Rijk dat voor u gereed is vanaf de grondvesting van de wereld. Want ik had honger en gij hebt Mij te eten gegeven. Ik had dorst en gij hebt Mij te drinken gegeven. Ik was vreemdeling en gij hebt Mij opgenomen. Ik was naakt en gij hebt Mij gekleed. Ik was ziek en gij hebt Mij bezocht. Ik was in de gevangenis en gij hebt Mij bezocht” (Mat. 25, 34-36).

*Met migranten en vluchtelingen bouwen aan de toekomst* betekent ook: erkennen en naar waarde schatten dat wat ieder van hen bij kan dragen aan het proces van de opbouw. Ik houd ervan deze benadering van het verschijnsel van de migranten weerspiegeld te zien in een profetisch visioen van Jesaja. Hierin komen de vreemdelingen niet voor als indringers en verwoesters, maar als bereidwillige werklieden die de muren herbouwen van het nieuwe Jeruzalem, het Jeruzalem dat voor alle mensen openstaat (vgl. Jes. 60, 10-11).

In dezelfde profetie wordt de komst van de vreemdelingen voorgesteld als bron van verrijking: “De schatten der zee worden naar u gebracht, de rijkdom der volken komt naar u toe” (60, 5). De geschiedenis leert ons in feite dat de bijdrage van migranten en vluchtelingen fundamenteel is geweest voor de sociale en economische groei van onze maatschappij. En dat is het vandaag de dag nog. Hun werk, hun opofferingsgezindheid, hun jeugd en

hun enthousiasme verrijken de gemeenschappen die hen opnemen. Maar deze bijdrage zou veel groter kunnen zijn, als deze op haar waarde geschat en ondersteund zou worden door doelgerichte programma's. Het gaat om een enorm potentieel, dat erop wacht aangewend te worden, als daarvoor maar de gelegenheid wordt geboden.

De bewoners van het nieuwe Jeruzalem - zo profeteert Jesaja ook nog - houden de poorten van de stad altijd wijd open, opdat de vreemdelingen met hun gaven kunnen binnentreden: "Uw poorten zullen altijd openstaan, bij dag noch bij nacht ooit worden gesloten, zo kunnen de volken u rijkdommen brengen" (60, 11). De aanwezigheid van migranten en vluchtelingen is een grote uitdaging, maar ook een gelegenheid voor culturele en spirituele groei voor allen. Dankzij hen hebben wij de mogelijkheid de wereld en de schoonheid van haar verscheidenheid beter te leren kennen. Wij kunnen rijpen in menselijkheid en samen een groter "wij" opbouwen. In wederzijdse beschikbaarheid ontstaat ruimte voor een vruchtbare ontmoeting tussen verschillende ideeën en tradities die de geest openstellen voor nieuwe perspectieven. Wij ontdekken ook de rijkdom die besloten ligt in godsdiensten en vormen van spiritualiteit die ons onbekend zijn, en dit stimuleert ons om onze overtuigingen te verdiepen.

In het Jeruzalem van de volken wordt de tempel van de Heer mooier gemaakt door de geschenken die uit vreemde landen komen: "Al het kleinvee van Kedar is voor u samengedreven, de rammen van Nebajot staan u ter beschikking; zij gaan naar mijn altaar, een welgevallige gave. Mijn luisterrijke tempel zet ik weer luister bij" (60, 7). In dit perspectief biedt de komst van katholieke migranten en vluchtelingen nieuwe energie voor het kerkelijk leven van de gemeenschappen die hen opnemen. Zij zijn vaak bringers van een revitaliserende dynamiek en bezielers van levendige vieringen. Het delen van uitdrukkingsvormen van geloof en verschillende devoties is een bevoorrechte gelegenheid om meer ten volle de katholiciteit van het Volk van God te beleven.

Geliefde broeders en zusters, en vooral jullie, jongeren! Als wij willen samenwerken met onze hemelse Vader bij het bouwen aan de toekomst, laten wij dat dan doen samen met de migranten en vluchtelingen, onze broeders en zusters. Laten wij daar vandaag aan bouwen! Want de toekomst begint vandaag en begint bij ieder van ons. Wij kunnen de verantwoordelijkheid

voor beslissingen die nu moeten worden genomen, opdat Gods plan met de wereld wordt verwezenlijkt en zijn Rijk van gerechtigheid, broederschap en vrede komt, niet aan de volgende generaties overlaten.

## **Gebed**

Heer, maak ons tot dragers van hoop,  
opdat waar duisternis is, uw licht heerst,  
en waar gelatenheid is, weer vertrouwen in de toekomst wordt geboren.

Heer, maak ons tot instrument van uw gerechtigheid,  
opdat waar uitsluiting is, broederschap opbloeit,  
en waar hebzucht is, samen wordt gedeeld.

Heer, maak ons tot bouwers van uw Rijk  
samen met migranten en vluchtelingen  
en alle bewoners van de periferieën.

Heer, maak dat wij leren hoe mooi het is  
allen te leven als broeders en zusters. Amen

Rome, Sint Jan van Lateranen, 9 mei 2022  
Franciscus

*Vertaling: drs. H.M.G. Kretzers*

*Eindredactie: A. Kruse, MA*

*Copyright: Libreria Editrice Vaticana/SRKK*

## **BOODSCHAP**

**van paus Franciscus voor de zesde Werelddag van de Armen 33ste zondag door het jaar, 13 november 2022: Jezus is om uwentwil arm geworden (vgl. 2 Kor. 8,9)**

**13 juni 2022**

1. “Jezus is om uwentwil arm geworden” (vgl. 2 Kor. 8, 9). Met deze woorden richt de apostel Paulus zich tot de eerste christenen van Korinthe om hun inspanningen aan te moedigen tot solidaire inzet voor behoeftige broeders en zusters. De *Zesde Werelddag van de Armen* vormt ook dit jaar weer een gezonde uitdaging om na te denken over onze levensstijl en de vele vormen van armoede van deze tijd.

Enkele maanden geleden kwam de wereld uit de storm van de pandemie en toonde daarbij tekenen van economisch herstel wat voor miljoenen, door het verlies van werk, verarmde mensen weer soelaas zou kunnen bieden. Er kwam zicht op een stukje heldere hemel, dat zonder het verdriet om het verlies van eigen dierbaren te vergeten, de belofte inhield van de terugkeer naar direct intermenselijk contact waarbij men elkaar weer kon ontmoeten zonder verdere verboden of beperkingen. En ziedaar, er verscheen een nieuwe ramp aan de horizon, die de wereld een ander scenario zou opleggen.

De oorlog in Oekraïne heeft zich gevoegd bij de regionale oorlogen die in deze tijd dood en verderf zaaien. Maar de context is complexer door de directe tussenkomst van een “supermacht” die haar wil tegen het beginsel van de zelfbeschikking van de volken in, wil opdringen. Tragische beelden herhalen zich en opnieuw overschreeuwen eisen van enkele potentaten de stem van de mensheid die om vrede smeekt.

2. Hoeveel armoede brengt de waanzin van de oorlog voort! Waar men ook kijkt: het geweld treft weerloze en zwakke mensen. De deportatie van duizenden mensen, vooral jongens en meisjes, berooft hen van hun wortels en dringt hen een andere identiteit op. De woorden van de psalmist over de verwoesting van Jeruzalem en de ballingschap van joodse jongeren worden weer actueel: “Wij zaten aan Babylons stromen en weenden,/ dachten aan Sion terug;/ En aan de wilgen om ons heen/hingen wij onze harpen.-/ Daar wensten zij die ons hadden ontvoerd,/ onze gezangen te horen;/ Vrolijkheid



eisten onze verdrukkers:/ ... Zouden wij dan van de Heer kunnen zingen/ hier in dit vreemde land? (Ps. 137, 1-4).

Het zijn miljoenen vrouwen, kinderen en oude mensen die gedwongen worden het gevaar van de bommen te trotseren, om veiligheid te vinden in de aangrenzende landen. Hoevelen blijven achter in de oorlogsgebieden en leven elke dag met angst en gebrek aan voedsel, water, medische zorg en vooral genegenheid. In deze zware omstandigheden verduistert het verstand en zeer veel mensen worden toegevoegd aan het al hoge aantal behoeftigen. Hoe kan men een antwoord geven dat troost en vrede brengt aan zoveel mensen die ten prooi zijn aan onzekerheid en ongewisheid?

3. In deze zo conflictvolle context vindt de *Zesde Werelddag van de Armen* plaats met de uitnodiging - die door de apostel Paulus wordt herhaald - de blik op Jezus gericht te houden, die “om uwentwil arm is geworden, terwijl Hij rijk was, opdat gij rijk zoudt worden door zijn armoede” (2 Kor. 8, 9). Bij zijn bezoek aan Jeruzalem had Paulus een ontmoeting met Petrus, Jacobus en Johannes, die hem hadden gevraagd de armen niet te vergeten. De gemeenschap van Jeruzalem bevond zich namelijk in ernstige moeilijkheden door de hongersnood die het land had getroffen. En de apostel had er onmiddellijk zorg voor gedragen om voor die armen een grote collecte te organiseren. De christenen van Korinthe toonden veel begrip en waren bereid te helpen. Op verzoek van Paulus brachten zij iedere eerste dag van de week bijeen wat zij hadden kunnen sparen, en allen waren zeer gul.

Alsof de tijd sindsdien nooit voorbijgegaan is, maken ook wij iedere zondag gedurende de viering van de heilige eucharistie, hetzelfde gebaar door onze gaven bijeen te brengen, opdat de gemeenschap kan voorzien in de noden van de armsten. Het is iets dat de christenen altijd met vreugde en gevoel voor verantwoordelijkheid hebben gedaan, opdat het geen enkele broeder en zuster aan het noodzakelijke ontbreekt. Wij vinden een bevestiging daarvan bij de heilige Justinus, die in de tweede eeuw het volgende schreef, toen hij keizer Antoninus Pius de zondagsviering van de christenen beschreef: “Op zondag komt men allen samen, de bewoners van de steden of het platteland, en worden de Handelingen van de apostelen of de geschriften van de profeten gelezen, zolang al de tijd het toestaat. [...] Dan wordt gedeeld en aan ieder wordt de communie uitgedeeld en via de diakens wordt het naar de afwezigen gebracht. De rijken geven wat zij zelf willen en datgene wat wordt

bijeengebracht, wordt bij de priester in bewaring gegeven. Deze helpt de wezen, de weduwen en wie behoeftig is door ziekte of om een andere reden, de gevangenen, de vreemdelingen die bij ons zijn: kortom, men zorgt voor ieder die behoeftig is” (*Eerste Apologie*, LXVII, 1-6).

4. Na het aanvankelijke enthousiasme van de gemeente van Korinthe begon hun inzet minder te worden en het door de apostel voorgestelde initiatief verloor aan élan. En dit is de reden die Paulus ertoe beweegt hartstochtelijk te schrijven, wanneer hij de collecte opnieuw onder de aandacht brengt: “Het vorig jaar zijn jullie al begonnen met het plan en de uitvoering ervan. Voltooit nu uw werk en laat het resultaat beantwoorden aan uw edelmoedigheid, naar de middelen waarover jullie beschikken” (2 Kor. 8, 10-11).

Ik noem graag de bereidheid die de laatste jaren hele bevolkingen ertoe heeft gebracht de deuren open te zetten om miljoenen vluchtelingen van de oorlogen in het Midden-Oosten, in Afrika en nu in Oekraïne op te nemen. Gezinnen hebben hun huizen wijd opengezet om ruimte te maken voor andere gezinnen en gemeenschappen hebben edelmoedig zeer veel vrouwen en kinderen opgenomen opdat zij waardig kunnen leven. Hoe langer conflicten zich voortslepen, des te ernstiger worden de gevolgen. De volken die verwelkomen, hebben steeds meer moeite om de hulp voort te zetten; gezinnen en gemeenschappen beginnen de last te voelen van een situatie die boven hun draagkracht uitstijgt. Dit is het moment om niet op te geven en opnieuw de aanvankelijke motivatie te hernieuwen. Wat wij begonnen zijn, moet met dezelfde verantwoordelijkheid ten einde worden gebracht.

5. Solidariteit is in feite juist dit: het weinige dat wij hebben, delen met hen die niets hebben, opdat niemand lijdt. Hoe meer het gevoel voor gemeenschap en broederschap als levensstijl groeit, des te meer ontwikkelt zich de solidariteit. Men moet overigens bedenken dat er landen zijn waar in de afgelopen decennia vele families een groei in welvaart en zekerheid hebben meegemaakt. Het betreft het positieve resultaat van particuliere initiatieven en wetten die de economische groei hebben bevorderd samen met concrete initiatieven om gezinnen te steunen en maatschappelijke verantwoordelijkheid aan te moedigen. De vruchten van zekerheid en stabiliteit kunnen nu worden gedeeld met hen die gedwongen zijn hun huis en land achter te laten, op zoek naar veiligheid. Laten wij als burgers waarden als vrijheid, verantwoordelijkheid, broederschap en solidariteit

levend houden. En laten wij als christenen altijd de liefde, het geloof en de hoop het fundament van ons leven en ons handelen laten zijn.

6. Het is interessant om te zien dat de Apostel de christenen niet wil verplichten tot werken van naastenliefde. Hij schrijft immers: “Ik zeg dit niet bij wijze van bevel” (2 Kor. 8, 8); hij wil veeleer “de oprechtheid op de proef stellen” van hun liefde in de aandacht en de zorg voor de armen (vgl. *ibid.*). Aan het verzoek van Paulus ligt zeker de noodzaak van concrete hulp ten grondslag, maar zijn bedoeling gaat verder. Hij nodigt ertoe uit de collecte te houden als een teken van liefde, zoals door Jezus getoond. Kortom, edelmoedigheid ten opzichte van de armen vindt haar sterkste motivatie in de keuze van de Zoon van God die zelf arm heeft willen worden.

De Apostel is immers niet bang te benadrukken dat deze keuze van Christus, deze “ontleding” van Hem, een “liefdedaad” is; “een liefdedaad van onze Heer Jezus Christus” (2 Kor. 8, 9), en alleen door deze liefde te ontvangen kunnen wij ons geloof concreet en consequent tot uitdrukking brengen. Het onderricht van heel het Nieuwe Testament is consistent over dit thema, dat ook zijn bevestiging vindt in de woorden van de apostel Jacobus: “Weest uitvoerders van het woord, en niet alleen toehoorders; dan zoudt gij uzelf bedriegen. Wie het woord hoort maar niet volbrengt, lijkt op iemand die het gelaat waarmee hij geboren is, in een spiegel beschouwt. Nauwelijks heeft hij zich bekeken, of hij gaat heen en is vergeten hoe hij eruit zag. Maar wie zich verdiept in de volmaakte wet, de wet van de vrijheid, en daarbij blijft, niet als een vergeetachtig toehoorder, maar als een uitvoerder metterdaad, die zal zalig zijn door zijn doen” (Jac. 1, 22-25).

7. Ten overstaan van de armen gaat het niet om woorden, maar stroopt men de mouwen op en brengt men het geloof in praktijk door middel van een directe betrokkenheid, die niet aan anderen uitbesteed kan worden. Soms kan er verslapping binnen sluipen, die leidt tot een inconsequent gedrag zoals onverschilligheid ten opzichte van de armen. Bovendien gebeurt het dat sommige christenen, door buitensporige gehechtheid aan geld, verstrikt blijven in een slecht gebruik van hun goederen en welvaart. Het zijn omstandigheden die een zwak geloof en een futloze en bijziende hoop laten zien.

Wij weten dat het probleem niet het geld op zich is, omdat geld deel uitmaakt

van het dagelijks leven van de mensen en de maatschappelijke verhoudingen. Waar wij veeleer over moeten nadenken, is de waarde die geld voor ons heeft: het mag niet iets absoluuts worden, als was het het belangrijkste doel. Een dergelijke gehechtheid verhindert realistisch naar het leven van alledag te kijken en verduistert de blik, doordat het verhindert de noden van de ander te zien. Er kan een christen en een gemeenschap niets schadelijkers overkomen dan verblind te zijn door de afgod van de rijkdom, die uiteindelijk vastketent aan een vluchtige en een tot mislukking gedoemde levensvisie.

Ten opzichte van de armen moet men geen overvloedmentaliteit hebben, zoals vaak gebeurt. Veeleer is het noodzakelijk zich ervoor in te zetten dat het niemand aan iets ontbreekt. Activisme redt niet, maar een oprechte en edelmoedige aandacht die het mogelijk maakt een arme te benaderen als een broeder of zuster met een uitgestoken hand, opdat ik wakker word geschud uit de lethargie waarin ik vervallen ben. Daarom “zou niemand moeten zeggen dat hij zich verre houdt van de armen, omdat zijn levenskeuzes met zich meebrengen dat hij meer zorg besteedt aan andere verplichtingen. Dit is een veel voorkomend excuus in de kringen van academici, ondernemers of mensen met een beroep. En zelfs binnen de Kerk. [...] Niemand mag zich ontslagen voelen van de zorg voor de armen en de maatschappelijke gerechtigheid” (apost. exhort. *Evangelii gaudium*, 201). Het is dringend noodzakelijk nieuwe wegen te vinden die verder gaan dan ideeën voor sociaal beleid “die worden opgevat als een beleid *gericht op de armen*, maar nooit *met de armen*, nooit *van de armen*, laat staan in een project dat de volken verenigt” (encycl. *Fratelli tutti*, 169). Men moet er daarentegen naar streven de houding van de Apostel aan te nemen die aan de Korintiërs kon schrijven: “Het is niet de bedoeling dat gij door anderen te ondersteunen uzelf in verlegenheid brengt. Er moet een zeker evenwicht tot stand komen” (2 Kor. 8, 13).

8. Er is een paradox die vandaag net als in het verleden moeilijk te accepteren is, omdat die botst met de menselijke logica: er is een armoede die rijk maakt. Door te herinneren aan de “liefdedaad” van Jezus Christus wil Paulus bevestigen wat hijzelf heeft gepredikt, dat wil zeggen dat de ware rijkdom niet bestaat in het ophopen van “schatten op aarde, waar ze door mot en worm vergaan, en waar dieven inbreken om te stelen” (Mat. 6, 19), maar veeleer in de wederzijdse liefde die ons elkaars lasten doet dragen, zodat niemand in de steek wordt gelaten of buitengesloten. Het gevoel van zwakte en beperking

die wij in deze laatste jaren hebben ervaren en nu de tragedie van een oorlog met wereldwijde repercussies moeten ons iets leren dat definitief is: wij leven niet om louter te overleven, maar om een waardig en gelukkig leven te leiden. De boodschap van Jezus toont ons de weg en laat ons ontdekken dat er een armoede is die vernedert en doodt, en dat er een andere armoede is, die van Hem, die bevrijdt en vrede brengt.

Armoede die doodt, is ellende, dochter van ongerechtigheid, uitbuiting, geweld en oneerlijke verdeling van de bronnen. Het is een wanhopige armoede, zonder toekomst, omdat zij door een wegwerpcultuur wordt opgedrongen die geen perspectieven, noch een uitweg toestaat. Het is de ellende die, terwijl zij noodzakelijkerwijs leidt tot uiterste behoefte, ook de geestelijke dimensie aantast, die, ook al wordt zij vaak verwaarloosd, daarom nog wel bestaat en telt. Wanneer de enige wet het berekenen van de winst aan het einde van de dag wordt, dan zijn er geen remmingen meer en is de uitbuiting van mensen het logische gevolg. Er bestaan geen eerlijk loon, geen eerlijke arbeidstijd meer, en er worden nieuwe vormen van slavernij gecreëerd die mensen die geen alternatief hebben, moeten ondergaan en deze giftige ongerechtigheid moeten accepteren alleen om maar het minimum voor onderhoud bij elkaar te schrapen.

Armoede die bevrijdt, doet zich daarentegen aan ons voor als een verantwoordelijke keuze om zich te bevrijden van ballast en ons te richten op het wezenlijke. Men kan in feite gemakkelijk tegen het gevoel van onvoldaanheid aanlopen dat velen ervaren, omdat zij voelen dat het hun aan iets belangrijks ontbreekt en zij ernaar op zoek gaan als dwalenden zonder doel. Bij hun verlangen datgene te vinden dat hen vervulling brengt, hebben zij er behoefte aan op de kleinen, de armen gericht te worden om eindelijk te begrijpen wat zij werkelijk nodig hebben. De armen ontmoeten maakt het mogelijk een einde te maken aan zeer veel angsten en niet bestaande vrees, om te komen tot wat werkelijk telt in het leven en niemand ons kan afnemen: de ware en belangeloze liefde. Alvorens het doel van onze aalmoes te zijn, zijn de armen in werkelijkheid degenen die helpen om ons te bevrijden van de strikken van de angst en van de oppervlakkigheid.

Een kerkvader en kerkleeraar, Johannes Chrysostomus, in wiens geschriften men felle aanklachten tegenkomt tegen het gedrag van de christenen ten opzichte van de armen, schreef: "Als je niet kunt geloven dat armoede je

rijk maakt, denk dan aan jouw Heer en houd op hieraan te twijfelen. Als Hij niet arm was geweest, zou jij niet rijk zijn; dit is bijzonder, dat uit armoede overvloedige rijkdom voortkwam. Paulus bedoelt hier met “rijkdom” bewustzijn van de barmhartigheid, zuivering van zonden, gerechtigheid, heiliging en nog duizend andere goede dingen die ons nu en altijd zijn geschonken. Dat alles hebben wij dankzij de armoede” (*Homilieën over de Tweede Brief aan de Korintiërs*, 17, 1).

9. De tekst van de Apostel waarnaar deze *Zesde Werelddag van de Armen* verwijst, toont de grote paradox van ons geloof: de armoede van Christus maakt ons rijk. Als Paulus dit onderricht heeft kunnen geven - en de Kerk dit door de eeuwen heen heeft kunnen verspreiden en hiervan heeft kunnen getuigen -, dan is dat, omdat God in zijn Zoon Jezus deze weg gekozen en afgelegd heeft. Als Hij voor ons arm is geworden, dan wordt ons leven zelf verlicht en veranderd en krijgt het een waarde die de wereld niet kent en niet kan geven. De rijkdom van Jezus is zijn liefde, die zich voor niemand afsluit en allen tegemoet gaat, vooral hen die gemarginaliseerd en beroofd zijn van het noodzakelijke. Uit liefde heeft Hij zich ontledigd en het menselijk bestaan aangenomen. Uit liefde is Hij een gehoorzame slaaf geworden, tot de dood en tot de dood aan een kruis (vgl. Fil. 2, 6-8). Uit liefde is Hij “brood des levens” (Joh. 6, 35) geworden, opdat het niemand ontbreekt aan het noodzakelijke en ieder het voedsel kan vinden dat voedt voor het eeuwige leven. Zoals het moeilijk was voor de leerlingen van de Heer deze moeilijke les te aanvaarden (vgl. Joh. 6, 60), zo is dat ook voor ons. Maar het woord van Jezus is duidelijk: als wij willen dat het leven het wint van de dood en waardigheid wordt verlost uit de greep van onrechtvaardigheid, dan is dat Zijn weg: het is de armoede van Jezus Christus volgen en daarbij het leven delen uit liefde, het brood van het eigen bestaan met de broeders en zusters breken, uitgaan van de laatsten, van allen die het ontbreekt aan het noodzakelijke, opdat er gelijkheid ontstaat, de armen uit hun ellende bevrijd worden en de rijken uit hun ijdelheid, die beide hopeloos zijn.

10. Op 15 mei jongstleden heb ik broeder Charles de Foucauld heilig verklaard, een man die, rijk geboren, al zijn bezittingen losliet om Jezus te volgen en met Hem arm en broeder van allen te worden. Zijn kluisenaarsleven, eerst in Nazareth en vervolgens in de woestijn van de Sahara, bestaande uit stilte, gebed en delen, is een voorbeeldig getuigenis van christelijke armoede. Het zal ons goed doen te mediteren over de volgende woorden van hem:

“Laten wij de armen, de kleinen, de arbeiders niet verachten; zij zijn niet alleen onze broeders en zusters in God, maar zij zijn ook degenen die op de meest volmaakte wijze Jezus in zijn uiterlijk leven zichtbaar maken. Zij vertegenwoordigen voor ons op een volmaakte wijze Jezus, de Arbeider van Nazareth. Zij zijn de eerstgeborenen onder de uitverkorenen, de eersten die geroepen werden bij de wieg van de Heiland. Zij waren vanaf zijn geboorte tot zijn dood het gewone gezelschap van Jezus. [...] Laten wij hen eren, laten wij in hen Jezus en zijn heilige ouders eren [...] Laten wij voor ons [het bestaan] aannemen dat Hij voor zich heeft aangenomen [...] Laten wij nooit ophouden in alles arm te zijn, broeders en zusters van de armen, laten wij zoals Jezus de armsten van de armen zijn en laten wij zoals Hij de armen liefhebben en ons met hen omringen” (*Commentaren op het evangelie van Lucas*, Meditatie 263).<sup>17</sup> Voor broeder Charles waren dit niet alleen maar woorden, maar een concrete levensstijl, die hem ertoe bracht met Jezus de gave van het leven zelf te delen.

Moge deze *Zesde Werelddag van de Armen* een gelegenheid van genade worden om een persoonlijk en gemeenschappelijk gewetensonderzoek te doen en laten wij ons afvragen, of de armoede van Jezus Christus onze trouwe levensgezellin is.

Rome, Sint Jan van Lateranen, 13 juni 2022, gedachtenis van de heilige Antonius van Padua  
Franciscus

*Vertaling: drs. H.M.G. Kretzers*

*Eindredactie: A. Kruse, MA*

*Copyright: Libreria Editrice Vaticana/SRKK*

---

<sup>17</sup> Meditatie, nr. 263 over Luc. 2, 8-20: C. De Foucauld, *La bonté de Dieu. Méditations sur les saints Evangiles (I)*, Nouvelle Cité, Montrouge 1996, 214-216.

## **WERKDOCUMENT GEPRESENTEERD VOOR CONTINENTALE FASE BISSCHOPPENSYNODE 'VOOR EEN SYNODALE KERK'**

**27 oktober 2022**

Op donderdag 27 oktober heeft het Secretariaat van de Bisschoppensynode in Rome het werkdokument voor de continentale fase van de synode 'Voor een synodale Kerk: *communio, participatio, missio*' gepresenteerd. Dit gebeurde tijdens een persconferentie die werd gehouden in het perscentrum van de Heilige Stoel in Rome. Het document kreeg de titel 'Vergroot de ruimte in uw tent' naar het Bijbelboek Jesaja, hoofdstuk 54 vers 2.

In het werkdokument worden onder meer de vervolgstappen op een rij gezet. De eerste stap is dat het werkdokument voor de continentale fase naar alle bisdommen wordt gestuurd om het daar te bespreken. Vervolgens is het aan de bisschoppenconferenties om de input bij het werkdokument uit de bisdommen te verzamelen en dit samen te vatten (tweede stap). Deze samenvatting gaat vervolgens naar de continentale groep (derde stap). Daar worden alle aangeleverde samenvattingen besproken, alsook het werkdokument zelf (vierde stap). Elke continentale groep maakt vervolgens een slotdocument met inachtneming van de regionale context (vijfde stap). Onderscheiding is belangrijk bij elk van deze vijf stappen.

Op grond van alle slotdocumenten van de bijeenkomsten in de verschillende continenten stelt het Secretariaat van de Bisschoppensynode dan het *Instrumentum Laboris* samen, het werkdokument voor de synodebijeekkomsten in 2023 en 2024.

- Werkdocument voor de continentale fase (Engels)  
<https://www.rkkerk.nl/wp-content/uploads/2022/10/Werkdocument-Continentale-Fase-synode-2022-2024-Engels.pdf>



## **NIEUW REGLEMENT R.-K. MELDPUNT GRENSOVERSCHRIJDEND GEDRAG PER 1 JANUARI 2022 30 december 2021**

De diocesane bisschoppen van Nederland en de Ordinaris van het Militair Ordinariaat hebben na overleg met de Konferentie Nederlandse Religieuzen (KNR) een herzien Reglement R.-K. Meldpunt Grensoverschrijdend Gedrag vastgesteld. Dit vervangt het huidige Reglement R.-K. Meldpunt Grensoverschrijdend Gedrag uit 2014.

In de Preambule van het herziene reglement roepen de Nederlandse bisschoppen in herinnering dat zij met het oog op de zorgvuldige pastorale dienstverlening de Gedragscode Pastoraat hebben vastgesteld, die deel uitmaakt van het canoniek recht dat in de Nederlandse bisdommen van kracht is.

Nieuw is dat het herziene reglement kernbegrippen duidelijk omschrijft. Hierdoor wordt nog duidelijker aangegeven op welke wijze schendingen van de Gedragscode Pastoraat en van het canoniek recht binnen de Kerk aanhangig kunnen worden gemaakt.

Voorts is nieuw dat het herziene reglement in artikel 3 het reeds sinds 2011 bestaande Platform Hulpverlening vermeldt. Dit platform bestaat uit deskundigen die ervaring hebben in de begeleiding van slachtoffers van grensoverschrijdend gedrag en die klagers op passende en professionele wijze kunnen doorverwijzen naar gespecialiseerde hulpverleners.

Ook nieuw is dat het herziene reglement in artikel 33 expliciet verwijst naar de reeds bestaande verplichting die inhoudt dat wanneer een bisschop kennis krijgt, tenminste met een schijn van waarheid, van seksueel misbruik van een minderjarige door iemand op wie de Gedragscode Pastoraat van toepassing is, hij daarvan aangifte moet doen bij het openbaar ministerie c.q. de politie.

Een ander nieuw element is te vinden in artikel 34 van het herziene reglement. Hierin wordt bepaald dat wanneer een bisschop kennis krijgt, tenminste met een schijn van waarheid, van seksueel misbruik van een minderjarige, hij het verplichte canoniek rechtelijke vooronderzoek zal laten verrichten door de voorzitter of de vicevoorzitter van de onafhankelijke Klachtencommissie.

- Download het Reglement R.-K. Meldpunt Grensoverschrijdend Gedrag 2022:  
<https://www.rkkerk.nl/wp-content/uploads/2021/12/Reglement-R.-K.-Meldpunt-Grensoverschrijdend-Gedrag-2022-def.pdf>

## **UITSTEL AD LIMINA IN VERBAND MET HUIDIGE CORONASITUATIE 25 januari 2022**

De rooms-katholieke bisschoppen van Nederland, die eind januari 2022 op Ad limina bezoek zouden gaan naar Rome, hebben gevraagd om uitstel in verband met de coronasituatie in Nederland. Vanwege de coronamaatregelen en de onzekerheid over de ontwikkeling van de omikron virusvariant, vinden de bisschoppen het niet verantwoord om als groep naar Rome te reizen en daar in korte tijd meerdere bijeenkomsten te hebben.

Kardinaal Marc Ouellet, prefect van de Congregatie voor de Bisschoppen, heeft laten weten akkoord te gaan met het verzoek om uitstel. Hij begrijpt en onderschrijft de redenen die de Nederlandse bisschoppen hiervoor hebben aangegeven. Hij laat weten dat er naar een nieuwe datum zal worden gezocht in overleg met de Nederlandse bisschoppen.

De bisschoppen betreuren het dat het Ad limina opnieuw moet worden uitgesteld. Een eerdere datum in 2021 werd door het Vaticaan afgezegd. Nu zijn het de Nederlandse bisschoppen die aangeven dat onder de huidige omstandigheden de reis en het bezoek niet goed door kunnen gaan

‘Wij hebben helaas deze beslissing moeten nemen. Maar we houden goede moed dat het op een later moment wel door kan gaan als de omstandigheden in verband met corona gunstiger zijn, zowel in Italië als in Nederland. Hopelijk kunnen we dan wel als groep met minder risico’s samen naar Rome reizen en op verantwoorde wijze vergaderingen en ontmoetingen hebben’, zegt de voorzitter van de bisschoppenconferentie, bisschop J. van den Hende.

## **VERSOEPELINGEN IN DE R.-K. KERK VANAF VRIJDAG 25 FEBRUARI 23 februari 2022**

Met ingang van vrijdag 25 februari vervallen voor de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland de verplichting om anderhalve meter afstand te houden en het mondkapjesadvies bij verplaatsingen door de kerk. De maatregelen voor het uitreiken van de communie worden versoepeld. “We zijn dankbaar voor verruiming van de mogelijkheden om samen ons geloof in Gods huis te kunnen vieren”, zeggen de bisschoppen. “We weten dat alle gelovigen hier naar uitkijken.”

Met ingang van 25 februari vervallen de beperkende regels voor het uitreiken van de communie met uitzondering van de regel dat de priester vooraf zijn handen goed reinigt. Ook het ontvangen van de heilige communie op de tong is weer mogelijk. Daarbij geldt de dringende aanbeveling om de plaatsen in de kerk waar de handcommunie en de tongcommunie wordt uitgereikt fysiek van elkaar te scheiden. Op de plaats van de uitreiking van de tongcommunie wordt gevraagd een bidstoel te plaatsen zodat de tongcommunie geknield ontvangen kan worden. Verder is het gebruik van wijwater weer toegestaan. Samen koffiedrinken na de viering is weer mogelijk.

De pandemie is echter nog niet voorbij. Gehandhaafd blijven daarom regels ter vermindering van handcontact: gelovigen geven elkaar niet de hand bij de vredeswens en collecteren gebeurt op een andere manier dan het doorgeven van de collecteschaal van hand tot hand. Woensdag 2 maart is Aswoensdag. Voor het uitdelen van de askruisjes kan worden gekozen voor het plaatsen van het kruisje op het voorhoofd of voor het strooien van de as over het hoofd. Hierbij geldt de aanbeveling voor de priester om tijdens het uitreiken van het askruisje een mondkapje te dragen.

Ten slotte benadrukken de bisschoppen dat het nodig is om zich nog steeds aan de adviezen te houden die de verspreiding van het virus aantoonbaar beperken. Zoals hygiëneregels volgen (handen wassen, hoesten en niezen in de elleboog), geen handen schudden, goed ventileren, niet komen met verkoudheidsklachten enzovoort. “Houd rekening met elkaar, ook met diegenen die afstand willen houden en/of een mondkapje dragen, bijvoorbeeld in verband met een kwetsbare gezondheid. Laten we met elkaar ervoor zorgen dat iedereen in de kerk de liturgie veilig mee kan vieren”, aldus de bisschoppen.

## **NEDERLANDSE BISCHOPPEN REAGEREN GESCHOKT OP DE OORLOG IN OEKRAÏNE**

### **24 februari 2022**

De Nederlandse bisschoppen sluiten zich aan bij oproep van paus Franciscus om een dag te vasten en bidden voor vrede in Oekraïne. Op woensdag 23 februari deed de paus een indringende oproep om geweld te bestrijden met de “wapens” van God: gebed en vasten. De paus noemde geweld van een “duivelse zinloosheid” en riep alle gelovigen op om zich toe te leggen op gebed en vasten op Aswoensdag 2 maart. “God is een God van vrede en niet van oorlog”, aldus de paus en hij noemde oorlog “dwaasheid”.

Nog geen 24 uur later vielen troepen van de Russische Federatie Oekraïne binnen. Wereldwijd leidde dit tot reacties. Ook van de bisschoppen van de Europese Unie (COMECE). De Europese bisschoppen delen de gevoelens van angst en bezorgdheid van paus Franciscus: “Wij doen een beroep op de Russische autoriteiten om zich te onthouden van verdere vijandige acties die nog meer lijden zouden veroorzaken en de principes van het internationaal recht negeren. Oorlog is een ernstige belediging van de menselijke waardigheid en hoort niet thuis op ons continent.”

De bisschoppen drukken hun verbondenheid en solidariteit uit met Oekraïne en vragen de internationale gemeenschap, inclusief de Europese Unie, dringend “om niet te stoppen met het zoeken naar een vreedzame oplossing voor deze crisis door middel van diplomatieke dialoog.” Vluchtelingen uit Oekraïne die internationale bescherming zoeken moeten worden verwelkomd. “Het is onze roeping, onze verantwoordelijkheid en onze plicht om hen als broeders en zusters te verwelkomen en te beschermen”, aldus de Europese bisschoppen.

De bisschoppen onderstrepen de oproep tot gebed van de paus: “Samen met paus Franciscus bidden we tot Onze Lieve Vrouw, de Koningin van de Vrede, dat de Heer degenen die politieke verantwoordelijkheid dragen moge verlichten om hun geweten serieus te onderzoeken voor God, die de God is van vrede en niet van oorlog; die de Vader is van allen, niet slechts van sommigen, die wil dat wij broeders zijn en geen vijanden.”

De Nederlandse bisschoppen reageren geschokt op de gebeurtenissen in Oekraïne. De Nederlandse bisschoppen hopen dat vele gelovigen wereldwijd

zich aansluiten bij het gebed van paus Franciscus en het vasten op Aswoensdag. Het is belangrijk om te blijven bidden opdat deze bedreiging eensgezind tegemoet getreden kan worden om tot vrede te komen.

Voor de vieringen in het komende weekend en zo lang als nodig, reiken de bisschoppen onderstaande voorbede aan.

### **Voorbede**

Voor vrede en gerechtigheid in de Oekraïne:

dat partijen de weg van dialoog en onderhandelingen kiezen in plaats van oorlog en geweld,

dat mensenrechten steeds gerespecteerd worden, burgers beschermd worden en slachtoffers worden opgevangen,

dat met de stuwkracht van de heilige Geest onvermoeibaar gewerkt wordt aan verzoening en samenwerking in Europa.

- Lees de oproep van paus Franciscus op [vatican.va](https://www.vatican.va/content/francesco/en/audiences/2022/documents/20220223-udienza-generale.html)  
<https://www.vatican.va/content/francesco/en/audiences/2022/documents/20220223-udienza-generale.html>
- Reactie van de bisschoppen van de Europese Unie op [comece.eu](https://www.comece.eu)  
<https://www.comece.eu/cardinal-hollerichs-statement-on-the-situation-in-ukraine-and-in-europe/>

## **R.-K. KERK COLLECTEERT ZONDAG 6 MAART VOOR HULP AAN OEKRAÏNE**

### **2 maart 2022**

De Nederlandse bisdommen vragen de parochies om zondag 6 maart te collecteren voor hulp aan Oekraïne. De bisschoppen brengen hiervoor in deze vastentijd allereerst de Bisschoppelijke Vastenactie onder de aandacht. Mgr. Van den Hout, bisschop-referent voor missie en ontwikkelingssamenwerking: “Laten we ons gebed voor Oekraïne aanvullen met een gift.”

Via het Europese katholieke caritasnetwerk helpt de Bisschoppelijke Vastenactie met de opvang van de enorme stroom vluchtelingen. In Oekraïne én in de landen eromheen. Er is op diverse plaatsen opvang ingericht waar de vluchtelingen terecht kunnen. De caritasorganisaties zorgen voor basisvoorzieningen als schoon water, voedsel, kleding en onderdak. Bijdragen kunnen worden overgemaakt via de website van de Vastenactie: [www.vastenactie.nl](http://www.vastenactie.nl) of op bankrekeningnummer NL21 INGB 000 000 58 50 t.n.v. Vastenactie, Den Haag, o.v.v. collecte Oekraïne.

Ook Stichting Kerk in Nood is in Oekraïne actief. De priesters en religieuzen daar, vaak al jarenlang projectpartners van Kerk in Nood, staan de mensen in het land in hun grote nood bij, maar kunnen dat alleen met financiële hulp.

Katholieke organisaties zoals de Bisschoppelijke Vastenactie en Kerk in Nood hebben directe lijnen met de Kerk ter plaatse. Geven aan deze organisaties betekent dan ook rechtstreeks hulp geven aan de mensen in Oekraïne.

Eerder riepen de bisschoppen al op om op woensdag 2 maart te bidden en te vasten voor vrede. Mgr. Van den Hout: “Laten we met elkaar de gift bij ons gebed voegen en ruimhartig geven voor al diegenen die in en vanuit Oekraïne door de oorlog gedwongen op de vlucht zijn. We geven aan organisaties met directe lijnen in het land zelf, kerken en kerkelijke instellingen die daar al bezig zijn hulp te organiseren. Laten we hen daarin zo veel als mogelijk ondersteunen.”

# HEILIGVERKLARING TITUS BRANDSMA GROOTS MOMENT VOOR NEDERLANDSE R.-K. KERK

4 maart 2022

Op vrijdag 4 maart heeft paus Franciscus bekend gemaakt dat op 15 mei de zalige Titus Brandsma heilig zal worden verklaard. De Nederlandse bisschoppen reageren verheugd op dit nieuws. De Nederlandse kerkprovincie zal met drie afgevaardigden vertegenwoordigd zijn bij de plechtigheid in Rome, in de personen van Willem Jacobus kardinaal Eijk, mgr. Gerard de Korte en mgr. Ron van den Hout.

Titus Brandsma's vele activiteiten voor kerk en samenleving, zijn principiële verzet tegens het nazisme en zijn martelaarsdood in het concentratiekamp Dachau getuigen van zijn rotsvaste geloof en intense betrokkenheid met medemensen. Hij was een inspiratiebron voor velen. Voor de internationale Karmel Orde is pater Titus een van hun belangrijkste 20ste-eeuwse leden die is heiligverklaard.

Kardinaal Eijk vertegenwoordigt Nederland als metropoliet van de kerkprovincie. Mgr. Van den Hout, de bisschop van Groningen-Leeuwarden, en mgr. De Korte, de bisschop van 's-Hertogenbosch, vertegenwoordigen respectievelijk de bisdommen waar Titus Brandsma is geboren (Oegeklooster, Friesland) en tijdens zijn leven woonde en werkte (Oss en Nijmegen). Vanuit deze twee bisdommen wordt in samenwerking met de orde van de Karmelieten, waartoe Titus Brandsma behoorde, verschillende gedenkactiviteiten voorbereid in het kader van de heiligverklaring.

## Dankviering

Op zondag 6 maart, kort na de vooraankondiging in Rome van de heiligverklaring, is er om 19.00 uur in Titus' geboorteplaats Bolsward een oecumenische vesperviering in de R.-K. Franciscusbasiliek. Met medewerking van mgr. Ron van den Hout en het Convent Karmel Noord van leken-Karmelieten. Na de heiligverklaring op 15 mei wordt een nationale dankviering voorbereid voor zondag 22 mei in de St. Janskathedraal te 's-Hertogenbosch. Daar zijn behalve Nederlandse bisschoppen ook vertegenwoordigers van de Karmel Orde, de Konferentie van Nederlandse Religieuzen (KNR) en andere genodigden bij aanwezig.



Verder is de publicatie van een speciaal publieksmagazine in gang gezet, gewijd aan leven en werk van Titus Brandsma en zijn betekenis voor huidige generaties. Dit magazine wordt in grote oplage verspreid via de bisdommen in Nederland en zal ook als download beschikbaar komen. Ook komt er een bidprentje beschikbaar bij gelegenheid van de heiligverklaring.

Op initiatief van de bisdommen 's-Hertogenbosch en Groningen-Leeuwarden biedt bedevaartorganisatie Huis voor de Pelgrim een Rome-programma aan voor iedereen die de heiligverklaring wil bijwonen. Informatie hierover is te vinden op de site: [heiligetitusbrandsma.nl](http://heiligetitusbrandsma.nl).

### **Reacties van de bisschoppen**

Kardinaal Eijk: ‘De heiligverklaring van pater Titus Brandsma is een bijzonder en groots moment in de Nederlandse kerkgeschiedenis. Titus Brandsma was geestelijk adviseur van de Nederlandsche Rooms-Katholieke Journalistenvereniging. Als zodanig zette hij mgr. (later kardinaal) Jan de Jong, de aartsbisschop van Utrecht, ertoe aan katholieke dagbladen te verbieden om N.S.B.-advertenties te plaatsen. De nazi-ideologie durfde hij openlijk te bestrijden. Dit kostte hem uiteindelijk zijn leven. Voor zijn trouw aan Christus had hij alles over. Hij is voor journalisten, universiteitsdocenten, religieuzen en vele anderen een lichtend voorbeeld, niet alleen in ons land, maar wereldwijd.’

Mgr. Van den Hende, bisschop van Rotterdam en voorzitter van de Nederlandse Bisschoppenconferentie: ‘Titus Brandsma heeft getuigd van de waarheid van Gods liefde en duidelijk gemaakt dat een mens door haat en geweld ten diepste ontrouw is aan zijn of haar menselijke waardigheid. De heiligverklaring door paus Franciscus laat onder meer zien hoe belangrijk de boodschap van pater Titus Brandsma is en blijft. Ik hoop dat het getuigenis van pater Titus ook nu inspireert en bemoedigt om trouw te blijven in liefde en geloof aan de waardigheid die wij als mens van God hebben gekregen.’

Mgr. De Korte: ‘Wij kijken uit naar de bijzondere plechtigheid bij de heiligverklaring van pater Titus. Jarenlang leefde hij binnen ons bisdom. Eerst in Megen, Boxmeer en Oss en later als hoogleraar en rector magnificus aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen. Wij zullen ook in ons eigen

land met velen de heiligverklaring vieren onder meer met een feestelijke viering in de Sint-Jan.’

Mgr. Van den Hout: ‘Titus verbond als geen ander liefde voor culturele eigenheid met de universele betekenis van kerk en geloof. In het bisdom Groningen-Leeuwarden zijn we dankbaar dat een geloofsheld als hij veel betekend heeft voor de Friese taalemancipatie en katholieke traditie in het noorden. De manier waarop hij tijdens de Tweede Wereldoorlog onverschrokken de waarheid verkondigde en dat uiteindelijk met de dood moest bekopen, is een oproep aan ons vandaag om te kiezen voor het goede en het heilige.’

Kijk ook op:

- <http://www.heiligetitusbrandsma.nl>
- <http://www.karmel.nl/titus-brandsma>
- <https://titusbrandsmateksten.nl/>

## **Beknopte levensloop van Titus Brandsma**

23 februari 1881

Geboren in Oegeklooster, nabij Bolsward in Friesland

1892 / 1898

Megen: Leerling van het gymnasium van de paters Franciscanen

17 september 1898

Boxmeer: ingetreden bij de Karmel Orde in Boxmeer

3 oktober 1899

Kloostergelofte afgelegd bij de Karmelieten

17 juni 1905

Tot priester gewijd in 's-Hertogenbosch

25 oktober 1909

Promotie aan de pauselijke universiteit Gregoriana te Rome

1909 - 1923

Oss: Docent aan de Karmel priesteropleiding

1919 Hoofdredacteur R.K. regioblad De Stad Oss; wnd. dir. R.K. Middelbare Handelsschool

1922/23 Oprichting van Carmel Lyceum in Oss en in Oldenzaal en Stichting Carmel College

1926 / 1934

Dokkum: Herleving nat. Bonifatiusbedevaarten/bouw heiligdom Bonifatiuskapel (1934)

1923 - 1942

Nijmegen: Hoogleraar Filosofie en Geschiedenis v.d. Mystiek aan de Katholieke Universiteit

1932 Rector Magnificus: Diesrede over 'Godsbegrip'

1935 Kritisch geschrift 'De waan der zwakheid' over Duitse Jodenvervolging

1936 Lid landelijk Comité van Waakzaamheid tegen nationaalsocialisme

1935 - 1942

Bisschoppelijk adviseur Aartsbisdom Utrecht: over R.-K. media en journalistiek

5 - 10 januari 1942: Namens de Nederlandse bisschoppen/aartsbisschop mgr. Jan de Jong persoonlijke rondgang langs R.-K. uitgevers en hoofdredacteurs. Afwijzing van de Duitse persmaatregel voor verplichte opname van NSB-advertenties door de dagbladen.

19 januari 1942: Arrestatie in Nijmegen door de Duitse SichterheidsDienst. Gevangenschap in:

- Strafgevangenis in Scheveningen ('Oranjehotel')
- Kamp Amersfoort
- Gevangenis in Kleef (doorgangsstation)

19 juni 1942: Aankomst in concentratiekamp Dachau bij München

26 juli 1942

Sterfdatum in Dachau

Na zijn dood:

1982 Postuum Verzetshedenkingskruis toegekend

3 november 1985 Zalig verklaard te Rome door Paus Johannes Paulus II

2005 In Nijmegen verkozen tot Grootste Nijmegenaar aller tijden  
2015 Postuum onderscheiden als Ereburger van Oss  
15 mei 2022 Heilig verklaard te Rome door Paus Franciscus

**AD LIMINA BEZOEK NEDERLANDSE BISCHOPPEN: 7 TOT 12  
NOVEMBER 2022  
17 maart 2022**

De Nederlandse bisschoppen hebben een nieuwe datum ontvangen voor hun ad limina bezoek aan Rome. Het bezoek is na eerder uitstel in verband met corona nu gepland van 7 tot en met 12 november en begint daarmee toepasselijk op het hoogfeest van de Heilige Willibrord, de patroonheilige van de Nederlandse kerkprovincie.

Het laatste Ad limina bezoek van de Nederlandse bisschoppen was in december 2013, nu bijna negen jaar geleden. Het Latijnse woord “limina” betekent: drempels. “Visitatio ad limina apostolorum” betekent letterlijk: een pelgrimage naar de drempels van de apostelen. Met deze drempels worden de graven van de apostelen Petrus en Paulus bedoeld.

Het is een eeuwenoud gebruik dat bisschoppen deze graven in Rome bezoeken en sinds het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) wordt dit bezoek door de bisschoppen van een kerkprovincie gezamenlijk afgelegd. De coronapandemie bleek tot twee keer toe een belemmering om veilig naar Rome te kunnen reizen. Een eerste datum in 2021 werd afgezegd door het Vaticaan, de tweede begin 2022 door de Nederlandse bisschoppen in verband met een lockdown in Nederland.

De bisschoppen spreken tijdens hun bezoek met paus Franciscus en met de verschillende departementen van de Romeinse curie. Voorafgaand aan het bezoek heeft ieder van de bisschoppen een verslag aangeleverd over de situatie in het eigen bisdom. Gezamenlijk hebben de bisschoppen een rapport opgesteld over de situatie in Nederland als geheel. Tijdens het bezoek worden thema's uit dit rapport besproken.

**BRIEF VAN DE NEDERLANDSE BISSCHOPPEN**  
**Vluchtelingen mogen een beroep op ons doen**  
**18 maart 2022**

Dagelijks komen er nieuwe vluchtelingen, slachtoffers van geweld en armoede naar ons land. Nu gaat het met name om vrouwen en kinderen uit Oekraïne. Er is een grote bereidheid om hen te helpen. Veel vrijwilligers nemen initiatieven om hen in de plaatselijke gemeenschap te verwelkomen. Ook vanuit parochies zijn er activiteiten om onderdak te bieden aan vluchtelingen. Vaak werken parochies hierin samen met andere kerkgenootschappen, regionale maatschappelijke organisaties en plaatselijke overheden. Samen kijken ze naar waar behoefte aan is, wat er gedaan moet worden en hoe dit kan aansluiten bij bestaande initiatieven.

Wij krijgen van Christus de opdracht om vluchtelingen, medemensen in nood, bij te staan. Dat is niet vanzelfsprekend, want “de geglobaliseerde wereld maakt ons tot burens maar niet tot broeders en zusters” (Paus Benedictus XVI, ‘Caritas in Veritate’, 19 2009). Christus laat ons zien wat broederlijke en zusterlijke liefde is en roept ons op vluchtelingen in die geest te ontvangen. Laten we die uitdaging met vertrouwen en in geloof en gebed aangaan.

Wij hebben grote waardering voor de inzet van velen binnen en buiten onze geloofsgemeenschap, beroepskrachten en vrijwilligers, die zich inspannen voor een menswaardige opvang van mensen in nood uit Oekraïne. Ook andere vluchtelingen in en rond Europa mogen wij niet vergeten. Naast het hier opvangen van mensen in nood is het belangrijk te werken aan een menswaardige en veilige wereld waarin mensen niet hoeven te vluchten. Hetgeen vluchtelingen overkomt is een groot onrecht. Er rust een zware verantwoordelijkheid op de internationale gemeenschap om de vrede en de mondiale gerechtigheid te herstellen en te handhaven.

Door Christus kunnen we met vertrouwen vluchtelingen de helpende hand toesteken. Ons geloof inspireert ons daartoe. Dat realiseren we ons eens te meer nu spanningen in de wereld gepaard gaan met nieuw geweld. Christus geeft ons een groot hart. “Nadat zij [Lydia] en haar huisgenoten gedoopt waren, nodigde ze ons uit en zei: Als ge van oordeel zijt dat ik werkelijk in de Heer geloof, komt dan in mijn huis en neemt daar uw intrek. En zij drong er bij ons sterk op aan” (Handelingen 16, 15). Het Evangelie roept ons op

tot gerechtigheid en liefde in onze omgang met vluchtelingen. Het opvangen van vluchtelingen en migranten is een teken van christelijke barmhartigheid. Jezus vraagt ons barmhartig te zijn. Hij zegt: “Ik was vreemdeling en gij hebt Mij opgenomen” (Mt. 25, 35). Christus inspireert ons door zijn oproep: “Ik had honger en gij hebt Mij te eten gegeven; Ik had dorst en gij hebt Mij te drinken gegeven.”

Velen onder u zijn gastvrij op allerlei manieren. Het is belangrijk daarbij de adviezen van professionele organisaties te volgen en daarover steeds duidelijke afspraken te maken met de desbetreffende contactpersoon van de lokale burgerlijke gemeente. Paus Franciscus roept ons in deze dagen meermaals op vluchtelingen persoonlijk te ontmoeten. Veel vluchtelingen komen uit een oorlogsgebied, zijn gescheiden van hun familie en dragen ervaringen van geweld en verschrikkingen met zich mee. Laat weten dat wij om hen geven door een luisterend oor en onze aandacht en onze daadwerkelijke bereidheid om hen bij te staan. Zij mogen een beroep op ons doen.

“Het uitgangspunt voor rechtvaardig beleid moet niet liggen in het zichzelf beschermen [...] maar in het recht doen aan wie een beroep op ons doet. Het centraal stellen van de menswaardigheid van de migranten, komt die van Nederlandse burgers ten goede” (bisschoppelijke brief ‘Ik was een vreemdeling’ 1998/2005). Solidariteit is niet een beroep op het gevoel of sentiment van mededogen of medelijden, maar is een erkenning van de essentiële waardigheid van iedere mens. “Omdat ieder mens onze naaste is, mag niemand worden buitengesloten”, schreven wij in onze brief ‘Herbergzaam Nederland’ (2015).

Wij zijn ons ervan bewust dat het niet volstaat ons hart te openen voor het leed van vluchtelingen. Er zal nog veel gedaan moeten worden vooraleer ze opnieuw in vrede en veiligheid zullen kunnen leven. Vluchtelingen ontvangen vereist inzet, hulp, begrip, aandacht en beheer van nieuwe en complexe situaties, die vaak nog bovenop de vele al bestaande problemen komen. Velen bieden hun hulp aan zoals de weduwe van Sarepta die de profeet Elia opving, terwijl ze slechts nog een beetje meel had (I Kon. 17, 8-15). Beseffen we in wat voor een situatie vluchtelingen verkeren? Hun hele bestaan is ontworteld. Hun huizen zijn in puin geschoten. Ze hebben alles moeten achterlaten en slechts het hoogstnodige kunnen meenemen.

Laten we, naast de concrete en noodzakelijke hulp en aandacht die wij kunnen geven aan de vluchtelingen, veelvuldig in gebed verenigd zijn voor de vrede in Oekraïne en in heel de wereld. We bidden met u om een einde van de oorlog, dat vluchtelingen uiteindelijk weer veilig naar huis terug kunnen keren. Denken wij hier ook aan alle soldaten die de strijd ingestuurd zijn. Moge God spoedig de ware en blijvende vrede schenken, op voorspraak van Maria, Koningin van de vrede.

De R.-K. bisschoppen van Nederland  
Utrecht, 18 maart 2022



## **BISSCHOPPEN IN EUROPA BIDDEN OM EEN EINDE AAN DE OORLOG**

**18 maart 2022**

Op vrijdag 25 maart sluiten de Nederlandse bisschoppen aan bij de gebedsestafette van bisschoppen die door heel Europa gaat. De estafette startte op Aswoensdag 2 maart in Albanië en wordt op 14 april in Hongarije afgesloten. Het is een initiatief van de vergadering van Europese bisschoppenconferenties (CCEE).

De voorzitters van de bisschoppenconferenties in Europa zullen op opeenvolgende dagen de eucharistie vieren voor de vrede en voor al degenen die zijn overleden door oorlog. Sinds 24 februari, toen de Russische Federatie Oekraïne binnenviel, is er oorlog op het Europese continent. De bisschoppen sluiten zich aan bij de herhaalde en dringende oproep van paus Franciscus om een eind te maken aan die oorlog en te werken aan vrede.

Ook in 2021 werd deze gebedsestafette in de Veertigdagentijd gehouden door de Europese bisschoppen. Toen werd gebeden voor degenen die overleden aan corona. Nu wordt daar het gebed voor de slachtoffers van oorlog aan toegevoegd. En ook nu is de speciale intentie van de gebedsestafette voor degenen die zijn overleden aan het coronavirus en voor al degenen die er nog steeds onder lijden. De Europese bisschoppen willen de nabijheid van de Kerk uitdrukken, oproepen tot een einde aan de pandemie en tijdens de heilige Mis de vele slachtoffers van de pandemie herdenken.

Het gezamenlijke initiatief van de Europese bisschoppen wil een teken van eenheid en hoop zijn voor het hele continent. De Nederlandse bisschoppenconferentie kreeg vrijdag 25 maart toebedeeld. Op 25 en 26 maart vinden ook de “24 uur voor de Heer” plaats. Zo zal op meerdere momenten tijdens de “24 uur voor de Heer” in de nabijheid van het heilig Sacrament gebeden worden voor de genoemde intenties.

Bovendien zal paus Franciscus op vrijdag 25 maart Rusland en Oekraïne toewijden aan onbevlekt hart van Maria. Daarmee plaatst de paus Rusland en Oekraïne onder haar bescherming. De paus zal dit doen tijdens een viering om 17.00 uur in de Sint Pieter in Rome. Op dezelfde dag zal ook gebeuren in het heiligdom van Fatima door kardinaal Krajewski op verzoek van de

paus. Het is in Fatima dat Maria bij haar verschijning op 13 juli 1917 (tijdens de Eerste Wereldoorlog) vroeg om de toewijding van Rusland aan haar onbevlekt hart.

Op 31 oktober 1942 (tijdens de Tweede Wereldoorlog) heeft paus Pius XII de hele wereld aan het onbevlekt hart van Maria toegewijd en later op 7 juli 1952 specifiek de Russische volken. Tijdens het Tweede Vaticaans Concilie vernieuwde paus Paulus VI de toewijding van Rusland (21 november 1964) en tijdens de viering met Pinksteren (17 juni 1981) vond de toewijding plaats door paus Johannes Paulus II. In de Oekraïense Grieks-Katholieke Kerk zijn er toewijdingen aan Maria geweest in 1995 en 2016.

De katholieke bisschoppen in Oekraïne en in Rusland zijn dankbaar voor het initiatief van paus Franciscus. In een reactie zeggen Russische bisschoppen: “We willen tot Maria met haar hemelse macht bidden dat het bloedvergieten mag stoppen, zo snel als het kan.” De bisschoppen in Oekraïne hebben de gelovigen opgeroepen om voorafgaand aan de toewijding een noveen te houden vanaf 17 maart en zeggen: “We hopen en geloven dat deze toewijding ons vrede zal brengen en dat de oorlog snel zal eindigen.”

## **MEDEDELING ROOMS-KATHOLIEKE KERK OVER CORONAMAATREGELEN 17 juni 2022**

De rooms-katholieke bisschoppen hebben besloten om enkele maatregelen die in verband met corona nog voor de vieringen van de liturgie golden voor dit moment, met ingang van 17 juni, te schrappen.

Het betreft de regels voor de uitreiking van de communie, voor de vredeswens en het van hand tot hand doorgeven van de collecteschaal. Laatstgenoemde vorm van collecteren is dus weer mogelijk. Inmiddels is de manier van vrede wensen die in coronatijd gangbaar is geworden, door een lichte buiging naar elkaar te maken, bij menigeeën vertrouwd en dierbaar geworden. De bisschoppen kunnen zich goed voorstellen dat deze ingetogen wijze van het geven van de vredeswens gehandhaafd blijft.

De bisschoppen vragen om de algemene basisadviezen tegen corona in acht te blijven nemen. Zoals handen wassen, hoesten en niezen in de elleboog, thuisblijven bij klachten, zorgen voor voldoende frisse lucht, enzovoort. Mochten de komende tijd extra maatregelen tegen corona nodig blijken te zijn, dan zullen de bisschoppen de parochies hierover informeren.

“Houd rekening met elkaar, ook met diegenen die nog steeds graag afstand willen houden, geen hand willen geven en/of een mondkapje dragen, bijvoorbeeld in verband met een kwetsbare gezondheid. Laten we met elkaar ervoor zorgen dat iedereen in de kerk de liturgie veilig mee kan vieren”, aldus de bisschoppen. Zij nodigen alle gelovigen van harte uit om naar de wekelijkse zondagsvieringen te komen en zo samen het geloof te vieren en met elkaar te delen.

## OP KATHOLIEKLEVEN.NL: BISSCHOPPEN OVER DE SYNODALE KERK

1 juli 2022

Wat is een synodale Kerk en waarom is het voor de Kerk belangrijk om synodaal te zijn? Hierover gaan de bisschoppen deze zomer in een reeks video's in gesprek met katholiekleven.nl. De gesprekken vinden plaats naar aanleiding van de diocesane fase van de bisschoppensynode 'Voor een synodale Kerk: communio, participatio, missio'. De video's, zeven in totaal, verschijnen in juli en augustus op katholiekleven.nl, rkkerk.nl en de bisdomwebsites.

Op 17 oktober startte in bisdommen wereldwijd de diocesane fase van de bisschoppensynode. In elk bisdom vonden op uitnodiging van paus Franciscus gesprekken plaats over onderwerpen en richtvragen die vanuit Rome werden aangereikt.

In Rome coördineert het Secretariaat van de Algemene Bisschoppensynode het proces van voorbereiding. De bisschoppen ontvingen een 'Vademecum' met praktische richtlijnen voor de diocesane fase. Hierin was een belangrijke rol weggelegd voor alle gelovigen. En ook voor de bisschoppen, waarover werd gezegd: "Hun charisma van onderscheiding roept hen om authentieke bewakers, vertolkers en getuigen te zijn van het geloof van de Kerk."

De diocesane fase stond in het teken van luisteren en dialoog. Voor de zomer rondden de bisschoppen het verslag van de gesprekken af. Dat verslag moest meer dan een samenvatting zijn. Als synthese moest het ook onderscheiding zijn. De bisschoppen werden gevraagd met hun diocesane verslag in te brengen "wat kan bijdragen aan de volgende fase van het synodale proces."

Wat hebben de bisschoppen gehoord in de gesprekken? Wat zijn volgens hen belangrijke uitdagingen als het gaat om communio, participatio, missio?

Aan het eind van dit jaar gaan de bisschoppen op ad limina bezoek (van 7 tot en met 12 november). In Rome vieren ze samen de eucharistie bij de graven van de apostelen, ze hebben een ontmoeting met de paus en bezoeken diverse dicasteries ('ministeries') van de curie. Hoe zien de bisschoppen het ad limina bezoek als een uiting van de synodale Kerk?

## NATIONAAL VERSLAG BISSCHOPPENSYNODE NAAR ROME GESTUURD 24 augustus 2022

De nationale synthese voor de synode met als thema ‘Voor een synodale Kerk: communio, participatio, missio’ is op 15 augustus naar Rome gestuurd. De synthese is gemaakt op basis van de rapporten van de zeven bisdommen en het Militair Ordinariaat en op basis van de reacties van tien landelijke katholieke organisaties. De synthese schetst een beeld van de diocesane fase van het synodaal proces in Nederland en de uitkomsten daarvan tot nu toe.

Deel één van de synthese is opgebouwd langs de lijnen van de drie kernthema’s die de Nederlandse bisschoppen hadden uitgekozen om in ieder geval aan de orde te laten komen in de bisdommen. Dat zijn de thema’s: vieren, medeverantwoordelijk voor missie, dialoog in Kerk en samenleving. Deel twee bevat onderscheiding zoals dit in de verschillende onderliggende rapporten ook terug te vinden is. Daarna volgen conclusies en de synthese wordt afgesloten met het hoofdstuk ‘samen verder’.

De tekst van de synthese is de uitkomst van een uitvoerige bespreking door de Nederlandse Bisschoppenconferentie van alle aangeboden rapporten en reacties. De bisschoppen hebben geconstateerd dat aan de uitnodiging van paus Franciscus om in gesprek te gaan over het geloof breed gehoor is gegeven in Nederland. Zij danken alle mensen die vanaf de start van de synode (17 oktober 2021) aan het synodaal proces hebben deelgenomen en zij benadrukken dat het synodaal proces niet afgesloten is met de inzending naar Rome van de Nederlandse synthese. Veel parochies en groepen gaan de gesprekken voortzetten om zoals in het slot van de synthese staat “het geloof dat ons drijft bij elkaar aan te wakkeren, geïnspireerd door wat de Geest ons zegt.”

- Download de nationale synthese  
<https://www.rkkerk.nl/wp-content/uploads/2022/08/220815-Synodaal-proces-in-Nederland-nationale-synthese-DEF.pdf>

## **BISSCHOPPEN: “VLUCHTELINGEN EN ASIELZOEKERS MOETEN OP WAARDIGE WIJZE WORDEN GEHOLPEN”**

**26 augustus 2022**

Naar aanleiding van de commotie rondom het aanmeldcentrum voor asielzoekers in Ter Apel, roept de Rooms-Katholieke Kerk op tot een waardige wijze van hulp aan deze asielzoekers. Mgr. De Korte, referent voor Kerk en Samenleving namens de Nederlandse bisschoppenconferentie, pleit voor minimaal een (schoon) bed, bad en brood voor allen.

“Mensen die op Nederlands grondgebied zijn, moeten vanuit christelijk perspectief op een waardige manier worden geholpen, niet alleen door de instanties, ook gelovigen hebben hierin een taak.” De bisschop verwijst hierbij ook naar de brieven die de Nederlandse bisschoppen hebben geschreven over de opvang van vluchtelingen om dit thema onder de aandacht van de gelovigen te brengen.

“Ze mogen een beroep op ons doen. Veel vluchtelingen komen uit een oorlogsgebied, zijn gescheiden van hun familie, en dragen ervaringen van geweld en verschrikkingen met zich mee. Laat weten dat wij om hen geven door een luisterend oor en onze aandacht en onze daadwerkelijke bereidheid om hen bij te staan”, zo benadrukten de bisschoppen in een van deze brieven.

Bisschop De Korte stipt ook de boosheid aan die er is in een dorp als Albergen, waar ook asielzoekers zouden moeten worden opgevangen. “Wat je daar ziet is de boosheid van de plaatselijke politiek omdat ze aan de kant worden geschoven en om het grote aantal mensen dat in het dorp moet worden opgevangen. Ik ken die regio, het nabuurschap zit er heel sterk in, het zorgen voor elkaar. De schrik om het relatief grote aantal mensen dat ze in zo’n relatief klein dorp moeten opvangen, kan ik wel begrijpen. Maar laten we niet vergeten dat in dit soort dorpen ook populisten wonen die vervelende dingen roepen. Tegelijk heb ik op de radio ook mensen gehoord, die heel nuchter reageerden. Zo van: we gaan dat oplossen.”

De bisschop onderstreept dat een land dat zo rijk is als Nederland, in staat zou moeten zijn om echte vluchtelingen op te nemen en om dat goed te organiseren. “Daarin staan we achter paus Franciscus die onvermoeibaar

voor de vluchtelingen op komt en altijd pleit voor menswaardige opvang. Hij zegt: we zijn één mensenfamilie.”

Mgr. Van den Hout, bisschop van Groningen-Leeuwarden, is bezorgd over de situatie zoals die zich nu voordoet in zijn bisdom. Hij vindt de situatie beschamend en vernederend. De bisschop bezocht dit voorjaar met de werkgroep Vluchtelingen van de Raad van kerken diverse plekken in Griekenland. Zoiets als nu in Ter Apel heeft hij daar zelfs niet gezien. “Wat me van Griekenland vooral is bijgebleven is de praktijk van de regering om op illegale wijze vluchtelingen buiten de grenzen te houden en terug te sturen. Dit is niet veel in het nieuws maar er zijn wel signalen dat het gebeurt. Europese rechten van vluchtelingen worden niet gerespecteerd.”

“Het kan niet zo zijn dat dit soort situaties van te veel mensen, te weinig bedden, sanitair en voedsel nu ook hier in Nederland ontstaat. Laten we er als overheid, maar ook als Nederlanders met elkaar alles aan doen om dat te stoppen en verder te voorkomen en allereerst de groep vluchtelingen in Ter Apel menswaardig opvangen.”

## **INTERNATIONALE DAG VOOR GEBED OM VREDE IN OEKRAÏNE EN IN HEEL EUROPA**

**6 september 2022**

In maart vond een gebedsestafette plaats voor vrede in Oekraïne, die werd georganiseerd door de Raad van Europese Bisschoppenconferenties (CCEE). De Nederlandse bisschoppenconferentie sloot zich daar bij aan. Dat doet de Bisschoppenconferentie ook nu de CCEE opnieuw een oproep doet om gezamenlijk te bidden op woensdag 14 september (Feest van Kruisverheffing).

“De CCEE vraagt een hele dag te bidden voor vrede in Oekraïne en in heel Europa. In Nederland wordt daar via een gebedsestafette vorm aan gegeven”, schrijft bisschop Van den Hende in een brief die is verstuurd aan priesters, diakens en pastoraal werkers in het bisdom Rotterdam. “In het bisdom Rotterdam is voor de basiliek in Schiedam gekozen als diocesane plek om samen te komen voor gebed.”

In de basiliek zal er om 19.00 uur aanbidding van het H. Sacrament zijn en aansluitend de Eucharistie worden gevierd. De bisschop nodigt de pastorale teams van harte uit om hierbij aanwezig te zijn samen met parochianen. Ook in de eigen parochie kan worden aangesloten bij het gebed. Daarvoor wordt het gebed om vrede aangereikt van paus Benedictus XV. Ook vanuit huis kunnen mensen zo meebidden.

“Paus Benedictus XV was paus vanaf 1914, het jaar waarin de Eerste Wereldoorlog uitbrak. Als ‘paus van de vrede’ heeft hij meermaals gepleit om een gezindheid van vrede en solidariteit in navolging van Christus die in oneindige liefde zijn hart voor de mensheid geopend heeft. Het is belangrijk om aan de Heer ons verlangen naar vrede in gebed kenbaar te maken. Ik hoop dat velen zich zullen aansluiten bij het gebed op 14 september”, aldus de bisschop.

Al meer dan een half jaar heeft Europa te maken met een oorlog op het eigen grondgebied. Op woensdag 23 februari deed paus Franciscus nog een indringende oproep om het dreigende geweld te bestrijden met de “wapens” van God: gebed en vasten. De paus noemde geweld van een “duivelse zinloosheid” en riep alle gelovigen op om zich toe te leggen op gebed en



vasten op Aswoensdag 2 maart. Nog geen 24 uur later vielen troepen van de Russische Federatie Oekraïne binnen.

De Nederlandse bisschoppen onderstreepten de oproep tot gebed van de paus en vroegen parochies om op 6 maart ook te collecteren voor hulp aan Oekraïne. Via het Europese katholieke caritasnetwerk is de Bisschoppelijke Vastenactie betrokken bij de opvang van vluchtelingen in Oekraïne. Ook Stichting Kerk in Nood is in Oekraïne actief. Inmiddels worden veel vluchtelingen ook in Nederland opgevangen en op verschillende plekken wordt vanuit parochies geholpen. De Nederlandse bisschoppen spraken hun dankbaarheid uit voor deze inzet in de pastorale brief “Vluchtelingen mogen een beroep op ons doen”.

In maart (Feest van Maria Boodschap, 25 maart) heeft paus Franciscus de mensheid als geheel en Oekraïne en Rusland in het bijzonder toegewijd aan het Onbevlekt Hart van Maria. Op verzoek van de paus vond de toewijding plaats in bisdommen wereldwijd. In Den Haag sprak bisschop Van den Hende de daarvoor door de paus aangereikte “Akte van toewijding aan het onbevlekt hart van Maria” uit in een gebedsviering in de St. Jacobus de Meerdere kerk. In Rotterdam deed plebaan Hagen dat in de HH. Laurentius en Elisabeth Kathedraal. Ook elders sloten gelovigen aan met hun gebed.

## **Gebed om vrede**

Tot U, Vredevorst, zenden wij ons gebed voor de vrede,  
waarnaar wij zo vurig verlangen.

Uit uw goddelijk hart hebt Gij over de wereld de liefde doen uitstralen,  
opdat alle tweedracht zou worden weggenomen  
en onder de mensen alleen de liefde zou heersen.

Terwijl Gij op de aarde rondwandelde,  
hebt Gij het tederste medelijden getoond met de ellende van de mensen.

[...]

Beziel regeerders en volkeren met zachtmoedige gevoelens,  
maak een einde aan de verdeeldheid die de volkeren uiteenscheurt  
en geef, dat de mensen elkaar de kus van de vrede schenken,  
Gij die de mensen tot broeders gemaakt hebt met de prijs van uw Bloed.

En zoals U eens de oproep van de apostel Petrus: “Red ons, o Heer, want wij vergaan!” welwillend hebt beantwoord door de woeste zee te doen bedaren, zo verhoor vandaag goedgunstig onze vertrouwvolle gebeden, door het aanschijn van de wereld te vernieuwen en haar in de rust en vrede te herstellen.

En U, allerheiligste Maagd, help ons evenals in andere tijden van zware beproevingen, bescherm ons, red ons.  
Amen.

(Paus Benedictus XV)

## YAD VASHEM ONDERSCHIEDING VOOR KARDINAAL DE JONG 23 september 2022

In Paushuize te Utrecht is op 19 september postuum de Yad Vashem-onderscheiding uitgereikt aan kardinaal De Jong. Hij was aartsbisschop van Utrecht tijdens de Tweede Wereldoorlog en kreeg deze onderscheiding onder meer vanwege zijn herhaaldelijke publieke verzet tegen de Jodenvervolgung.

In een toespraak bij de uitreiking van de Yad Vashem-onderscheiding noemde de heer Simon, voorzitter van de stichting Vrienden van Yad Vashem, kardinaal De Jong “een zeer bijzonder mens, een mens die normen en waarden als hoogste ideaal voor zijn functioneren zag en daarnaar handelde.” En hij zei: “‘Le-kol iesj jesj sjem’: iedereen heeft een naam. Een naam die zijn ouders hem of haar gaven. De Joodse traditie is dat we namen onthouden, want je bent pas vergeten als niemand je naam meer noemt. En in die traditie willen we vandaag de naam noemen van hem die we gaan eren. Er waren er niet zoveel die als het geweten van Nederland optraden. De kardinaal was er één van.”

“Het is niet voldoende om Gods geboden na te leven. Zijn wegen moeten bewándeld worden”, benadrukt opperrabbijn Jacobs. “En slechts 5% bewoog in de juiste richting. Daarmee bewandelde kardinaal De Jong Gods wegen, met gevaar voor eigen leven. In die 5% zaten de bisschoppen, onder leiding van aartsbisschop De Jong. Want op zondag 3 augustus 1941 werd van alle kansels uitgesproken dat lidmaatschap van de nationaalsocialistische mantelorganisaties niet alleen verboden was, maar ook uitsluiting van de sacramenten met zich zou meebrengen. De Jong weigerde om gewoon als gelovig katholiek de Eeuwige te blijven dienen en te zwijgen. Hij wist dat speciaal van hem als kerkleider beweging, actie werd verwacht.”

De ambassadeur van Israël, de heer Modi Ephraim, overhandigde de oorkonde en medaille die bij de Yad Vashem-onderscheiding horen aan de nabestaanden van de in 1955 overleden kardinaal.

## **CORONA-HANDREIKING VAN HET INTERKERKELIJK CONTACT IN OVERHEIDSZAKEN (CIO)**

**12 oktober 2022**

Het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO) heeft een coronahandreiking voor kerken geschreven die met verschillende scenario's rekening houdt. Op deze manier kunnen de aangesloten kerkgenootschappen zien welke maatregelen passen bij welke situatie.

De Rijksoverheid heeft aan alle maatschappelijke sectoren (horeca, zorg, sport, vrijwilligerswerk) gevraagd om te komen met plannen voor het geval in het winterseizoen de COVID-19 besmettingen weer toenemen. Het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken heeft hiervoor een handreiking geschreven die met verschillende scenario's rekening houdt. Momenteel stijgt het aantal besmettingen.

De bisschoppen vragen om voorzichtigheid te blijven betrachten. Hun oproep om de algemene basisadviezen tegen corona in acht te blijven nemen, geldt nog steeds. Dit betreft handen wassen, hoesten en niezen in de elleboog, thuisblijven bij klachten, zorgen voor voldoende frisse lucht, enzovoort. Mochten de komende tijd extra maatregelen tegen corona nodig blijken te zijn, dan zal eerst overleg van de bisschoppen plaatsvinden.

Voor nu geldt ook: houd rekening met elkaar, ook met diegenen die graag afstand willen houden, geen hand willen geven en/of een mondkapje dragen, bijvoorbeeld in verband met een kwetsbare gezondheid. "Laten we met elkaar ervoor zorgen dat iedereen in de kerk de liturgie veilig mee kan vieren", aldus de bisschoppen.

## **AD LIMINA RAPPORT NEDERLANDSE BISSCHOPPENCONFERENTIE 28 oktober 2022**

Op vrijdag 28 oktober is het Algemene Ad Limina rapport van de Nederlandse Bisschoppenconferentie gepubliceerd. Het rapport biedt een overzicht van de situatie in de Nederlandse Kerkprovincie. Thema's uit dit rapport worden besproken tijdens het bezoek dat de bisschoppen van 7 tot en met 13 november aan de graven van de apostelen Petrus en Paulus en aan paus Franciscus in Rome brengen. Het bezoek begint 7 november, in Nederland tevens het hoogfeest van de Heilige Willibrord, de patroonheilige van de Nederlandse Kerkprovincie.

Ad Limina komt van *Visitatio ad Limina Apostolorum*, dit betekent letterlijk een pelgrimage naar de drempels (graven) van de apostelen. Het is een eeuwenoud gebruik dat pas gewijde bisschoppen deze graven in Rome bezoeken en sinds het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) wordt dit bezoek door de bisschoppen van een kerkprovincie gezamenlijk afgelegd. De laatste keer dat de Nederlandse bisschoppen in Rome zijn geweest voor een Ad Limina was in december 2013.

De bisschoppen spreken tijdens hun bezoek met paus Franciscus en met de verschillende departementen van de Romeinse curie. Voorafgaand aan het bezoek heeft ieder van de bisschoppen een verslag aangeleverd over de situatie in het eigen bisdom. Gezamenlijk hebben de bisschoppen het rapport opgesteld over de situatie in Nederland als geheel. Tijdens het bezoek worden onder meer thema's uit dit rapport besproken.

- Download het rapport op [rkkerk.nl](https://www.rkkerk.nl)  
<https://www.rkkerk.nl/wp-content/uploads/2022/10/Algemeen-Ad-Limina-Rapport-2022-NL-DEF.pdf>

### **Voorbede**

De bisschoppen hebben de parochies gevraagd om in de komende weken in de vieringen van de eucharistie en de andere liturgische vieringen bijgaand gebed in te voegen in de voorbede, alsook in het persoonlijk gebed: Bidden wij om zegen over het Ad Limina bezoek van de Nederlandse bisschoppen in Rome, hun ontmoeting met de paus en zijn medewerkers. Om eenheid in de wereldwijde gemeenschap van de Kerk. Om goede vruchten van geloof, hoop en liefde door de kracht en inspiratie van de Heilige Geest.

## **AD LIMINA: GELOOFSGESPREK, MEDIAVERING, HOMILIE BISSCHOP VAN DEN HENDE 16 november 2022**

Op zondag 13 november was bisschop Van den Henden te gast in het Geloofsgesprek op NPO2 om 9.45 uur. Daarna was de bisschop hoofdclebrant in de mediavering die werd uitgezonden vanuit de Friezenkerk.

In het Geloofsgesprek vertelt de bisschop vanaf het Sint Pietersplein in Rome over de ontmoeting met paus Franciscus op vrijdag 11 november. De toespraak die de bisschop voor de paus had voorbereid, heeft hij bij het gesprek overhandigd, vertelt hij. De paus wilde namelijk zoveel mogelijk tijd nemen voor het onderlinge gesprek. Paus Franciscus vroeg bisschop Van den Henden als voorzitter van de bisschoppenconferentie om het gesprek te leiden. Overigens hield ook de paus bij het vorige ad limina bezoek (2013) geen toespraak. Hij gaf deze destijds op papier mee en nam ook toen zoveel mogelijk tijd voor het gesprek.

“De paus gaf in het gesprek een aantal antwoorden op vragen die te maken hadden met wat hij zich voorstelt als belangrijke taak voor de bisschoppen”, vertelt de bisschop. “Hij zei dat de bisschoppen nabij moeten zijn aan hun gelovigen, en dat dit op de eerste plaats betekent dicht bij God blijven met je gebed. Wat je verder ook allemaal moet doen, het gebed moet je niet verwaarlozen, zei hij. De tweede nabijheid was aan elkaar als bisschoppen. Je bent als groep bisschoppen werkzaam in een bepaald gebied, waar je als opvolgers van de apostelen verantwoordelijk bent voor de voortgang van het evangelie. Dus blijf dicht bij elkaar. Het derde is nabij zijn aan de priesters die in de parochies verschillende verantwoordelijkheden dragen namens de bisschop om de geloofsgemeenschap te leiden en met anderen op te bouwen. De vierde nabijheid is die aan de gelovigen die gedoopt zijn en die tot die Kerk behoren, en aan alle mensen die op zoek zijn en die daar naartoe willen groeien.”

De ontmoeting op 11 november duurde een uur en drie kwartier. Aan het eind ervan plaatste de paus zijn naam op een kaart die de bisschoppen hadden getekend voor bisschop Liesen die vanwege ziekte niet deel kon nemen aan het ad limina bezoek en de kaart voor bisschop Van Burgsteden die vanwege zijn hoge leeftijd afmeldde.

## **GEBED VOOR ERNSTIG ZIEKE PAUS BENEDICTUS XVI**

### **29 december 2022**

Paus Franciscus heeft op 28 december gevraagd om gebed voor de ernstig zieke emeritus-paus Benedictus XVI. De Nederlandse bisschoppen vragen de gelovigen in Nederland om zich daarbij aan te sluiten.

Vanuit het Vaticaan wordt het volgende gebed aangereikt:

Laat ons bidden,  
Almachtige en eeuwige God,  
U bent de altijddurende gezondheid  
van degenen die in U geloven.  
Verhoor onze gebeden voor uw zieke dienaar Benedictus  
voor wie wij uw hulp vragen  
en uw liefdevolle barmhartigheid.  
Door Christus onze Heer.  
Amen.

De woordvoering van de Heilige Stoel heeft bevestigd dat er een verslechtering is opgetreden in de gezondheid van emeritus-paus Benedictus en zegt dat zijn situatie stabiel is.

(Bron: Vatican News)

## **EMERITUS-PAUS BENEDICTUS XVI OVERLEDEN - REACTIE KARDINAAL EIJK EN BISCHOP VAN DEN HENDE 31 december 2022**

Op 31 december is emeritus-paus Benedictus XVI overleden. Dat heeft het Vaticaan bekend gemaakt. “Paus Benedictus XVI was een trouwe en moedige behoeder van het ‘depositum fidei’, de door God aan de Kerk toevertrouwde geloofsschat. Een echte man Gods en een paus naar Jezus’ hart is van ons heengegaan”, aldus kardinaal Eijk in een reactie op het overlijden.

Het pontificaat van paus Benedictus XVI duurde een korte tijd: van 2005 tot 2013. Hij was al 78 jaar toen hij deze nieuwe verantwoordelijkheid aanvaardde. Daarvoor was hij zo’n 25 jaar in Rome werkzaam als prefect van de Congregatie van de Geloofsleer. Eerder was hij als theoloog wereldwijd bekend als adviseur tijdens het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965).

Kardinaal Joseph Ratzinger, later paus Benedictus, heeft als toenmalig adviseur en kenner van Vaticanum II benadrukt dat dit Concilie geen breuk heeft veroorzaakt maar de continuïteit van het geloof in onze Kerk heeft bestendigd (‘hermeneutiek van de continuïteit’) ten dienste van haar zending in de wereld van vandaag, in het licht van de traditie. In deze overtuiging initieerde paus Benedictus rond de vijftigste verjaardag van de opening van Vaticanum II het Jaar van het Geloof in de wereldwijde Kerk.

Mgr. Van den Hende, voorzitter van de Nederlandse Bisschoppenconferentie: “Het ging paus Benedictus steeds om het geloof dat de liefde van Christus in ons versterkt. Geloof, zo stelde hij, vindt haar voltooiing in de liefde, zoals het sacrament van de doop voorafgaat aan de eucharistie en daarop gericht is (Boodschap Veertigdagentijd 2013). Gesterkt door ons geloof en de viering van de sacramenten, mogen wij vanuit de ontmoeting met Christus die liefde verspreiden.”

Paus Benedictus schreef in 2009 in zijn encycliek *Caritas in Veritate* (Liefde in Waarheid) dat juist de liefde de rode draad is in de sociale leer van de Kerk. Geloof en liefde horen bij elkaar. Uiteindelijk was het paus Franciscus die in 2013 aan het begin van zijn pontificaat de encycliek *Lumen Fidei* (Licht van het Geloof) publiceerde. Deze tekst was in aanzet nog door paus Benedictus geschreven.



Mgr. Van den Hende: “Toen ik in 2006 door paus Benedictus tot bisschop was benoemd mocht ik hem in 2007 kort ontmoeten. In een uitwisseling van amper drie minuten getuigde hij opnieuw van zijn geloof dat wij als Kerk steeds de liefde van Christus nodig hebben. Hij zei: ‘die Kirche lebt weil Gott die Kirche liebt’ (de Kerk leeft omdat God de Kerk liefheeft).”

“Van harte nodig ik allen uit om voor de zielenrust van paus Benedictus te bidden. Tevens spreek ik de hoop uit dat wij in en vanuit onze Kerk als leerlingen van Christus, naar het voorbeeld van paus Benedictus XVI, ook nu in ons dagelijks leven steeds opnieuw het geloof en de liefde die wij van Christus ontvangen hebben daadwerkelijk bij elkaar houden als bron en opdracht”, aldus Mgr. Van den Hende.

## **BRIEF**

### **Aanvraag procedure eHerkenning niveau 3 13 januari 2022**

Aan de parochies van het Bisdom Rotterdam

Geacht bestuur,

Steeds meer overheidsinstellingen vragen om via digitale kanalen met hen te communiceren. Hiertoe is het systeem van eHerkenning ingevoerd. Met onze brief d.d. 10 september 2020 bent u geïnformeerd over de procedure om eHerkenning niveau 3 aan te vragen. Inmiddels heeft een aantal parochies eHerkenning aangevraagd en verkregen, maar nog niet alle parochies hebben een aanvraag hiervoor gedaan. Voor deze laatste parochies is deze brief bestemd; hierin wordt kort uiteengezet wat eHerkenning inhoudt en hoe u eHerkenning voor uw parochie kunt aanvragen.

#### **Wat is eHerkenning?**

Het is belangrijk dat digitale communicatie veilig verloopt. De overheid heeft daarom eHerkenning in het leven geroepen. eHerkenning is een digitaal toegangsinstrument om veilig in contact te treden met overheidsinstellingen. U kunt eHerkenning vergelijken met DigiD alleen dan voor rechtspersonen. De parochie heeft eHerkenning op beveiligingsniveau 3 nodig om bijvoorbeeld aangifte loonheffing<sup>18</sup> te doen via het portaal van de Belastingdienst. Ook het UWV, de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en steeds meer gemeenten vragen om met behulp van eHerkenning formulieren in te sturen.

#### **Wie mag de parochie als gebruiker van eHerkenning aanwijzen?**

De parochie moet altijd rechtsgeldig vertegenwoordigd worden. Wie de parochie rechtsgeldig mogen vertegenwoordigen staat in het Algemeen Reglement voor het Bestuur van een R.-K. Parochie. Dat zijn de (vice) voorzitter en de secretaris tezamen. eHerkenning brengt hier geen verandering in. eHerkenning brengt evenmin verandering in het feit dat het parochiebestuur voor daden van buitengewoon beheer zoals vermeld in de

---

<sup>18</sup> Wanneer uw loonaangifte wordt verzorgd door een derde partij (salariskantoor etc.) hoeft u niet zelf over eHerkenning te beschikken voor dit onderdeel. Dit wordt dan verzorgd door uw salariskantoor. Het kan echter wel zijn dat u voor andere onderdelen alsnog eHerkenning nodig heeft.

artikelen 53 en 54 van genoemd Algemeen Reglement een voorafgaande schriftelijke machtiging van de bisschop nodig heeft voordat zij handelt. De gebruiker van eHerkenning moet altijd een bestuurslid van de parochie zijn en moet als zodanig door middel van een formeel bestuursbesluit door het parochiebestuur worden aangewezen.

### **Hoe kunnen parochies eHerkenning niveau 3 aanvragen?**

Het parochiebestuur kan door middel van het “invulformulier aanvraag eHerkenning parochies” via het bisdom een aanvraag voor eHerkenning doen. Bij de aanvraag dient een kopie van het identiteitsbewijs van de gebruiker te worden toegevoegd. U wordt geadviseerd om de pasfoto, de nationaliteit en het BSN af te schermen en op de kopie te vermelden voor welk doel de kopie wordt verstrekt, te weten ‘aanvraag eHerkenning’. U kunt dit handmatig doen of gebruik maken van de Kopie ID app van de Rijksoverheid. Het invulformulier en de kopie van het identiteitsbewijs van de gebruiker kunnen per email aan het bisdom worden toegezonden.

Na ontvangst van het aanvraag formulier gaat het bisdom na of het formulier volledig is ingevuld en de genoemde bestuursleden zodanig bij het Bisdom bekend zijn. Het Bisdom dient vervolgens de aanvraag in bij KPN (leverancier van het eHerkenningmiddel). Om de identiteit van de gebruiker te controleren zal KPN een fysieke identificatie (via huisbezoek) laten plaatsvinden. De coronaregels worden hierbij in acht genomen.

### **Kosten voor het verkrijgen van eHerkenning op niveau 3**

Ja, aan eHerkenning zijn kosten verbonden voor de parochie. Dit zijn kosten die KPN in rekening brengt voor het toekennen van eHerkenning aan een gebruiker. eHerkenning op niveau 3 kost (incl. aanvraagkosten) ca. € 150 per gebruiker voor een periode van 3 jaar.

Heeft u vragen over het onderwerp van deze brief? Dan kunt u contact opnemen met Margriet Piek en Robert Flipsen, bij voorkeur per e-mail naar: [economaat@bisdomrotterdam.nl](mailto:economaat@bisdomrotterdam.nl)

Met vriendelijke groet,

mr J.C.G.M. Bakker  
Algemeen Econoom

## **BRIEF**

### **Arbowetgeving Risico inventarisatie en evaluatie aan de bestuurders van de parochies in het Bisdom Rotterdam 31 januari 2022**

Geacht bestuur,

Veilig werken in en rond de (kerk)gebouwen van de parochie is belangrijk. Er is steeds meer aandacht voor Arbowetgeving. Ook van een parochie wordt gevraagd in beeld te brengen welke risico's werknemers en vrijwilligers kunnen lopen. Een Risico-Inventarisatie en -Evaluatie (RI&E) is een instrument om deze risico's in beeld te brengen en vervolgens eventueel noodzakelijke verbeteringen door te voeren.

#### **Wat is een RI&E?**

De RI&E is een vragenlijst over veiligheid en mogelijke risico's. Als het parochiebestuur weet welke risico's er zijn, kunnen de juiste maatregelen worden getroffen. In deze brief leest u meer over de RI&E voor parochies en welke erkende modellijst (een zogenaamd RI&E branche-instrument) u hiervoor kunt gebruiken.

#### **Hoe gaat u met de RI&E aan de slag?**

Parochies met minder dan 25 werknemers in dienst<sup>19</sup> kunnen gebruik maken van de bijgevoegde RI&E. U vindt dit erkende RI&E branche instrument ook op [www.rkkerk.nl](http://www.rkkerk.nl). U kunt deze erkende RI&E invullen samen met de betrokkenen. De lijst is zo opgesteld dat er voor iedere vraag twee optionele antwoorden zijn. Als u de lijst heeft ingevuld, is duidelijk waarmee u aan de

---

<sup>19</sup> Hoe stelt u vast of uw parochie minder dan 25 werknemers in dienst heeft? U maakt hiertoe een opstelsom van alle werknemers in de parochie. Onder 'een werknemer' wordt in dit geval verstaan:

- a) degenen die werkt op basis van een arbeidsovereenkomst met de parochie;
  - b) de geestelijken die een benoeming hebben ontvangen binnen de parochie;
  - c) uitzendkrachten, gedetacheerden en uitgeleende werknemers die werkzaam zijn binnen de parochie;
  - d) een stagiair(e) of iemand met een vaste leer- werkplek binnen in de parochie.
- Let op: Voor vaststelling of uw parochie meer dan 25 werknemers in dienst heeft tellen zelfstandigen en vrijwilligers niet mee.

slag moet en welke risico's u al heeft ondervangen. Bespreek de uitkomsten in het parochiebestuur en met de betrokkenen. De parochie hoeft de RI&E niet meer te laten toetsen door Zorg van de Zaak of een andere arbodienstverlener.

### **Heeft uw parochie 25 of meer werknemers in dienst?**

Als uw parochie 25 of meer werknemers in dienst heeft, moet de RI&E altijd worden getoetst door een Arbodeskundige. Voor het R.-K. Kerkgenootschap is via Zorg van de Zaak een mantelcontract beschikbaar voor arbodienstverlening aan parochies. Heeft uw parochie gebruik gemaakt van dit mantelcontract en een arbodienstverleningscontract met Zorg van de Zaak? Dan kan de parochie de RI&E laten toetsen door Zorg van de Zaak met inachtneming van de hiervoor geldende tarieven. Maakt uw parochie geen gebruik van een mantelcontract, dan dient u zelf een Arbodeskundige te regelen die uw RI&E kan toetsen.

### **RI&E ingevuld en dan?**

De RI&E laat zien welke risico's er zijn, maar niet hoe eventuele problemen opgelost moeten worden. Dit gebeurt in het Plan van Aanpak, waarin samen met de betrokkenen oplossingen worden geformuleerd. Een RI&E maken is niet iets wat je één keer doet. Werkomgevingen en dus de risico's veranderen steeds. Bij grote aanpassingen in de parochie moet dus gekeken worden of er nieuwe risico's zijn. Maar ook als er geen grote veranderingen zijn is het belangrijk een keer per jaar de RI&E door te lopen en zo nodig het Plan van Aanpak aan te passen. Veilig en gezond werken is een continu proces.

Voor eventuele vragen over kunt u contact opnemen met Aureel van Wersch, a.v.wersch@bisdomrotterdam.nl., telefoonnummer 010 2815186.

Met vriendelijke groet,

mr J.C.G.M. Bakker  
Algemeen Econoom

Bijlage 1: Model risico-inventarisatie en-evaluatie.

<https://www.rkkerk.nl/wp-content/uploads/2022/01/Model-RIE-voor-parochies-2021-2024.docx>

## **ONTMOETING OEKRAÏENSE BISSCHOP LONCHYNA EN BISSCHOP VAN DEN HENDE**

### **Gesprek over de Oekraïense Grieks-Katholieke Kerk en de situatie in Oekraïne**

**8 maart 2022**

Op dinsdag 8 maart was er in Rotterdam een ontmoeting van bisschop Hlib Lonchyna en bisschop Van den Hende. Mgr. Lonchyna is bisschop van de Oekraïense Grieks-Katholieke Kerk. Hij woont in Parijs en heeft de zorg voor gelovigen in de Benelux, Frankrijk en Zwitserland.

“In onze ontmoeting hebben we gesproken over de aanwezigheid van verschillende gemeenschappen van de Oekraïense Grieks-Katholieke Kerk in Nederland en wat voor hun bestaan nodig is. Ook vertelde de bisschop over de huidige situatie in Oekraïne nu de bevolking geteisterd wordt door oorlog en geweld”, zegt Mgr. Van den Hende na afloop. “De bisschop vertelde op welke manier hulp geboden kan worden vanuit de Rooms-Katholieke gemeenschap in Nederland en door de Nederlandse samenleving in het algemeen. En hoe leden van de Grieks-Katholieke Kerk uit Oekraïne ook zelf in Nederland actief bezig zijn met het geven van hulp en steun aan hun land en geloofsgenoten.”

Mgr. Lonchyna bezocht Mgr. Van den Hende samen met priester Mykola Paliuh. Hij en enkele andere priesters van de Oekraïense Grieks-Katholieke Kerk wonen in België. Elke zondag viert hij in Rijswijk in de H. Bonifatiuskerk de eucharistie met de gelovigen van de Oekraïense Grieks-Katholieke Kerk. Dit gebeurt nu al bijna tien jaar.

De Oekraïense Grieks-Katholieke Kerk is een “geünieerde” Kerk. Dat wil zeggen: zij is in volledige gemeenschap met de Rooms-Katholieke Kerk en erkent het gezag van de paus. De Kerk volgt de Byzantijnse ritus. De liturgische taal is het Oekraïens. De hoofdzetel van de Kerk is in Kiev. De Oekraïense Grieks-Katholieke Kerk telt ongeveer 4,2 miljoen gelovigen, waarvan ongeveer 3,5 miljoen gelovigen in Oekraïne (bron: Wikipedia).

De Nederlandse bisschoppen vragen om gebed voor Oekraïne en roepen op tot financiële hulp.

## Voorbede

Voor vrede en gerechtigheid in de Oekraïne:  
dat partijen de weg van dialoog en onderhandelingen kiezen in plaats van oorlog en geweld,  
dat mensenrechten steeds gerespecteerd worden, burgers beschermd worden en slachtoffers worden opgevangen,  
dat met de stuwkracht van de heilige Geest onvermoeibaar gewerkt wordt aan verzoening en samenwerking in Europa.

## Financiële hulp

Parochies zijn gevraagd om te collecteren voor hulp aan Oekraïne. Via het Europese katholieke caritasnetwerk helpt de Bisschoppelijke Vastenactie met de opvang van de enorme stroom vluchtelingen in Oekraïne en in de landen eromheen. Ook Stichting Kerk in Nood is in Oekraïne actief. Katholieke organisaties zoals de Bisschoppelijke Vastenactie en Kerk in Nood hebben directe lijnen met de Kerk ter plaatse.

## **BRIEF**

### **Diocesane Caritas Instelling over opvang Oekraïense vluchtelingen 17 MAART 2022**

Aan de PCI-besturen en besturen van parochies

Beste mensen,

Met afschuw hebben we de afgelopen weken de berichten over de oorlog in Oekraïne ontvangen. Onze medemensen in een land dat we als goede buur van de EU mogen beschouwen, zijn een ‘prooi’ geworden van een kwade macht die elke dag opnieuw slachtoffers maakt. De brute oorlog in Oekraïne heeft een ongekend grote vluchtelingenstroom op gang gebracht.

Ook Nederland vangt vluchtelingen op. Voorlopig wordt uitgegaan van 50.000 te verwachten personen. De 25 veiligheidsregio’s in Nederland zullen elk 2.000 vluchtelingen uit Oekraïne opnemen: 1.000 mensen de komende twee weken en een paar weken later nog eens hetzelfde aantal.

De overheid zal hiervoor onder meer een beroep doen op de kerken. Elke burgerlijke gemeente krijgt één aanspreekpunt dat zoekt naar onderdak voor mensen en waar burgers ook zelf onderdak kunnen aanbieden. Het gaat daarbij ook om begeleiding, medische zorg, financiële ondersteuning en onderwijs.

Het opvangen van vluchtelingen is een van de werken van barmhartigheid. Jezus zegt in het evangelie: “Ik was vreemdeling en gij hebt Mij opgenomen” (Matteüs 25, 35). Als Diocesane Caritas Instelling (DCI) hopen wij dat u in de gelegenheid bent en uw mogelijkheden verkent om de opvang van vluchtelingen uit Oekraïne mee mogelijk te maken. Op 9 maart heeft de DCI op initiatief van Mgr. Van den Hende samen met hem tijdens een ingelast overleg gesproken over de nood in Oekraïne en wat we in het bisdom Rotterdam kunnen doen om te helpen. Als Kerk van Rotterdam staan we voor een netwerk van liefde rond Jezus. Juist nu kunnen we, samen met andere instanties, dat netwerk gestalte geven door actief deel te nemen aan lokale activiteiten rond de opvang van vluchtelingen uit Oekraïne.



Veel parochies hebben gehoor gegeven aan de oproep van de bisschoppen om in het weekend van 5 en 6 maart te collecteren voor hulp aan de slachtoffers van de oorlog via de Bisschoppelijke Vastenactie en de Stichting Kerk in Nood. Via het Europese caritasnetwerk van de Kerk steunt de Vastenactie de opvang ter plaatse en de opvang van de enorme stroom vluchtelingen. Parallel daaraan zijn plaatselijk acties opgezet voor noodhulp in de buurlanden van Oekraïne en ook is gul gegeven aan de nationale actie voor Giro555.

Met het arriveren van Oekraïense vluchtelingen in Nederland is naast financiële steun nu ook concrete opvang nodig. We hopen dat u de vluchtelingen die uit Oekraïne naar Nederland komen, kunt verwelkomen, opvangen en ondersteunen. Als DCI willen we u daar graag bij helpen. In het overleg met de bisschop zijn de volgende acties besproken die u en wij kunnen nemen:

1. Inventarisatie van beschikbare ruimtes
2. Activiteiten bij opvang
3. Financiering van activiteiten bij opvang
4. Klankbordgroep

### **1. Inventarisatie van beschikbare ruimtes**

Mogelijk is uw parochie door de gemeentelijke overheid al gevraagd om aan te geven of u vluchtelingen onderdak kunt bieden. Mogelijk wilt u de parochie daar graag voor aanmelden.

In beide gevallen zal een inventarisatie nodig zijn van daarvoor beschikbare ruimtes in de gebouwen van de parochie en/of bij parochianen. Als u zo'n inventarisatie maakt en u daarmee bij de gemeente aanmeldt, wilt u deze informatie dan s.v.p. ook aan de DCI doen toekomen, zodat we ervaringen binnen het bisdom kunnen delen.

### **2. Activiteiten bij opvang**

We hopen dat parochies en PCI-en actief deel kunnen nemen aan lokale opvang van vluchtelingen door activiteiten aan te bieden, denk bijvoorbeeld aan speciale gebedsmomenten in de kerk met en voor onze medemensen uit Oekraïne, met aansluitend een koffiemoment, en spelletjesmiddagen of andere activiteiten voor de kinderen. Het is wel van belang dat er vóór de start van deze activiteiten draagvlak is in de parochie, en dat er voldoende vrijwilligers zijn om de activiteiten voor een langere tijd vol te kunnen blijven

houden, want het is nog niet bekend hoe lang de opvang nodig zal zijn. Stem de activiteiten ook af met de burgerlijke overheid, bespreek daarmee hoe een beroep kan worden gedaan op (zorg)professionals, en of bepaalde kosten eventueel van overheidswege worden vergoed. Zoek bij voorkeur ook samenwerking met andere kerken en maatschappelijke organisaties. Wilt u de DCI s.v.p. op de hoogte brengen van de activiteiten die door de parochie worden uitgevoerd of waaraan de parochie een bijdrage levert? Zo kan de DCI een rol vervullen in het delen van uw ervaringen en het leggen van onderlinge contacten, zodat niet iedereen ‘het wiel opnieuw hoeft uit te vinden.’

### **3. Financiering van activiteiten bij opvang**

Financieel bijdragen aan de opvang van en activiteiten voor vluchtelingen uit de Oekraïne in Zuid-Holland valt geheel binnen het mandaat van de DCI en de PCI-en. De DCI heeft besloten om uit de beschikbare DCI-middelen een ‘Fonds Rotterdam Oekraïne’ in te richten. Dit fonds start met een bedrag van € 100.000. Parochies en PCI-en van het bisdom Rotterdam kunnen een beroep doen op dit fonds voor activiteiten die te maken hebben met de opvang van vluchtelingen uit Oekraïne. Een kleine commissie van de DCI beslist dan binnen enkele dagen over de aanvraag die u kunt indienen via [dc@bisdomrotterdam.nl](mailto:dc@bisdomrotterdam.nl).

Tegelijk willen we u vragen om als PCI zelf ruimhartig bij te dragen aan lokale activiteiten. De beleidsregel dat niet mag worden ingeteerd op het vermogen geldt dit jaar niet. Bij een substantiële bijdrage is wel een bisschoppelijke machtiging nodig.

PCI-en kunnen de komende periode in overleg en in samenwerking met de parochie ook extra collectes of andere fondsenwervende acties voor de opvang van vluchtelingen houden.

### **4. Klankbordgroep**

De DCI richt een klankbordgroep op, die haar kan adviseren over activiteiten en bij besluiten over financiering van lokale activiteiten. Voor deze klankbordgroep zullen ook Oekraïners worden uitgenodigd die al langer in Nederland verblijven.

Ik hoop van harte dat u de mogelijkheden die u hebt, kunt aanwenden voor de opvang van de vluchtelingen uit Oekraïne en dat we hierin samen op kunnen trekken als netwerk van liefde.

Met vriendelijke groet,

Diaken Jos van Adrichem  
voorzitter DCI

**BRIEF**  
**van het econoomaat over opvang Oekraïense vluchtelingen**  
**21 maart 2022**

Aan de parochies van het bisdom

Geacht bestuur,

De oorlog in Oekraïne en de beelden van de mensen die deze oorlog proberen te ontvluchten, raken iedereen. Er worden veel hartverwarmende initiatieven genomen om vluchtelingen te helpen, ook door parochies.

Gedateerd 17 maart jl. is door de Diocesane Caritasinstelling een brief verzonden aan de besturen van de parochiële caritasinstellingen en van de parochies inzake de opvang van vluchtelingen uit Oekraïne in Nederland; een kopie van die brief is als bijlage bijgevoegd.

Het bisdom krijgt onder meer vragen over de mogelijkheden die er zijn om een leegstaande kerk, pastorie, parochiecentrum of een ander parochieel gebouw geheel of gedeeltelijk voor huisvesting en opvang van Oekraïense vluchtelingen beschikbaar te stellen.

Naar aanleiding van die vragen, hebben wij een aantal praktische aandachtspunten die we graag met u communiceren en die mede bedoeld zijn om een goede en veilige opvang voor vluchtelingen mogelijk te maken. Op dit moment is de overheid nog bezig met het formuleren van verschillende handreikingen voor de opvang van Oekraïense vluchtelingen<sup>20</sup>. De informatie in deze brief kan daarom nog niet volledig zijn en zal worden aangevuld zodra deze beschikbaar is.

De praktische aandachtspunten nu zijn:

---

<sup>20</sup> Een Handreiking voor gemeentelijke opvang is gereed. Handreikingen van de overheid voor opvang door particulieren, voor opvang van minderjarige vluchtelingen en voor verstrekkingen aan vluchtelingen zullen volgen.

## **1. Heb vooraf contact met bisdom en gemeentelijke overheid**

De regie en de verantwoordelijkheid voor opvang van Oekraïense vluchtelingen ligt bij de gemeentelijke overheid. Zorg daarom dat u in contact staat met uw eigen gemeente als u overweegt om als parochie opvang in de vorm van huisvesting aan te bieden. Iedere gemeente heeft (of krijgt) één aanspreekpunt dat opvang voor mensen zoekt en waar burgers en organisaties ook zelf opvang kunnen aanbieden. Op de website van de gemeente staat hierover informatie.

Neem voordat u een aanbod tot opvang doet contact op met het bisdom. Voor het beschikbaar stellen van een opvanglocatie door de parochie is immers altijd een bisschoppelijke machtiging vereist (art. 53, lid 1 c, Algemeen Reglement voor het bestuur van een parochie).

## **2. Mogelijke locaties**

Omdat een kerk een sacraal gebouw is, kan een kerk als zodanig niet worden aangeboden om vluchtelingen in op te vangen. Wel kunnen een kerk die officieel door de bisschop aan de eredienst onttrokken is <sup>21</sup>, een pastorie of parochiecentrum in aanmerking komen als opvanglocatie.

Overleg met het bisdom over de mogelijkheden en onmogelijkheden.

Het bisdom bepaalt of kerken, pastorieën of parochiecentra die te koop staan voor de opvang van vluchtelingen kunnen worden gebruikt.

## **3. Leg afspraken schriftelijk vast**

Wanneer u afspraken met de gemeente over opvang maakt, zorg dan dat u deze goed vastlegt. In deze afspraken met de gemeente moet de duur van de ter beschikkingstelling worden vermeld (maximaal een half jaar, waarna eventueel wel verlenging mogelijk is). Daarnaast moeten afspraken worden opgenomen over eventuele vergoeding van onkosten, verzekeringen (onder meer de zorgverzekering voor de opgevangen mensen), sanitaire voorzieningen, aansprakelijkheid voor schade, beveiliging et cetera.

---

<sup>21</sup> Een kerk die weliswaar niet meer gebruikt wordt voor de eredienst, maar niet aan de eredienst is onttrokken, kan dus niet als opvanglocatie worden gebruikt.

#### **4. Meld het bij uw verzekeraar**

Een opvanglocatie moet u melden bij uw verzekeraar. Voor parochies die bij Donatus verzekerd zijn geldt dat de huidige dekking en premiestelling van kracht blijven. Wel verhoogt Donatus het risico per gebeurtenis naar € 1.500, omdat de ervaring is dat bij dit andersoortige gebruik er relatief veel kleine schades (kunnen) zijn. Donatus zal ter plekke een risico-inspectie laten uitvoeren om preventiemaatregelen te bepalen en vast te leggen in een beveiligingsrapport met eisen en adviezen. Ook om die reden is het belangrijk dat u tijdig contact opneemt met uw verzekeraar.

Zoals hierboven is opgemerkt wordt door de overheid op dit moment nog gewerkt aan verschillende handreikingen voor de opvang van Oekraïense vluchtelingen. Hierbij werkt de overheid met name als het gaat om opvang door particulieren of particuliere organisaties nauw samen met organisaties als VluchtelingenWerk Nederland en Takecarebnb. Meer praktische informatie kunt u op de websites van deze organisaties vinden.

Voor vragen en nader overleg over het aanbieden van een parochiële opvanglocatie door uw parochie kunt u contact opnemen met Karien van Velsen, e-mailadres [k.v.velsen@bisdomrotterdam.nl](mailto:k.v.velsen@bisdomrotterdam.nl).

Met vriendelijke groet,

mr J.C.G.M. Bakker  
Algemeen Econoom

Bijlage: brief DCI d.d. 17 maart 2022

## **BISSCHOP VAN DEN HENDE BEZOECT OEKRAÏENSE GELOVIGEN IN RIJSWIJK 22 maart 2022**

Elke zondag komen gelovigen van de Oekraïense Grieks-Katholieke Kerk samen in Rijswijk in de H. Bonifatiuskerk. Dit gebeurt nu al bijna tien jaar. Ze vieren de eucharistie die wordt gecelebreerd door hun priester Mykola Paliuh. Sinds de oorlog in Oekraïne uitbrak, komen er ook mensen die voor die oorlog op de vlucht zijn geslagen. Bisschop Van den Hende bracht hen een bezoek op zondag 20 maart.

De bisschop spreekt de Oekraïense gelovigen voorafgaand aan hun viering kort toe, waarbij per zin vertaald wordt door priester Paliuh. “Niets kan ons losmaken van de liefde van Christus. Ik bid dat deze liturgie u kracht mag geven”, zegt de bisschop. “En u mag weten dat we in de kerken in het bisdom Rotterdam voor u bidden, voor vrede voor uw volk. Er kan alleen maar vrede zijn als er eerst rechtvaardigheid en liefde is. Moge Jezus dat opnieuw in alle harten wakker maken. God zegene u.”

Onder de gelovigen zijn ook tientallen vluchtelingen die worden opgevangen in de gemeente Hillegom. Zij zijn naar Rijswijk gekomen samen met pastoor Bosma en diaken Osseweijer van de parochie H. Willibrordus.

De vieringen van de Oekraïense Grieks-Katholieke Kerk worden gehouden volgens de byzantijnse liturgie. In de H. Bonifatiuskerk worden daartoe twee grote iconen voor in de kerk op het priesterkoor geplaatst. Aan de linkerzijde een icoon van de Moeder Gods met het Christuskind op de arm. Aan de rechterzijde een icoon van Christus.

## **TOEWIJDING AAN HET ONBEVLEKT HART VAN MARIA IN HET BISDOM ROTTERDAM**

**22 maart 2022**

Op vrijdagmiddag 25 maart om 17.00 uur zal in Rome paus Franciscus Rusland en Oekraïne toewijden aan het Onbevlekt Hart van Maria. Daarmee plaatst de paus Rusland en Oekraïne onder haar bescherming. De toewijding vindt plaats in de Sint-Pietersbasiliek. De toewijding zal op verzoek van de paus ook plaatsvinden in Fatima en in alle bisdommen over de hele wereld.

In Den Haag zal bisschop Van den Hende de Akte van toewijding aan het onbevlekt hart van Maria uitspreken in een gebedsviering die om 17.00 uur begint in de St. Jacobus de Meerdere kerk aan de Parkstraat. Deze kerk is gekozen in samenspraak met de pauselijke nuntiatuur. In deze gebedsviering met zang zal de rozenkrans gebeden worden in vijf talen en wordt gelezen uit de Heilige Schrift.

In Rotterdam zal plebaan Hagen de Akte van toewijding aan het onbevlekt hart van Maria uitspreken om 17.00 uur tijdens een gebedsviering in de HH. Laurentius en Elisabeth Kathedraal aan de Mathenesserlaan. De hele dag is de kerk geopend voor gebed. Om 9.30 uur is de ochtendmis en daarna is er eucharistische aanbidding. Met deze dag van gebed sluit de kathedraal aan bij de Europese gebedsestafette en de “24 uur voor de Heer”.

Iedereen die mee wil bidden met de paus en de Wereldkerk is van harte uitgenodigd voor de gebedsvieringen in Den Haag en Rotterdam.



## **‘OORLOG EN GEWELD ZIJN TEGENGESTELD AAN ONZE ROEPING’**

**27 maart 2022**

Paus Franciscus heeft op vrijdag 25 maart de mensheid als geheel en Oekraïne en Rusland in het bijzonder toegewijd aan het Onbevlekt Hart van Maria. Op verzoek van de paus vond de toewijding plaats in bisdommen wereldwijd. In Den Haag sprak bisschop Van den Hende de daarvoor door de paus aangereikte “Akte van toewijding aan het onbevlekt hart van Maria” uit in een gebedsviering in de St. Jacobus de Meerdere kerk. In Rotterdam deed plebaan Hagen dat in de HH. Laurentius en Elisabeth Kathedraal. Ook elders sloten gelovigen aan met hun gebed.

In Den Haag werd de gebedsviering geleid door de bisschop samen met de afgevaardigde van nuntiatuur Mgr. G. Gellagiovanna. Vele gelovigen waren naar de kerk gekomen om mee te bidden. Ook verschillende leden van het corps diplomatique waren hierbij aanwezig. Het kerkelijk avondgebed werd gebeden en ook de rozenkrans in verschillende talen. Gelovigen waren gevraagd de rozenkrans voor te bidden in het Oekraïens, Spaans, Pools, Portugees en Engels.

“God houdt van ons met oneindige liefde en barmhartigheid. Oorlog en geweld zijn het tegenovergestelde van liefde en barmhartigheid. God werd mens in Jezus Christus om met ons te zijn en ons de weg van liefde en barmhartigheid tot het einde toe te tonen”, zei bisschop Van den Hende in een korte preek. “Vandaag zijn we verenigd in gebed met onze paus Franciscus. In ons gebed zijn we dichtbij de mensen die nu lijden onder de oorlog en het geweld in Oekraïne. Terwijl God degene is die nieuw leven schept, die ons leven wil vernieuwen, lijkt een mensenleven niet te tellen in oorlog en strijd.”

Elke persoon is gemaakt naar Gods beeld en gelijkenis en elk mensenleven is belangrijk, benadrukte de bisschop. “Wanneer mensen geweld toepassen, een oorlog starten en haat brengen, handelen ze niet overeenkomstig het beeld van God. Ze nemen afstand van hun roeping om te leven vanuit de liefde en barmhartigheid van God.”

“Vandaag zijn we samen om te bidden tot Maria. Zij wijst ons op Christus die vol liefde was tot op het kruis. We komen samen in deze kerk en in

vele andere kerkgebouwen om de hulp van Maria te vragen met ons mee te bidden om vrede in Oekraïne en Rusland. En niet alleen vandaag, maar elke dag opnieuw mogen we bidden naar het voorbeeld van Maria, die de koningin van de vrede wordt genoemd (Regina Pacis). Zij bidt voortdurend tot de Heer voor ons, in het bijzonder voor mensen in nood en nu speciaal ook de mensen in Oekraïne en Rusland”, aldus de bisschop.

“Dat Maria ons mag helpen om trouw te zijn aan onze roeping, ons mag helpen om trouw te zijn aan Gods bedoelingen met ons. Vragen we dat onze harten open mogen zijn voor Christus, en dat Maria ons daarbij helpt door onze voorspreekster te zijn. In de kracht van de Heilige Geest kan onze wereld worden vernieuwd en kan er voor mensen een nieuwe periode aanbreken van vrede, menselijke waardigheid, hoop en voorspoed.”

## **BIJZONDERE HERDRUK: TEKSTEN VAN PATER TITUS BRANDSMA NA ZIJN ARRESTATIE 28 april 2022**

Vanwege de heiligverklaring op 15 mei van pater Titus Brandsma verschijnen bij het bisdom Rotterdam twee bijzondere boekjes. Het betreft de herdruk (facsimilé) van twee uitgaven waarin pater Titus zelf aan het woord komt. Dit zijn “Het laatste geschrift” en “Mijn cel” met “Dagorde van een gevangene”. De eerste tekst is door hem geschreven in opdracht van de Gestapo in de gevangenis in Scheveningen. De andere twee teksten zijn persoonlijke bladzijden over zijn arrestatie en over de eerste dagen daarna in zijn cel.

De herdruk van deze boekjes, die voor het eerst verschenen in 1944, is een initiatief van bisschop Van den Hende. Ze worden aangeboden aan parochies in het bisdom Rotterdam. De boekjes zijn op verzoek ook voor anderen beschikbaar.

“Het zou na een nacht te Arnhem, hier maar één nacht zijn. Met die woorden werd ik in cel 577 op 20 Januari binnengebracht”, schrijft pater Titus op 23 januari 1942. “Den volgenden morgen moest ik om half negen klaar zijn voor het verhoor in Den Haag. In den middag kon het waarschijnlijk afgesloten worden en zou ik met het oog op mijn gezondheid weer naar huis gaan.” Pater Titus is dan 60 jaar oud. Zijn gezondheid is kwetsbaar. Hij lijdt onder een chronische ziekte en heeft een laag lichaamsgewicht: “56 kilo, waarvan men voor de kleeding 2 kilo aftrok”, zegt hij daarover, nadat hij in de Scheveningse gevangenis is gewogen.

De eerste paar dagen schrijft hij op bevel van de Gestapo de tekst die antwoord geeft op de vraag: Waarom verzet zich het Nederlandse volk, met name het katholieke volksdeel, tegen de N.S.B.? Dit is de tekst die is uitgegeven als “Het laatste geschrift”.

Pater Titus zet daarin uiteen hoe in Duitsland een “economisch-politieke beweging een stelsel [werd], een ideologie” met verstrekkende gevolgen. Hoe in Nederland de NSB geen verbetering brengt en daarom botst met de “werkelijkheidszin” van de bevolking, maar ook dat de ideologische strekking botst met de “godsdienstzin” van de bevolking. Pater Titus schrijft over de “vrijheidsliefde” van de mensen en zegt over de bezetting: “Nederland is nog

altijd Nederland. Het heeft nog zijn oude grenzen en hoopt en vertrouwt die te behouden, eenmaal weer in volle vrijheid en in bestendigen vrede met het Duitse volk.”

“Ik begrijp intusschen dat men de houding van de bisschoppen en van de katholieke pers niet aangenaam vindt en de opdracht van den aartsbisschop, aan mij gegeven en door mij vervuld, toch eenigszins beschouwt als een daad van verzet op grond van onze katholieke beginselen”, constateert hij op 23 januari. “De tegenstellingen der beginselen is er. Voor de belijdenis ervan lijd ik met vreugde, wat ervoor geleden moet worden.” Zijn arrestatie vond plaats op 19 januari 1942. Op 26 juli van dat jaar stierf hij in Dachau.

## WERKZAAMHEDEN KAPEL BISDOMBUREAU AFGEROND 13 mei 2022

De kapel in het bisdombureau in Rotterdam is vernieuwd. Op donderdag 12 mei vierden de bisschop, vicaris-generaal Van Deelen en medewerkers van het bisdom voor het eerst samen de eucharistie in de vernieuwde kapel. Dat was voor het eerst na het uitbreken van de coronapandemie en de afronding van de werkzaamheden weer mogelijk.

“We kunnen ons werk alleen maar goed doen als dat is gebaseerd op het gebed in onze verbondenheid met Christus”, zegt de bisschop die aan het begin van de eucharistieviering de ruimte en de medewerkers besprenkelt met wijwater. De kapel wordt daarmee opnieuw gezegend, omdat er werkzaamheden hebben plaatsgevonden. Ook de medewerkers worden besprenkeld met wijwater.

Na de voorbede en de zegening van het altaar worden de kaarsen ontstoken. Vicaris-generaal Van Deelen ontsteekt de godslamp nadat de communie is uitgereikt en de overgebleven hosties in het tabernakel zijn opgeborgen door de bisschop. “Ik ben blij dat we de kapel weer in gebruik hebben kunnen nemen”, zegt de bisschop aan het eind van de viering, “omdat we in de kapel stilstaan bij ons fundament.” Dat is in het bisdombureau ook letterlijk zo. De kapel is gesitueerd op de onderste verdieping, onder de receptie en alle kantoorruimtes.

Het Bisschoppelijk Adviesbureau Bouwzaken begeleidde de werkzaamheden. Architect Karien van Velsen en bouwkundig adviseur Edgar de Bruijn hebben de werkzaamheden begeleid. “Normaal werken we aan projecten in parochies. Nu hier op kantoor en zichtbaar voor alle collega’s. Dus dat maakte dit ook weer bijzonder”, zeggen beiden.

“Er waren enkele zaken aan vervanging toe, zoals de vloerbedekking en de bekleding van de stoelen. De muren zijn geschilderd en de gordijnen en verlichting zijn vernieuwd”, vertelt Karien. Ook naar de inrichting van de ruimte is gekeken. Karien: “In de nieuwe vloerbedekking is gebruik gemaakt van verschillende kleuren en is met een donkerblauwe baan een middenpad aangegeven. Het middenpad in een kerk leid je naar het ‘liturgisch centrum’, de plek waar het altaar centraal staat. In deze kapel is dat nu ook het geval.”

In de kapel is in het liturgisch centrum de godslamp nog iets dichter bij het tabernakel opgehangen. Karien: “De eenheid die deze vormen komt nu nog beter tot uiting.” Ook een antieke houten stoel werd gerestaureerd. De stoel als zodanig werd uit elkaar gehaald en alle houten onderdelen daarna zorgvuldig weer in elkaar gezet en het geheel verstevigd.

# VERSLAG DIOCESANE RAADPLEGING ‘VOOR EEN SYNODALE KERK: COMMUNIO, PARTICIPATIO, MISSIO’

## 23 mei 2022

### 1. Inleiding: de synodale raadpleging in het bisdom Rotterdam op uitnodiging van paus Franciscus

*De synodale raadpleging geopend en begeleid in diocesane vieringen*

- Op zondagmiddag 17 oktober 2021 werd de diocesane fase van de synodale raadpleging geopend met een pontificale eucharistieviering in de HH. Laurentius en Elisabeth kathedraal. Bisschop Van den Hende zei in zijn homilie: “Het hoort vanaf het begin bij de Kerk dat we samen op weg zijn, dat we synodaal zijn. De eerste christenen werden mensen van de weg genoemd (Handelingen 9,2).” In deze eucharistieviering werd een van de Schriftlezingen in het Portugees voorgelezen en het Evangelie in het Spaans ten teken dat gelovigen met verschillende talen en culturen ‘samen op weg zijn’ in het bisdom Rotterdam.
- Ook op zaterdag 13 november 2021, bij de wijding van een nieuwe priester voor het bisdom, refereerde de bisschop aan de synodale raadpleging: De nieuwe priester heeft het geloof in de gemeenschap van de Kerk geleerd. Zijn wijding is geen individuele gebeurtenis, maar wordt door de gemeenschap van de Kerk gedragen.
- In zijn homilie in de Kerstnachtviering vroeg bisschop Van den Hende aandacht voor het ‘samen op weg zijn’ als Kerk met mensen in nood. Hij stelde de vraag: “Is er een gezamenlijke weg van arm en rijk, van oud en jong, van ziek en gezond, van mensen met een dak boven hun hoofd en vluchtelingen aan de grenzen van Europa?”
- Het ‘samen op weg zijn’ als Kerk had in de Chrismamis op 13 april 2022 met name het karakter van verbondenheid met het lijden van christenen wereldwijd. In de viering werd de eerste Schriftlezing in de Oekraïense taal en de tweede Schriftlezing in de Arabische taal voorgelezen. Gevraagd als lectoren waren iemand uit Oekraïne en twee jongeren van een in Rotterdam wonend gezin dat recent uit Syrië was gekomen. Bij de offerande werd gecollecteerd voor de opvang van vluchtelingen in Oekraïne via het Europese caritas netwerk en voor arme Syrisch-Katholieke gezinnen in Libanon en brachten parochies symbolen naar voren van hun inzet voor de opvang van vluchtelingen uit Oekraïne.

### *Een inhoudelijk proces*

- De synodale raadpleging is bedoeld als een inhoudelijk proces. Zo schrijft het *Vademecum* voor de synode over de raadpleging dat dit “de mensen (wil) inspireren om van een Kerk te dromen die wij geroepen zijn om te zijn, om hoop te doen opbloeien, het vertrouwen te stimuleren, bruggen te bouwen, de geesten te verlichten, de harten te verwarmen en onze handen te versterken voor onze gemeenschappelijke zending.” En de gesprekshandreiking van de Nederlandse bisschoppen spreekt over “een diocesane fase van gebed en gesprek”.
- De meeste bijeenkomsten in de diocesane fase werden geopend met het gebed ‘Wij staan voor U, Heilige Geest’.
- Verder werd bij de start van de diocesane fase van de synodale raadpleging een begin gemaakt met een diocesaan Jaar van de Sacramenten. Mgr. Van den Hende: “Als gelovigen van het bisdom Rotterdam, in verbondenheid met de wereldwijde Kerk, worden wij in onze tijd geroepen om mensen van de Weg te zijn. Dat betekent dat wij ons als Kerk moeten blijven verzamelen rond de verrezen Heer (de weg, de waarheid en het leven) en dat wij daadwerkelijk leven van zijn woord en sacrament, om samen de Blijde Boodschap te kunnen verspreiden.” Dit besef wordt in het *Vademecum* expliciet genoemd: ‘Samen de weg gaan’ is alleen mogelijk, als dit gebaseerd is op gemeenschappelijk luisteren naar het Woord en op de viering van de Eucharistie.
- Ter aanvulling op de veelvuldig gebruikte gesprekshandreiking van de Nederlandse bisschoppen werd door het bisdom een ‘gespreksstarter’ ontwikkeld, bestaande uit een informatieblad en een draaischijf. Met de draaischijf werden de gelovigen uitgenodigd met elkaar in gesprek te gaan over de drie kernthema’s van de synodale raadpleging, *communio*, *participatio*, *missio*, en de drievoudige zending van de Kerk (verkondiging, vieren, *caritas*).
- Het inhoudelijke belang van de synodale gesprekken kreeg voorts ruime aandacht in berichten op de bisdomwebsite en in artikelen in het bisdomblad.

### *Gesprekken in parochies, groepen en gremia*

- In de diocesane fase werden, in antwoord op de uitnodiging uit Rome, in parochies bijeenkomsten gehouden om over de thema’s van de synodale raadpleging te spreken. Parochies hebben veel werk gemaakt van het uitnodigen van parochianen, het voorbereiden en begeleiden van



bijeenkomsten en het maken van verslagen. Gespreksverslagen werden ontvangen vanuit 16 parochies/federaties die samen 35 bijeenkomsten gehouden hebben met in totaal 403 deelnemers. Tevens kwam een reactie binnen van een parochie-overstijgende catechesegroep (21 deelnemers).

- Voorts werden door het bisdom gesprekken georganiseerd met de priesterraad (2 bijeenkomsten, 11 deelnemers), met parochiebestuurders (2 bijeenkomsten, samen 18 deelnemers), diaconale vrijwilligers (3 gesprekken, samen 26 deelnemers), vertegenwoordigers van religieuze orden en congregaties (1 gesprek, 9 deelnemers afkomstig van 6 gemeenschappen), theologiestudenten (1 gesprek, 9 deelnemers) en met jongeren die met de bisschop bijeen kwamen in een van de maandelijkse diocesane jongerenbijeenkomsten Tour of Faith (een gesprek met 21 deelnemers). Van deelnemers aan activiteiten van de diocesane werkgroep Huwelijk en Gezin kwamen via de werkgroep vijf reacties binnen.
- Bisschop Van den Hende noemt de Kerk een netwerk van liefde met als opdracht een beschaving van liefde op te bouwen. In dit kader is invulling gegeven aan het verzoek in het Vademecum om een bredere groep mensen te laten participeren in de synodale raadpleging: in het r.k. onderwijsveld vonden in aanwezigheid van de bisschop twee gesprekken plaats met directies en docenten van primair en secundair onderwijs (samen 16 deelnemers) en drie gesprekken met leerlingen van 5 VWO (samen 42 deelnemers). Verder had de bisschop een gesprek met geestelijk verzorgers, die daarna ook nog een tweede keer bijeen kwamen (samen 12 deelnemers). Ook had hij een gesprek met vertegenwoordigers vanuit de oecumene over de opbrengst van vier gesprekken die in oecumenische kring hadden plaatsgevonden (samen 29 deelnemers).

#### *Verdere inbreng in de diocesane fase*

- In de verslagen van de parochiebijeenkomsten wordt meerdere keren gemeld dat de gesprekken mede werden gevoed door brieven die voorafgaand aan de gesprekken door individuele gelovigen waren aangeboden en die in het gesprek werden ingebracht.
- Bovendien hebben enkele gelovigen rechtstreeks naar het bisdom gereageerd. Ten slotte hebben via een formulier op de website van het bisdom Den Bosch 32 mensen vanuit het bisdom Rotterdam inhoudelijk gereageerd. De ontvangen inbreng is meegenomen.

### *Een keuze voor drie thema's*

- Vanuit de zorg van de Nederlandse bisschoppen over de kwetsbaarheid van de Kerk en het christendom in ons land en in de westerse samenleving én de hoop dat het christendom en de Kerk in onze streken toekomst en voortgang zal kennen hebben de Nederlandse bisschoppen van de tien kernthema's die het Secretariaat van de Bisschoppensynode aanreikte voor gesprek gekozen voor de thema's 'vieren', 'medeverantwoordelijk voor missie' en 'dialoog in Kerk en samenleving', waarbij in het thema 'dialoog' ook de oecumene werd betrokken (thema 7 van de tien thema's).
- Deze drie thema's zijn in de bijeenkomsten in gesprek gebracht. De bespreking van de verzamelde bijdragen is ook geordend volgens de indeling van deze drie thema's. Wanneer in de bijeenkomsten of in de individuele bijdragen ook over andere thema's is besproken, dan is de opbrengst van de gedachtewisseling ingevoegd bij de bespreking van de drie gekozen thema's.

### *Sfeer en vervolg*

- In het algemeen werd opgemerkt dat men het waardevol en inspirerend vond om over de thema's van de synodale raadpleging met elkaar in gesprek te zijn. Op sommige momenten ging het er direct en persoonlijk aan toe als onderwerpen werden besproken waarbij deelnemers zich zeer betrokken voelden.
- Meerdere keren werd in gesprekken opgemerkt dat men het waardeerde om inhoudelijk over het geloof met elkaar in gesprek te zijn.
- In een aantal parochies is vanwege de positieve ervaringen met de synodale bijeenkomsten het voornemen uitgesproken om met dit soort gesprekken door te gaan.

### *Afronding van de diocesane fase*

- Op basis van de ontvangen verslagen van bijeenkomsten en de ontvangen individuele reacties werd door een kleine diocesane commissie een 'Eerste weerslag van de diocesane raadpleging' opgesteld.
- Deze 'eerste weerslag' is vervolgens door de bisschop besproken met een bredere commissie, bestaande uit vrouwen en mannen die aan een of meer gesprekken hadden deelgenomen: een theologiestudent, een diaconale vrijwilligster, een docent levensbeschouwing die de gesprekken met de 5 VWO scholieren had begeleid en een religieuze. Ook leden van de diocesane commissie waren aanwezig.

- In het gesprek in de bredere commissie zijn ervaringen van de diocesane raadpleging besproken en werd de voorgelegde tekst als herkenbaar benoemd. Verder werd besproken wat door de aanwezigen werd ingebracht als opvallende punten in de voorgelegde tekst. Ten slotte werden punten verzameld die om verder gesprek vragen in het bisdom. Op basis van het gesprek in de brede commissie is de voorgelegde tekst met een slotparagraaf tot een afronding gekomen.

## **2. Bespreking van de verzamelde bijdragen betreffende het thema ‘Vieren’**

### *Inleidende opmerkingen*

In de gesprekshandreiking van de Nederlandse bisschoppen is over het thema ‘vieren’ aangegeven: ‘Samen op reis’ kan alleen als dat gebaseerd is op gemeenschappelijk luisteren naar het Woord en de viering van de Eucharistie. We vieren ons geloof. Voorts geeft de gesprekshandreiking de aanbeveling dat de bespreking van elk van de drie thema’s plaatsvindt langs de lijnen van de drie kernwoorden van de synode: *communio* (waarbij de gesprekshandreiking toelicht: Gemeenschap (*communio*) heeft een dubbele dimensie: de verticale dimensie (*communio* met God) en de horizontale dimensie (*communio* van mensen), *participatio* (waarbij de gesprekshandreiking toelicht: De weg van de synodaliteit impliceert een actieve participatie van alle gelovigen aan de missie van de Kerk) en *missio* (waarbij de gesprekshandreiking toelicht: De missie van de Kerk is het verkondigen van de blijde boodschap en het maken van nieuwe leerlingen).

### *Over het thema ‘vieren’ wordt veel gesproken*

- In de verslagen van de gesprekken en in de individuele inzendingen komt het thema ‘vieren’ het meest en het meest divers aan bod. Dit heeft te maken met het belang voor het geloofsleven dat aan het bijeen komen in een viering wordt gehecht. Het gaat, zo geeft een individuele inzending aan, om “het spreken met God van hart tot hart, zonder terughoudendheid”.
- Het thema ‘vieren’ functioneert in de praktijk als een gespreksopener om over de andere thema’s te spreken. Zo zullen de diaconale vrijwilligers aan hun twee synodale bijeenkomsten de herinnering hebben overgehouden dat zij uitgebreid over het thema ‘vieren’ hebben gesproken, met name over hun wens dat hun vrijwilligersinzet nadrukkelijker benoemd

zou worden in de vieringen. Doordenkend over hetgeen werd gezegd hebben de diaconale vrijwilligers vooral als zorg uitgesproken dat hun concrete werkzaamheden in de dialoog vanuit de Kerk met de arme in de samenleving naar hun gelovige beleving te weinig werd binnengebracht in het bijeenkomen van de geloofsgemeenschap. Hun inbreng wordt daarom onder het thema ‘dialoog in Kerk en samenleving’ besproken.

- De inbreng vanuit de bijeenkomsten over de vraag wie wel en wie niet leiding zouden mogen of moeten geven aan het vierend bijeenkomen van de geloofsgemeenschap wordt meegenomen onder het thema ‘medeverantwoordelijk voor missie’.

### *Een functionele blik op het ‘vieren’*

- In de gespreksverslagen wordt vaak een functioneel spreken over het vieren zichtbaar. De volgende passage uit een verslag van een parochiebijeenkomst is een duidelijk voorbeeld: “De samenwerking tussen alle verantwoordelijken voor een viering verloopt organisatorisch naar wens. De rollen zijn verdeeld, de communicatielijnen bekend en er is een totaaloverzicht van voorgangers, lectoren, koor en organist of pianist, degenen die de boekjes maken, bloemenverzorgers, koster, liturgische kleur. Ieder doet dit met enthousiasme.”
- Nu is het te begrijpen dat er organisatie nodig is om een viering te kunnen houden. Een parochie is te prijzen in het goed willen organiseren van wat nodig is voor een viering. Veel vrijwilligers blijken zich hier met veel gedrevenheid voor in te zetten.
- Opvallend is wel dat vervolgens het denken en spreken over het vieren zich in veel van de gehouden parochiebijeenkomsten vooral in een organisatorische dimensie blijft bewegen. Een viering wordt gezien als een goed georganiseerde bijeenkomst van de plaatselijke geloofsgemeenschap, waarin verschillende actoren kunnen optreden. Vrijwel uitsluitend functionele criteria klinken in deze bijeenkomsten bij de vraag wanneer een viering wel of niet als geslaagd moet worden beoordeeld: waren de teksten begrijpelijk, is er tevredenheid binnen de geloofsgemeenschap of iedereen die een viering zou kunnen leiden in voldoende mate aan bod is gekomen, heeft ieder die betrokken wilde zijn het gevoel dat hij of zij in voldoende mate betrokken is geweest.
- In bovenstaande gesprekken blijkt bovendien het referentiekader voor dit functionele nadenken over het vieren sterk lokaal georiënteerd te zijn, sterk gericht op de mensen die betrokken zijn bij en doorgaans ook

vrijwilliger zijn in de plaatselijke geloofsgemeenschap.

- In deze functionele, lokaal gerichte beleving kunnen niet bij voorbaat op waardering rekenen: een gewijde ambtsdrager die ‘van buiten de lokale gemeenschap komt’, een lezing volgens het liturgische rooster in de voor de liturgie aangewezen vertaling, een eucharistisch gebed uit het missaal en andere vastgestelde gebeden.

### *Begrijpelijkheid van de liturgie*

- In de parochiebijeenkomsten is, blijkens de verslagen, nogal eens gesproken over de begrijpelijkheid van de liturgie.
- Op het oog lijkt dit slechts een toespitsing van de functionele blik die wordt ingenomen, waarin ‘het begrijpelijk zijn voor alle aanwezigen’ een relevant criterium is voor een goed verloopende ‘bijeenkomst’.
- Het is van belang dit punt ‘begrijpelijkheid’ apart aandacht te geven. In de verslagen worden stellige uitspraken gevonden over de begrijpelijkheid van de liturgie, waarbij ‘begrijpelijkheid’ in enkele geval zelfs wel een zeer ruime invulling krijgt. Zo is in een van de verslagen te lezen “Veel teksten zijn ouderwets en staan vol met onbekende woorden”. Een ander verslag beveelt aan de eucharistische gebeden en de geloofsbelijdenis “te screenen op actueel woordgebruik”.

### *Een inhoudelijke blik op het ‘vieren’*

- In een minderheid van de verslagen van parochiebijeenkomsten wordt gesproken over catechese die over liturgie en sacramenten plaatsvindt. Een van zulke verslagen schrijft bijvoorbeeld “Uitleg over de eucharistie, sacramenten en rituelen geeft ons kennis over betekenis en achtergronden.” Over de eucharistie schrijft dit verslag “Onze samenkomst in de eucharistieviering moet een wekelijks hoogtepunt zijn. Deze is eerbiedig, geeft inspiratie voor hoofd en hart, met passende muziek.”
- Ook de priesterraad sprak zich uit voor aandacht voor catechese, en dan het liefst in de vorm van langer durende trajecten, om het begrip van het geloof en de sacramenten te kunnen laten groeien. En in de bijeenkomst met religieuzen wordt opgemerkt dat vorming belangrijk is om een steeds beter besef te krijgen van de eucharistie.

### *Verbreding van het vieringen-aanbod*

- In een aantal gesprekken wordt de wens uitgesproken om het aanbod van

vieringen te verbreden. De argumentatie hiervoor loopt zeer uiteen.

- In de gesprekken waarin het functionele en lokaalgerichte denken over vieringen voorop staat lijkt de argumentatie vooral te zijn dat wanneer er op de zondag een aanbod van verschillende soorten vieringen zou zijn, er voor de lokale vrijwilligers ruimte is om ook in het leiden van vieringen actief te zijn.
- In de gesprekken waarin de inhoudelijke blik op het vieren voorop staat wordt de vraag naar verbreding van het vieringen-aanbod vanuit en naast de eucharistieviering gesteld vanwege de wens te komen tot verdere verdieping van het gebedsleven.

#### *Bepaalde groepen worden gemist*

- Vaak wordt in de verslagen gemeld dat in de vieringen jongeren en jonge gezinnen worden gemist. Men ervaart het als een verantwoordelijkheid om deze groepen actief te benaderen naar de vieringen te komen.
- Hiervoor wordt dan soms gekeken naar het model van doelgroepenvieringen (vieringen voor jongeren, vieringen voor jonge gezinnen, enzovoorts).
- In enkele parochiebijeenkomsten, in een oecumenisch gesprek en in de bijeenkomst met diaconale vrijwilligers wordt geopperd dat mensen het prettig vinden om in een viering te komen waar zij mensen in een vergelijkbare levenssituatie tegenkomen. Zo klinkt onder meer: “Jonge stellen, die op zoek waren naar een geloofsgemeenschap om zich bij aan te sluiten vonden hun thuis in een geloofsgemeenschap waar ook andere jonge stellen kwamen.”
- Soms wordt genoemd dat de Kerk meer moet beseffen wat haar bron is en meer moet leven vanuit de sacramenten omdat jongeren “niet op zoek zijn naar vlotte en hippe filmpjes maar naar authenticiteit”. In een aantal parochies wordt gemeld dat daarin wel jongeren en jonge gezinnen komen. Zij komen, zo melden de verslagen, waarschijnlijk af op een herkenbare katholieke liturgie en een duidelijk catechetisch aanbod.

#### *Aantrekkelijkheid van de Kerk voor jongeren*

- In de drie gesprekken van de bisschop met middelbare scholieren (5 VWO) komt naar voren dat de jongeren vooral het spirituele aspect van de Kerk en de stilte waarderen. Een kaarsje opsteken, tot rust komen, kracht op doen, bidden, vinden de scholieren belangrijk.
- Ten aanzien van de dienende taak van de Kerk hebben ze een open

houding. Bovendien geven ze aan dat ze het voorbeeld van de Kerk inspirerend vinden waar het gaat om haar inzet voor caritas.

- De jongeren die bijeen kwamen in de jongerenbijeenkomst Tour of Faith met bisschop Van den Hende gaven aan dat zij zichzelf als zoekend beleven naar wat God van hen wil en hoe ze in de Kerk deel kunnen zijn van het lichaam van Christus.

### **3. Bespreking van de verzamelde bijdragen betreffende het thema ‘Medeverantwoordelijk voor missie’**

#### *Inleidende opmerkingen*

In de gesprekshandreiking van de Nederlandse bisschoppen is over het thema ‘medeverantwoordelijk voor missie’ aangegeven dat synodaliteit in dienst staat van de missie van de Kerk, waarbij al haar leden worden opgeroepen om deel te nemen. We zijn allen missionaire leerlingen. In de verslagen van de gesprekken over het thema ‘medeverantwoordelijk voor missie’ klinken met name twee van de sleutelbegrippen voor het synodale proces door, de sleutelbegrippen *participatio* en *missio*. Bij *participatio* gaat het er in de genoemde gesprekshandreiking om dat de weg van de synodaliteit een actieve participatie van alle gelovigen aan de missie van de Kerk impliceert. Bij het sleutelbegrip *missio* geeft de gesprekshandreiking aan dat het de missie van de Kerk is om de blijde boodschap te verkondigen en nieuwe leerlingen te maken. In de bijdragen betreffende dit thema gaat het nu eens wat meer over de vraag ‘wie’ er participeren en dan weer wat meer over de vraag ‘waartoe’ mensen dan participeren.

#### *Missie is niet alleen organisatorisch*

- In verslagen van meerdere bijeenkomsten is te vinden dat de gespreksdeelnemers het als zeer positief beleven dat zij inhoudelijk over het geloof met elkaar in gesprek zijn geweest. Dit was zowel in de bijeenkomsten in parochies te horen, als bij de diaconale vrijwilligers als in de vicariaatsbijeenkomsten van parochiebestuurders. Een van de deelnemers aan de vicariaatsbijeenkomsten zei “Het is fijn dat we nu een keer met elkaar over ons geloof hebben gesproken.”
- Deze positieve reacties zijn opmerkelijk omdat zij, volgens de verslagen, in contrast staan met het organisatorische karakter van de bezigheden waarmee de vrijwilligers zich doorgaans voor de missie van de Kerk inspinnen.

### *De missie vraagt om een voorzichtige houding*

- In meerdere bijeenkomsten is, blijkens de verslagen, besproken hoe je in de huidige tijd aan ‘verkondiging van het Evangelie en het maken van nieuwe leerlingen’ zou kunnen werken.
- Gespreksdeelnemers geven aan dat ze daarin een voorzichtige houding innemen: Ze zeggen bijvoorbeeld dat ze af en toe aan mensen vertellen dat ze naar een viering gaan. Vervolgens wachten ze af of dit tot vragen leidt over ‘waarom dan?’, zodat ze een aanleiding hebben om over hun geloofsovertuiging te vertellen.
- Of ze zeggen ernaar te willen streven dat ze een geloofsgemeenschap zijn “die nieuwsgierigheid bij mensen opwekt”.
- In een van de oecumenische gesprekken wordt als werkwijze genoemd in zowel de parochie als de gemeente dat voor concrete, praktische activiteiten mensen worden gevraagd die niet betrokken zijn bij de geloofsgemeenschap. Het achterliggende doel is dan dat mensen de kans hebben de geloofsgemeenschap te leren kennen en eventueel kunnen besluiten sterker betrokken te worden.
- De genoemde voorzichtigheid lijkt niet te worden opgeroepen door twijfels aan de waarde van betrokkenheid bij de geloofsgemeenschap of door twijfels aan het belang van het toetreden van nieuwe mensen, maar door het vermoeden dat alleen zo’n voorzichtige houding in deze tijd kans op succes zou kunnen hebben.

### *De missie vraagt om een gastvrije houding*

- In een aantal verslagen valt te lezen dat parochies aandacht hebben voor het gastvrij ontvangen van mensen bij een viering. Mensen worden welkom geheten als zij de kerk binnenkomen.
- In de bijeenkomsten met diaconale vrijwilligers wordt het vermoeden uitgesproken dat menige plaatselijke geloofsgemeenschap zich gaandeweg de jaren heeft ontwikkeld tot een gemeenschap van vooral ouderen. De zorg wordt geuit dat de drempel voor mensen die niet tot de groep ouderen behoren om aan te sluiten hoger is geworden.

### *Gestructureerd werken aan de medeverantwoordelijkheid van de gelovigen*

- In met name de gesprekken met diaconale vrijwilligers wordt genoemd dat men met waardering terugkijkt op de tijd waarin een plaatselijke pastor de gelovigen persoonlijk kende en af en toe iemand effectief aansprak met de woorden ‘deze taak lijkt mij iets voor jou’.



- De vrijwilligers geven aan dat zij niet precies weten hoe zo'n wervingsstrategie in de tegenwoordige tijd zou moeten worden georganiseerd, maar zij hebben daarin wel verwachtingen van het pastoraal team.
- In de gesprekken klinkt door dat een vorm van gestructureerd werken aan de medeverantwoordelijkheid van de gelovigen belangrijk zou zijn om de missie van de Kerk gestalte te kunnen blijven geven.

#### *Spanning in de taakverdeling tussen het gewijde ambt en vrijwilligers*

- Onder het thema 'vieren' werd al genoemd dat in een functionele, op de lokale situatie gerichte wijze van kijken naar vieringen de focus gericht is op de bij de lokale gemeenschap behorende vrijwilligers. De beleving kan dan ontstaan dat er voor een lokale vrijwilliger minder ruimte is, wanneer een gewijde ambtsdrager aanwezig is die als 'van buiten de lokale gemeenschap' wordt ervaren.
- In de verslagen van de bijeenkomsten wordt ook gesproken over een grotere inzet die van gelovigen zou mogen worden verwacht, bijvoorbeeld wat betreft caritas en diaconie, en wordt gezegd dat niet alleen afwachtend zou moeten worden gekeken naar het pastoraal team.
- Al met al is soms sprake van een zekere onrust en spanning waar het gaat om de taakverdeling tussen de gewijde ambtsdragers en vrijwilligers.

#### *De criteria voor het gewijde ambt*

- Met enige regelmaat wordt in de verslagen opgemerkt dat gesproken is over de criteria voor het gewijde ambt. Een toelichting bij deze opmerkingen wordt niet altijd vermeld. Soms gebeurt dat wel, en vaak klinkt dan door dat men aldus hoopt op beschikbaarheid van een groter aantal ambtsdragers als criteria zouden worden gewijzigd.

#### *De rol van de vrouw in de medeverantwoordelijkheid voor de missie*

- Vaker dan over criteria voor het gewijde ambt wordt in de bijeenkomsten de rol van de vrouw in de medeverantwoordelijkheid voor de missie genoemd. Waar nadere onderbouwing wordt gegeven zijn in de verslagen meerdere overwegingen zichtbaar.
- Nogal eens wordt het vragen om een grotere rol van de vrouw gecombineerd met het vragen om een grotere aandacht voor de lichamelijke van de mens in de beleving van het geloof.
- Ook wordt meermalen het vragen om een grotere rol van de vrouw

gekoppeld aan de wens om deskundigheid van leken, vrouwen en mannen, meer in te schakelen in de Kerk.

- Een enkele keer wordt het spreken over de rol van de vrouw in de missie van de Kerk verbonden met overwegingen rondom eigen kwaliteiten en stijlen van leidinggeven van vrouwen, welke ten goede zouden kunnen of moeten komen aan de missie van de Kerk.
- Kijkend naar de in verslagen gevraagde uitbreiding van mogelijkheden voor de rol van de vrouw blijkt - waar het niet gaat om de toelating tot het diaconaat of het priesterschap - nogal eens gevraagd te worden om de ruimte te benutten die in de Kerk aanwezig is.

#### *Ervaringen met 'communio' en 'missio' in het onderwijs*

- In het bredere netwerk van de Kerk had de bisschop gesprekken met directies en docenten in het rooms-katholiek primair en secundair onderwijs om kennis te nemen van hun ervaringen in 'samen op weg zijn'.
- Aan de hand van de actuele omstandigheden in het onderwijsveld, zoals de terugkeer van de leerlingen na de corona-periode en de recente instroom van leerlingen uit Oekraïne spraken de directies en docenten over het belang van de *communio*.
- Daarbij merkten zij nadrukkelijk op dat het elkaar kunnen ontmoeten van de leerlingen niet zonder doel is. De directies en de docenten zien het als hun taak, en als de *missio* van hun onderwijsinstellingen, om de leerlingen te ondersteunen in hun ontwikkeling, als persoon met verantwoordelijkheid en als mens met kennis.
- Deze ervaringen in het onderwijsveld geven stof tot nadenken voor de Kerk in het verlengde van haar zending (*missio*) waar het gaat om haar mensvisie uit te dragen.

#### **4. Bespreking van de verzamelde bijdragen betreffende het thema 'Dialoog in Kerk en samenleving'**

##### *Inleidende opmerkingen*

In de gesprekshandreiking van de Nederlandse bisschoppen is over het thema 'dialoog in Kerk en samenleving' aangegeven dat dialoog doorzettingsvermogen en geduld vereist, maar ook wederzijds begrip mogelijk maakt. Dit thema 'dialoog in Kerk en samenleving' wordt in de gespreksverslagen vaak verbonden met twee van de sleutelbegrippen voor

het synodale proces, de sleutelbegrippen *communio* en *missio*. Dialoog is er blijkens de gesprekken niet omwille van zichzelf. Dialoog staat in het kader van de missie van de Kerk. Bovendien heeft dialoog te maken met de *communio* van de Kerk: dialoog vertrekt vanuit de *communio* en nogal eens heeft het contact dat in de dialoog ontstaat een doorwerking in de *communio*. De *communio* van de Kerk wordt geraakt en verdiept door de dialoog.

#### *Wie spreken over dialoog*

- Het thema ‘dialoog in Kerk en samenleving’ blijkt slechts in beperkte mate voor te komen in de bijeenkomsten in de parochies.
- Vaker komt het thema aan bod in de bijeenkomsten met diaconale vrijwilligers, met religieuzen, met geestelijk verzorgers en in de oecumenische gesprekken.

#### *Geloofsgesprek laat dialoog bloeien*

- Vanuit de verslagen van enkele van de oecumenische gesprekken klinkt als ervaring dat gesprek over het geloof de dialoog laat opbloeien. Dan ontstaat verbondenheid en contact.
- Gebedsvieringen of thematische avonden die in oecumenisch verband in bijvoorbeeld de Veertigdagentijd worden georganiseerd worden gewaardeerd naarmate zij een bedding bieden voor geloofsgesprek.
- Ontmoetingen van vertegenwoordigers van verschillende parochiekernen, zo wordt opgemerkt in een van de bijeenkomsten van de priesteraad, werden meer als een ‘samen op weg zijn’ beleefd naarmate er meer gelovige uitwisseling plaatsvond.

#### *De ervaring van de religieuzen met dialoog*

- Opvallend in de reacties van de religieuzen in deze diocesane fase is dat zij melden hoe zij het vieren van de eucharistie verbinden met hun aanwezigheid bij behoeftigen in de wereld.
- Sommige religieuzen zien deze beweging ook als een kans op verdieping van het geloof voor vrijwilligers die zich bij hun activiteiten aansluiten: “We willen mensen naar Jezus brengen en Jezus naar de mensen door wie we zijn. In Calcutta veranderen vrijwilligers helemaal door het werk voor mensen die sterven. We hopen dat mensen ons hier in Nederland weer mee kunnen gaan helpen na corona, omdat ze door de ontmoeting met de mensen van de straat Jezus kunnen ontmoeten.”

### *De ervaring van diakens en diaconale vrijwilligers*

- In de twee gesprekken die gehouden zijn met gelovigen die actief zijn in het diaconale veld valt op dat twee aanwezige diakens zich in hun parochiële praktijk er voor inzetten om het geluid van de mensen in de knel te laten doorklinken in de vieringen van de gemeenschap.
- Een voorbeeld van hoe dit doorwerkt binnen de gemeenschap is dat toen iemand uit een migrantengemeenschap werd gevraagd lid te worden van een lokale caritaswerkgroep er een duidelijker zicht kwam op en betrokkenheid bij de noden die in deze migrantengemeenschap leefden.
- Een andere doorwerking is zichtbaar in het denken over het vervullen van vacatures in het parochiële vrijwilligerswerk. Toenemend wordt door de genoemde diakens gekeken naar de kwaliteiten van mensen die zij tegenkomen waarna zij nadenken hoe die kwaliteiten ten goede kunnen komen aan de geloofsgemeenschap. Dit is een andere houding dan vroeger toen werd gekeken welke vacature in het vrijwilligerswerk was ontstaan, welke kwaliteiten voor die functie nodig zouden zijn en vervolgens werd gekeken of er iemand te vinden was met de gezochte kwaliteiten.
- De diaconale vrijwilligers van meerdere parochies spreken de wens uit dat er een ruimere zichtbaarheid komt van hun diaconale inzet in de liturgie.

### *Een dialoog heeft verbondenheid nodig met de geloofsgemeenschap*

- In de bijeenkomsten met diaconale vrijwilligers worden activiteiten voor mensen in de knel genoemd, die vanuit de Kerk zijn opgezet, maar vervolgens min of meer worden losgelaten. Als voorbeeld: de uitdeelpunten voor de Voedselbank. Deze uitdeelpunten zijn vaak door geloofsgemeenschappen opgezet, worden door vrijwilligers van de geloofsgemeenschap bemenst, vinden op locatie van de geloofsgemeenschap plaats maar worden vervolgens nogal eens beleefd als losstaande activiteiten. De stem van mensen die gebruik maken van de Voedselbank klinkt niet door in de gemeenschap van de Kerk.
- Meerdere Parochiële Caritas Instellingen vertelden hoe zij niet meer zelf contact hebben met mensen in nood maar de verzoeken om ondersteuning aangereikt krijgen via de samenwerking met organisaties als de Voedselbank of Schuldhulpmaatje of een plaatselijk diaconaal platform. Deze samenwerking wordt effectief genoemd omdat via die lijn hulpvragen binnenkomen. In de bijeenkomst werd wel besproken dat

het nadeel is dat op deze wijze de dienende taak van de Kerk onzichtbaar wordt.

- Wat anders van karakter, maar in de bijeenkomsten regelmatig genoemd, is de opmerking dat er veel mensen zijn die lid zijn van de geloofsgemeenschap zich wel inzetten voor de medemens, bijvoorbeeld in activiteiten voor ouderen, maar dat zij de ervaringen die zij in dit werk opdoen niet terugbrengen in de geloofsgemeenschap en in hun inzet ook niet aangeven dat zij geïnspireerd worden door hun geloof. Na zulke opmerkingen ontstaat nogal eens een discussie over de vraag of je zou moeten denken ‘het maakt niet uit, als de mensen maar geholpen worden’ of ‘voor de geloofsgemeenschap is het jammer dat deze dienende inzet van haar leden niet vanuit het geloof wordt benoemd en de stem van de mensen voor wie de leden zich inzetten niet in de gemeenschap wordt gehoord’.

#### *Geestelijk verzorgers*

- In de gesprekken met geestelijk verzorgers van ziekenhuizen en andere instellingen wordt als belangrijk genoemd dat zij werken met een zending vanuit de Kerk voor alle mensen in de instelling waar zij aangesteld zijn. In hun contacten met ouderen en zieken zijn zij, zo beleven de geestelijk verzorgers dat, vanuit de Kerk aanwezig.
- We horen in de bijeenkomsten niet over terugbrengen van ervaringen van en met de zieke of oudere in de parochiegemeenschappen.

#### *Dialogo met moslms*

- In enkele van de oecumenische gesprekken wordt gemeld dat in stedelijke omgevingen een beginnend wederzijds respect groeit tussen christenen en moslms. Te midden van de voortschrijdende secularisering van de samenleving wordt het gelovig zijn in elkaar herkend en gewaardeerd.

#### *Belemmeringen in de dialoog*

- In enkele van de oecumenische gesprekken wordt gemeld dat men zich in het aangaan van een dialoog vanuit de Kerk met de samenleving moet realiseren dat het beeld van de Kerk in de samenleving niet bij voorbaat positief is, bijvoorbeeld omdat ethische overtuigingen in de Kerk niet congrueren met mainstream opvattingen in de gesecculariseerde samenleving.
- In de priesterraad wordt opgemerkt dat belemmeringen in de dialoog

deels ook een interne aangelegenheid zijn, omdat katholieken in ethische kwesties doorgaans niet zoveel verschillen van de gemiddelde Nederlander. Het is belangrijk om ruime aandacht te schenken aan de gelovige waarden die in de visie van de Kerk voorafgaan aan ethische kwesties.

#### *Pijn in de dialoog*

- In een van de oecumenische gesprekken is besproken dat er pijn wordt ervaren in het niet gezamenlijk kunnen vieren van Avondmaal en Eucharistie.

### **5. Beschouwing van de bisschop bij de diocesane raadpleging**

#### *Aan de uitnodiging van paus Franciscus om in gesprek te gaan over het geloof is breed gehoor gegeven*

- In de parochies hebben gelovigen van verschillende generaties deelgenomen aan de gesprekken. Dat is een groot goed. Ook was voortdurend betrokkenheid merkbaar in de bijeenkomsten die door het bisdom werden georganiseerd met leden van de priesterraad, religieuzen, parochiebestuurders, diaconale vrijwilligers, vertegenwoordigers van het r.-k. onderwijsveld, geestelijk verzorgers, theologiestudenten en medechristenen in de oecumene. Voor de voortgang van de zending van de Kerk is de betrokkenheid van zoveel mogelijk gedoopten vanuit hun geloof nodig.
- De gelovige uitwisseling van mensen die zich persoonlijk betrokken voelen bij de voortgang van de Kerk in het bisdom Rotterdam vormt de basis voor deze diocesane synthese.

#### *Het delen van het geloof is fundamenteel in het samen op weg zijn in de Kerk als communio*

- Het met elkaar spreken over het eigen en gezamenlijke geloof en over de voortgang van de Kerk is op zichzelf al een belangrijke opbrengst van de gesprekken en ontmoetingen. Om deze reden geven meerdere parochies aan voortgang te willen geven aan geloofsgesprekken.
- In de geloofsgemeenschappen wordt veel aandacht besteed aan de vieringen en de andere activiteiten. Deze inzet verdient waardering. In dit gezamenlijke werk wordt meer diepgang bereikt en een bredere verbondenheid beleefd naarmate er naast het organisatiewerk gelegenheid

wordt gevonden voor geloofsuitwisseling.

- Parochies die ruime catechesemogelijkheden bieden over de betekenis van het geloof, vallen op in hun optimistische inschatting van de mogelijkheden voor jongeren en jonge gezinnen om bij de geloofsgemeenschap aansluiting te vinden.
- Van de jongeren horen we dat voor henzelf gebed en stilte belangrijk zijn, dat zij geïnteresseerd zijn om van (oudere) gelovigen horen waarom geloof voor hen belangrijk is en dat zij naar eigen mogelijkheden zoeken om zich te ontwikkelen in de gemeenschap van de Kerk. In dit kader is het van vitaal belang dat kerkleden tochtgenoten zijn van elkaar, ook van nieuwe generaties (cf. paus Franciscus ‘Christus Vivit’).
- In het samen op weg zijn als Kerk worden de contacten met de medechristenen vooral als waardevol ervaren waar zij een bedding bieden voor geloofsgesprek.

*Een dienende inzet hoort bij het wezen van de Kerk: participatio en missio*

- Breed in de diocesane raadpleging blijkt dat men een dienende houding belangrijk vindt in de geloofsgemeenschap. Men wil gastvrij zijn voor mensen die willen aansluiten bij een viering of bij andere activiteiten, vooral naar jongeren en jonge gezinnen.
- Vanuit de religieuzen, de geestelijk verzorgers en de mensen die in het diaconale veld actief zijn wordt binnen deze gastvrije houding ook het contact vanuit de Kerk met de mensen in nood genoemd. Het contact met de zieke, de eenzame, de oudere, de mens in financiële nood hoort bij de missie van de Kerk en zou meer zichtbaar verbonden moeten zijn met de vieringen in de geloofsgemeenschap, om de inzet in de gemeenschap voor de Heer te brengen en met gebed te begeleiden en weer uitgezonden te worden.
- Jongeren geven aan concrete voorbeelden van de dienende inzet van de Kerk inspirerend te vinden. Religieuzen melden hoe vrijwilligers in het contact met de mens in nood een verdieping van hun geloof in Christus ervaren.
- De dienende inzet zoals besproken in de gesprekken is vitaal voor de evangelische opdracht van de Kerk. Het is noodzakelijk dat wij geloof hechten aan de dienende liefde van Christus. Deze geeft richting en inhoud aan onze woorden en daden als gelovigen. Al doende bouwen wij als leerlingen van zijn liefde de Kerk op als netwerk van liefde.

### *De zichtbaarheid van de Kerk*

- In de gesprekken komt naar voren dat men de aanwezigheid van de Kerk in het publieke domein zou willen vergroten. De zichtbaarheid van de Kerk is geen doel op zich, maar wel noodzakelijk om de *missio* van de Kerk gestalte te kunnen geven in de wereld van vandaag en ook nieuwe mensen te kunnen uitnodigen om deel te nemen aan de weg van het evangelie. De zichtbaarheid wordt bevorderd en groter in de mate waarin de *communio* en *participatio* van alle geledingen in de Kerk zich inhoudelijk daadwerkelijk realiseren in liturgie, catechese en diaconie.

### *Samen op weg zijn als Kerk*

- In de gesprekken klinkt het besef van de noodzaak om echt samen op weg te zijn als Kerk, als ouderen en jongeren, als vrijwilligers die al jarenlang zich inzetten en als nieuwe gelovigen die hun deelname aan de geloofsgemeenschap inhoud willen geven, samen als gelovigen ook die in Nederland geboren zijn en gelovigen die vanuit andere landen naar hier zijn gekomen.
- Het samen op weg zijn als Kerk heeft ieders gaven nodig, zo klinkt in de gesprekken: de specifieke gaven van de gewijde ambtsdragers, de gaven van de religieuzen, de gaven van de andere gelovigen, mannen en vrouwen. Aandacht voor de waarde van ieders gaven is nodig om de zending van de Kerk te kunnen blijven volbrengen, als missionaire opdracht in de wereld van vandaag.
- We zijn geroepen om de ons toevertrouwde drievoudige opdracht van de Kerk in gezamenlijkheid waar te maken: het Woord van God lezen en daardoor gevoed worden, de sacramenten vieren en met name de eucharistie, en elkaar dienen in liefde en geloof.

Samen vormen we, met een beeld van de apostel Paulus, het lichaam van Christus: “Het menselijk lichaam vormt met zijn vele ledematen één geheel [...] Welnu, gij zijt het lichaam van Christus, en ieder van u is een lid van dit lichaam” (1 Korintiërs 12, 12-27). Gelovigen zijn als ledematen van hetzelfde lichaam op weg en hebben elkaar nodig. In kracht van de Heilige Geest zijn we in staat om als mensen, met verschillende gaven en talenten die elkaar aanvullen, te bouwen aan een beschaving van liefde in onze wereld, met het oog op het Rijk van God.

De sleutelwoorden (*communio*, *participatio*, *missio*) die bij de voorbereiding



van de synode zo centraal staan, houden een belangrijke opdracht in als het gaat om de vitaliteit van de Kerk in de wereld van vandaag. Daarbij blijven de belangrijke onderwerpen van vieren, van samen verantwoordelijkheid dragen en dialoog belangrijke onderwerpen van gesprek, ook nu de diocesane fase wordt afgerond.

Met vertrouwen bied ik dit verslag van de diocesane raadpleging vanuit het bisdom Rotterdam aan als vrucht van gesprekken en onderscheiding en als bijdrage aan de gezamenlijke voorbereiding van de wereldwijde bisschoppensynode in 2021-2023 over synodaliteit.

+ J. van den Hende  
Bisschop van Rotterdam

## **Bijlage**

### **Afronding diocesane fase bisschoppensynode 2021-2023**

*De voorbereidende fase werd afgerond met een ontmoeting samen met de bisschop*

www.bisdomrotterdam.nl 24 mei 2022

“Het hoort vanaf het begin bij de Kerk dat we samen op weg zijn, dat we synodaal zijn. De eerste christenen werden mensen van de weg genoemd (Handelingen 9, 2).” Dat zei bisschop Van den Hende bij de opening van de diocesane fase van de bisschoppensynode ‘Voor een synodale Kerk: *communio, participatio, missio*’ op zondag 17 oktober. Nu, zeven maanden later, wordt deze diocesane fase afgerond.

In antwoord op de uitnodiging uit Rome werden in de diocesane fase in parochies bijeenkomsten gehouden om over de thema’s van de synodale raadpleging te spreken. Parochies en groepen in het bisdom die daarvan verslag wilden doen, werden gevraagd dit verslag voor 15 april te sturen aan het bisdom via het secretariaat van de bisschop. Verder werden door het bisdom gesprekken georganiseerd via het netwerk dat de Kerk is, zoals de caritasinstellingen, het onderwijs, de zorg en de oecumene.

Deze verslagen uit parochies en de verslagen van de diocesane bijeenkomsten werden samengebracht in een eerste schriftelijke weerslag van de diocesane

raadpleging. Deze werd op donderdag 19 mei besproken in een ontmoeting van de bisschop en personen die betrokken waren bij de gesprekken als deelnemer en/of als begeleider. De ontmoeting opende met het gezamenlijk bidden van het gebed voor de synode. Bisschop Van den Hende luisterde naar hun ervaringen met de diocesane raadpleging. Daarna volgde een gezamenlijk gesprek over de voorliggende tekst.

In het verlengde van het gesprek tijdens deze ontmoeting brengt de bisschop de eindversie van het diocesane verslag tot een afronding, waarna het wordt gestuurd aan het Secretariaat van de Bisschoppenconferentie. Op het niveau van de Nederlandse kerkprovincie wordt vervolgens een landelijk verslag opgesteld dat zal worden toegestuurd aan het Algemeen Secretariaat van de Bisschoppensynode in Rome.

“De wereld waarin wij leven en waarin wij geroepen zijn om lief te hebben en te dienen, vraagt dat de Kerk samenwerking in alle aspecten van haar zending versterkt”, zei paus Franciscus in een toespraak die hij hield bij gelegenheid van het vijftigjarig jubileum van de bisschoppensynode (2015). Bisschop Van den Hende: “De paus zegt: wat vraagt God van de Kerk in het derde millennium? Dat ze samen optrekt in geloof.”

In het bisdom Rotterdam werd de opdracht van de Kerk concreet uitgedrukt in de ‘gespreksstarter’ die in de diocesane fase werd gemaakt. Op deze draaischijf kan de drievoudige opdracht van de Kerk (verkondiging, vieren, caritas) worden gecombineerd met de trefwoorden van de synode (communio, participatio, missio). Daarbij is telkens de vraag: met welk deel van de opdracht ben je het meest vertrouwd en waar kun je nog in groeien? Die vraag kan zowel persoonlijk alsook als (parochie)gemeenschap worden beantwoord.

Overzicht van de door het bisdom georganiseerde gesprekken die werden gehouden naast de gesprekken in parochies en groepen:

- Priesterraad spreekt over de bisschoppensynode (16 november 2021 en 22 maart 2022)  
<https://www.bisdomrotterdam.nl/nieuws/inspiratie-nieuws/priesterraad-spreekt-over-de-bisschoppensynode>
- “Voor een synodale Kerk”: Gesprek op Vronesteyn (14 februari 2022)

<https://www.bisdomrotterdam.nl/nieuws/inspiratie-nieuws/voor-een-synodale-kerk-gesprek-op-vronesteyn>

- “Voor een synodale Kerk”: Caritas en diaconie (22 februari en 8 maart 2022)  
<https://www.bisdomrotterdam.nl/nieuws/netwerk-van-liefde-nieuws/voor-een-synodale-kerk-caritas-en-diaconie>
- “Voor een synodale Kerk”: Jongeren in gesprek bij de Tour of Faith (27 februari 2022)  
<https://www.bisdomrotterdam.nl/nieuws/inspiratie-nieuws/voor-een-synodale-kerk-jongeren-in-gesprek-bij-de-tour-of-faith>
- Synode: Bisschop, docenten en schoolleiders in gesprek (14 en 16 maart 2022)  
<https://www.bisdomrotterdam.nl/nieuws/inspiratie-nieuws/synode-bisschop-docenten-en-schoolleiders-in-gesprek>
- Voor een synodale Kerk” - Digitale ontmoeting van geestelijk verzorgers (24 maart 2022)  
<https://www.bisdomrotterdam.nl/nieuws/inspiratie-nieuws/voor-een-synodale-kerk-digitale-ontmoeting-van-geestelijk-verzorgers>
- “Voor een synodale Kerk” - Parochiebestuurders in gesprek (21 en 22 maart 2022)  
<https://www.bisdomrotterdam.nl/nieuws/inspiratie-nieuws/voor-een-synodale-kerk-parochiebestuurders-in-gesprek>
- “Voor een synodale Kerk” - Oecumenische gesprekken (29 maart 2022)  
<https://www.bisdomrotterdam.nl/nieuws/inspiratie-nieuws/voor-een-synodale-kerk-oecumenische-gesprekken>
- “Voor een synodale Kerk” - Religieuzen in gesprek (30 maart 2022)  
<https://www.bisdomrotterdam.nl/nieuws/inspiratie-nieuws/voor-een-synodale-kerk-religieuzen-in-gesprek>
- “Voor een synodale Kerk” - Gesprek op school met 5 VWO (6 april 2022)  
<https://www.bisdomrotterdam.nl/nieuws/inspiratie-nieuws/voor-een-synodale-kerk-gesprek-op-school-met-5-vwo>

Homilieën en inleiding door bisschop Van den Hende:

- Synodaliteit: Meewerken aan de opbouw van de Kerk - Homilie openingsviering diocesane fase (17 oktober)  
<https://www.bisdomrotterdam.nl/nieuws/inspiratie-nieuws/synodaliteit-meewerken-aan-de-opbouw-van-de-kerk>

- Een nieuwe start voor meer samen - Homilie kerstnachtmiss (24 december 2021)  
<https://www.bisdomrotterdam.nl/nieuws/algemeen-nieuws/een-nieuwe-start-voor-meer-samen>
- Inleiding bisschop Van den Hende over synodaliteit - in oecumenisch verband (20 januari 2022)  
<https://www.bisdomrotterdam.nl/nieuws/inspiratie-nieuws/inleiding-bisschop-van-den-hende-over-synodaliteit>

## **NIEUWE PRIESTERRAAD BISDOM ROTTERDAM GEKOZEN** **1 juni 2022**

Op 25 mei was er in het bisdomkantoor in Rotterdam een ontmoeting van de bisschop en leden van de oude en de nieuwe priester raad. De ontmoeting begon met een eucharistieviering in de kapel van het bisdombureau. Daarna volgde een gezamenlijke maaltijd.

In de voorbije periode zijn verkiezingen gehouden ten behoeve van de samenstelling van de priester raad voor de nieuwe periode van vijf jaar. De priester raad bestaat uit priester leden. Daarnaast is er vanuit de diakens een toehoorder en is er vanuit de pastoraal werkers een toehoorder. De vicaris-generaal is qualitate qua lid van de priester raad.

De leden die afscheid namen zijn:

- J.P.F. Glas
- A.J.M. van der Helm
- J.C.M. Steenvoorden
- M.J.Th. Straathof

De nieuwe samenstelling van de priester raad voor de komende periode is:

- B.S. Bosma
- W.P.L. Broeders
- A.J. van Deelen (vicaris-generaal, membra nata)
- H.C. Flohr
- Th.A.H. van Klaveren
- H.L.J. Spaan
- J.H. Smith
- H.A. Verbakel
- C.T.M. van Vliet
- C.W. Burgering (diaken, toehoorder)
- H.M. van de Reep (pastoraal werkster, toehoorder)

Bisschop Van den Hende is voorzitter van de priester raad. De bisschop kan statutair nog één of meer leden aanwijzen.

Het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) nam destijds het besluit dat in ieder bisdom een prieterraad moest worden ingericht. Het kerkelijk wetboek (1983), samengesteld in het licht van Vaticanum II, bepaalt aangaande de prieterraad het volgende: In elk bisdom dient een prieterraad ingesteld te worden, een groep priesters namelijk die als het ware de senaat van de bisschop is, het presbyterium vertegenwoordigend, wiens taak het is de bisschop in het bestuur van het bisdom volgens het recht te helpen om het pastorale welzijn van het hem toevertrouwde deel van het volk Gods zo goed mogelijk te bevorderen (canon 495 par. 1).

## **PROCESVERBAAL**

### **van het kiescollege voor de verkiezing van de Priesterraad in het bisdom Rotterdam - 2022**

#### 1. Vooraf

In mei 2022 verliep het mandaat van de Priesterraad die door de bisschop van Rotterdam, mgr. dr. J.H.J. van den Hende, in 2017 was geïnstalleerd. Leden en auditores worden, conform het statuut van de Priesterraad, voor een periode van vijf jaar benoemd. Er waren derhalve in 2022 nieuwe verkiezingen nodig.

#### 2. De verkiezing in 2022

In de priesterraad van 16 november 2021 heeft de bisschop van Rotterdam een kiescollege aangewezen, bestaande uit vicaris-generaal A.J. van Deelen, J.P.F. Glas en Th.A.H. van Klaveren. Het kiescollege kreeg secretariële ondersteuning van mw A.M.C.B. de Jong, ambtelijk secretaris van de bisdomstaf.

Het kiescollege kwam in totaal twee maal bijeen en had voor het overige digitaal contact:

- Procedure en tijdpad werden digitaal vastgesteld en de taken werden verdeeld. Tevens werd de tekst van de brieven voor de eerste fase (die van de kandidaatstelling) vastgesteld. Priesters die niet verkiesbaar zijn omdat zij twee termijnen aaneengesloten zitting hebben gehad in de Priesterraad en/of qualitate qua lid zijn van de Priesterraad zijn daaromtrent geïnformeerd. Dit is ook kenbaar gemaakt op het formulier waarmee kandidaten voor de Priesterraad konden worden voorgedragen.
- Op 21 februari 2022 kwam het kiescollege fysiek bijeen om de groslijsten van de voorgedragen kandidaten voor de priesters en de auditores vast te stellen en om af te spreken hoe gepeild kan worden naar de bereidheid van de kandidaten om een zetel in de Priesterraad te aanvaarden.
- Op 29 april 2022 kwam het kiescollege fysiek bijeen om de stemmen te tellen en aldus de uitslag van de verkiezing vast te stellen.
- Op 2 mei 2022 werd de bisschop van Rotterdam in kennis gesteld van de uitslag van de verkiezingen.

- De tekst van het procesverbaal werd digitaal vastgesteld en daarmee werden de werkzaamheden van het kiescollege formeel beëindigd.

Het kiescollege zond alle stemgerechtigde priesters een uitnodiging tot deelname aan de kandidaatstelling, gedateerd 17 januari 2022.

De priesters kregen gelegenheid op een gewaarmerkt formulier in volgorde van voorkeur aan te geven welke vijf priesters zij kandidaat stelden voor een zetel in de Priesterraad. De eerstgenoemde priester kreeg vijf punten, de tweede vier punten, de derde drie punten, de vierde twee punten en de vijfde één punt. De priesters mochten ook minder dan vijf namen noemen.

Op grond van de teruggezonden formulieren stelde het kiescollege op 21 februari 2022 een groslijst op van personen die door hun collega's kandidaat werden gesteld. Aan de 22 meest genoemde priesters werd schriftelijk meegedeeld dat zij door hun collega's kandidaat waren gesteld. Zij werden telefonisch benaderd met de vraag of zij bezwaar hadden tegen deze kandidaatstelling voor een zetel in de Priesterraad. Aldus stelde het kiescollege een kandidatenlijst van 19 priesters vast.

Op 29 april 2022 vond de telling der stemmen plaats en werd de uitslag van de stemming vastgesteld. De priesters die gekozen waren, ontvingen daarvan bericht door een brief van het kiescollege d.d. 4 mei 2022. Degenen die wel kandidaat waren, maar niet gekozen werden, kregen hierover eveneens een mededeling van het kiescollege d.d. 4 mei 2022.

De nieuwe Priesterraad werd op 21 juni 2022 geïnstalleerd.

De bisschop benoemde als gekozen leden van de Priesterraad de heren:

B.S. Bosma	Lisse
W.P.L. Broeders	Voorburg
H.C. Flohr	Capelle a/d IJssel
Th.A.H. van Klaveren	Gouda
H.L.J. Spaan	Woerden
J.H. Smith	Leiden
H.A. Verbakel	Delft
C.T.M. van Vliet	Voorhout



### 3. Reacties en aantekeningen

- Het kiescollege is tevreden over het tijdpad van de verkiezingen van de Priesterraad. Wanneer de procedure een half jaar voor het einde van de zittingsperiode een aanvang neemt, zoals in het statuut is voorzien, geeft dat het kiescollege voldoende tijd om de werkzaamheden te verrichten. Wel moet de vraag worden gesteld of niet opnieuw moet worden gekeken naar de omvang van de Priesterraad, gelet op het feit dat het presbyterium kleiner wordt. Als dat zo is, dan moet daar een jaar voor de start van de verkiezingen al naar worden gekeken omdat een andere omvang wijziging van de statuten van de Priesterraad veronderstelt.
- Het kiescollege noemt de procedure omslachtig en tijdrovend. Bij de permanent diakens is ervoor gekozen om hen ieder afzonderlijk en schriftelijk te vragen naar hun beschikbaarheid. Op die manier ontstaat een groslijst van beschikbare diakens. Voor de priesters i.c. de pastoraal werk(st)ers zou voor een zelfde aanpak kunnen worden gekozen. Er hoeft dan niet meer te worden geteld voor de groslijst en niet meer te worden gebeld om te vragen naar de beschikbaarheid; de verantwoordelijkheid hiervoor wordt gelegd bij de priesters i.c. de pastoraal werk(st)ers.
- Door een van de diakens werd aangegeven dat de procedure met een niet gefrankeerde antwoordenvolop “knullig” overkwam en door hem werd geadviseerd gebruik te maken van een antwoordnummer. Het bisdom Rotterdam beschikt daar inmiddels over, maar dat was op het moment van de verkiezingen nog niet bekend. Het kan in de volgende verkiezingen (2027) worden meegenomen.

Het kiescollege legt bovenstaande zaken vast in dit procesverbaal, opdat zij bij een volgende verkiezing punt van aandacht zullen kunnen zijn.

Rotterdam, 22 juni 2022

Het kiescollege,

A.J. van Deelen, voorzitter

J.P.F. Glas

Th. A.H. van Klaveren

mw A.M.C.B. de Jong, ambtelijk secretaris bisdomstaf

## **DIOCESAAN VERSLAG VOOR DE BISSCHOPPENSYNODE ‘VOOR EEN SYNODALE KERK’**

**3 juni 2022**

In antwoord op de uitnodiging uit Rome zijn in de diocesane fase van de bisschoppensynode ‘Voor een synodale Kerk: *communio, participatio, missio*’ in parochies bijeenkomsten gehouden om over de thema’s van de synodale raadpleging te spreken. Parochies en groepen in het bisdom die daarvan verslag wilden doen, werden gevraagd dit verslag te sturen aan het secretariaat van de bisschop. Verder werden door het bisdom gesprekken georganiseerd via het netwerk dat de Kerk is, zoals de caritasinstellingen, het onderwijs, de zorg en de oecumene.

Een eerste schriftelijke weerslag van de diocesane raadpleging werd op 19 mei besproken in een ontmoeting van de bisschop en personen die betrokken waren bij de gesprekken als deelnemer en/of als begeleider. In dit gesprek zijn ervaringen van de diocesane raadpleging besproken en werd de voorgelegde tekst als herkenbaar benoemd. Verder werd besproken wat door de aanwezigen werd ingebracht als opvallende punten in de voorgelegde tekst. Ten slotte werden punten verzameld die om verder gesprek vragen in het bisdom. Op basis van het gesprek in de brede commissie is de voorgelegde tekst met een slotparagraaf tot een afronding gekomen.

In deze slotparagraaf ‘Beschouwing van de bisschop bij de diocesane raadpleging’ zet bisschop Van den Hende enkele zaken bijeen in vijf korte paragrafen:

- Aan de uitnodiging van paus Franciscus om in gesprek te gaan over het geloof is breed gehoor gegeven
- Het delen van het geloof is fundamenteel in het samen op weg zijn in de Kerk als *communio*
- Een dienende inzet hoort bij het wezen van de Kerk: *participatio* en *missio*
- De zichtbaarheid van de Kerk
- Samen op weg zijn als Kerk

“De sleutelwoorden (*communio, participatio, missio*) die bij de voorbereiding van de synode zo centraal staan, houden een belangrijke opdracht in als het

gaat om de vitaliteit van de Kerk in de wereld van vandaag. Daarbij blijven de belangrijke onderwerpen van vieren, van samen verantwoordelijkheid dragen en dialoog belangrijke onderwerpen van gesprek, ook nu de diocesane fase wordt afgerond”, schrijft de bisschop. “Met vertrouwen bied ik dit verslag van de diocesane raadpleging vanuit het bisdom Rotterdam aan als vrucht van gesprekken en onderscheiding en als bijdrage aan de gezamenlijke voorbereiding van de wereldwijde bisschoppensynode in 2021-2023 over synodaliteit.”

Het diocesane verslag is verstuurd aan het secretariaat van de Nederlandse bisschoppenconferentie. Dit zal voor de bisschoppenconferentie het landelijke verslag maken om toe te sturen aan het Secretariaat van de Algemene Bisschoppensynode in Rome.

- Download het verslag van de diocesane raadpleging in het bisdom Rotterdam  
<https://www.bisdomrotterdam.nl/documents/saved/hfe30bdf575c375effb41af1cad38ae4a.pdf>

## VITALITEITSTOETS VOOR PAROCHIES IN HET BISDOM ROTTERDAM 24 juni 2022

Het bisdom Rotterdam heeft een vitaliteitstoets ontwikkeld. De vitaliteitstoets werd aangekondigd in september 2021. De afgelopen periode is er ervaring mee opgedaan in een parochie als pilot. Daarna is de vitaliteitstoets op 16 juni vastgesteld door de bisdomstaf. De vitaliteitstoets is op aanvraag van het parochiebestuur beschikbaar voor parochies in het bisdom Rotterdam. Dat schrijft vicaris-generaal Lex van Deelen in een brief aan parochiebesturen.

Na het proces van ‘Samenwerking Geboden’, dat inzette op meer samenwerking tussen parochies door fusie en federatievorming en tussen pastorale beroepskrachten door teamvorming, is de vitaliteitstoets een nieuw uitgewerkt instrument om vitaliteit te toetsen. Tijdens een vicariaatsbijeenkomst in oktober 2021 zei vicaris-generaal Lex van Deelen over de vitaliteitstoets als werkinstrument: “We kijken vanuit het geloof en hebben beleidsterreinen onderscheiden. Bij elk beleidsterrein worden vragen gesteld voor de parochie en voor de geloofsgemeenschappen.”

De zes beleidsterreinen zijn:

- Geloof
- Pastoraat
- Personeel en vrijwilligers
- Financiën
- Gebouwen en begraafplaatsen
- Besturen en beheren

Deze onderwerpen sluiten aan bij de nieuwe diocesane cursus voor parochiebestuurders die in 2021 voor het eerst werd gegeven en die in september 2022 wordt herhaald.

“Ons geloof brengt ons samen in onze kerken, en van daaruit worden wij als gelovigen de wereld in gezonden. Maar dat kan niet zonder voldoende vitaliteit, van onszelf en van onze geloofsgemeenschap. Hoe kunnen wij daarover nadenken op een manier die ons verder helpt?” aldus vicaris-generaal Van Deelen in zijn brief aan parochiebesturen.

De vitaliteitstoets bestaat uit een aantal vragenlijsten. Bij elk beleidsterrein worden vragen gesteld voor de parochie en voor de geloofsgemeenschappen. Een deel vraagt om een beschrijvend antwoord. Met andere vragen worden cijfermatige gegevens verzameld. Aan het eind van het document zijn bovendien verdiepingsvragen opgenomen om verder over in gesprek te gaan. Per hoofdstuk is ook een verdiepingsvraag aangegeven, om ook bij het verzamelen van gegevens al te kunnen spreken over wat het betekent om te denken vanuit het geloof voorop.

De vragenlijsten willen parochies en plaatselijke geloofsgemeenschappen in staat stellen om op een gestructureerde manier een “selfie” te maken, die een eerlijk beeld geeft van de situatie. Opdat er een vruchtbaar gesprek kan volgen over de vragen: Hoe staan wij ervoor? Hoe denken we er over vijf of tien jaar voor te staan? De vragenlijsten zijn daarmee dus bedoeld als hulpmiddel.

Het proces van het invullen en bespreken van de vragen is een proces van samen op weg zijn als parochie. Daarom is het belangrijk te zorgen voor betrokkenheid van de mensen in de geloofsgemeenschappen. Paus Franciscus zegt dat het de opdracht is voor de Kerk in het derde millennium om synodaal te zijn, om samen op weg te zijn. De paus geeft aan: de wereld waarin wij leven en waarin wij geroepen zijn om lief te hebben en te dienen, die vraagt dat de Kerk samenwerking in alle aspecten van haar zending versterkt.

Het proces van de vitaliteitstoets is te onderscheiden in een aantal stappen:

- Voorbereiding
- Constateren (verzamelen van antwoorden en gegevens)
- Interpreteren (bespreken van de antwoorden en gegevens)
- Voornemens formuleren (door parochiebestuur en pastoraal team)
- Daarna stuurt het parochiebestuur een samenvatting van de antwoorden en gegevens met de voornemens aan de bisdomstaf met het oog op een gezamenlijk gesprek als parochie en bisdom

De pilot met de vitaliteitstoets vond plaats in de H. Willibrordusparochie. “Het verzamelen van de gegevens was een behoorlijke inspanning en vroeg de nodige tijd, omdat je rekening moet houden met het ritme waarin werkgroepen bij elkaar komen met wie je de vragen wil bespreken”, zegt

pastoor Bouke Bosma hierover. “We hebben als parochie gemerkt dat de vitaliteitstoets goed helpt om het gesprek over de parochie te voeren en een gedeeld beeld van de werkelijkheid te krijgen, zodat je met een zeker draagvlak kunt vaststellen hoe je ervoor staat en uitdagingen kunt benoemen”, constateert hij. “In een vervolgfase willen we als parochie zaken overigens ook nog breed met vrijwilligers en parochianen gaan delen. We denken nu na wat daarvoor een goede manier kan zijn.”

## **PAUSELIJKE GROET EN ZEGEN VOOR DEELNEMERS NATIONALE BEDEVAART BRIELLE**

### **10 juli 2022**

De bedevaartkerk in Brielle beleefde op zaterdag 9 juli een historische dag. Het was precies 450 jaar geleden dat op 9 juli 1572 op deze plek de Martelaren van Gorcum om het leven werden gebracht. En voor het eerst sinds 2019 kon de Nationale Bedevaart weer met veel mensen worden gevierd. Zouden veel pelgrims de tocht naar Brielle gaan maken?

“Je weet het maar nooit als je een uitnodiging uit doet gaan”, zei bisschop Van den Hende daarover in zijn homilie. De bisschop verwees naar gelijkenissen die Jezus vertelt over uitnodigingen waarop mensen niet reageren (Lucas 14, 15-24; Matteüs 22, 2-10). “Het is fijn dat u met zovelen bent”, benadrukte daarom de bisschop. In groten getale gaven mensen gehoor aan de uitnodiging om op 9 juli naar Brielle te komen. En zo hoorden 900 pelgrims hoe custos Glas van het bedevaartsoord bij aanvang van de viering een groet en zegen van paus Franciscus voor hen voorlas. De boodschap, ondertekend door de staatssecretaris van de Heilige Stoel kardinaal Parolin, werd toegestuurd aan bisschop Van den Hende via de nuntiatuur door Mgr. Dellagiovanna.

De paus hoopt dat door de voorspraak van de heilige Martelaren van Gorcum “de Kerk in uw land gesterkt zal worden door de Heilige Geest om vol vreugde te blijven getuigen van de schoonheid van ons katholiek geloof, om de eenheid tussen de christenen te bevorderen en om de barmhartige liefde van Jezus uit te breiden tot de armsten van onze broeders en zusters”, aldus de groet. Aan alle deelnemers verleende de Heilige Vader “zijn zegen als een bevestiging van vreugde en vrede in Christus de Heer.” De Martelaren van Gorcum stierven vanwege hun geloof in de eucharistie en hun trouw aan de paus. Dat de huidige paus zijn zegen gaf aan alle deelnemers aan de Nationale Bedevaart was daarmee een indrukwekkend moment.

Kardinaal Eijk en bisschoppen uit verschillende bisdommen concelebreerden. Onder de concelebranten waren ook religieuzen en de vertegenwoordiger van de nuntiatuur. Pelgrims kwamen met eigen vervoer en er reden ook in totaal negen bussen naar Brielle. “Ik ben blij dat u vandaag hier bent”, aldus bisschop Van den Hende, “dat u gehoor heeft gegeven aan de uitnodiging en niet andere prioriteiten heeft gesteld vandaag. Ik bid en hoop met u, dat we

altijd de Heer voorrang geven in ons leven, dat we altijd zijn liefde opnieuw ontvangen en daarvan getuigen.”

Aan het eind van de viering nodigde custos Glas de bedevaartgangers uit om een gebedsintentie te schrijven op een speciale bloemenkaart die was uitgedeeld. Naast elkaar vormen de kaarten een patroon met passiebloemen die met elkaar verbonden zijn. Het is een uitdrukking van de verbondenheid van gelovigen in de gemeenschap van de Kerk. In de bedevaartkerk zelf is dit zichtbaar in negentien passiebloemen die bij het hoogaltaar in een kunstwerk via sierlijke ranken met elkaar verbonden zijn. Elke passiebloem staat voor één martelaar.

Na de eucharistieviering was er ruim gelegenheid voor onderlinge ontmoeting rondom de kerk tijdens de lunch. Daarvoor was catering aanwezig en pelgrims namen zelf broodjes mee. Voor alle bedevaartgangers was er een exemplaar van Tussenbeide. Het magazine van het bisdom Rotterdam staat in het zomernummer uitgebreid stil bij 450 jaar Martelaren van Gorcum. In de middag werd de rozenkrans gebeden en de kruisweg op het martelveld. Daarna werd de Nationale Bedevaart 2022 afgesloten met een plechtige vespers in de bedevaartkerk met aansluitend een sacramentsprocessie en pelgrimszegen op het martelveld.

## **Groet en zegen van paus Franciscus**

De hoogerwaarde Johannes van den Hende  
Bisschop van Rotterdam  
Voorzitter van de Bisschoppenconferentie van Nederland

Zijne heiligheid paus Franciscus zendt groeten en goede wensen aan allen die deelnemen aan de Nationale Bedevaart naar Brielle ter gelegenheid van de 450e verjaardag van het heilig getuigenis van de negentien Martelaren van Gorcum.

Zijne heiligheid bidt dat door hun voorspraak de Kerk in uw land gesterkt zal worden door de Heilige Geest om vol vreugde te blijven getuigen van de schoonheid van ons katholiek geloof, om de eenheid tussen de christenen te bevorderen en om de barmhartige liefde van Jezus uit de breiden tot de armsten van onze broeders en zusters.



Aan de geestelijken, religieuzen en leken die aan de plechtige viering van de Mis deelnemen, verleent de Heilige Vader zijn zegen als een bevestiging van vreugde en vrede in Christus de Heer.

Kardinaal Pietro Parolin  
Staatssecretaris

## **‘KOM EN ZIE-ONDERSCHIEDINGSJAAR’ VIA VRONESTEYN**

### **14 juli 2022**

Met ‘Kom en zie’ start in september 2022 een onderscheidingsjaar via Vronesteyn, als centrum voor de priester- en diakenopleiding in het bisdom Rotterdam. Dit onderscheidingsjaar staat open voor mannen die op zoek zijn naar hun roeping en daarbij ook de mogelijkheid van het priesterschap of diaconaat openhouden. Het is dus een jaar dat nog op niets voorsorteert, maar wil helpen ontdekken hoe God concrete mensen roept, hoe Hij dat ook nu doet en hoe je daarop kunt antwoorden. Vanuit Vronesteyn wordt hierbij begeleiding gegeven.

Dit meldt de digitale nieuwsbrief van Vronesteyn die in juli is verstuurd aan abonnees. Het ‘Kom en zie-jaar’ is een weg van ontmoeting, onderricht, uitwisseling en gebed rond het thema roeping. Het programma bestaat uit een maandelijks bijeenkomst, een wekelijks uur van onderscheiding, dagelijks gebed en persoonlijke begeleiding. Het initiatief staat onder leiding van rector Broeders en de begeleiding wordt door spiritueel Jeroen Smith en ook andere priesters gedaan.

“Kom, volg Mij”, zegt Jezus in het evangelie als Hij zijn eerste leerlingen roept (Marcus 1, 16-20). Die leerlingen hebben later op hun beurt anderen in contact gebracht met Jezus. Het ‘Kom en zie-onderscheidingsjaar’ wil juist dat doen: mannen die zich oriënteren op hun roeping helpen ontdekken wie Jezus is, en waartoe God hen roept. De eerste bijeenkomst is op 19 september. Voor meer informatie kan men mailen naar rector@vronesteyn.nl

Verder blikt in deze nieuwsbrief rector Broeders terug op het studiejaar 2021-2022. In de vaste rubriek ‘Tip van de spiritueel’ gaat het deze keer om de vraag: wat telt nu echt? En de seminaristen namen deel aan een landelijke ontmoeting van priesterstudenten.

## **BISSCHOP ROEPT OP TOT EXTRA GEBED DEZE ZOMER VOOR VIER SPECIFIEKE EN ACTUELE NODEN**

### **15 juli 2022**

Bisschop Van den Hende roept parochianen en parochies op om de komende tijd in gezamenlijkheid te bidden voor specifieke noden en dat te doen “juist in deze zomermaanden”. “Zomermaanden betekenen niet dat we de realiteit waarin wij leven onderbreken. Bovendien hebben christenen de uitdaging ontvangen om iedere dag ruimte te maken voor gebed”, aldus de bisschop die wijst op vier problemen en moeilijkheden die confronterend zijn en die mensen diep raken, zowel in de samenleving als in de Kerk:

1. Momenteel heel bijzonder de oorlog en strijd in de Oekraïne en in andere delen van de wereld en de vele vluchtelingen, wereldwijd meer dan ooit
2. Veel mensen hebben te lijden onder armoede - vaak al vanaf hun jonge jaren - met alle belemmeringen in levenskansen en ontplooiingsmogelijkheden van dien
3. De eerbied voor het leven staat regelmatig onder druk, daar waar zorg voor zieken en ouderen en respect voor het ongebooren leven te kort schieten
4. De zorg voor en het behoud van het milieu vragen nieuwe stappen qua levensstijl en omgang met de natuur

Bisschop Van den Hende: “Deze problemen en moeilijkheden van vluchtelingen en oorlog, van ernstige armoede, van gebrek aan eerbied voor het leven en de zorgen vanwege het milieu zijn veelomvattend en menselijke verantwoordelijkheid kan niet worden afgewend of alleen bij bepaalde groepen neergelegd. Het getuigt van gemeenschapszin en solidariteit in de samenleving en in de Kerk wanneer we deze moeilijkheden en problemen benaderen in gedeelde zorg en dat zij in ons gebed een plaats hebben.”

De bisschop reikt daarom in een brief aan parochies en via de bisdomwebsite de volgende intenties aan om de komende tijd mee te nemen in het bidden thuis en in de voorbede in de kerk:

- Bidden wij om vrede op plaatsen waar nu oorlog heerst en strijd. Om veiligheid en gastvrijheid voor mensen die op de vlucht zijn, dichtbij en ver weg. Om menswaardige hulp en aandacht. Laat ons bidden;

- Bidden wij voor mensen die in armoede leven, voor kinderen die in armoede opgroeien. Om menswaardige voorzieningen die kansen bieden en mogelijkheden tot ontplooiing. Laat ons bidden;
- Bidden wij om waarden en normen die het leven van kwetsbare mensen bescherming bieden in het prille begin en in dagen van ziekte, eenzaamheid en ouderdom. Laat ons bidden;
- Bidden wij om een zorgvuldige omgang met de rijkdommen van de aarde. Om sterkte voor boeren die te maken hebben met grote veranderingen in de landbouw, voor bedrijven die nieuwe wegen zoeken ter wille van het milieu. Om vruchtbare samenwerking tussen overheid en burgers in alle domeinen van de samenleving. Laat ons bidden.

## **DOCAT NU BESCHIKBAAR IN HET NEDERLANDS**

**1 september 2022**

Op 1 september overhandigde Leo Fijen van uitgeverij Adveniat in Rotterdam een eerste exemplaar van de DOCAT aan bisschop Van den Hende. De DOCAT is een van oorsprong Duitse uitgave waarin voor jongeren de sociale leer van de Kerk op een toegankelijke manier wordt gepresenteerd. De DOCAT verscheen inmiddels in vele talen. Bisschop Van den Hende nam in het bisdom Rotterdam het initiatief tot de Nederlandse vertaling. Deze is als samenwerking van het bisdom Rotterdam en uitgeverij Adveniat verschenen.

De DOCAT is voor parochies en PCI'en van het bisdom Rotterdam verkrijgbaar bij het bisdom tegen kostprijs. Zij kunnen hiervoor contact opnemen via [bureau@bisdomrotterdam.nl](mailto:bureau@bisdomrotterdam.nl). Pastorale beroepskrachten, parochies en PCI'en ontvangen hierover binnenkort meer informatie.

Tijdens de Wereldjongerendagen in Krakau 2016 werd de DOCAT door jongeren aangeboden aan paus Franciscus, die de DOCAT vervolgens aan alle jongeren aanbeval. De paus zei bij die gelegenheid dat jongeren geen “bankhangers” moeten zijn maar zich actief in moeten zetten voor hun naaste en de opbouw van een rechtvaardige samenleving. In het voorwoord bij de DOCAT zegt paus Franciscus: “We kunnen met de kracht van het evangelie de wereld werkelijk veranderen.”

Tijdens de WJD@Home op Ameland dit jaar kondigde bisschop Van den Hende de DOCAT aan bij de jongeren en zegde de deelnemers een exemplaar toe. De DOCAT zal een belangrijke rol spelen op weg naar de WJD 2023 in Lissabon.

- Meer informatie over de DOCAT is te vinden op [www.docat.nl](http://www.docat.nl)

## **BRIEF**

### **inzake begroting 2023 en energiekosten aan de bestuurders van de parochies**

**15 september 2022**

Geacht bestuur,

Graag herinneren wij u er aan dat conform artikel 55 uit het algemeen reglement bestuur van een R.-K. Parochie ook uw parochie voor 1 november een begroting op moet stellen van de te verwachten ontvangsten en uitgaven voor het komende boekjaar.

Wij begrijpen dat het opstellen van een begroting in een periode met grote inflatie ook voor uw parochie een uitdaging is. Niet alleen dient in de begroting rekening te worden gehouden met te verwachten kostenstijgingen, maar veel belangrijker is het rekening te houden met de effecten van eventuele maatregelen die u als bestuur van de parochie mogelijk neemt om enerzijds de opbrengsten van de parochie te verhogen of anderzijds de kosten van de parochie te verlagen. We willen in deze context graag vast het volgende punt met betrekking tot de stijging van de energieprijzen onder uw aandacht brengen.

Een aantal parochies neemt deel aan het gezamenlijke initiatief [Energievoorkerken.nl](https://energievoorkerken.nl). In de afgelopen periode heeft Energievoorkerken haar verwachtingen aangegeven voor het jaar 2023 (ten opzichte van 2022). Energievoorkerken geeft aan dat parochies rekening moeten houden met een stijging van de totale energierekening van tussen de 300% en 400%. Het mag duidelijk zijn dat een dergelijke stijging van de energiekosten voor de parochies die het betreft een desastreus effect zou hebben op de exploitatie en (op termijn) de financiële positie van de parochie.

In dat kader wordt het van groot belang dat parochies, voor zover zij dat nog niet hebben gedaan, nu reeds nadenken over vergaande maatregelen om het energieverbruik terug te dringen. Dit geldt ook voor parochies die geen deel nemen aan het initiatief Energievoorkerken, want duidelijk is dat voor iedereen de kosten gaan stijgen, al zal dat voor sommige parochies met langlopende vaste contracten mogelijk meevallen.

Het is overigens belangrijk om besparende maatregelen, als bijvoorbeeld niet of minder stoken, goed en tijdig te communiceren met uw parochianen. Vertel ze de reden, hoe ze kunnen anticiperen en helpen door de parochie financieel waar mogelijk extra te ondersteunen.

Met vriendelijke groet,

mr J.C.G.M. Bakker  
Algemeen Econoom

## TIPS VOOR PAROCHIES OM ENERGIEVERBRUIK IN KERKGEBOUWEN TERUG TE DRINGEN

30 september 2022

Vicaris-generaal Van Deelen en algemeen econoom John Bakker roepen per brief parochies op om na te denken over maatregelen om het energieverbruik terug te dringen en parochianen hierover te informeren. “Het is belangrijk om besparende maatregelen, als bijvoorbeeld niet of minder stoken, goed en tijdig te communiceren met parochianen. Vertel de reden, hoe mensen kunnen anticiperen en ook hoe ze kunnen helpen door de parochie financieel waar mogelijk extra te ondersteunen”, aldus de algemeen econoom.

“Communiceer duidelijk met kerkgangers, zodat zij weten waar ze aan toe zijn en waarom dat zo is”, zegt ook vicaris-generaal Van Deelen. “Sinds de algemene introductie van centrale verwarming - ook in alle kamers van onze huizen - zijn we daaraan gewend en gehecht geraakt. Nu moeten we wennen aan een nieuwe situatie, waarin extra warme kleding weer verstandig en nodig is.”

“Wij begrijpen van parochies dat zij het liefst standaard maatregelen van ons zou willen vernemen die een hoog rendement hebben”, aldus de vicaris-generaal. “Maar wat voor het ene gebouw een uitstekende oplossing is, kan voor een ander gebouw juist een verkeerde keuze zijn, zeker daar waar er monumentale waarde in het geding is.” Hij wijst erop dat veel kerkgebouwen beperkt gebruikt worden en zegt: “Veel maatregelen vragen een hoge investering met een zeer lange terugverdientijd, wat voor veel locaties misschien niet verstandig is.”

In een brief die op 29 september is verstuurd worden daarom een aantal kleinschalige maatregelen voorgesteld die relatief eenvoudig te nemen zijn:

- Bouwkundige maatregelen, zoals het dichteren van kieren, het plaatsen van deurdrangers, het isoleren van verwarmingsleidingen en dergelijke. Dit zijn maatregelen die zorgen voor minder warmteverlies en ook voor minder “tochtbeleving”, wat een aangeneramer binnenklimaat oplevert
- Het stookseizoen wat later beginnen en eerder beëindigen. Waarbij overigens geldt dat het voor de bouwkundige staat van het kerkgebouw en het interieur het beste is als de temperatuur niet onder een minimum



van 8 graden komt. Waar het gaat om stoken en kerkorgels heeft de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) een publicatie die ingaat op de vraag naar kerkorgels en het binnenklimaat

- Het gebouw in ieder geval niet hoger verwarmen dan 14-15 graden en een opwarmsnelheid van 1 tot 1,5 graad per uur aanhouden, zodat vocht uit de lucht geen bouwkundige problemen zal verzorgen
- Een vooraf ingesteld verwarmingsprogramma niet zomaar laten draaien, maar de verwarming telkens afstemmen op de actuele weersituatie
- Fleece dekens of iets dergelijks aanschaffen voor de kerkgangers
- Onderzoeken of er LED-lampen in de huidige armaturen kunnen (eventueel met kleine aanpassingen), omdat dit een behoorlijke besparing op energie kan opleveren
- Wanneer het aantal kerkgangers op zondag beperkt is in aantal, kijken of er in de wintermaanden een kleinere alternatieve ruimte is. Of de vieringen van twee kerkgebouwen, met ieder een beperkt aantal kerkgangers, samen te voegen in één viering in één kerkgebouw, bijvoorbeeld per zondag om en om

## **DIOCESANE PRESENTATIE VAN DE DOCAT**

### **27 november 2022**

Op donderdag 24 november vond de diocesane presentatie van de DOCAT plaats. Dat gebeurde door bisschop Van den Hende op Vronesteyn tijdens een bijeenkomst van de diakenkring van het bisdom, waarbij ook de vertaler van het boek aanwezig was.

“Als je naar de wijdingstekst voor de diaken kijkt, gaat het er niet om dat je als diaken alles zelf doet, maar dat je ook een voortrekker bent op de weg in de dienst van de Heer (het heilig volk opwekken tot navolging)”, zegt de bisschop. “Binnen de drievoudige zending van de Kerk, waarin het gaat om bidden en vieren (de sacramenten), om leren en verkondigen en om dienen, wordt dat voor een belangrijk deel uitgewerkt in de sociale leer. Daarom wil ik de DOCAT juist graag vandaag in jullie diakenkring officieel aanbieden. De DOCAT is interessant om breed bekend te maken en jullie zijn vanuit jullie ambt met je hart heel direct betrokken bij de sociale leer van de Kerk. Niet om het allemaal zelf te doen, maar wel omdat je voortrekker kunt zijn van de belangrijke taak van diaconie en caritas van de Kerk.”

Bij de vertaling van het boek zijn ook enkele Nederlandse accenten gezet, vertelt de bisschop. Zo kreeg bijvoorbeeld de heilige pater Titus Brandsma een plek in het boek en ook werden teksten van de Utrechtse priester Alphons Ariëns opgenomen. “Wanneer we in de bijbel lezen in Matteüs 25 over de werken van barmhartigheid, wijst ons dat meteen naar de sociale leer. De hoofdboden van de Heer ‘bemin God en je naaste als jezelf’ (cf Matteüs 22, 37-40) moeten steeds opnieuw vertaald worden naar de omstandigheden waarin we leven”, aldus de bisschop.

De sociale leer van de Kerk ontstond als antwoord op de industrialisatie in de 19e eeuw: “Mensen trokken weg van het platteland, zochten hun heil in de stad als fabrieksarbeider. Het ging mis met een grote opeenhoping van mensen zonder goede voorzieningen. Stromingen als het liberalisme en socialisme reageerden daarop. Vanuit de Kerk kwam in 1891 paus Leo XIII met een reactie in zijn encycieliek: ‘Rerum novarum’, over de nieuwe dingen. Hij wilde aandacht voor de mensen als persoon, op basis van hun menselijke waardigheid. Als God zoveel waardigheid toekent aan de mens,

moeten ook mensen de menselijke waardigheid respecteren. Paus Leo XIII hield een pleidooi om alles te bevorderen wat voor het welzijn van arbeiders en hun gezinnen nodig was, waaronder het recht om zich te organiseren in een vakbond, maar ook ruimte voor onderwijs en ontplooiing. Hij bepleitte een samenleving waar iedere persoon naar waarde wordt geschat, omdat God iedere mens naar waarde schat.”

De sociale leer ontwikkelde zich vanaf dat moment steeds door. In 2004 verscheen het Compendium van de sociale leer van de Kerk, waarin de Pauselijke Raad voor Rechtvaardigheid en Vrede de sociale leer op een systematische manier in een doorlopend verhaal bijeen zette. De DOCAT uit 2016 is een toegankelijke uitgave die werd gemaakt voor jongeren en waarin ook de documenten tot dan toe van paus Franciscus zijn verwerkt, met name ook *Laudato si'* over de zorg voor de schepping als ons gemeenschappelijk huis.

De bisschop spreekt met de diakens over de sociale leer en biedt dan officieel een exemplaar van de Nederlandse editie van de DOCAT aan. Diaken Franck Baggen is coördinator van de diakenkring en neemt het eerste exemplaar in ontvangst. Daarna ontvangt diaken Jos van Adrichem als voorzitter van de Diocesane Caritas Instelling (DCI) een exemplaar uit handen van de bisschop. De bisschop benoemt daarbij verschillende specifieke taken die diakens in het bisdom verrichten in of naast hun werk in de parochie, zoals zorg voor begraafplaatsen, voor bedevaarten, voor woonwagenpastoraat, huwelijk en gezin, zomerkampen en sport.

Diaken René de Weerd vertaalde op verzoek van het bisdom Rotterdam de DOCAT vanuit het Duits. Hij is werkzaam als diaken in de H. Maria parochie ('s-Hertogenbosch en Rosmalen) en vertelt deze middag over het boek en de mogelijkheden die de DOCAT parochies biedt. “Het boek is opgesteld in vraag-en-antwoordvorm. Niet als catechismus die oudere generaties in de Kerk uit het hoofd moesten leren, maar juist om te internaliseren”, zegt hij. “Laat de tekst tot je doordringen. Ga er met elkaar over in gesprek. En bedenk wat je kunt doen. Het boek is geschreven om te helpen je geloof om te zetten in christelijke handen. En ook om je bewust te zijn van je handelen als christelijk handelen. Dat wil zeggen: maatschappelijk handelen met een christelijke grondslag.”

“De DOCAT zelf heeft het over de drie wegen van de sociale leer van de Kerk. Heel duidelijk wordt gezegd: de sociale leer is een weg naar evangelisatie, omdat het een manier is om te laten zien wat geloof in de grote liefde van God kan bewerkstelligen in onze wereld, en omdat je ermee je bevlogenheid aan andere mensen kunt laten zien. Daarnaast is de sociale leer belangrijk als een weg naar bekering, want wanneer je ziet welke problemen er zijn en hoe je mogelijkwijze zelf meewerkt aan onrechtvaardige structuren, kun je ook kijken hoe je kunt veranderen en hoe je in de geest van het evangelie kunt meebouwen aan een beschaving van liefde. En verder wil de sociale leer een weg zijn naar verandering van de maatschappij, zodat die steeds meer lijkt op het koninkrijk van God.”

Daarna loopt hij op hoofdlijn de opbouw van het boek langs en vertelt hoe de DOCAT uitnodigt tot maatschappelijk engagement. Hij wijst op mogelijkheden voor de DOCAT in de parochie, vertelt over de website [docat.nl](http://docat.nl) en een internationale app waar parochies gebruik van kunnen maken. In het gesprek daarna wordt daar verder over uitgewisseld en gezamenlijk nagedacht over mogelijkheden om de sociale leer van de Kerk meer bekendheid te geven en via de DOCAT concreet te maken.

## HOMILIE

**van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de chrismamis, HH. Laurentius en Elisabeth Kathedraal in Rotterdam, 13 april 2022**

Jesaja 61, 1-3a, 6a, 8b-9; Psalm 89; Apokalyps 1, 5-8; Lucas 4, 16-21

Broeders en zusters in Christus, ik ben blij dat u met zovelen gekomen bent. We zijn nog niet op volle sterkte, maar er zijn ook nogal wat mensen die via de livestream met ons meevieren en meebidden, want corona huist ook nog in onze gemeenschap. Ik ben blij dat u er bent om zo aan het begin van het triduum van onze voorbereiding op de verrijzenis van de Heer ook samen te vieren dat we rond de Heer werkelijk zijn Kerk vormen. We horen in het evangelie dat Jezus de woorden van Jesaja op zichzelf van toepassing maakt. Hij zegt: de Heilige Geest is over Mij gekomen. En inderdaad kunnen wij dan zeggen krachtens het getuigenis van het evangelie, dat Hij het is die de Messias is die langverwacht is en die in ons midden is gekomen, vol van de kracht van de Heilige Geest.

Tegelijkertijd, wanneer Hij zegt de Heilige Geest is over mij gekomen, weten we ook dat Hij die Heilige Geest niet voor zichzelf heeft gehouden en alleen Hij de Heilige Geest heeft ontvangen. Op de eerste plaats heeft Hij zijn leerlingen laten delen in de kracht van de Heilige Geest. Toen ze na de verrijzenis Hem opnieuw ontmoetten, zei Hij: vrede zij met jullie. En Hij blies over hen: ontvangt de Heilige Geest (Johannes 20, 20-22). Ook daarna zijn er vele momenten in de Schrift die getuigenis afleggen van de kracht van de Geest. We hoeven maar aan Petrus te denken. Hij heeft eerst Jezus verloochend, maar in het boek Handelingen staat hij vooraan om getuigenis af te leggen van de Heer, ondanks dreiging, ondanks dat ze hem voor de zoveelste keer willen vermanen. Maar hij zegt met de anderen, dat het onmogelijk is om niet te spreken over hetgeen ze gezien en gehoord hebben (Handelingen 4, 20). En wat hebben ze gezien en gehoord? Ze hebben Jezus gezien, zijn blijde boodschap gezien en ze hebben zijn woord gehoord en in hun hart gesloten.

Broeders en zusters, Jezus zegt: de Heilige Geest is over Mij gekomen. Maar Hij heeft die Geest niet alleen voor zichzelf gereserveerd. Hij heeft zijn leerlingen en later allen die hun hart openen voor de Heer de Heilige Geest willen schenken. En nog steeds in onze Kerk weten we dat we zonder het

pinksterfeest, zonder de kracht van de Heilige Geest, niet verder kunnen, niet vooruit kunnen, laat staan de eenheid met elkaar kunnen bewaren.

De Heilige Geest, broeders en zusters, is ook over ons gekomen. Dan wel niet in de mate waarin de Heer deel heeft aan de Geest, de volheid van de Geest bezit als de Zoon van God. Maar ook wij hebben de Geest ontvangen. Ook over ons is krachtens Christus' belofte de Geest gekomen. Op de eerste plaats als we gedoopt worden ontvangen wij de gave van de Geest door de zalving met chrisma op onze kruin. En als je als volwassene tot de Kerk toetreedt meteen ook bij het vormsel. En er zijn verschillende mensen hier die de komende Pasen zullen toetreden tot de Kerk door het sacrament van de doop, ook zij zullen dan Gods Heilige Geest ontvangen als leerlingen van de Heer. Of als volwassenen het vormsel ontvangen en dan ook horen de belofte: ontvang het zegel van de Heilige Geest, de gave Gods.

Broeders en zusters, de Geest is over Jezus gekomen ten volle. Maar ook wij mogen weten dat Gods Geest aan ons gegeven is. Niet omdat we dat hebben verdiend, of omdat Hij niet anders kon. Nee, het is een geschenk van de Heer dat Hij ons laat delen in zijn leven. En vandaag, broeders en zusters, mogen ook de priesters in ons midden hun geloften hernieuwen. En ook dat, dat dienstwerk van het gewijde ambt dat ze samen met de diakens en met mij als hun bisschop mogen uitoefenen, is een gave van de Heilige Geest. En je kunt het zien als je die gave ontvangt, want de handen worden over je uitgestrekt en op je hoofd gelegd als je priester gewijd wordt. En de handen van de wijdeling worden gezalfd met dezelfde chrisma als die we vandaag zullen wijden.

Broeders en zusters, de Geest van de Heer is vaardig over ons. En dat mogen we niet vergeten. Als we echt leerlingen van de Heer zijn, moeten we niet vooral vertrouwen op onszelf, maar vertrouwen op de gaven van de Geest die wij ontvangen hebben. En dat zijn er heel veel verschillende. Verschillende gaven, zo zegt Paulus in de Korinthe brief, maar één Heer. Vele verschillende talenten en mogelijkheden, maar één Geest (1 Korintiërs 12, 4-5). En zo, broeders en zusters, is de Heer die in ons midden is vanavond -heel bijzonder bij de oliewijding en de wijding van het chrisma- ook degene die ons heeft aangeraakt en opnieuw wil aanraken met de kracht van de Geest. Zonder die Geest kunnen wij niet.

Er zijn veel momenten in je leven dat je misschien voelt er alleen voor te staan. En zelfs als wereld kun je soms het gevoel hebben alleen achtergelaten te worden, met zoveel geweld en oorlog als onze wereld kent. Niet in de laatste plaats ook zo dichtbij in de Oekraïne. Ook met zoveel geweld en vernietigingskracht in zoveel delen van de wereld, niet te vergeten in Syrië. Ik ben blij dat we vanavond in ons midden de taal van Oekraïne gehoord hebben (in de eerste lezing), die hetzelfde geloof verkondigt namelijk dat de Geest van God vaardig wordt. In het Arabisch hebben twee jonge mensen uit Syrië voorgelezen uit de Apocalyps van Johannes dat de Heer begin en einde is. In hun eigen taal. Samen delen we de taal van het geloof. Niet voor niets dat op Pinksteren duidelijk wordt dat waar de Geest vaardig is, ook vele talen elkaar leren verstaan (Handelingen 2, 7-11). Dat waar de Geest zijn kracht laat zien ook mensen naar elkaar toe groeien in dialoog en groeiende eenheid. Maar tegelijkertijd, broeders en zusters, kunnen we alleen staan en kunnen we ons ontmoedigd voelen door wat we in de wereld zien en ook persoonlijk meemaken. Durven we dan opnieuw te zeggen: maar de Geest van God is vaardig over ons geworden. Durven we dan opnieuw ook te vragen om de troost van de Geest, de wijsheid van Gods Heilige Geest en ook het vermogen om te geloven (cf. Johannes 14, 25-27)?

Broeders en zusters, vandaag zijn we hier samen in deze bijzondere viering die ons hele bisdom aangaat. En we zijn verbonden met alle bisdommen in de wereld, want wereldwijd mogen we de chrismamis vieren. Soms wordt dat morgenvroeg gedaan, soms al op maandag als priesters en gelovigen erg ver moeten reizen. En wij hier vanavond aan de vooravond van Witte Donderdag.

Broeders en zusters, de Geest van God is ons niet zomaar gegeven. Is niet gegeven opdat je je rustig voelt of dat je gesteund weet, of dat je denkt: ach, mij kan niks gebeuren. Maar eigenlijk is die gave van de Geest een opdracht aan ieder van ons. Elke geestesgave, die van het geloof, die van de liefde, die van de hoop en ook die van het gewijde ambt, die van het huwelijk en van de vele andere gaven en talenten die Heer ons geeft in en buiten zijn Kerk. Dat is geen kwestie van bezit, zo dat hebben we binnen, maar dat blijft steeds weer een opdracht om aan te werken. En steeds weer voor de Heer te brengen als zijn leerlingen en te bidden: help ons, blijf ons aanvuren met uw Geest.

En zo, broeders en zusters, is de Heer in ons midden. Na zijn verrijzenis gaf Hij zijn woord en wij hebben het met zorg gelezen, bewaar het alstublieft in

uw hart. En we vertrouwen erop dat de Heilige Geest met ons is en vraag de Geest steeds opnieuw om troost, om hulp, om inzicht en wijsheid. Niet alleen over jezelf, maar ook over de Kerk die in een proces is van voorbereiding op de synode van volgend jaar. Gaan we echt samen op weg? Of zijn we als parochies en locaties toch nog vooral onze eigen tent aan het runnen? Zijn we echt samen op weg en durven we ook elkaar vast te pakken en te zeggen: meerdere generaties mogen met de Heer op weg gaan? Of sluiten we de deuren en zeggen we: nou de toekomst, die boeit ons niet. Vanavond zien we, broeders en zusters, dat we met verschillende generaties samen zijn en dat de Heer ook in onze tijd mensen aanspreekt om aan te sluiten. Niet in het minst de geloofsleerlingen die vandaag hier zijn en de komende dagen op het paasfeest in de Kerk worden opgenomen.

De belofte van Gods woord, de belofte van de kracht van de Geest en dan de grote gave van zijn sacramenten. Ook die sacramenten, broeders en zusters, die we heel bijzonder in dit diocesane Jaar van de Sacramenten centraal stellen, kunnen niet zonder de werking van de Heilige Geest. We vragen om Gods Geest bij de doop, bij het vormsel. We vragen om Gods Geest in de eucharistie, dat brood en wijn worden tot het lichaam en bloed van Christus. Bij het uitstrekken van onze handen kan het gewijde ambt rekenen op de steun van Gods Geest. En dat geldt ook bij het huwelijk. Hoe kun je het verbond van liefde anders bewaren? Hoe kun je alle uitdagingen van het huwelijk, inclusief de opvoeding, volhouden als je ook niet de Heilige Geest in je midden weet en in je hart? En waar het gaat om het sacrament van boete en verzoening, ik weet zeker dat menigeen met de kracht van de Geest veel beter in staat is om zijn zonden te belijden dan wanneer we alleen maar op eigen kracht uit schaamte bijna onze mond zouden houden. En het sacrament van de zieken, daarin raakt de Heer zelf ons aan in kracht van de Geest om ons te troosten, om ons te verlichten en op te richten. En zo, broeders en zusters, is de Heilige Geest ook werkzaam in de sacramenten die de Heer ons heeft toevertrouwd. Heel bijzonder in het chrisma, bij de wijding wordt over het chrisma ook geblazen als een teken van die Heilige Geest.

Vandaag, broeders en zusters, zijn wij samen in de Kerk die wereldwijd aanwezig is. In rustige gebieden en in plaatsen van onrust. In plaatsen waar vrede heerst, betrekkelijke vrede, en in plaatsen waar strijd en vernietiging de boventoon voeren. Mogen wij vandaag in gebed verbonden zijn met al die mensen die God bemint. In al die mensen wil God zijn Geest uitstorten. In



al die mensen wil de Heer de Trooster en de Helper als gids en als bron van liefde aanreiken. Maar zover is het nog niet. Velen hebben hun hart gesloten voor Gods Geest, binnen en buiten de Kerk en vinden het wel welletjes, of hebben misschien de Heilige Geest nog niet leren kennen, de Geest die ons beloofd is door de Heer (Johannes 14, 25-27; 15, 26-; 16, 7-15; cf. Handelingen 1, 8).

Ik wil u vandaag vragen om u niet alleen te verheugen over het feit dat de Heer zelf ten volle vervuld is van de Geest, dat Gods Geest over Hem gekomen is. Maar dat ook u, dat ieder van u door de Geest wordt aangeraakt om uw bijdrage te leveren aan de opbouw van de Kerk, aan de opbouw van een beschaving van liefde. En ik weet zeker dat de priesters hier in ons midden, die ook als gewijde bedienaren de moeilijke tijd van corona hebben doorstaan samen met u, die zich herinneren dat bij de wijding eens de handen aan hen zijn opgelegd en Gods Geest vaardig is geworden, het zonder die Heilige Geest niet zouden redden. En dat is geen schande. Dat is een teken van sterkte. Want als je weet wat je nodig hebt van de Heer dan pas kan Hij het je geven (cf. 2 Korintiërs 12, 9). En dat geldt voor ieder van u. Als u weet wat u nodig heeft van de Heer voor uzelf, voor de Kerk en voor de wereld, pas dan kan de Heer geven wat Hij voor ons bewaard heeft tot nu toe. Mogen wij daarom vandaag ons openstellen voor de Geest en heel bewust Jezus' lijden en sterven meevieren om te komen tot het feest van de verrijzenis (cf. 2 Korintiërs 12, 10). En dan te weten: als je struikelt, als je valt, als je leven getekend wordt door dreiging en dood, dat dit geen teken is dat de Heer je loslaat, maar dat je nog meer een beroep mag doen op zijn Geest. Weet u, Gods Geest kan steeds opnieuw over ons vaardig worden. Ook over onze vermoeide Kerk hier in West-Europa (cf. Ezechiël 37). Ik weet zeker dat de Heer niet nalaat te geven en te doen wat wij Hem in geloof vragen in kracht van de Geest (cf. Lucas 11, 13). Mogen wij deze viering, deze chrismamis, beleven als een geschenk van de Heer, waarin we zijn woord horen, opnieuw ontvankelijk zijn voor zijn Geest en opnieuw de sacramenten vieren hier en op vele plaatsen in ons bisdom. Dan is de levende Heer in ons midden, ja in ons. En mogen wij getuigen van zijn Naam. Amen.

## HOMILIE

**van Mgr. Woorts bij de opening van het jubileumjaar 450 jaar HH. Martelaren van Gorcum en van het bedevaartseizoen- Brielle, Bedevaartkerk van de HH. Martelaren van Gorcum, 14 mei 2022**

Handelingen 1, 15-17.20-26; Johannes 15, 9-17

Feest H. Matthias, apostel

Beste medepelgrims,

Vaak zie ik hem meerdere keren per week, althans een afbeelding van hem: van Dirck van der Eem, Dirck ofwel Theodorus. Hij is geboren in Amersfoort rond 1499. Hij werd franciscaan, priester en rector van zusters in Gorkum. Ja, u begrijpt het al: pater Theodorus van der Eem is één van de 19 martelaren die ons hier vandaag samenbrengt. Bij zijn marteldood was hij ongeveer 72 jaar; in die tijd zeker een respectabele leeftijd. Maar dat heeft zijn beulen er niet van weerhouden ook hem op 9 juli 1572 te vernederen, te martelen en uiteindelijk op te hangen, uit haat omdat hij een katholiek geestelijke was.

Die afbeelding van Theodorus van der Eem waar ik het zojuist over had, -hij houdt een martelaarspalm in de hand en om zijn nek hangt de strop - bevindt zich in de kapel van het bisschopshuis aan de Utrechtse Maliebaan. Van alle heiligen die daar begin vorige eeuw geschilderd zijn, heeft hij een bescheiden plaats, namelijk direct naast de deur waarmee je de kapel in- en uitgaat. Een bescheiden plaats..., máár hij is wel de laatste heilige die je ziet als je de kapel verlaat. Mij herinnert die afbeelding van pater Theodorus altijd weer aan het offer van zijn leven vanwege zijn trouw aan ons katholiek geloof, in het bijzonder zijn trouw aan de Eucharistie, het sacrament van Christus' werkelijke en blijvende aanwezigheid en zijn trouw aan de bisschop van Rome, de paus, met wie wij in onze streken reeds sinds het jaar 690 verbonden zijn dankzij ons aller eerste missionaris en bisschop Willibrord.

Bijzonder dankbaar en blij mogen we zijn, broeders en zusters, dat wij vandaag hier de Eucharistie mogen vieren; dankbaar en blij omdat het in vrijheid en vrede mogelijk is. Dankbaar en blij ook omdat wij juist hier in dit bedevaartsoord - zoals in elk bedevaartsoord - des te meer mogen beseffen dat wij als christenen pelgrims zijn.

Ja, dat zijn wij met elkaar - katholieken, protestanten, oosterse christenen, -, allen gedoopt en door onze Heer Jezus als Zijn leerlingen en vrienden gezonden om op tocht te gaan en met elkaar vruchten voort te brengen die blijvend zijn, vruchten van geloof, hoop en liefde, van vrede en gerechtigheid.

En dat met een innerlijke vreugde, omdat die tocht, die pelgrimstocht door het leven eens een thuiskomen zal zijn in het hemels huis van de Vader, waarheen onze Heer Jezus en - dankzij Hem en in navolging van Hem - velen ons zijn voorgegaan.

Vandaag, beste medepelgrims, viert de Kerk het feest van de apostel Matthias. We hoorden in de eerste lezing hoe hij na de verrijzenis van Christus werd toegevoegd aan de elf apostelen. De Twaalf werden met Pinksteren door de Heer gezonden om Hem te verkondigen, om Hem te doen kennen, om door Hem deel te worden van dat ene pelgrimerende volk van God. Matthias heeft zijn leven er helemaal voor gegeven.

In navolging van Matthias en de andere apostelen hebben ook de Martelaren van Gorkum hun leven gegeven, eveneens tot in de marteldood. Hun lichaam werd gebroken, maar hun geest, hun geloof en hun trouw niet.

Zo ook niet bij Titus Brandsma - martelaar van onze tijd - die morgen in Rome door paus Franciscus heilig wordt verklaard. Ook hij bleef volharden, bovenal in liefde voor onze Heer Jezus en voor zijn medemens, zelfs voor zijn tegenstanders en beulen; geen zelfmedelijden, geen wrok, geen haat. Dat kon hij, zoals ook de apostelen en de Martelaren van Gorkum, omdat de vreugde en de kracht van de Heilige Geest in hem woonde, Gods Geest zelf, Liefdesvuur, de Bron van troost en innerlijke vrede, door alles heen.

Het is die Heilige Geest die wie juist in de Paastijd afsmeken, de Heilige Geest, de Helper, die in ons hart geloof, hoop en liefde schenkt, die ons helpt om te leven als een waarachtig, een oprecht getuige van Jezus Christus.

Wie en wat wij vandaag en in dit jubileumjaar gedenken, beste medepelgrims, is nog steeds actueel. Velen zijn en worden in onze tijd onderdrukt, vervolgd, gemarteld en gedood vanwege hun geloof in Jezus Christus en hun trouw aan Zijn Kerk.

Wij gedenken onze martelaren de eeuwen door - tot in onze tijd - in het geloof dat alles wat uit liefde omwille onze Heer Jezus gegeven wordt, dat dat blijvende vrucht zal dragen. Matthias alsook de Martelaren van Gorkum konden niet bevroeden dat wij hier eeuwen later dankbaar en in vrijheid hun getuigenis zouden gedenken. Titus Brandsma zal er niet aan gedacht hebben dat hij nog eens door de paus tot de eer der altaren verheven zou worden.

Dit alles zegt ons, broeders en zusters: God zorgt ervoor dat alles wat uit liefde en in geloof gegeven wordt, dat dat - op Gods tijd en Zijn manier - tot bloei komt, ook als wij het niet zien, niet meer zien, nog niet zien. Ieder offer, iedere gave omwille van Jezus en Zijn Kerk, en omwille van de vrede en de gerechtigheid, dat zal vrucht dragen en uiteindelijk zijn voltooiing vinden in het hemels heiligdom.

Beste medepelgrims, wat mogen wij dankbaar zijn te weten dat er nu een menigte is in de hemel met wie wij verbonden zijn, die voor ons bidt en aan wie wij ons mogen optrekken. Zij waren eens pelgrims, medepelgrims, maar hebben de thuiskomst, de bekroning van hun aardse pelgrimage mogen ontvangen van de Heer zelf.

Gaan wij daarom in vertrouwen voort, met een dankbaar hart, ook als er grote zorgen zijn, als er verdriet of onzekerheid is, want de Heer blijft erbij alsook Maria en de andere heiligen. Wij zijn nooit alleen. Juist in zijn eenzame cel in de gevangenis van Scheveningen, in die onzekere weken van zijn bestaan, was pater Titus Brandsma het meest gelukkig, omdat hij juist ook toen de Heer zo nabij wist.

Die innerlijke vrede en vreugde is - ondanks alles - een gave van de Heer en het is een vrucht van het gebed. Daarom zijn wij, daarom gaan wij op bedevaart, om met elkaar vaart te houden in ons bidden.

Van harte wens ik u en allen die dit jubileumjaar naar hier zullen pelgrimeren of die het zouden willen alle zegen en vreugde. Dat dit heiligdom - dat voor heel de Nederlandse Kerkprovincie van grote betekenis is - voor iedereen een teken van geloof, hoop en liefde mag zijn, ons in het gebed mag helpen dragen en versterken en ons in trouw aan Christus en elkaar helpt te doen leven, als medepelgrims op weg naar Hem die ook ons eens wil opnemen in de vreugde en vrede van Zijn hemels huis. Amen.

## HOMILIE

**van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij gelegenheid van de diakenwijding van Ad van Luijn, Kapel van de Priester- en Diakenopleiding Bovendonk te Hoeven, 22 mei 2022**

Handelingen 15, 1-2.22-29; Apokalyps 21, 10-14.22-23; Johannes 14, 23-28

Broeders en zusters, een hele stap die we vandaag mogen horen en nemen. Het is een bijzondere stap die we ook in de context van de paastijd mogen zetten. De paastijd die al een aantal weken aan de gang is. Waarin steeds opnieuw het refrein klinkt: de Heer is verrezen, Hij leeft. Het was na een moeizame start met veel twijfel voor de leerlingen een grote vreugde om hun Heer na zijn verrijzenis te ontmoeten en in levende lijve te zien. En zo nodig zijn handen en zijn voeten aan te raken, waar de wonden van de spijkers te zien en te voelen waren (cf. Matteus 28, 9; Johannes 20, 24-31). Hij is het echt. Hij die zijn leven voor ons gaf, schonk toen zijn vrede aan zijn leerlingen (Johannes 20, 20-21). Het is prachtig dat we juist in deze tijd van Pasen elke keer lezen uit het boek Handelingen. Ook vandaag. En dat we mogen beseffen dat de stap die jij vandaag zet, Ad geflankeerd door je dochters, dat die stap in de lange traditie staat van geroepen worden en antwoord geven aan de verrezen Heer.

De eerste leerlingen waren verbaasd toen ze bij hun visserswerk werden geroepen om mee te gaan. En die verbazing was niet meteen de eerste dag over. Maar als je Jezus ziet en hoort, dan moet je wel onder de indruk komen van zijn vrede en zijn liefde, van zijn tekenen en boodschap. In de loop van drie jaar zijn ze gevormd. Niet 'omgeturnd', want dat is heel iets anders. Maar met hun hart zijn ze steeds meer gaan geloven in de vrede, in de liefde van Christus. Ee hebben gezien hoe Jezus tekenen stelde om zijn liefde en vrede te benadrukken. Genezing en verzoening, troost en opwekking uit de dood (cf. Johannes 11, 43). Het moet dan ook een enorme ramp zijn geweest om te zien dat juist die Heer die ze volgden met hart en ziel, aan het kruis hing en stierf. En de meesten van hen hadden zich verstopt, waren eigenlijk niet voor Hem in de bres gesprongen. Zelfs Petrus niet, die zo vaak had gezegd: U moet lijden Heer, dat verhoede God! En toen moest Jezus zelfs nog zeggen: ga achter mij staan, wat je moet doen wat de weg van de Heer is.

Hij sterft aan het kruis. De leerlingen verbergen zich. Nog wel hebben ze Hem een grote vriendendienst bewezen door Hem in een mooi graf te leggen, gewikkeld in doeken en met welriekende kruiden (cf. Johannes 19, 38-42). Een grote steen ervoor, je zou bijna zeggen als laatste afscheid. Maar het is die Heer, die in het graf gelegd is die bij hen komt en die tegen hen zegt: vrede zij u (Johannes 20, 20-21). En ze mogen zijn wonden aanraken en zijn boodschap van vrede ontvangen. Misschien hadden ze verwacht dat ze verwijten zouden horen: waar waren jullie toen Ik zo te lijden had? Maar het is de vrede die de overhand heeft, want zijn liefde is sterker dan de dood en Gods plannen zijn groter dan de dood. Gods plannen gaan een weg die tot op vandaag met ons gegaan wordt (Johannes 14, 6) als mensen van de Weg (Handelingen 9, 2). En daarom, Ad, is het vandaag een bijzondere dag om in de paastijd jouw wijding te vieren.

De Heer is al je hele leven met je onderweg. En steeds opnieuw spreekt de Heer je aan in wat je meemaakt en in wat je ziet. In wat je doormaakt en in wat je hoort. En steeds opnieuw is ook de band met God een rode draad voor jou geweest. Ik kan me nog herinneren, ik was net bisschop in Rotterdam, dat ik minstens twee keer ben afgereisd naar Waddinxveen om te praten over aanvulling van het pastorale team, over de voortgang van de groeiende parochie. En jij was daar als bestuurslid. Je had het allemaal goed voor elkaar en je sprak mij toe over de richting die de parochie te gaan had. Ik had het gevoel dat ik bij jou op audiëntie was. Maar de rode draad van het geloof was verbonden met een groot inzicht in wat nodig is en wat nog ontbrak. En dat is altijd jouw grote kracht geweest, om te zeggen waar het op aan komt, maar ook te zien waar het nog aan schort. Om de weg van de Heer in vertrouwen te gaan en ook te beseffen dat nog niet alles zijn voltooiing heeft bereikt. Over die voltooiing lezen we in de tweede lezing, waar gesproken wordt over de Heer in de eeuwige stad waar Hij het licht is, waar Hij alles is (Apokalyps 21, 22-23). Hier moeten we ons nog behelpen met kunstlicht en ook een beetje duisternis. Maar de Heer geeft ons de toekomst, die open is gemaakt door zijn dood en verrijzenis.

Vandaag broeders en zusters, mogen wij vieren dat Ad de roepstem van de Heer verstaat om diaken te worden. Maar we kunnen ook zeggen: je hebt de Heer eerder gehoord en zijn roepstem en beantwoord toen je in het huwelijk trad met Loes. En je hebt die stem van de Heer eerder gehoord toen je met hart ziel vader bent geworden van je dochters. Die roeping en dat antwoord

gaan door. Die horen bij je leven, die horen bij de rode draad van Gods aanwezigheid van jou in ons midden. En nu is er opnieuw een 'ja'. Zojuist is er aangaande jou als wijdeling een aanbeveling voorgelezen. Het is goed dat dat gebeurt, dat je hoort hoe je in de loop van studie en stage bent gegroeid op de weg naar het diaconaat. En op die weg neem je ook de weg van het vaderschap mee. Je eerste roeping blijft. En deze roeping tot het gewijde ambt wordt er niet aangeplakt, maar zal een roeping zijn die nog meer verdiept hoe groot de liefde van God is, hoe groot zijn nabijheid is, dat Hij zelfs in momenten van leegte, in momenten van teleurstelling en pijn je niet loslaat maar vasthoudt.

Broeders en zusters, als wij vandaag deze diakenwijding vieren is het ook belangrijk dat u daar met heel hart mee instemt. Niet zo van: mooi voor Ad, fijn voor het bisdom Rotterdam. Maar dat we ook zelf opnieuw herinnerd worden aan de band met de Heer. Hij heeft ons als Kerk bij elkaar geroepen, omdat het geloof en de hoop en de liefde het beste beleefd en gediend kunnen worden in de gemeenschap van de Kerk. Om elkaar te steunen, om elkaar te bemoedigen en aan te vullen waar het nodig is. Soms is de één bedroefd en de ander in staat tot bemoediging (2 Korintiërs 1, 3-4). Soms vindt de één geen woorden voor het gebed, maar zal een ander een goed woord voor je doen. En als het gaat om de vele gaven van de Geest moet niemand van ons proberen om ze allemaal in zichzelf te verenigen. Als het gaat om de opdracht van het evangelie, moet niemand proberen dat allemaal zelf te doen als een eenmansbedrijf. We zijn elkaar gegeven in een gemeenschap van liefde die leeft van de verrezen Heer, in een gemeenschap van liefde die het vooral van de kracht van de Heilige Geest moet hebben (1 Korintiërs 12). Niet alleen om de roepstem van de Heer te verstaan, maar ook om die roepstem te kunnen beantwoorden met een volmondig 'ja'.

En zo, broeders en zusters, met Ad in ons midden die straks diaken wordt gewijd, wordt u ook herinnerd aan uw eigen roeping. Wat vraagt de Heer van u en wat draagt u bij aan de gemeenschap van de Kerk? En dan niet alleen in de Kerk, maar ook in de missionaire opdracht naar buiten toe. Waar geeft de Heer u de kans om zijn liefde te verspreiden? Waar geeft de Heer u de mogelijkheid om te bidden voor mensen die erom vragen? En waar geeft de Heer u de gelegenheid om van hoop te spreken en van toekomst? Het is nog geen Pinksteren, dus u mag er rustig een aantal dagen over nadenken. Eén ding is duidelijk, u mag ze niet toevertrouwen aan Ad, van: we hebben een

diaken en die gaat ervoor aan de slag. Nee, die heeft zijn eigen plaats in onze gemeenschap, te midden van de andere diakens, en straks ook te midden van de priesters.

Gisteren toen we hier college op Bovendonk hadden, hebben we uitgebreid tijdens onze les over het wijdingsgebed gesproken. Er staat zoveel in over de roepstem van de Heer, over het volmondig ‘ja’ dat nodig is als diaken. Een diaken is een voortrekker op de weg van de caritas, juist ook om velen van ons mee te krijgen op het spoor van de Heer (“Dat hij [...] door zijn voorbeeldige levenswandel het heilig volk opwekt tot navolging”). We doen het niet uit eigen kracht. Dat maakt Jezus duidelijk in het evangelie volgens Johannes dat we vandaag horen. In het voorafgaande hoofdstuk is de Heer met zijn leerlingen samen voor het laatste avondmaal en heeft Hij de voeten van zijn leerlingen gewassen. Een dienstwerk dat eigenlijk voor slaven of ingehuurde krachten was bedoeld. Maar de Heer laat zien wat de weg van zijn evangelie betekent: dienen in plaats van gediend te worden. Natuurlijk, dankbaar zijn voor je talenten. Natuurlijk, dankbaar voor het geloof dat je krijgt, voor de liefde die je wordt toevertrouwd, voor de hoop die je mag hebben. Maar boven alles om de vraag te stellen: hoe kan ik dat ten dienste stellen van de groei van het rijk van God? Ik heb u een voorbeeld gegeven, zegt Jezus, opdat gij evenzo zult doen (Johannes 13, 15).

In het hoofdstuk dat we vandaag lezen zegt de Heer wat Hij van zijn leerlingen, van zijn Kerk, verwacht en wat Hij toevertrouwt aan zijn leerlingen: zijn woord onderhouden met de liefde, de hoop en de vreugde die aan hen gegeven worden in kracht van de Heilige Geest die de Helper is (Johannes 14, 23-26). En met de kracht van de dienstbaarheid die de Heer zelf zo eigen is en waarvan wij mogen leren. Als je al iets leert in de vorming en de toerusting om diaken te worden, is het wel om te weten dat het een dienstbare taak is. Het wordt “een zware taak” genoemd (cf. ritueel, uitverkiezing van de kandidaat) en daarvoor schrikken we wel eens terug als het in de loop van de tijd wat moeilijk gaat, wordt gezegd: “ja, het werd al gezegd dat het een zware taak is.” Maar ik zou zeggen: zucht dan heel diep en ga over tot de orde van de dag. Want het is de Heer die ons zijn Helper, de Heilige Geest, geeft. Niet alleen om óns werk te voltooien, maar ook ons gezamenlijk werk te stimuleren. Niet alleen om het dienstwerk van Ad met geestkracht te vullen, maar om ook ons en zijn werk met elkaar te verbinden.



Mogen deze eucharistie, die zo prachtig in de paastijd wordt gevierd en de wijding van Ad in het centrum, ons herinneren aan de oneindige liefde van God. En mogen we beloven dat we voor jou blijven bidden, Ad, als jij het voor ons blijft doen, om zo in gezamenlijkheid dienstbaar te blijven aan de Heer (cf. Handelingen 15, 26: je inzetten voor de naam van onze Heer Jezus Christus’) en de rode draad van Gods liefde door te geven ook in de generaties die komen. Amen.

## **HOMILIE**

**van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de kerktoetredersdag, Basiliek van de H. Liduina en Onze Lieve Vrouw van de Rozenkrans Schiedam 18 juni 2022**

2 Kronieken 24, 17-25; Matteüs 6, 24-34

Broeders en zusters, zo mag ik u noemen. We hebben niet elkaar uitgekozen, maar we zijn geroepen rond de Heer. Maar, hoe de Heer ook roept, hoe de Heer ook uitnodigt, dat wil niet zeggen dat men in drommen voor de deur staat, dat we voortdurend moeten bijbouwen of zeggen: wie kan nog binnen? Nee, het is een mysterie dat God steeds roept en dat veel mensen, in vrijheid, toch niet antwoorden. Het is van alle tijden. Ook in de eerste lezing hoorden we hoe het volk van God, nota bene verbonden met de Heer, zijn eigen weg gaat. Dat koningen ten koste van elkaar aantreden. Dat mensen onbarmhartig zijn, stenigen en doden. Ook dan zie je dat de liefde van God en zijn verbond niet beantwoord worden.

Jullie hier aanwezig, zeker de geloofsleerlingen die zijn toegetreden, hebben zelf een weg afgelegd met de Heer. Niet in je eentje, want er zijn gesprekken. Er is gelegenheid tot uitwisseling. En de gemeenschap van de Kerk is er niet op gericht om jullie alleen te laten staan. Het is juist aan de Kerk gegeven om samen op te trekken. Maar ook dan is het nog steeds belangrijk dat ieder van ons zelf antwoordt. Ook bij een priesterwijding en diakenwijding zegt de kandidaat allereerst: hier ben ik. Omdat dat het eerste antwoord is op de roeping van de Heer. En ook jullie die zijn toegetreden, ofwel vanaf de doop of door het vormsel, het begint in zekere zin met jullie antwoord: hier ben ik. We mogen geloven dat God met ieder van ons een plan heeft. En we kunnen zien dat de Heer ook werkelijk met ons verbonden is. Hij is mens geworden in Jezus Christus.

Waar in de eerste lezing sprake is van profeten die worden gezonden tot de mensen, is het in het evangelie Gods eigen Zoon die naar ons toekomt. Jezus Christus die zelfs onze zonden op zijn schouders neemt.

God blijft mensen roepen en toch is het zo dat veel mensen zijn stem niet verstaan. Dat betekent niet dat wij vooral moeten kijken naar al die mensen die niet antwoorden. Want dan zitten we steeds te kijken naar wat anderen

niet of wel doen. Belangrijk is om als Kerk en ook om als nieuwe katholieken eerst onszelf af te vragen: Wat doe ik? Wat is mijn persoonlijk antwoord? Hoe staat mijn leven in het licht van het geloof?

Op welke manier worden ons doen en laten getekend door de liefde van Christus? Dat is eigenlijk ook wat het evangelie ons voorhoudt vandaag. Er zijn heel veel zorgen waar mensen dag in dag uit mee bezig kunnen zijn. En vaak ook terecht. Maar Jezus zegt: kijk niet alleen naar wat je eet, niet alleen naar wat je zult aantrekken, laat de zorgen van de dag en ook al deze dingen, die je op zich wel nodig hebt, niet alles bepalen. Begin met het fundament van je leven: God die jou gemaakt heeft en die ons leven draagt. Begin bij zijn initiatief. We zijn niet uit onszelf voortgekomen en we kunnen niet uit onszelf opgroeien. Het is de Heer die ons groeikracht geeft, die ons leven draagt en vernieuwt.

En dat is ook vandaag de eerste vraag nu jullie ja gezegd hebben om te geloven en op de Heer te vertrouwen. Het voortaan elke dag proberen en het op de eerste plaats in onze aandacht bewaren. Of jullie nu kort bij de Kerk zijn aangesloten of al heel lang, het blijkt toch dat we steeds opnieuw die uitdaging van de Heer moeten verstaan, wil ons geloof vitaal kunnen blijven. Wat betekent de Heer in mijn leven? Wat betekent het dat God zijn liefde laat zien in Jezus die sterft aan het kruis en die verrijst uit de dood tot nieuw leven?

Het mooie is dat deze uitdaging een opdracht blijft elke dag. We zijn nooit afgestudeerd, maar blijven leerlingen van de Heer. Steeds opnieuw, omdat omstandigheden in je leven veranderen. Omdat ontmoetingen in je leven je kunnen raken. Omdat gebeurtenissen je kunnen teleurstellen of uit het lood doen slaan. Is er dan die rode draad? Durven wij vast te houden aan die rode draad van God-met-ons? Durven wij het aan ons te verbinden met elkaar in de gemeenschap van de Kerk?

Het is voor ons als bisdom niet gewoon dat mensen katholiek willen worden. Het is niet gewoon dat er in parochies zoveel aandacht is om leerlingen toe te voegen aan de gemeenschap van leerlingen van Jezus wereldwijd. En daarom ook dat er altijd weer een ontmoetingsdag voor kerktoetreders gepland is. Twee jaar was het niet vanwege corona, maar vandaag weer wel. En het koor van onze kathedraal zingt, om ook aan te geven: het is niet zomaar een gebeurtenis.

Die stap die jullie gezet hebben, is een stap van God en jullie samen. En de stap die jullie gezet hebben, is ook een stap van jullie en de Kerk samen. En daarom ben ik blij dat we vandaag hier zijn. De Heer ontmoeten, daar zijn we mee begonnen. En dat zullen we ook voortzetten in deze viering. Maar we mogen ook weten dat we elkaar gegeven zijn op de weg van het evangelie. De eerste lezing getuigt van veel haat en strijd en weinig respect voor andermans leven. En dat is ook in onze dagen nog zo. Op veel plaatsen zie je daar schrijnende voorbeelden van. En ook in onze tijd zijn mensen vaak meer bezig met wat ze eten en wat ze aan hebben dan nodig is. Afgezien van alle mensen die honger lijden en werkelijk een heel onzeker bestaan hebben.

Maar kunnen wij te midden van al het kwaad en alle zorgen die zichtbaar in de geschiedenis maar doorgaan, toch die rode draad blijven vastpakken die God ons aanreikt in zijn woord en in zijn sacrament, in de persoon van Jezus Christus? Want dan kunnen we steeds opnieuw ook keuzes maken die getuigen van zijn liefde. Steeds weer keuzes maken die ons niet doen blindstaren op geld en goed of macht en strijd. Maar dan kijk je elke dag toch even naar Jezus die zich klein gemaakt heeft om zijn liefde aan ons te kunnen geven. En dan komt de vraag: wat voegen wij toe aan die rode draad van de Heer en zijn liefde? Elke dag mogen we daar een stukje verder in groeien. In alle bescheidenheid, want ook ons geloof, onze hoop, onze liefde zijn een gave Gods.

Nu we vandaag vieren dat jullie zijn toegetreden tot de Kerk, is het ook dat we God dankbaar zijn dat Hij met jullie aan het werk is. En dat jullie hebben gezegd ‘ja, hier ben ik’ is reden om God te danken. Zoals de eerste leerlingen mogen ook wij als Kerk zeggen: wat is het geweldig dat God zo met ons bezig is en dat de Heer in zijn liefde ook in onze dagen de poort van het geloof voor mensen opent (cf. Handelingen 14, 27). Dat mogen we vandaag vieren, te midden van de wereld die heel weerbarstig is, maar waarin wij de keuze hebben om zijn liefde en zijn trouw te beantwoorden. Met zijn genade. Op onze manier. Met onze talenten. En steeds in Gods Kerk in verbondenheid met elkaar. Amen.

## HOMILIE

### van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de Nationale Bedevaart Brielle, Bedevaartkerk Brielle, 9 juli 2022

Deuteronomium, 8, 2-3.14b-16a; 2 Korintiërs 4, 7-25; Matteüs 10, 17-22

Broeders en zusters in Christus. Ik ben dankbaar dat u met zovelen hier bent vandaag. De afgelopen twee jaar werden getekend door corona. Dat maakte het moeilijk om met velen te komen. In alle bescheidenheid, met een kleine groep hebben we toch het gebed en de verering voor de Martelaren voortgezet. En ik weet zeker dat ook velen van u op die dag, de negende juli, thuis aan hen hebben gedacht. Het is fijn dat u met zovelen bent, want je weet het maar nooit als je een uitnodiging uit doet gaan. Het evangelie kent verschillende gelijkenissen, waarin iemand uitnodigingen doet uitgaan voor een bruiloft. En dan blijken er toch maar weinigen het in hun agenda in te kunnen passen (Lucas 14, 15-24; Matteüs 22, 2-10). Misschien moeten ze het huis verven, of het gras maaien, of op vakantie. U bent met velen en heel bijzonder vandaag is dat belangrijk. Want we vieren niet alleen dat de Martelaren hun leven gaven voor de Heer als een getuigenis. We mogen vandaag ook gedenken dat het precies 450 jaar geleden is dat ze hier in overgave hun leven gaven aan de Heer. Achterin de kerk hangt een groot schilderij. Je ziet er op de achtergrond de turfschuur en ook de touwen die al klaar liggen voor de uiteindelijke ophanging. De Martelaren werden verminkt en vernederd. Ze hebben als gekleinereerde gevangenen rond moeten lopen en voor velen waren ze het middelpunt van spot en haat.

Broeders en zusters, dat Jezus in het evangelie zijn leerlingen voorbereidt op een moeilijke weg, waarop ze steeds opnieuw tegenstand ondervinden, maar ook het vertrouwen mogen hebben dat ze met de Heilige Geest steeds woorden vinden om te getuigen, dat geldt ook voor de Martelaren van Gorcum 450 jaar geleden in 1572. Dat is niet een jaar om trots op te zijn. Het was een jaar met veel geweld, met veel chaos. En waarin allerlei conflicten door elkaar speelden: politieke conflicten, religieuze strijd en ook de spanning tussen rijk en arm. De Martelaren hebben te midden van die moeilijkheden hun getuigenis gegeven. Een getuigenis dat niet vanzelf ging. Toen het erop aankwam dat ze zouden worden gearresteerd en hun leven misschien zouden verliezen - want dat was in het begin nog niet zo duidelijk - waren ze toch

wel met schrik bevangen. Er staat in het getuigenis dat sommige broeders echt even moesten slikken en lichtelijk in paniek raakten, maar zich dan toch hernemen. En de jonge geestelijken en religieuzen zoeken hun heil bij de ouderen. En er wordt voordat ze uit Gorcum worden weggevoerd, ten prooi vallen aan de vijand, ook intens gebeden. Ze hebben hun biecht gesproken in het vertrouwen dat de Heer en zijn barmhartigheid eindeloos is.

Vandaag, broeders en zusters, vieren wij hun getuigenis. En dan moet je niet meteen zeggen: het zijn onze helden, kijk eens wat we in geloof allemaal kunnen! Nee, want dan zou je de martelaren overschreeuwen. Alsof het kampioenen zijn die naar de galg zijn gegaan. Maar ze waren tot het diepst vernederd. En ook hun angst was regelmatig te bespeuren. Weet u wat het is bij angst? Dan isoleer je jezelf: ik sluit me af voor wat er gebeurt, ik sluit me af voor wat er op mij afkomt. En dan lijkt het erop dat je alleen nog met jezelf bezig bent, jij en je angst. Broeders en zusters, de Martelaren hebben ook angst gekend, maar dat angstige, dat bang zijn, heeft niet geleid tot isolement, tot ieder voor zich. Nee, ze hebben op de eerste plaats hun angst gegeven aan de Heer in het vertrouwen dat die altijd nabij is en trouw is. Zoals Paulus zegt: we bewaren een schat in aardse potten. Maar als de kracht nodig is, komt die van God. En dat betekent dat ook al worden we bedreigd, ook al zien we geen uitweg meer, ook al zijn we ten einde raad: de Heer geeft ons kracht. Hij laat ons niet alleen. En gaat met ons op weg.

Angst kan isoleren en je op jezelf terugwerpen. Maar omdat de Martelaren hun angst aan de Heer hebben gegeven, in geloof hebben beleefd, waren ze toch in staat om met elkaar die weg te gaan. Een weg waarop ze elkaar hebben getroost en elkaar hebben bemoedigd. En als een van hen begon te bidden, was het tevens tot versterking van de anderen. Ook op het moment van hun pijn en hun angst waren ze ten diepste Kerk, ten diepste de gemeenschap van Jezus Christus. Het mooie is, broeders en zusters, dat Nicolaas Pieck op het laatste moment zelfs met de galg al voor zijn neus niet in zichzelf gekeerd en sidderend de ladder op ging, maar eerst nog zijn broeders heeft aangekeken, hen omhelst heeft en hen bemoedigd. Natuurlijk voelde hij angst. Natuurlijk was hij bang. Maar die angst heeft hem niet losgemaakt van zijn medebroeders. En die angst voor zijn eigen leven, heeft hij verbonden met het leven van zijn medebroeders. En meer nog met het leven van onze Heer die gestorven is en verrezen.

Angst isoleert. Ook Titus Brandsma heeft dat meegemaakt. Dit jaar mochten we vieren dat hij in Rome heilig werd verklaard. Toen hij in de gevangenis kwam, was hij eerst vol angst en onzekerheid. De angst stond als het ware “bovenop hem”, zegt hij in een van zijn gedichten. Op een gegeven moment weet hij zijn angst en ontreddeering aan de Heer te geven en durft hij zich opnieuw te openen. En zegt hij: “omdat ik het geen leed meer weet, dat lijden dat ik moet ondergaan, maar het alleruitverkorenst lot dat mij vereent met U, o God.” En wat gebeurt er daarna, als hij die angst een plaats heeft gegeven in het gezelschap van de Heer? Dan is hij in staat tot op zijn laatste dag mensen te bemoedigen die met hem in gevangenschap en onderdrukking zijn, die in gevangenschap en concentratiekampen het niet meer zien zitten. Hij geeft een luisterend oor, hij bidt en getuigt van de liefde van Christus. Broeders en zusters, zo kun je dus in geloof met angst en dreiging omgaan. In het vertrouwen dat de Heer het is die kracht geeft. Dat de Heer het is die ons steeds weer bemoedigt. En in de kracht van zijn Geest de woorden geeft die wij nodig hebben.

En daarom, broeders en zusters, zijn de Martelaren geen helden, maar leerlingen van de Heer die tot het uiterste toe hun lessen hebben geleerd. Die tot het uiterste toe, ook in de laatste weken, hun geloof hebben verdiept, en ook het besef dat ze deel zijn van de ene Kerk, met de paus in Rome als de opvolger van Petrus, en dat het vieren van de eucharistie telkens weer de ontmoeting is met de levende Heer die bij ons komt met zijn Lichaam en Bloed. Want Jezus zegt in het Johannes evangelie: wie mijn vlees eet en mijn bloed drinkt, heeft eeuwig leven (Johannes 6, 54). Veel toehoorders, zo staat er, hebben moeite met die woorden en nemen afstand of gaan weg. En Jezus zegt tegen zijn leerlingen: wilt ook gij soms gaan (Johannes 6, 67)? Broeders en zusters, de Martelaren van Gorcum zijn niet weggegaan. Ze hebben zich niet teruggetrokken. Maar ze hebben met een verdiept geloof, met vertrouwen in God, met hun gedeelde zorg en lijden en hun gebed en bemoediging de weg tot het uiterste volbracht.

In onze tijd, broeders en zusters, is nog steeds hun getuigenis een belangrijk welsprekend getuigenis voor ons. En ook Titus Brandsma, waarvan hier een bronzen buste achterin de kerk staat, is iemand uit ónze tijd die het volgehouden heeft om met de Heer en voor de Heer te leven. In onze tijd, broeders en zusters, komt het aan op getuigenis. En ook zelf worden wij gevraagd om te getuigen, want wat Jezus zegt tot zijn apostelen en wat in het

leven van de Martelaren van Gorcum aan de hand is, kan ook in ons leven gebeuren. Jezus zegt in het evangelie van vandaag dat zelfs binnen families er strijd kan zijn en zelfs binnen gezinnen er tegenstellingen zijn. Ook wij maken mee dat geloven en vertrouwen op de Heer niet meer vanzelfsprekend is. Veel mensen zullen zeggen: ga jij nog naar de kerk..? De camping is toch veel fijner, daar kom je tot rust. Veel mensen stellen ook meer ernstige vragen: Durf je vertrouwen te stellen in God als er zoveel ellende is en lijden? Waar is dan de liefde van de Heer? En weer anderen willen er niet bij horen, want de vrije wil gaat boven alles uit.

Broeders en zusters, dat betekent niet dat wij nu angstig moeten worden en zuur moeten gaan mediteren over ons land of over onze wereld. En als we hier de Martelaren vereren en samen bidden en getuigen van Gods naam, dan heeft het geen pas om zuur te worden omdat velen het geloof hebben losgelaten. We worden veeleer geroepen om ons af te vragen: en wat betekent óns getuigenis in de wereld van nu? Ik denk dat we door zelf voor te gaan in geloof, door zelf ons geloof te verdiepen, door zelf op voorspraak van de Martelaren van Gorcum en van Titus Brandsma de weg van het evangelie te gaan, dat we dan pas een bijdrage leveren aan de opbouw van de Kerk. Dan pas leveren wij met ons eigen leven een bijdrage aan de voortgang van het evangelie. En vandaag mogen we daartoe de kracht krijgen en ook de mildheid en de vrede (cf. Matteüs 10, 12). Omdat de Heer ons vasthoudt, zoals Hij zijn volk in de woestijn heeft vastgehouden te midden van alle ontberingen en moeilijkheden.

Hij houdt ook ons vast. En Hij leert ons wat zusterschap en broederschap is. Wat het betekent om in allerlei omstandigheden op elkaar te kunnen terugvallen. Omdat de Heer ons aan elkaar gegeven heeft, mogen wij niet somber worden en pessimistisch, maar de kansen zien die wij in onze tijd als Kerk krijgen om te getuigen van de Heer. In het trouw blijven vieren van het sacrament van de eucharistie, het trouw blijven bidden. In het getuigen, soms op hele kleine schaal als iemand je vraagt: Waarom ga je naar de Kerk? Wie is Jezus voor jou? Kunnen we dan de liefde van de Heer laten zien? En zijn we ook bereid om elkaar te dienen in liefde? Omdat caritas en diaconie eigen zijn aan ons christelijk geloof (cf. Johannes 13, 15; 15, 12).

Ik ben blij dat u vandaag hier bent, dat u gehoor heeft gegeven aan de uitnodiging en dat u niet andere prioriteiten heeft gesteld vandaag. Ik bid en



hoop met u, dat we altijd de Heer voorrang geven in ons leven, dat we altijd zijn liefde opnieuw ontvangen en daarvan getuigen. Hoe kwetsbaar onze aarden potten ook zijn. Hoe groot onze zorgen misschien ook lijken. En hoe desastreus statistieken soms een voorstelling geven van hoe we er bijstaan. Maar het is de Heer die ons leidt. En mogen wij blijven getuigen in woord en daad van zijn voortgaande liefde. Om ook eens zelf de voltooiing te bereiken waartoe we geroepen zijn en waartoe de Martelaren van Gorcum alle stappen hebben gezet met vertrouwen, gemeenschapszin en toewijding. Amen.

## HOMILIE

### **van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de opening van het studiejaar op Seminarie Bovendonk, Kapel van de Priester- en Diakenopleiding Bovendonk te Hoeven, 26 augustus 2022**

Handelingen 10, 1.33-34a.37-44; Marcus 4, 1-20

Broeders en zusters, we zijn aan het begin van een nieuw studiejaar. We zijn met een kleine groep en weten nog niet precies wat het jaar ons brengt. We missen onze bisschop Mgr. Liesen op dit moment. Het is een moment waarop we niet zonder reden bidden om de komst van de Heilige Geest. De Heilige Geest die ons in herinnering brengt (cf. Johannes 14, 26) allereerst dat de Heer beloofd heeft met ons te zijn alle dagen (Matteüs 28, 20), dat de Heer ons belooft om met ons te zijn op de weg van ons geloof. En we zouden het misschien soms vergeten, maar ook als je theologie studeert en andere vakken tot je neemt en je voorbereidt op een kerkelijk ambt, is de inspiratie van de Heilige Geest belangrijk in het kader van de studie en vorming als weg van geloof. Vandaag mogen wij een start maken in deze grote kapel met een kleine groep, maar we mogen beseffen dat de Heer in kracht van de Geest niet heeft zitten tellen om nog eens af te wegen of Hij wel zou komen of niet, of Hij zich wel met ons verbindt of niet. Het boek Handelingen waaruit we gelezen hebben, leert ons dat de Heer vanaf het begin met zijn Kerk is geweest in kracht van de Geest. Dat betekent niet dat de Heer zegt: het maakt niet uit hoeveel het er zijn. Het is wel zo dat voor Hem telt dat allen die hun hart openen voor het evangelie door Hem worden gesterkt en worden geïnspireerd. En dan op de groei. In het boek Handelingen gaat het heel snel. Als Petrus na een preek meteen al 3.000 mensen mag opnemen in de Kerk door het sacrament van de doop (Handelingen 2, 41).

We weten vandaag dat de Heer met ons is. Niet omdat we dat verdiend hebben, maar omdat Hij het heeft toegezegd. Niet omdat we er gewoon op rekenen, maar omdat we leven van zijn belofte en zijn belofte mogen we ook vernemen in het evangelie; zijn belofte dat zijn woord ook echt tot ieder van ons gericht wordt, dat zijn boodschap ook echt voor ons hart bestemd is, dat Hij werkelijk ieder van ons persoonlijk en ook als gemeenschap wil raken en bereiken. Het evangelie van vandaag gaat over ontvankelijk zijn voor de boodschap van de Heer. Het gaat over openstaan voor wat de Heer ons wil schenken. Het gaat over werkelijk attent zijn op wat de Heer ons te

zeggen heeft. Ieder van ons afzonderlijk, maar ook als gemeenschap van de Kerk. Als je de gelijkenis van Jezus hoort, waar Hij in beelden tot ons spreekt, is op de eerste plaats duidelijk dat de Heer heel royaal is waar het gaat om het zaaien van zijn boodschap. Dat de Heer heel royaal is, terwijl menige Nederlander zou zeggen: nou, je moet die akkers toch wel eerst een beetje inschatten voordat je het zaaigoed erop loslaat. Maar deze zaaier zaait ook op rotsachtige bodem en in omstandigheden dat er niet automatisch iets opschiet. De Heer is royaal, maar hoe is het dan met onze ontvankelijkheid als we denken over de akker van ons hart, over de akker die ook de Kerk is. Want de akker is een van de beelden van de Kerk in het document over de Kerk van het Tweede Vaticaans Concilie (Lumen Gentium nr. 6 met verwijzing naar 1 Korintiërs 3, 9).

Hoe ontvankelijk zijn wij? En dan misschien daarbij gelijk de vraag: wat blijft er dan van wat wij ontvangen? Er is een groep die heel enthousiast ontvangt en het lijkt niet aan ontvankelijkheid te ontbreken. Maar als de moeilijkheden en zorgen komen, is het toch al gauw weer voorbij. Dan sluiten we ons hart en krijgt wat de Heer gezaaid heeft geen kans om te groeien. Of we zijn ontvankelijk, maar is het ontvankelijk zijn en met het woord van God willen leven een van onze vele projecten waar we aan begonnen zijn. En dan komt misschien al heel gauw het woord van God in ons hart niet tot bloei, omdat het overwoekerd wordt door dingen die de voorrang van ons krijgen. En het is duidelijk dat de Heer toch royaal is in het zaaien en het schenken van zijn boodschap. Of misschien zijn we op een gegeven moment ook snel teleurgesteld, of hebben we te maken met tegenslag en lijkt het alsof we het zaad dat de Heer in ons hart heeft gelegd, maar niet wil groeien. Blijven we dan toch nog geloven in de groeikracht van Gods woord, in de groeikracht van wat de Heer ons schenkt in ons hart en in onze gemeenschap?

Vandaag mogen we in deze eucharistie twee van onze studenten aanstellen tot lector. Ik vond het prachtig dat bij het lezen van het evangelie juist die twee kandidaten met de kaars aan beide kanten van de lezenaar als het ware het woord van God gezelschap hielden. Vandaag mogen jullie een bijzondere verbondenheid aangaan met het woord van God. Het is niet voor eerst dat je erover hoort, want dan zou je al die uren exegese je oren dicht hebben gestopt en misschien ook niet met aandacht de getijden hebben gebeden of de eucharistie gevierd. Nee, het woord van God gaat al veel langer met jullie mee. Ook voorafgaand aan de studie, als je je openstelt om van de Heer te

horen en naar Hem toe te groeien. En dan nu de aanstelling tot lector om het woord van God ook voor te lezen. De aanstelling maakt duidelijk dat het niet alleen een kwestie is van: als je maar een goede stem hebt en achter een lezenaar durft te staan, ben je meteen de beste lector die er is. Nee, ook in de begeleidende woorden van de aanstelling wordt duidelijk dat gevraagd wordt dat je met het woord van God leeft, dat je met het woord van God op weg gaat, dat het een plaats heeft in je hart, dat het in de akker van je hart groeit ook als je er niet uit leest en ook als anderen je niet vragen om het woord van God te openen. Als het goed is, is het niet het begin en een kennismaking met Gods woord en is de aanstelling tot lector ook niet de laatste kans die je benut om nog eens met dat woord bezig te zijn. Want het mag je leven blijven kenmerken als leerling van de Heer. Het boek Handelingen kan niet zonder het woord van God dat zich verspreidt, dat zich een weg baant in vele harten en op vele plaatsen, en dat ook ons hart mag winnen voor de weg van het evangelie.

Lector zijn is een aanstelling. Vroeger, voor 1972, waren het kleine stappen op weg naar de wijding, “kleine wijdingen” genaamd. En toen paus Paulus VI in 1972 met een document die kleine wijdingen in aanstellingen veranderde, was duidelijk dat de weg om lector te zijn en om acoliet te zijn niet alleen een weg is die pas te begrijpen is als je het verbindt met het gewijde ambt van diaken of priester. Nee, lector zijn betekent dat je als gelovige mens, gedoopt en wel en gevormd en wel door de Geest, je hart opent en je beschikbaar stelt voor de dienst van het woord. Zeker is dat duidelijker geworden in de laatste jaren. Niet alleen heeft paus Paulus VI deze aanstelling tot lector als een taak neergelegd in de gemeenschap van de kerk, voorbehouden aan mannen, maar paus Franciscus heeft recent de mogelijkheid gegeven dat mannen én vrouwen als gedoopten de aanstelling van lector ontvangen. Het is een aanstelling die openstaat voor gelovigen op grond van hun doopsel en die daarom niet in het leven van een aanstaande diaken of priester mag ontbreken. Het is dus niet zo dat je kunt zeggen: lector zijn heeft pas betekenis als het in de lijn staat van de weg naar het diaconaat.

Tegelijkertijd, broeders en zusters, kennen we natuurlijk ook dat mensen zonder aanstelling gevraagd worden om voor te lezen uit de Schrift. In veel parochies zijn mensen al jaren op weg met het lezen van het woord van God zonder een aanstelling te ontvangen, maar worden ze gevraagd in de gemeenschap van de Kerk.

Beste Arjen en Wouter, vandaag mogen we jullie aanstellen tot lector en dat doen we aan het begin van een nieuw studiejaar. We bidden om de kracht van de Heilige Geest, opdat Gods Geest jullie ook waar het gaat om het lectoraat mag bezielen en mag inspireren, opdat het woord van God in de akker van jullie hart nog meer diepgang mag krijgen en een meer bestendige plek om het echt te bewaren om ervan te kunnen delen. En als we dan bidden om de Heilige Geest aan het begin van een studiejaar, is dat ook opdat het woord van God met jullie mee mag gaan elke keer als jullie als studenten hier samen bidden als gemeenschap van Bovendonk en ook als je de taak van lector uitoefent op de plaatsen waar je gevraagd wordt dat te doen. En opdat het woord van God jullie mag vergezellen op je weg in je vorming, in je opleiding en toerusting.

Het woord van God is een levend woord (cf. Hebrëen 4, 12). En we mogen in zekere zin ook zelf een woord van God worden. Ik herinner mij die belangrijke notie bij de synode over het woord van God in 2008 toen paus Benedictus XVI zei: als het woord van God dan zo in ons leeft, als het dan zo met ons meegaat in ons leven en in de Kerk en we worden erdoor geraakt en het schiet wortel in ons hart, dan kunnen we zelf ook op onze beurt een woord van God worden waar we Hem verkondigen in woord en daad.

We bidden dat de Heilige Geest ook royaal is het komende jaar en dat wij ontvankelijk zijn. Dat is niet alleen een kwestie van of we zelf ons hart open zetten, want dan wordt het bijna weer een soort discipline alleen van onze kant. We mogen weten dat wanneer we ontvankelijk zijn voor het woord van God, de Geest zelf ook in ons hart die ontvankelijkheid bevordert, en dat het niet alleen van onze eigen kracht afhankelijk is, dat de Geest van God ook werkelijk in ons hart die ontvankelijkheid en het bewaren ervan ondersteunt. En moge zo dit studiejaar en het leven van de Kerk in geloof ook werkelijk een jaar zijn in de kracht van de Geest. Met het woord van God als een sprekend woord. Met de eucharistie als het centrum van ons leven. Verbonden met de Heer die niet laat varen het werk dat Hij met ons begonnen is. Amen.

## HOMILIE

**van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de uitvaartmis voor Hendrikus (Dick) Adrianus Verbakel, HH. Laurentius en Elisabeth Kathedraal in Rotterdam, 17 september 2022**

Jesaja 61, 1-3a, 6a, 8b-9; 1 Johannes 4, 7-16; Matteüs 5, 1-16

Broeders en zusters, in een grote kerk met veel mensen kan het toch ook heel stil zijn. En vandaag heel bijzonder, omdat we verzameld zijn rond Dick Verbakel. Al zei hij “je moet het niet te veel over mij hebben, hoor”, weet ik zeker dat wij in onze gedachten en onze herinneringen veel beelden en woorden hebben die we met hem hebben gedeeld, die hij met ons heeft gedeeld. Eigen herinneringen en eigen woorden. “Je moet het niet te veel over mij hebben...” En na wat vragende blikken, zei hij: “We hebben toch het Woord van God?” En inderdaad, hij heeft de lezingen zoals we die vandaag hebben gehoord, zelf uitgekozen. Het zijn woorden die de kern vormen van het dienstwerk waartoe Dick zich geroepen wist.

Op de eerste plaats als Jesaja spreekt over de kracht van de Heilige Geest die over de Messias komt, die over de dienaren komt van de Heer, die over de Kerk mag komen. Voor Dick was het duidelijk dat die kracht van de Heilige Geest ons daadwerkelijk geschonken wordt. Steeds opnieuw. En steeds heel persoonlijk en als gemeenschap. Voor hem was dat de kracht om het dienstwerk van zijn priesterschap te kunnen vervullen. Niet zomaar op eigen kracht, niet zomaar met eigen woorden alleen, maar doorleefd in kracht van de Heilige Geest. En dan kun je ook verschillende taken verrichten die je je misschien bij het begin van je priesterschap niet zo had voorgesteld. Zielzorger zijn, ja. Sacramenten bedienen, ja. En een herder zijn voor de mensen die aan je zorg zijn toevertrouwd, jazerker. Maar er kwam al gauw ook besturen bij, beslissingen nemen, dingen voorbereiden ook als het moeilijk was, als bisschoppelijk vicaris en als vicaris-generaal. Maar de kracht van de Geest maakt ons niet overmoedig, maakt niet dat we naast onze schoenen gaan lopen. Maar betekent dat ook in alle omstandigheden het de Heer is die je vraagt, dat het de Heer is die je stuurt. En als je dan als priester ergens aan de slag gaat en mensen ontmoet, is dat nooit zomaar toevallig of dat het ook anders had gekund.

Dan de prachtige psalm 23. We hebben immers Gods woord. De psalm

over God als de Herder die leidt, die richting geeft en die ook in moeilijke omstandigheden je niet verlaat en je weg wil zijn. Dick heeft in verbondenheid met die Heer zijn weg gevonden. En zonder in de plaats te treden van de Goede Herder zelf, heeft hij wel in het herderschap gedeeld in zijn Naam.

En dan in de tweede lezing: de liefde van God, je kunt er zo makkelijk over spreken. Het kan zo gauw ook romantisch worden, of: Hij heeft ons toch wel lief. Maar dat God je kent en dat Hij ieder van ons kent en naar waarde schat, dat Hij je kent ook als je het niet hebt uitgesproken of niet hebt neergeschreven, is een groot goed dat ieder van ons zich mag realiseren. Niet alleen als het je voor de wind gaat en als het allemaal prachtig lijkt, maar ook in crisis, in spanning en in strijd. En als we dan zo die liefde van God mogen en willen ontvangen, dan is dat ook om die liefde van God te delen, ervan te leven in de omgang met elkaar. De apostel Johannes getuigt ervan in de lezing: daar waar wij de liefde van God trouw zijn, daar waar wij de liefde van God werkelijk leven, daar zijn we ook met Hem op weg en zijn we Hem op het spoor gekomen.

En dan, broeders en zusters, het evangelie volgens Matteüs. Paus Franciscus noemt deze tekst het ‘paspoort ofwel identiteitskaart van iedere christen’ (Catechese over de zaligsprekingen 29-01-2020). Want wat hier genoemd wordt, maakt alles anders. De zaligsprekingen zijn niet alleen voor de leerlingen van toen bedoeld, maar ook voor ieder van ons nu. En niet alleen voor ons zoals we hier zitten, maar gericht op en voor allen die we in de wereld mogen ontmoeten. Omdat die barmhartigheid waarover de Heer spreekt, de vrede en de zuiverheid van hart ook werkelijk onze wereld kunnen opbouwen tot een beschaving van liefde, tot een samenleving die de contouren krijgt van het Rijk van God. En als je dan toch bezig bent om als leerling van de Heer daarvoor te gaan, mag je weten dat je licht der aarde mag zijn en zout. Er staat niet “ik ben het licht” en er staat niet “ik ben het zout”, maar we mogen dat samen doen als leerlingen van de Heer in de gemeenschap van de Kerk.

“Je moet het niet te veel over mij hebben”, zei Dick. De laatste zin van de evangeliëlezing (Matteüs 5, 16) is misschien wel de sleutel tot alles wat hij gedaan heeft en volbracht, tot alles waar hij zich moeite voor getroostte, ook als hij zich ertoe moest zetten. Namelijk dat het licht mag stralen voor de ogen van de mensen, opdat zij zien hoe groot God is. En zo heeft Dick

zijn priesterschap beleefd. Zo was hij tochtgenoot voor velen, in menige parochie, in menige gemeenschap. En zijn hart ging uit naar de wereldwijde gemeenschap van de Kerk, want hij wist zich ook enorm aangetrokken tot de verschillende talen en culturen die onze Kerk heeft. In het buitenland voelde hij zich thuis tijdens zijn studie en tijdens reizen voor *Pour les Autres*. Maar hij was ook thuis in de internationale gemeenschap van ons bisdom en maar wat graag was hij betrokken bij het internationale pastoraat en bij menige migrantengemeenschap.

Broeders en zusters, vandaag nemen we afscheid van een markante priester die het bij de uitvaart niet over zichzelf wilde hebben, maar die wel laat zien dat zijn dienstwerk gezien mag worden omwille van de Heer. Die ervan overtuigd was dat zijn dienstwerk gedaan moet worden, om voor anderen een instrument te zijn in deze wereld, om voor anderen een verwijzing te zijn naar God. Want God kun je immers niet zien. God kun je immers niet aanraken. God maakt zich niet zo aan ons bekend zoals wij elkaar tegemoet kunnen treden. Het is de weg van het geloof. En die weg van het geloof heeft Dick ten volle afgelegd. In zijn jonge jaren is hij vertrouwd geraakt met het geloof van de Kerk. In zijn studies en stages, in zijn pastorale handwerk en ervaring als kapelaan, als pastoor en als vicaris.

Broeders en zusters, het is belangrijk dat we niet alleen naar Dick Verbakel kijken als degene die dat instrument van de Heer heeft willen zijn. Dat we niet alleen zijn woorden en daden herinneren als zo belangrijk op onze weg en soms van beslissende betekenis. Dick zal meteen zeggen: jullie hebben ook je eigen verantwoordelijkheid. En zo stond hij ook in zijn taak als priester, therapeut en begeleider op grond van zijn psychologische studies. Hij kon heel veel vragen, soms kon hij irritant veel vragen, maar je wist: vragenderwijs werd je je meer bewust van je verantwoordelijkheid. En vragenderwijs ging je steeds meer beseffen: ook ik heb een taak, ook ik heb een opdracht en een roeping gekregen.

Vandaag, broeders en zusters, mogen we de Heer vragen om zijn barmhartigheid voor Dick Verbakel. Maar we danken de Heer ook voor de vele dingen die hij in ons midden heeft gedaan als mens, als priester, als gelovige. En dat is niet van elkaar te scheiden. Maar we beseffen ook dat wij in het voetspoor van de Heer zelf ook verantwoordelijkheid dragen voor het liefdewerk van de Kerk. We zijn immers samen het licht voor de



wereld. Samen zijn we het zout der aarde. En wat zou het goed zijn dat we door onze tranen heen en voorbij het gevoel van verlatenheid toch ook die roeping vasthouden. Vertrouwen op de Geest die ons gegeven is en begeleidt. Uitgaan van de liefde van God, die zo sterk is voor ieder van ons, maar die we ook mogen hebben voor elkaar. En dan het paspoort van een christen, met vallen en opstaan de weg gaan van het evangelie. Dick heeft als herder die weg geleefd, met vallen en opstaan, met velen samen in vreugde en verdriet. En ook het laatste stukje van de weg heeft hij in geloof volbracht. Je wordt geopereerd en je weet dat het spannend is. En je merkt meteen dat het veel van je vraagt naar lichaam en geest. En dan ervaar je dat het steeds iets minder wordt: minder kracht, minder eetlust, minder tijd om echt diep te denken. Maar hij is de weg gegaan in vertrouwen op de Heer. Hij heeft de Heer gedankt voor zijn roeping en voor de mensen om hem heen.

Mogen wij, broeders en zusters, met moed en vertrouwen de weg van de Heer gaan, die niet doodloopt, want daarvan getuigt deze uitvaartmis. Maar die mag bekroond worden bij de Heer zelf, die het goede werk in Dick en ook in ons begonnen is (cf. Filippenzen 1, 6). Blijven we voor hem bidden, want het is een werk van barmhartigheid als je voor elkaar bidt (cf. Filippenzen 1, 4 en 9; Jakobus 5, 16). Maar weet dan ook wanneer we voor elkaar bidden, en bijzonder voor Dick, dat we een actief netwerk zijn van liefde rond de ene Heer die naar ons bidden luistert, die ons bidden begrijpt en waar mogelijk in zijn Wil beantwoordt.

Heer, geef hem de eeuwige rust. En het eeuwige licht verlichte hem. Dat hij mag rusten in vrede. Amen.

## HOMILIE

**van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende, priesterwijding Ad van Luijn, HH. Laurentius en Elisabeth Kathedraal in Rotterdam, 1 oktober 2022**

Jesaja 61, 1-3a; 1 Petrus 4, 7b-11; Matteüs 20, 25b-28

Broeders en zusters in Christus, u bent met velen gekomen om hier aanwezig te zijn bij de priesterwijding van Ad van Luijn. En dat is goed en belangrijk. Een priesterwijding in het geheim vieren, dat is wel gebeurd in het verleden in het Oostblok. Als je geen godsdienstvrijheid hebt en er onderdrukking is, moet je soms wel een weg vinden om als Kerk toch opnieuw iemand te wijden voor het priesterschap in alle beslotenheid. Maar vandaag, waar we vrijuit mogen bidden en zingen, waar we samen mogen komen voor de eucharistie, moeten we zeker ook de priesterwijding vieren te midden van u allen.

De wijding tot priester is geen privéaangelegenheid, zoiets als een bekroning op lange studies en ontwikkeling. Het is een dienstwerk dat gevierd mag worden en zijn plek heeft midden in de gemeenschap van de Kerk met al haar geledingen. En daarom is het goed dat u hier bent met zovelen. Uit het verleden van Ad, uit het heden en met het oog op zijn toekomst. Want als je eenmaal priester gewijd bent, Ad, zul je ook met wat je geleerd hebt en ontvangen hebt op weg mogen gaan met de Heer ten dienste van de hele gemeenschap. Heel bijzonder ook in aanwezigheid van je dochters en je schoonzoon. Want al zijn wij een familie die de Kerk mag vormen rond de Heer, je hebt ook een eigen familie die je zeker tot steun zal zijn en tot bemoediging. Maar ze zijn zo royaal om jou niet voor henzelf te houden, maar om ook te delen met de Kerk van het bisdom Rotterdam.

Het dienstwerk van het priesterschap. In de tweede lezing die je uitgekozen hebt, wordt gesproken over iemand die beheerder is van Gods genade. Dat betekent dat wanneer je het woord verkondigt, wanneer je de sacramenten viert, zelfs wanneer je als priester je eigen geloof laat spreken, dat het nooit je eigen bezit is waaruit je put, dat het nooit je eigen bedenksels zijn waarvan je leent. Het is allereerst de Heer zelf die jou heeft gevormd en wiens bezit jij mag zijn. Dat klinkt in deze tijd vreemd, dat je jezelf zo toewijdt aan God dat je zijn bezit bent. Maar dat is niet om vervolgens vastgebonden door het leven te gaan, of beperkt, of krampachtig. Maar te weten dat de Heer die het

goede werk in jou begonnen is het ook zal voltooien. Beheerder van Gods genade. Het is niet jouw bezit, maar het is het geloofsgoed van de Kerk. Dat is ons toevertrouwd en het mag groeien in ons hart.

De liefde wordt ook genoemd in die tweede lezing uit de eerste brief van Petrus. En daar staat: de liefde bedekt vele zonden. Dat kan twee kanten uit. Aan de ene kant, de interpretatie van de kerkvaders, is dat door Gods liefde onze zonden worden bedekt en onze fouten worden vergeven. Dat we niet vastzitten aan onze zonden, maar door zijn verlossing nieuwe mensen mogen zijn. Dat de liefde van God vele zonden bedekt, mag aan de andere kant ook blijken in de omgang met elkaar. Dat we niet de zonden van anderen uitvergroten, of daarin een reden zien om geen contact te leggen. Dat we niet de zonden als een belemmering zien om elkaar te dienen en lief te hebben. Beheerder van wat God gegeven heeft. En dan met de liefde van de Heer die ons vrijspreekt, maar die het ook anderen mogelijk maakt om in één gemeenschap samen te bouwen aan zijn rijk.

Het zijn maar korte lezingen vandaag. Maar korte lezingen, vergis u niet, bevatten vaak zinnen en woorden voor heel uw leven. Ze zijn ook de moeite waard om uit het hoofd te leren, om uiteindelijk in uw hart te bewaren. De eerste lezing gaat over de geestkracht van de Heer. Het is de profeet Jesaja die getuigt van die geestkracht: de geest van de Heer God rust op mij. Het is niet zijn eigen kracht, niet zijn eigen inspiratie, niet zijn eigen sterkte. Maar het is wat van God komt. Jezus Christus, die is mens geworden, is vol van die Heilige Geest als Gods Zoon. Hij is vol van de Geest en Hij heeft dat niet voor zichzelf gehouden, maar ook op Pinksteren met ons willen delen.

Ad, als je priester wordt, mag je weten dat het in kracht van de Geest moet gebeuren. Niet voor niets dat we het oude gebaar van de handoplegging zien bij de wijding. Het is een teken dat Gods Geest op je neer mag dalen. Zoals er ook een handoplegging is bij de doop, als we Gods Geest over de kleine of de grotere dopeling afsmeken. En dat er ook een hand is bij het vormsel, om iemand die de kracht van de Geest mag ontvangen in het sacrament van het vormsel niet te bevestigen door onze eigen kracht, maar met die van de Heer. En ook bij de viering van de eucharistie, broeders en zusters, mag die Heilige Geest niet ontbreken. Als de bedienaar zijn handen uitstrekt over brood en wijn, opdat ze voor ons worden tot het Lichaam en Bloed voor onze Heer. En verderop in het eucharistisch gebed wordt gebeden om Gods

geestkracht over allen die hier zijn, opdat wij -hoe verschillend we ook zijn- door de geestkracht van God één Kerk mogen zijn, het lichaam van Christus in de wereld.

Broeders en zusters, het zijn korte lezingen, maar stof tot nadenken en uitdaging voor heel het leven. Dat zien we ook nog verder in die lezing van Petrus. Op de eerste plaats dat we mogen spreken en dan niet zomaar uit onszelf. Het gaat niet om een vlotte babbel. Het gaat niet om zo te spreken dat je de lachers op je hand hebt. Maar dat je spreekt met het woord van God en dat Hij in je mag spreken, omdat je zijn woord doorleefd hebt en bewaart. En als je beseft dat je als priester de woorden van de Heer mag spreken, maakt dat deze dag van de wijding niet alleen tot een feest, maar ook tot een ernstig moment. Want je neemt, Ad, nogal wat op je schouders. Je hebt gezegd: ja, hier ben ik. Dat deed je voor de tweede keer, want het was ook al bij de diakenwijding in mei van dit jaar zo. Het is geen flauwe herhaling, maar nogmaals bevestigen: hier ben ik, Heer. En wat ik spreek, wil ik spreken in uw naam. En wat ik zeg, wil ik zeggen in uw Naam. Dat is belangrijk in onze tijd, dat je als priester voorgaat op de weg van het geloof. Dat je met innerlijke vrijheid erover spreekt, niet tegen heug en meug, maar juist als je de kans hebt om harten van mensen te raken of opnieuw te bemoedigen. Niet voor niets dat je als priester ook leraar bent. En wanneer we ons geloof uitdragen, vraagt dat soms ook moed, omdat niet iedereen dat geloof kent of beaamt. Maar het mag altijd in liefde worden gezegd en met vertrouwen. En waar dat geldt voor ons geloof in God, geldt het ook voor onze moraal. De katholieke moraal en het katholieke geloof horen bij elkaar. Daar mogen wij vrijmoedig over spreken zonder terughoudendheid, maar altijd met liefde.

Broeders en zusters, het is een grote taak die we op de schouders van Ad mogen leggen. Door de Heer geroepen, door de Heer uitgekozen, in de gemeenschap van de Kerk. Dat betekent niet dat hij alleen iets voor óns moet gaan doen. Maar dat hij ook in Christus' naam ons mag vragen hem te dragen en met hem het levende lichaam van de Heer te vormen (cf. 1 Korintiërs 12, 12-31). Dat is belangrijk, want waar we zeggen dat een priester nooit op eigen kracht spreekt en op eigen kracht dienstbaar is, kunnen we ook nooit zeggen dat het zonder de mensen kan die in de Kerk samen optrekken in gebed, in liefde en geloof. We dragen elkaar. En, ik zeg het eerlijk, dat kan elke dag nog wel een beetje beter en meer bewust en meer volledig (cf. Romeinen 12, 1-8).

Je spreekt als priester met de woorden van de Heer. Maar als je dienstbaar bent, het tweede onderwerp in die lezing van Petrus, gaat het ook niet zomaar om een dienstbaarheid in de zin van dat je hulpvaardig bent van karakter, gauw een stoel aanschuift, of gauw een deur opendoet, of mensen vriendelijk toeknikt. Het is niet zomaar een dienstbaarheid, maar het is de dienstbaarheid van God zelf. Dat is een dienstbaarheid die een opdracht is en ook een fundament. Dienstbaar zijn, zoals de Heer dienstbaar is. Dat is wat in het evangelie zeer duidelijk klinkt in weer zo'n kort stukje tekst. In de voorafgaande tekst, broeders en zusters, vraagt een aantal apostelen om een ereplaats aan beide zijden van de Heer. En ook Petrus vroeg zich af: wat ik allemaal doe en zwoeg, levert dat ook nog iets voor mij op (Matteüs 19, 27)? En dan komt dit gedeelte van het evangelie van vandaag: u weet dat de machthebbers van deze wereld met ijzeren vuist regeren. "U weet", staat er. Dat wil zeggen: we hebben er weet van dat er in onze wereld veel mis is, in de tijd van de Heer en ook nu. Dat mensen macht lang niet altijd gebruiken als een dienst. En invloed lang niet altijd aanwenden tot welzijn van allen. En de menselijke persoon maar al te vaak over het hoofd zien, omdat het eigen ego zo enorm groot geworden is. Dat weet u allemaal, zegt Jezus in het evangelie, dat de machthebbers met ijzeren vuist regeren. We moeten niet te gauw zeggen, en dat doen de apostelen ook niet, dat die machthebbers de groten der aarde zijn. Ook wij kunnen op onze beurt kleine machthebbers zijn en een groter ego hebben dan in een kerkbank past. En ons meer laten gelden op eigen kracht dan met de kracht van de Heer. Jezus zegt: u moet dienstbaar zijn. Er staat "diakonos", dienstbaar. Beste Ad, je bent diaken gewijd en straks priester maar dan verdwijnt die eerste wijding niet achter de horizon, want het blijft de rompstand ook van een priester om zijn dienstwerk van verkondiging, van leiding geven en van heiliging echt te doen met de dienstbaarheid die de Heer kenmerkt. Een blijvende opdracht. Er staat zelfs nog het woord slaaf bij, "doulos". Een slaaf, dat wil zeggen dat je bij je dienstwerk ook bindt aan de Heer.

Broeders en zusters, een opdracht van de Heer klinkt vaak zo van: de Heer vraagt, dus ik doe het. Maar dat de Heer zelf dienstbaar is geweest tot het uiterste. Dat zelfs zijn dood aan het kruis niet het laatste woord was, betekent ook dat die dienstbaarheid van Ad en van ons nooit een doodlopende weg is. En wanneer onze dienstbaarheid niet gezien wordt, als de dienst niet wordt herkend of weinig vruchten oplevert op korte termijn, weten we in geloof: het is wel degelijk vruchtbaar, want het is de weg van de Heer. En wanneer

je dan spreekt in zijn naam en dienstbaar bent, is het niet alleen het vervullen van je roeping, maar ook nog eens een getuigenis dat wat je doet in naam van de Heer altijd vruchtbaar is en je nooit moet overgeven aan somberheid en ontmoediging.

Broeders en zusters, we hebben met Ad van Luijn een priester die al veel levenservaring heeft als vader in zijn gezin, maar ook in zijn werkkring. Dan mag hij allemaal meenemen wanneer zijn dienstwerk van priester gaat beginnen. Het is goed dat we zo in onze Kerk priesters hebben met verschillende talenten en gaven. Vanuit dienstbaarheid en bescheidenheid is het goed om al die gaven bij elkaar te brengen in het presbyterium, de kring van priesters in het bisdom. Opdat ook zij elkaar kunnen aanvullen daar waar dat nodig is. Elkaar kunnen helpen waar dat aan de orde is. En altijd in de gemeenschap van de Kerk die liefde vraagt en liefde geeft.

Vandaag, broeders en zusters, bent u hier met velen. Ik hoop dat u deze wijding ook in uw hart bewaart en nog vaak zult denken: Op welke manier kan ik die liefde van God tonen en ontvangen? Op welke manier kan ik dienstbaar zijn en de woorden spreken van de Heer? De priester gaat ons daarin voor in de viering van de sacramenten, in de verkondiging en in de leiding. Maar dat betekent niet dat parochies en parochianen achteroverleunen of het allemaal overlaten. Samen hebben wij de taak om het lichaam van Christus te zijn. En mogen we dan getekend worden door de liefde van de Heer, als opdracht en als bemoediging, als uitstraling die allereerst van binnen moet beginnen. En zo mag je met vertrouwen de weg van het priesterschap gaan, Ad. Met jouw gaven, die je in beheer hebt gekregen, en de gaven die de Heer in kracht van dit sacrament je verder toevertrouwt. Want het priesterschap is een bijzondere waardigheid, die je niet naast je schoenen laat lopen, maar die je dienstbaar maakt ten dienste van velen. Amen.

## HOMILIE

**van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de afsluiting van de cursus voor nieuwe parochiebestuurders, kapel bisdomhuis in Rotterdam, 3 december 2022**

Jesaja 30, 19-21.23-26; Matteüs 9, 35-10, 1.5-8

Broeders en zusters, het zou een prachtig motto zijn voor alle vrijwilligers in de kerk: voor niets hebt ge ontvangen, voor niets moet ge geven (Matteüs 10, 8). We hebben ontvangen, namelijk het geloof in ons hart en ook het vertrouwen dat de liefde van God belangrijk is. Niet alleen voor onszelf, maar voor heel onze wereld. Dat is niet niets. We hebben dan ook veel ontvangen, maar voor niets; gratis, uit genade. En vandaag mogen we samenkomen in deze kapel waar we vaak bidden in verbondenheid met heel ons bisdom. Heel vaak wanneer we hier samen komen als mensen van dit huis, zijn onze gedachten bij zoveel dingen die in het bisdom spelen. Rond kerkgebouwen, rond pastorale teams en ook rond besturen. Je wilt steeds opnieuw met elkaar de weg van het evangelie gaan. En ook voor ons geldt hier in huis: we hebben voor niets ontvangen en we mogen niet stoppen met te geven van hetgeen we gekregen hebben.

Het is vandaag een bijzondere dag, we zijn eigenlijk niet zo vaak met elkaar samen in één eucharistieviering. Meestal bent u in uw eigen kerk op uw eigen plek. Het centrum van dit bisdomhuis blijft altijd de Heer in deze kapel. Hij is in het sacrament aanwezig. Hij is Iemand die met ons meetrekt, die ons geroepen heeft en die ook in de kerken in uw regio, in uw parochie aanwezig is met zijn trouw en liefde. Veel mensen zullen misschien denken: waarom zou je in de Kerk je krachten inzetten? Vaak lijkt het wanneer de Kerk wat krimpt, meteen weer voorpaginanieuws is. En dan denken veel mensen misschien: Wanneer houdt het nou op? Wanneer blazen ze in de Kerk hun laatste adem uit? Want voor lang niet alle mensen is de betekenis van de Kerk duidelijk.

Maar als we weten dat we de naam van Jezus Christus, die het centrum is van ons leven, hoog moeten houden, kunnen we niet zonder de Kerk om het samen uit te dragen. Daarom dat we ons ook verwant voelen met de heilige Franciscus Xaverius, wiens gedachtenis we vandaag in de liturgie vieren, en die in de 16e eeuw vanuit zijn band met Christus de wereld in ging, naar het

Oosten, om de liefde van God te verkondigen. Hij die voor niets ontvangen had en zeker voor niets ook wilde geven.

Tegelijkertijd kun je in de Advent ook zeggen: de Heer komt terug, we wachten gewoon af, want Hij komt vanzelf en we weten niet de dag en het uur. Maar wat zou het een gemiste kans zijn, als Hij dan komt ons hart gesloten is. We leven immers in een tussentijd. Met Kerstmis lang geleden, de geboorte van God als klein kind. En de terugkeer van de Heer op het eind der tijd. En dat is dan het moment dat we Hem mogen ontmoeten. En in de tussentijd moet ons hart openstaan voor zijn komst. Mochten we al twijfelen aan die komst, of mochten we al denken ‘de wereld is nu zo vol met alles wat het tegenovergestelde is van het werk van God’, dan is het goed om naar de adventskrans te kijken. Juist in dagen die korter worden in een periode dat het donker wordt, zal het aantal lichtjes groeien.

Het licht van de Heer neemt toe en niet af. En terwijl in de natuur alles grauw en grijs wordt, en nu het koud wordt vallen de blaadjes toch nog van de bomen, blijft deze krans groen. Dat betekent dat Gods trouw doorgaat ook in dorre tijden. De adventskrans is zo een uitdrukking van wat wij mogen geloven op grond van de Schrift en op grond van de band met de Heer. Namelijk dat zijn belofte blijft en zijn licht blijft groeien.

En wat zou het goed zijn als nu al van dag tot dag het licht dan ook een plaats vindt in ons hart, een plaats heeft ook in onze gemeenschap. Mogen we in deze eucharistie bidden dat we wat we ‘om niet’ gekregen hebben steeds opnieuw mogen vasthouden en bewaren, niet krampachtig, en met vertrouwen geven. En mogen we met de Heer op weg blijven gaan om zoveel mogelijk mensen te bereiken met de boodschap van het evangelie. Ook in een tijd waarin misschien het tegendeel lijkt te gebeuren, is het de Heer die zijn licht niet terugneemt en zijn belofte niet vergeet. Amen.



## CATECHESE

**van bisschop Van den Hende tijdens de WJD@Home op Ameland, Sint-Clemens kerk, 30 april 2022. Bij de boodschap van paus Franciscus voor de 36e Wereldjongerendag: “Sta op! Ik stel u aan tot getuige van wat u gezien hebt” (vgl. Handelingen 26, 16)**

We hebben de eucharistie deze ochtend samen gevierd en Christus mogen ontvangen en nu mogen we de boodschap van de paus voor de Wereldjongerendagen 2021 met elkaar bespreken. Zoals jullie weten maakt de paus altijd een boodschap voor de Wereldjongerendagen. En er is een opbouw met boodschappen naar het jaar van de internationale Wereldjongerendagen. En dit keer heeft de paus een thema gekozen dat heel dicht bij de verrijzenis ligt. Hij heeft in de vorige boodschap (2020) stil gestaan bij een tekst uit het evangelie van Lucas, waar Jezus een jongen die overleden is en die uit de stad wordt weggedragen terwijl zijn moeder alleen achterblijft, aanraakt en zegt: jongen, sta op (Lucas 7, 14). En zo is hij door de Heer tot leven gewekt: sta op.

### **Paulus als vervolger van christenen**

De boodschap die we vandaag bespreken heeft ook te maken met opstanding. Het gaat namelijk over Paulus. Jullie kennen de apostel Paulus wel als iemand die veel brieven heeft geschreven, die het evangelie verkondigt en werkelijk heel veel gereisd heeft. In veel bijbels zitten kaartjes achterin van de reizen van Paulus. Dat allemaal te voet en over water. Paulus heeft heel veel doorstaan om al die reizen te maken. Maar de paus legt er de nadruk op dat het leven van Paulus heel anders begonnen is. Paulus was op de eerste plaats iemand die een schriftgeleerde was. Hij was in de leer geweest bij andere schriftgeleerden en je zou kunnen zeggen dat hij het hele Oude Testament van buiten kende en de tien geboden in het bijzonder. En alle regels en wetten die daarbij komen, meer dan zeshonderd, had hij allemaal als het ware op zijn netvlies. Zo was hij iemand die als wetgeleerde, als Schriftgeleerde dicht bij de Profeten en de Geschriften stond. Tegelijkertijd kon hij geen enkel begrip opbrengen voor de persoon van Jezus. Want hij mag dan wel de Schriften kennen en de Profeten, maar hij herkent Jezus niet. Hij is zelfs iemand die christenen vervolgt. Jullie kennen misschien wel de passage uit het boek Handelingen waar sprake is van de steniging van diaken Stefanus. Deze staat vol vuur te verkondigen wie Jezus is in het licht van de heilsgeschiedenis (Handelingen 7). En dan staan de anderen klaar met stenen

om hem dood te stenigen. In hetzelfde stukje staat: en ze hadden hun jassen neergelegd bij Saulus die op een afstandje stond toe te kijken (Handelingen 7, 54 - 8, 1). De paus legt nadruk, zou je kunnen zeggen, op het opstaan van die schriftgeleerde die Saulus heet.

Saulus was iemand die na Jezus' dood had verwacht dat het wel zou stoppen met die christenen, dat het wel zou stoppen met die boodschappers van het evangelie. Je zou denken: als je veel laat zien aan geweld en aan dreiging, als je hun Heer aan het kruis slaat en ook nog voor elkaar krijgt dat Hij onschuldig wordt veroordeeld. En de apostelen waren de eerste tijd bang om over Jezus te spreken en Petrus had zelfs gezegd: ik ken Hem niet, dus bij mij moet je niet zijn (cf. Matteüs 26, 69-75; Johannes 18, 12-27). Ik denk dat Saulus echt dacht: ik vervolg hen en ik reis achter hen aan, ik neem ze gevangen en ik breng ze mee naar Jeruzalem. Hij dacht dat hij op een of andere manier toch de leerlingen van Jezus en hun beweging de kop in zou kunnen drukken. Want het deugt niet, zei Saulus, en het is niet goed.

### **Onderweg naar Damascus**

Maar dan is hij onderweg naar Damascus, de stad die nu in Syrië ligt. Hij was daar naartoe op weg om er de volgelingen van Jezus op te sporen en geboeid mee te nemen naar Jeruzalem. Maar op die weg heeft hij een hele bijzondere ontmoeting. Hij wordt aangesproken, terwijl hij niet weet wie tot hem spreekt. Hij hoort een stem, maar weet niet met wie hij te maken heeft. De anderen die bij hem waren, horen die stem niet. In veel kunstafbeeldingen zie je dat dan zijn paard steigert en Saulus komt te vallen. In het boek Handelingen komt geen paard voor en het zou ook kunnen dat hij gewoon te voet op weg was. Maar hij komt in een ontmoeting met Jezus. Je zou kunnen zeggen: hoe kan dat nou, want Jezus is toch gekruisigd en gestorven? Zijn vrienden hebben zelfs gevraagd om het lichaam in een graf te mogen leggen. Dat was een zwaar moment, ook voor zijn moeder Maria. Ze had Jezus als kind aan het begin van zijn leven zo zorgvuldig in doeken gewikkeld in een koude stal. En nu moest ze toezien dat Hij in een doek werd gewikkeld, gebalsemd en met kruiden zoals dat bij een Joodse begrafenis gaat, en in een kil en koud graf werd gelegd met een grote steen ervoor (Johannes 19, 38-42).

Het gekke is dus dat Saulus zijn stem hoort. Hij hoort Jezus' stem die zegt: Waarom vervolg jij Mij? Je zou kunnen zeggen: ook dat kan helemaal

niet, want Jezus is gestorven en hoe kun je iemand die is gestorven nog vervolgen? En zelfs als je christen bent en zegt dat Hij is opgestaan uit de dood, Hij is verrezen, vraag je je af: Hoe kun je de Heer vervolgen en opnieuw pijn doen? Waarom zegt Jezus dat in zijn ontmoeting met Saulus? Waarom vervolg je mij (Handelingen 26, 14)? Dat is, zegt paus Franciscus in zijn boodschap, omdat de Heer die verrezen is zich identificeert met zijn Kerk. De Heer die verrezen is blijft met zijn leerlingen verbonden. En als zijn leerlingen pijn lijden en vervolging, dan voelt de Heer ook zelf die pijn en die vervolging. En als zij met de dood worden bedreigd en met angst en beven moeten afwachten wie hen komt arresteren, dan is het de Heer zelf die zijn eigen angst niet vergeten is en die met zijn leerlingen is, die met zijn Kerk is.

### **Geroepen en tot een nieuw leven uitgenodigd**

Saulus, Saulus, waarom vervolg je Mij? De Heer noemt twee keer zijn naam. Dat is een typisch moment van een roepingsverhaal, schrijft paus Franciscus (Cf. Mozes in Exodus 3, 4; Samuel in 1 Samuel 3, 10). Hij wordt echt geroepen door de Heer zelf. En wist Saulus eerst alles zeker en stond hij met zijn armen over elkaar toe te kijken hoe Stefanus werd gestenigd, op het moment dat hij de stem hoort, is hij helemaal niet meer zo zeker van zijn zaak en is hij eerder onzeker. Hij is sprakeloos, terwijl hij altijd vol ijver sprak en de ene na de andere Schrifttekst kon aanduiden. Nu had hij echt helemaal niks te zeggen. Dus op de eerste plaats zie je dat hij komt te vallen en niet meer weet wat hij moet. Paus Franciscus zegt in zijn boodschap voor de Wereldjongerendag: dat is een bijzonder moment, want in dat moment leert hij de kracht en de liefde van Jezus kennen. Je zou zeggen: Jezus moet wel in een boog om hem heenlopen, omdat hij een vervolger was, iemand die leerlingen meenam en ter dood liet brengen. Maar deze grote vervolger, deze gewelddadige vervolger wordt door Jezus persoonlijk geroepen - Hij kent hem door en door - en tot een nieuw leven uitgenodigd, om op te staan. Zoals die jongen in het evangelie van Lucas die dood was en de stad werd uitgedragen en toen door Jezus werd toegesproken met: "Sta op". Hij kwam tot leven om weer bij zijn moeder te zijn. Zo is het met Saulus, die omvalt en door het woord van God geraakt is, die als het ware met de mond vol tanden staat en zichzelf ontzettend zwak voelt. Hij staat op en wordt een heel ander mens door de ontmoeting met Jezus.

Saulus weet niet goed wat hij moet, hij kan niet meer zien en moet zich laten leiden. Dan wordt tegen hem gezegd: ga verder naar de stad Damascus, met de bedoeling dat hij zich zou aansluiten bij de leerlingen van Jezus. Ook dat was niet eenvoudig. Je kunt je voorstellen dat hij inmiddels een hele naam had opgebouwd bij de christenen: die moet je niet tegenkomen, zorg dat je uit zijn buurt blijft. En dan komt hij daar ineens binnen, kwetsbaar, blind, aan de hand geleid. En menigeen zal gedacht hebben, is dat niet een truc om in onze kring te komen en dan in één keer te roepen: nou heb ik jullie. Maar nee, zijn leven verandert door de roeping die hij van Jezus ontvangt. Hij is opgestaan, heeft zich bij de hand laten nemen, wordt gedoopt en verandert van een vervolger tot een vurige verkondiger van het evangelie. Hij heette Saulus, maar vanaf dat moment wilde hij Paulus heten. Dat betekent “kleintje”, want hij voelde zich onbeduidend. Hij voelde zich eigenlijk niet waard om een leerling van de Heer te zijn. Dat schrijft hij ook in een van zijn brieven: uiteindelijk is de Heer bij mij gekomen, nadat Hij is opgestaan en veel mensen tot zijn leerlingen heeft gemaakt, is Hij bij mij gekomen als de allerlaatste, de misgeboorte (1 Korintiërs 15, 8).

De paus wil graag dat jullie deze boodschap, deze bekering, deze roeping van Paulus overdenken. Want hij zegt: zo is de Heer met ieder van ons bezig. Zo heeft hij zijn apostelen geroepen vanaf het eerste uur en heeft Hij vele mensen aangesproken door de verkondiging van de leerlingen. Nu spreekt hij Paulus aan. En Paulus denkt, zegt de paus: ik hoor deze woorden niet voor het eerst, ik proef die liefde niet voor het eerst. En dan moet hij erkennen dat hij die liefde en die woorden van God al eerder gehoord heeft in het getuigenis van de leerlingen van het eerste uur en het getuigenis van de jonge Kerk.

Zo herkent hij niet alleen Jezus als de verrezen Heer, maar herkent hij ook de Kerk als de gemeenschap waarin dat woord leeft en ook de liefde van God steeds opnieuw mag worden gedeeld en verkondigd. Hij noemt zichzelf “kleintje”, vertaling van de naam Paulus, en dat blijft hij ook zo zeggen. Hoewel hij later ook in mijn ogen best wel hoog opgeeft over zijn activiteiten. Niet overmoedig, maar wel dat hij zegt: ik heb hard gewerkt, niemand heeft zo hard gewerkt, en ik heb geleden onder van alles en nog wat, misschien wel het meeste van allemaal (cf. 2 Korintiërs 11, 23-27). En toch noemt hij zichzelf “kleintje”, want hij werkt hard en heeft lijden te verduren, omwille van Jezus die is opgestaan uit de dood en die hem

heeft doen opstaan uit zijn blindheid en zijn fanatisme om anderen om te brengen als ze niet zijn leer volgden.

### **Moet de Heer mij nou hebben?**

De paus zegt, dat wij ons ook kwetsbaar kunnen voelen en misschien allerlei redenen vinden om te zeggen: Moet de Heer mij nou hebben als het gaat om de verspreiding van het evangelie? Is het nou zo belangrijk dat ik geloof, dat ik vertrouwen heb in de Heer? Kan Hij niet beter naar iemand anders gaan? Nee, zegt de paus, het geldt voor ieder van ons. Ieder van ons wordt door de Heer uitgenodigd. Misschien niet met een hele luide stem en misschien ook niet dat je ter aarde valt. Maar het is de Heer die in je hart spreekt en in zijn Kerk. Die in je binnenste soms je aanspreekt op dingen die je meemaakt, je geweten. Maar ook dat je in de gemeenschap van de Kerk dingen hoort en ziet die je leren wie Jezus is. De Heer heeft ons toen Hij verreezen is beloofd: Ik ben met jullie tot aan het einde van de tijd (Matteüs 28, 20) en dat maakt Hij waar doordat Hij ons de Heilige Geest gegeven heeft, ons het woord van God heeft toevertrouwd en ons de sacramenten heeft geschonken om te vieren en zo Hem te ontvangen.

De paus vraagt dus eigenlijk: Durven jullie het aan om met Jezus op weg te gaan? Durven jullie het aan om je hart te openen voor de Heer, zoals eigenlijk in het leven van Paulus is gebeurd die zich wel “kleintje” noemt, maar veel heeft gedaan en het verschil heeft gemaakt in de verkondiging van het evangelie.

Wat zou jij kunnen doen voor de Heer en zijn Kerk? Die twee horen bij elkaar, zegt de paus. Je hoort vaak mensen wel zeggen dat ze iets hebben met het geloof, maar niet met het instituut Kerk. “Instituut” komt van “institutio”. Dat betekent: door de Heer gewild, door de Heer begonnen, door Hem ingesteld. En er is geen tegenstelling tussen die gemeenschap van Jezus’ leerlingen en het geloof in Jezus. De paus zegt: hou het bij elkaar: “Je kunt Jezus niet kennen als je de Kerk niet kent.” Die gemeenschap waarin je als leerlingen samen bent, waar je de geestkracht mag ontvangen, waar je het woord van God mag ontvangen en de sacramenten mag vieren. Hou de Heer en zijn Kerk bij elkaar en wees zelf verbonden met de Heer en zijn Kerk. “Men kan zich niet ten volle christen noemen als men de kerkelijke dimensie van het geloof niet beleeft.” De paus zegt dat dit ook geldt in onze tijd, al wordt heel

vaak gedacht om buiten de Kerk en buiten de Heer om je leven op te bouwen. Maar, zo zegt de paus, er kunnen destructieve ideologieën ontstaan die leiden tot vernietiging van het leven en tot veel strijd. Nee, zegt de paus, hou je vast aan de Heer, want Hij roept ook jou. Hij heeft het perspectief van het leven van Paulus volstrekt veranderd. Hij voelde zich eerst zo groot en zeker en was niet vol liefde. Maar later voelde hij zich klein en opgetild door de Heer om het werk van de Heer te doen. En zo is Hij gevraagd om te gaan reizen en naar de heidenen toe te gaan, dat wil zeggen naar degenen die niet tot het Joodse volk behoren, om ook daar het evangelie te verkondigen. Om de persoon van Jezus te verkondigen en de liefde van de Heer ook daadwerkelijk uit te stralen. In het begin waren de leerlingen van Jezus argwanend, want Paulus was toch zo tegen hen, maar later ontdekten ze dat hij juist met zijn talenten en met zijn gave van het woord en de ommekeer die de Heer in zijn hart heeft bewerkt, een geweldig instrument is geworden in de verkondiging van het evangelie.

“En waarom jullie niet?” zegt de Heer. Jullie zijn gedoopt met water in de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest en opgenomen in de Kerk. Het was een drievoudig ja: het ja van God die jou heeft gewild, het ja van ouders die zeggen dit is ons kind en het ja van de Kerk die zegt: ik wil je opnemen in onze gemeenschap. En zo hebben we als leerlingen van Jezus ook nu een missie, een boodschap, om samen te bidden om samen de liefde van God te delen en die te verkondigen, ook als het moeilijk is, ook als je je klein voelt. Ook als je denkt: wat moet de Heer nou met mij? Weet dan: Hij heeft je gemaakt en Hij roept je en alleen dat al is een reden om naar Hem toe te gaan en te zien wat jou te doen staat in woord en daad.

## **Opstaan en in beweging komen**

En dan zegt de paus in zijn boodschap: je mag je eigenlijk identificeren met Jezus, want Hij heeft zich klein gemaakt voor ons, maken wij ons klein voor Hem. En we mogen ons identificeren met Paulus die zijn hele leven heeft veranderd doordat hij door de Heer is aangeraakt. Laten wij ons ook aanraken door de Heer en opstaan? In dat opzicht heeft de paus tijdens de WJD in Krakau wel gezegd dat jongeren niet te veel zitvlees moeten hebben, maar dat ze mensen moeten zijn die opstaan en in beweging komen. Geen “couch potatoes” stond er in een Engelse vertaling. Geen “bankhangers”. Maar jongeren die zeggen: ja, we gaan erop uit met de kracht van de Geest in

ons hart en met de uitdaging van de Heer en zijn uitnodiging. De paus zegt: ook in onze tijd heb je wegen naar Damascus en kom je dingen tegen die moeilijk zijn en kom je dingen tegen die je niet zeker weet. Maar vertrouw je toe aan de Heer die je weg wil leiden, elke dag opnieuw.

En zo mogen we ook samen hier als geloofsgenoten zijn om samen die weg van de Heer te gaan. Je bent niet bedoeld om het in je eentje allemaal uit te zoeken. Je bent niet bedoeld om in je eentje de last van het evangelie te dragen als een opdracht om te verkondigen. Dat mogen we samen doen. Dat hebben de apostelen goed begrepen, al waren ze met een kleine groep. En de eeuwen door hebben we dat mogen doen en daarom zijn wij hier. Zoals in de preek tijdens de eucharistieviering deze ochtend door Mgr. Mutsaerts werd gezegd: de Heer leeft en wij mogen door de verkondiging van die levende Heer ook zelf opstaan en in beweging komen.

### **Pater Titus Brandsma**

Ik zou nog iets aan de boodschap van de paus willen toevoegen. Niet dat de boodschap van de paus niet genoeg zou zijn, maar jullie hebben het raam hier in de Sint-Clemens kerk misschien wel gezien. Daar staat Titus Brandsma op afgebeeld. Hij wordt op 15 mei heilig verklaard in Rome. Hij is een pater karmeliet die in Friesland werd geboren (1881), vlak bij Bolsward. Hij ging naar de franciscanen om daar te studeren, maar zijn gezondheid was niet zo geweldig en kwetsbaar en uiteindelijk is hij in de karmel orde ingetreden. Hij was iemand die goed kon leren en die ook altijd heel dicht bij de mensen stond. Dus toen hij in Rome gestudeerd had, filosofie en sociologie, kwam hij terug en is hij zich meteen in zijn werk in Nederland gaan inzetten voor de verkondiging van het geloof. En niet alleen het evangelie, maar door ook in het gewone leven momenten aan te wijzen waarop je in de Geest van Jezus kunt leven en elkaar kunt steunen. Hij was een enorm groot pleitbezorger van katholieke pers. Pater Titus kreeg een hele bijzondere opdracht, nadat hij eerst hoogleraar was geworden in Nijmegen, in mystiek en in spiritualiteit. Zijn grote gebedsleven en zijn grote heldere verstand waren een goede combinatie om een goede docent te zijn. Maar hij kreeg van kardinaal De Jong, die hier op Ameland geboren is - in het dorp staat zijn bronzen beeld, dat hebben jullie misschien al gezien - en die aartsbisschop van Utrecht was in oorlogstijd de vraag om voor alle katholieke journalisten hun geestelijk leidsman te worden, hun geestelijk adviseur. Hij is al die journalisten en die

krantenredacties met de trein gaan afreizen en werd wel eens “de heilige van de trein” genoemd.

Naast zijn drukke werk als hoogleraar en naast zijn trouwe leven in gebed als karmel pater ging hij in opdracht van kardinaal De Jong al die katholieke kranten langs om te zeggen: je moet als katholiek het goede nieuws brengen en geen “fake news”. Toen al heeft hij daar op gewezen, want alle ideologie van het nazisme van de Duitsers is niet waar, het ondermijnt de menselijke samenleving, het ondermijnt de vrede, het ondermijnt Gods bedoelingen. En hij legde er heel veel nadruk op dat je als christen, of je je nu klein voelt of niet, de verantwoordelijkheid hebt om het goede nieuws te brengen dat waar is, namelijk de liefde van God voor iedere mens en de waardigheid van iedere persoon die door geen enkele ideologie kan worden gekleineerd of ontkend. Je kunt je voorstellen als je dan zo rondreist in oorlogstijd dat je goed in de gaten wordt gehouden. Uiteindelijk is hij gearresteerd en naar de gevangenis gebracht. Eerst een nacht in Arnhem en toen naar Scheveningen, waar ze hem zouden gaan verhoren. Hij verwachtte zelf dat hij in de gevangenis kort zou worden verhoord en dan weer naar huis zou mogen gezien zijn zwakke gezondheid. Maar ze hebben hem daar gehouden en hij heeft dagenlang in die cel gezeten. En het indrukwekkende is, het zou Titus niet zijn als hij dat niet ook in geloof heeft verwerkt.

Eerst was hij heel bang: Wat overkomt mij nu? Ik kan nergens naar toe, wat staat mij nog te wachten? Hij heeft zelfs een gedicht geschreven; hoe eerst de angst hem helemaal beheerste en als het ware op hem ging staan (gedicht “Geen tranen”, voorjaar 1942). Maar hij vond uiteindelijk rust door zijn vertrouwen in Jezus, die vervolgd is, die Paulus langs de weg heeft bekeerd en die ook niet nalaat om bij óns te zijn als we in angst en nood verkeren. En Hij heeft zelfs meer gedaan. Pater Titus merkt op een gegeven moment dat niet alleen zijn angst weg was, maar hij dacht ook: als ik nu die vrede blijf verkondigen en mijn boodschap blijf uitdragen en ik word naar het kamp gestuurd dan lijk ik op Jezus zelf die geleden heeft voor ons. En dan zegt hij in een ander gedicht, dat hij niet meer bang is en niet meer verdrietig, maar dat hij zich in zijn leed als het ware verbonden voelt met Jezus. “Dat ik het geen leed meer weet”, zegt hij, “maar ‘t alleruitverkorenst lot dat mij vereent met U, o God” (gedicht “Als ik U aanschouw”, februari 1942). Kort daarna is hij naar Dachau afgevoerd. Tijdens de WJD-reis naar Krakau zijn we vanuit het bisdom Rotterdam onderweg in Dachau geweest. Een afschuwelijk



kamp, waar nog één barak staat en waar al die duizenden gevangenen dag en nacht werden gekleineerd. En ook Titus. Je moest soms dagenlang op een heet terrein in de felle zon staan alleen maar omdat de officier het wilde. En hard werken. Ze hebben zelfs zijn kleine brillette, waar hij steeds mee afgebeeld wordt en dat voor hem zo belangrijk was om te lezen, voor zijn ogen platgetrapt in de modder. Toen kon hij ook dat niet meer.

Hij wordt herinnerd als iemand die in die barakken, waar ze met vier mensen boven elkaar lagen, altijd luisterde naar anderen en met liefde mensen benaderde, ze hielp en ze bemoedigde in het geloof. Hij heeft vaak mensen gesproken en hun biecht gehoord en Gods vergeving kunnen schenken in die alles overheersende ellende. En uiteindelijk is hij zelf gestorven door een kwalijke injectie om hem zo om te brengen. Toen later onderzoeken werden gedaan naar zijn leven, omdat hij voor de hele Kerk een voorbeeld zou zijn, die kleine man die kwetsbaar was maar sterk omdat hij zich verbond met Christus, die is opgestaan zoals Paulus opstond. Zo was Titus werkelijk met de Heer verbonden. Toen hij eenmaal gestorven was en ze later met een “verpleegster” van het kamp spraken zei deze: ik heb mijn leven veranderd, want ik kan die blik van die Titus niet kwijtraken, hij heeft al die tijd alleen maar vriendelijk naar mij gekeken, al die tijd alleen maar mij met respect behandeld, terwijl ik hem niet met respect heb behandeld. Die verpleegster heeft gemerkt dat Titus dat niet alleen van zichzelf had, maar van de persoon van Jezus Christus die aan het kruis hing en die toen zei: vergeef het hun, want ze weten niet wat ze doen (cf. Lucas 23, 34). En dat heeft Titus ook gedaan en die mevrouw heeft zich bekeerd: ik moet een ander leven leiden en niet het leven van vernietiging, van ideologie en mensen kleineren, maar een leven waarin sprake is van menswaardigheid en liefde.

Pater Titus Brandsma heeft in de gevangenis een dagorde opgesteld, zoals in het klooster: zo laat op, zo laat bidden, zo laat het karige maal gebruiken. En op de momenten dat hij normaal in de kloostertuin zou wandelen, liep hij heen en weer in zijn cel. Om een ritme vast te houden en niet als een zandzak in de hoek te gaan zitten wachten tot ze hem kwamen halen. Hij heeft in een klein boekje beschreven hoe hij in de cel zijn dagorde inrichtte (“Mijn cel” en “Dagorde van een gevangene”, eerste druk 1944) en hij heeft ook een boekje geschreven over waarom het ideologische van het nazisme zo slecht is in Gods ogen, dat het niet de waardigheid van de mens dient en niet de liefde garandeert die God voor ons heeft (“Het laatste geschrift van Prof. Dr.

Titus Brandsma. Geschreven op last van de Gestapo in de strafgevangenis van Scheveningen 22 januari '42", eerste druk 1944). Deze twee boekjes waren in het bezit van mijn oma. Ze zijn uit 1945. We hebben ze als bisdom Rotterdam opnieuw laten drukken en jullie krijgen allemaal deze twee boekjes mee, waar je nog eens iets over Titus kunt lezen.

### **Als de Heer roept, krijg je de kracht**

Terug naar de boodschap van de paus. De paus zegt dat we moeten opstaan om een getuige te zijn. Zoals Paulus opstond en een getuige werd van de Heer, zo mogen ook wij opstaan en getuige worden. En dat betekent dat we dat samen mogen doen in de gemeenschap van de Kerk. Wij waren er niet bij toen Jezus opstond uit de dood. Wij waren er niet bij toen Jezus wonderen verrichtte. Maar we mogen wel van de Kerk horen en met name ook in het evangelie, dat de Heer zo vol liefde met ons is omgegaan. En dan mogen we die boodschap van de eerste leerlingen aannemen om ook zelf de moed te hebben om te geloven, om op te staan en Christus' liefde uit te dragen. Zoals Titus Brandsma gedaan heeft, mogen ook wij doen. Misschien voelen wij ons klein en kwetsbaar, maar weet: als de Heer roept, krijg je de kracht. Als de Heer je roept, krijg je de inspiratie. Als de Heer je roept, stelt Hij ook jou in staat om te doen wat Hij met jou voorheeft. Dit wilde ik jullie graag vertellen vanuit de boodschap van de paus voor de Wereldjongerendag 2021: Sta op, Ik stel jullie aan tot getuigen van wat je gezien hebt (cf. Handelingen 26, 16). Dank jullie wel voor jullie aandacht.

## TOESPRAAK

### van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij gelegenheid van de opening van de “Geuzen- en Martelarenroute”, Stadhuis Brielle, 14 mei 2022

Geachte burgemeester, dames en heren. Toen we zojuist onze wandeling hebben ondernomen van het bedevaartsoord naar de stad heb ik me wel gerealiseerd dat de Martelaren van Gorcum de mogelijkheid tot terugkeer naar de stad niet hebben gehad. Want zij zijn buiten de stad omgebracht.

Het is bijzonder dat we zo samen op zijn getrokken, de burgemeester en de bisschop, niet in hun eentje, maar omringd door burgers en gelovigen. Je zou bijna zeggen: dat past niet in onze huidige cultuur van scheiding van Kerk en Staat. Maar het heeft laten zien dat scheiding van Kerk en Staat niet betekent dat je elkaar links laat liggen, of dat je niks met elkaar te maken hebt, maar dat je juist vanuit ieders eigen verantwoordelijkheid en de eigen invalshoek elkaar weet te vinden en sterkt op momenten dat dat nodig is en het beter maakt.

Het jaar 1572. Je kunt er hele boeken over vinden. Ingebed in de geschiedenis van politiek en economie, en ook allerlei religieuze duidingen zijn er te vinden. Maar eigenlijk moet je zeggen, dat het bepaald geen jaar is om trots op te zijn. Er is veel geweld. Er is veel onverdraagzaamheid. En zoals gezegd werden de martelaren in Brielle opgehangen. In datzelfde jaar 1572 waren er ook geestelijken uit Alkmaar die werden opgehangen. En ook in Roermond werden kloosterlingen en geestelijken omgebracht. 1572, je zou kunnen zeggen: de hele periode is een warrige tijd. Sowieso, omdat economische belangen, politieke drijfveren en religieuze motieven door elkaar lopen. Zeker geen scheiding van Kerk en Staat. Motieven die economisch zijn, omdat best veel mensen in onze streken arm waren en al lange tijd moesten leven in een schamele omstandigheid. Vooral op het platteland, zoals de burgemeester al zei in zijn inleiding. Maar ook in politiek opzicht werd het gebied van ons land op hele verschillende manieren benaderd met verschillende belangen en tegengestelde motieven.

De Martelaren van Gorcum hebben getuigenis afgelegd van hun katholiek geloof. “Martelaar” is een woord dat komt van het woord “martyr” (getuige) en “martyrium” (getuigenis). Vanaf de vroegste christelijke tijd bestaat dat woord om aan te duiden dat mensen getuigenis afleggen van hun geloof, van hun overtuiging. Het bijzondere van het martelaarschap in christelijke

zin is ook dat wanneer iemand getuigenis aflegt van het geloof, wanneer de Martelaren van Gorcum zelf uitleggen waarom het geloof in de heilige eucharistie en de band met de paus zo wezenlijk en dierbaar zijn, dit niet betekent dat je door je getuigenis anderen de dood in jaagt, of met je eigen gelijk anderen naar het leven staat, of door het martelaarschap andere mensen mee de dood in neemt. Het is duidelijk dat de Martelaren van Gorcum niet de dood hebben verheerlijkt. Ze hebben het als uiterste consequentie genomen van hun vasthouden aan hun katholiek geloof.

Als je de bronteksten leest die gaan over de discussies die gevoerd zijn met de Martelaren voorafgaande aan hun dood, dan zijn dat discussies die tot in detail zijn beschreven. Maar ook de Martelaren zelf zijn in detail beschreven. En die negentien Martelaren waren allemaal weliswaar verbonden met hetzelfde katholieke geloof, met dezelfde Kerk, maar het was zeker niet een groep van allemaal gelijke mensen. Er waren zeer gestudeerde mensen tussen en mensen die eenvoudig waren opgeleid. Er waren mensen bij die licht onvlambaar waren en mensen die beheerst spraken en hun beurt afwachtten. Er waren mensen die geheel gelukkig waren in hun geloof, maar ook die worstelden met hun levensstaat als priester. Het mooie is dat gedurende hun weg naar Brielle deze groep veel aan elkaar heeft gehad. Soms tot bemoediging, soms tot verdieping en zeker ook tot troost. Er was geen sprake van koekoek eenzang. Maar ze spraken de taal van het geloof vanuit hun eigen hart en ook als deel van het geheel van de Kerk.

In onze tijd kijk je daar misschien wat moeilijk naar. Zoals gezegd was er geen scheiding van Kerk en Staat. En waarom zou je zulke disputen houden over het sacrament van de eucharistie en over de verbondenheid met de paus? Maar dat kun je niet wijten aan dat we in onze tijd zoveel vooruitgang zouden hebben geboekt op het terrein van vrijheid of verdieping van religieuze thema's. In de loop van de tijd hebben we inderdaad steeds meer de vrijheid van godsdienst omarmd. Maar velen hebben toch ook de diepgang van een leven in geloof verloren, en we hebben steeds weer te maken met een wereld, een samenleving, waarin we voortdurend moeten werken aan vrijheid, voortdurend moeten werken aan verdraagzaamheid, voortdurend ook moeten werken aan onderlinge solidariteit.

Waarachtig samenleven is elke generatie, ook die van ons, gegeven als een opdracht. En daarin hoort heel centraal te staan de menselijke waardigheid.

Iedere persoon is naar Gods beeld en gelijkenis geschapen (cf. Genesis 1, 27; Jezus Sirach 17, 3), of hij nu gelooft of geen geloof heeft. De menselijke waardigheid die daarmee samenhangt vraagt dat we in vrijheid mogen leven. En godsdienstvrijheid is een uiting van die waardigheid, omdat je zelf met je hart kiest en ja zegt. De Martelaren hebben met geest en hart gekozen en hun geloof persoonlijk beaamd.

Als we vandaag terugblikken - 450 jaar geleden werden de Martelaren opgehangen, even daarvoor werd de stad Den Briel ingenomen, of bevrijd zo u wilt - is het een hele lange periode waarin nog steeds ook strijd en oorlog is blijven bestaan. Moet je dan zeggen: dat hoort nu eenmaal bij de menselijke conditie, dat hoort nu eenmaal bij mensen die een kort lontje hebben of dat mensen elkaar nu eenmaal niet altijd verdragen? Het blijft, denk ik, als je 1572 wil vieren als een markering, ook nu een serieuze opdracht om steeds opnieuw de vrijheid van godsdienst en de vrijheid van menswaardige keuzes en het waarachtig samenleven te bevorderen.

Geloof geeft belangrijke inzichten om een goed mens te kunnen zijn met een geweten, die leeft met besef voor de ander. Maar bij economie en politiek mag het niet geheel anders zijn. Het lijkt soms alsof economie als een soort anonieme kolos door de geschiedenis dendert en dat je daar zo weinig aan kunt doen. Rijk en arm, ja, wat moeten we toch? En als het om de politiek gaat, is dat ook zo onaangestuurd en spontaan? Meerdere pausen hebben gezegd in hun uiteenzetting over de sociale leer van de Kerk, dat zowel politiek als ook economie gedragswetenschap is. Want is economie er ten dienste van een waarachtige samenleving, of mag dat rustig een vrij spel brengen waar mensen ofwel het slachtoffer van zijn of de winnaar van worden? En als het om politiek gaat, is dat ook niet een opdracht die gewetensvol en met zorg moet worden beoefend? Waarbij altijd het algemeen welzijn (*bonum commune*) van de gemeenschap, aan wie bestuurders verantwoording moeten afleggen, voorop staat en de nodige zorg en zorgvuldigheid geboden is.

Je kunt niet zeggen dat met de scheiding van Kerk en Staat alles opgelost is, integendeel. Religie vraagt steeds weer om uitzuivering naar de echte motieven van het evangelie. Maar ook politiek en economie, willen ze bijdragen aan een waarachtige opbouw van de samenleving waar ieder mens een plaats heeft. Steeds opnieuw blijft er dus een uitdaging. En naarmate je steeds meer 1572 benadrukt, of het nu met schaamte is of gepaste trots

- u mag kiezen -, dan is er ook altijd de vervolgoopdracht om nu vrijheid en gewetensvol spreken in onze tijd te bevorderen. En dan hoort het steeds zo te zijn dat religie, politiek en economie zich steeds weer verstaan met de werkelijkheid van de mens als persoon, met de werkelijkheid van onze samenleving als menselijke samenleving. Met datgene wat tot waarachtigheid en menselijke waardigheid strekt.

Ik moet in deze tijd denken aan een hele bijzondere getuige, een martelaar. Dat is Titus Brandsma die morgen, op 15 mei, in Rome op het Sint-Pietersplein wordt heiligverklaard. Er staat een groot bronzen borstbeeld van hem achter in de bedevaartskerk in Brielle. Want de Martelaren van Gorcum zijn niet los te zien van anderen die de uiterste consequentie van hun gelovig gewetensvol spreken hebben aanvaard. Titus Brandsma, werd geboren in Friesland (1881), studeerde in Boxmeer en Rome en ging uiteindelijk in Oss en Nijmegen aan het werk als pater Karmeliet. Hij heeft zich enorm verdiept in de verhouding van God en mens. Hij heeft zich enorm verdiept in de plaats van godsdienst in de samenleving. In de jaren '30 van de vorige eeuw was daar ook alle reden toe met de opkomst van het nationaalsocialisme en ideologieën die de menselijke waardigheid niet bepaald ondersteunen. En wat zie je dan? Hij wordt gevraagd om katholieke journalisten in ons land te bepalen bij de opdracht om de waarheid omtrent de liefde van God en de waardigheid van de mens te verspreiden, in plaats van de ideologie van het nationaalsocialisme. Waarbij de economie een gedragswetenschap is. En de politiek werkelijk de menselijke waardigheid dient. En het geloof dat verbonden is met bekering en beschikbaarheid.

U begrijpt het wel als pater Titus Brandsma met de trein door Nederland reist, terwijl de Duitse bezetter hem in de gaten houdt, dat dit op een gegeven moment ook leidt tot zijn arrestatie. Hij werd opgepakt en in Scheveningen gevangen gezet (19 januari 1942). Hij was eerst heel bang. Want, weet u, martelaren zijn mensen net als wij. Eerst was hij heel bang en ook onzeker. Hij heeft zich op een gegeven moment in geloof herwonnen en hij wist zich verbonden met Jezus Christus: ik deel in uw lot, Heer, ik deel in uw omstandigheden van lijden en sterven, maar ik weet dat U de dood heeft overwonnen. “Omdat ik het geen leed meer weet”, zo zegt hij in een gedicht, “maar het alleruitverkorenst lot, dat mij vereent met U, o God” (uit: gedicht ‘Als ik U aanschouw’, februari 1942). Hij wordt uiteindelijk gedeporteerd en komt in Dachau terecht en sterft daar.

Het getuigenis van velen over pater Titus Brandsma en zijn leven was dat hij altijd vast heeft gehouden aan de liefde van God en de belangrijke opdracht om te komen tot een waarachtige samenleving, waarin de menselijke waardigheid telt en er nooit sprake kan zijn van het heersen van de één over de ander. En ook bleef hij in staat om ieder mens met respect en verdraagzaamheid tegemoet te treden. Toen hij was gestorven, of beter gezegd vermoord (hij kreeg een injectie), en men vroeg aan de kampbeulen: “hoe was dat toch?”, hebben verschillende mensen die werkzaam waren in het kamp, die medeplichtig waren, zich verbaasd over zijn respectvol benadering van zelfs zijn vijanden; verdraagzaamheid tot het uiterste.

Morgen wordt hij heilig verklaard. Dat is een heel belangrijke stap. Geen pleidooi voor enorme redes die ideologisch van aard zijn. Geen pleidooi voor journalistiek waarin vooral de boventoon wordt gevoerd door onrecht. Maar de waarheid die heel klein begint bij iedere mens die waardigheid verdient en die vrijheid en vrijheid van godsdienst nodig heeft.

Als we naar onze tijd kijken, is het belangrijk om te beseffen, dat als het om religie gaat én om economie en politiek, we dan nooit nationalistisch moeten gaan denken. Als we het hebben over de economie in ons land, dan dienen we daar ook de rest van de wereld bij te betrekken, waar armoede aan de orde van de dag is. Waar het gaat om politiek, kun je je ook niet alleen beperken tot onze eigen verkiezingen, maar zul je je ook moeten richten op wat alle mensen nodig hebben, omdat onze wereld nu eenmaal ons gemeenschappelijk huis is (cf. paus Franciscus, *Laudato si'*). En waar het gaat om geloof, mag het een inspiratiebron zijn om steeds meer te leven vanuit de overtuiging dat God ons niet zomaar in het leven heeft gezet, maar met een opdracht en taak (roeping).

Menselijke waardigheid, het is misschien wel het meest centrale woord dat zou moeten klinken in politiek, in economie en in het licht van het geloof. Om te voorkomen dat vluchtelingen als hordes problemen worden beschouwd. Om te voorkomen dat mensen als een nummer worden gezien. Om te voorkomen dat mensen met hun ziekte samenvallen en niet als mens worden behandeld.

Vandaag is een bijzondere dag en ik wil graag twee kleine geschriften aan u geven, burgemeester, die door Titus Brandsma zijn gemaakt. Het zijn twee

kleine boekjes\*. Eén boekje betreft hoe hij zijn tijd is doorgekomen in de cel van Scheveningen. En een klein boekje, waarin hij beschrijft hoe het nationaalsocialisme de menselijke waardigheid heeft geschonden en kapot gemaakt. Mogen deze boekjes een kleine inspiratie zijn. Ik heb het zelf als een grote inspiratie ervaren om ze te lezen. Ik geef graag iets aan u, waar ik zelf veel aan heb. En zo mogen deze dag en het hele jaar een mijlpaal zijn van verdere samenwerking, waarbij Kerk en Staat niet los van elkaar maar samen optrekken. Waarbij economie, politiek en gemeenschapszin steeds opnieuw ook gedragswetenschappen blijven met een opdracht voor ieder van ons. Dank u wel.

*\* Titus Brandsma, 'Mijn cel en De dagorde van een gevangene' (1944) en: 'Het laatste geschrift, geschreven op last van de Gestapo in de strafgevangenis te Scheveningen 22 januari 1942' (1944).*



## **TOESPRAAK**

### **van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende over de priesteropleiding in het bisdom, Adventsviering Vronesteyn, 19 december 2022**

Dank dat er weer zoveel gastvrijheid is vandaag. Vronesteyn is een huis waar niet alleen de opleiding van priesters en diakens voor het bisdom Rotterdam is gevestigd, maar waar je ook elkaar ontmoet. Zoals de diakens die in hun diocesane diakenkring hier samenkomen en ook de samenkomsten van de in recente jaren gewijde priesters. En het is het huis voor de toeleiding van degenen die nog bezig zijn met hun studie: pastoraal werker kandidaten, diakenkandidaten, priesterkandidaten. Als je hier te gast bent en samen de eucharistie viert en de getijden bidt, ben je een onderdeel van het gebedsleven van de Kerk. Dit huis is in 1988 begonnen. De priesteropleiding van het bisdom Rotterdam is altijd een opleiding geweest van samenwerking. Er was altijd samenwerking met de universiteit in Utrecht of in Amsterdam. Samenwerking ook met Bovendonk, de opleiding voor late roepingen. En ook als het om de stages ging, was er altijd de gezamenlijke supervisie. In dat opzicht hebben we ook altijd die samenwerking gezocht.

Je ziet wel dat het kleiner geworden is in de loop van de jaren. In de jaren dat rector Broeders hier studeerde, waren er veel meer studenten. Het aantal kandidaten dat priester wordt, dat diaken wordt, is kleiner geworden. Maar ook het aantal mensen dat op zondag naar de kerk gaat en dat bij de parochie betrokken is, is kleiner geworden. Er zijn minder priesters, minder diakens en dat heeft ook te maken met minder gelovigen. Er zijn dus kleiner wordende opleidingen.

Toen de bisschoppen naar Rome gingen voor het ad limina bezoek, werd door velen gezegd: die kleine opleidingen, de bisschoppen zullen van de paus wel te horen krijgen dat ze moeten gaan samenwerken. We hebben de paus uitgelegd dat we altijd samenwerken. Er is altijd de samenwerking geweest van ons bisdom met Bovendonk, in de loop van de jaren niet alleen met studenten, maar ook met docenten. Heel wat priesters van ons bisdom hebben daar menig college gegeven. Samenwerking is nog steeds van groot belang en dat zullen we ook de komende jaren voortzetten. Dat nu een van de priesterstudenten in Utrecht woont op het Ariënsinstituut is ook verbonden met die traditie van samenwerken.

Nu op dit moment er sprake is van het tijdelijk stoppen van Bovendonk komt de vraag op, ook in de krant: hoe zit het dan met de opleiding tot priester en diaken? En dan zie je dat mensen op de eerste plaats waarnemen dat het kleiner geworden is. Maar je moet toch ook zeggen, dat waar een kleine groep samenwerkt, waar ook een opleiding kleiner is geworden -en dat geldt ook voor de theologische faculteit- dat het dan nogsteeds van groot belang is dat we het voortzetten. Want de opleiding tot priester en diaken is nodig voor de voortgang van het evangelie, is nodig voor het vieren van de sacramenten, voor het leidinggeven in de Kerk, voor het heiligen van de mensen en het inspireren van de mensen die als vrijwilliger in de Kerk aan het werk zijn.

De laatste dagen stonden er artikelen in de krant met als boodschap: het zijn kleine groepen geworden, nu houdt het echt op, nu droogt het echt uit. Maar ik denk toch we daar voorzichtig mee moeten zijn om die conclusies te trekken. Kleiner worden betekent niet dat de Kerk geen levensvatbaarheid meer heeft. We hebben te maken met een drievoudige opdracht van de Kerk: dat we steeds opnieuw vieren en heiligen in de sacramenten en het gebed, dat we steeds opnieuw ook getuigen in catechese en in allerlei

vormen van verkondiging, en dat we ook steeds de liefde van Christus verspreiden door caritas en diaconie. Als we die drie opdrachten die de zending van de Kerk vormen voortzetten, betekent dit dat ook wanneer de Kerk kleiner wordt zij nog steeds bezig is met haar corebusiness.

Het staat in het evangelie -en dat hebben we ook deze weken gehoord met de Advent, waarin we niet alleen denken aan de geboorte van Christus, de komst van de Heer als klein kind, maar ook nadenken over zijn wederkomst- dat we trouw moeten zijn aan het gebed, dat we trouw moeten zijn aan de roeping die we ontvangen hebben. Er staat zelfs: gelukkig de mens die, wanneer de Heer terugkomt, bezig is met de dingen die hem of haar zijn toevertrouwd.

Als het gaat om de priester- en diakenopleiding, ook voor ons bisdom, moeten we niet zeggen: het is klaar, het lukt niet meer. We doen het altijd in grote samenwerking. Met Bovendonk als het gaat om mannen die eerst hun baan nog een tijdje aanhouden naast hun studie. En ook met de theologische faculteit in Utrecht. Het is heel belangrijk dat we die samenwerking ook steeds meer versterken. Er stond in de krant dat we eigenlijk helemaal niet

samenwerken. Dat ieder voor zich bezig is. Maar dat is niet juist. Want de lessen volgen we elders, we hebben niet alleen docenten van het eigen bisdom maar ook docenten die elders vandaan komen, er zijn de gezamenlijke stages en supervisie en retraite. Zo is samenwerking het kernwoord dat al veel jaren in ons bisdom geldt.

Je moet zuinig zijn op je eigen huis. Want het huis betekent dat je hier over roeping kunt blijven spreken. Vronesteyn is als huis een gastvrije plek, waar mensen bij de rector kunnen komen om na te denken: Wat vraagt God van mij? Dat ik priester word? Dat ik diaken word? Die vraag moet je niet uitbesteden als bisdom en ook zelf als bisdom steeds opnieuw in gesprek brengen. En mensen in ons bisdom moeten met die vragen terecht kunnen, ook in het eigen bisdom.

Het betekent dat we wel moeten zien dat we ook voor de toekomst de opleiding levend houden en actief. Er stond in de krant: er zijn nog een paar studenten en dan is het op. Dat is niet de goede houding. We moeten samenwerken en tegelijkertijd ook zien wat de Heer geeft in ons bisdom. Ik weet dat de rector en een van de spirituaals in gesprek is met een aantal jonge mannen die nadenken over de vraag: wat vraagt de Heer van mij? Dat gebeurt in het ‘Kom en zie-onderscheidingsjaar’, waarvan de naam is ontleend aan het evangelie.

We moeten dat niet onder de tafel schuiven, maar ook voor het komende jaar opnieuw openstaan voor nieuwe kandidaten die ja zeggen op de roepstem van de Heer.

Dus artikelen die bepleiten dat je samenwerkt, betekenen niet in één adem ook de kraan dichtdraaien. Ik hoop dat we in grote samenwerking vooral ook blijven geloven dat de Heer roept. Dat de Heer roept en ook vraagt dat wij antwoord geven. En het mooie is: wanneer de Heer roept, is Hij niet alleen aan het woord om ons iets te vragen, maar is Hij er ook bij om ons te helpen bij ons antwoord.

Een opleiding als Vronesteyn is in zekere zin een ‘instroom locatie’, want mensen uit ons bisdom melden zich bij de rector om na te denken over de vraag van priester of diaken worden. Vervolgens wordt gekeken: waar ga je dan die studie doen? Er zijn mensen die studeren aan Bovendonk, mensen die gestudeerd hebben op De Tiltenberg, mensen die via de universitaire

theologische opleiding van Tilburg en Utrecht (FKT) studeren en het Ariënsinstituut. Dat betekent dat we de samenwerking moeten maximaliseren, maar niet de kraan dichtdraaien door te zeggen: het is bijna afgelopen.

Dus ik hoop dat we de komende jaren naast samenwerking tevens als bisdom voldoende vertrouwen houden om over roeping te spreken, om mensen te ontmoeten die daarmee bezig zijn. Ik weet zeker dat de rector en de staf van Vronesteyn altijd bereid zijn tot een gesprek. En ik hoop dat in ons bisdom gebeden blijft worden om roepingen. En als we de kerstactie houden voor Vronesteyn, moeten we niet zeggen: we zijn aan het collecteren voor een dood paard om het nog een mooie begrafenis te geven, zijn laatste gang naar de paardenslager ... Nee, we vragen een deelname van de mensen in gebed en met een financiële bijdrage, want de opleiding heeft ook in de komende jaren toekomst. Omdat God blijft roepen. Omdat ons bisdom priesters en diakens nodig blijft hebben en we ervoor open staan om ze te ontvangen. Immers, er zijn kandidaten.

De gastvrijheid van Vronesteyn begint wanneer je hier voor het eerst aanbelt. En die gastvrijheid mogen we ook vanavond ervaren bij deze adventsviering. Bij die gastvrijheid hoort ook dat je blijft praten over geroepen worden tot het priesterschap en het diaconaat. Laat ook onze parochies gastvrij zijn op dat gebied. Als iemand over priesterschap nadenkt, of over het diaconaat, dat men dan niet reageert alsof dat iets van het verleden is, maar dat mensen een gelovig antwoord krijgen in de parochies: als je dat graag wil, gaan we voor je bidden; als je dat graag wil, zullen we je verwijzen naar de opleiding; als je dat graag wil, staan we er helemaal achter als je onderzoekt of het van God komt. En dan kan er een hele goede samenwerking zijn tussen de opleiding van Vronesteyn, de opleidingen elders en ook onze parochies.

Uiteindelijk is het geroepen worden een gave van de Heer, maar is het nadenken over je roeping een opdracht van de hele Kerk, met onze ambassadeurs van Vronesteyn, met alle donateurs en hun gebed. Dus laten we niet de kraan dichtdraaien, maar samenwerking bevorderen en altijd weten dat de Heer blijft roepen, want de Kerk heeft gewijde bedienaren nodig. Dus geen somberheid. Wel realisme. En niet doen alsof het allemaal achter de rug is. We komen in een nieuwe fase en dan moeten we juist de mensen die komen ondersteunen in hun zoeken, in hun vorming en in hun verlangen om de Heer te dienen. Bovendien sluiten is voor velen ingrijpend en de

berichten in de kranten ook en men dacht bij de paus horen de bisschoppen wel dat er opleidingen moeten sluiten. Maar daar heeft de paus het niet over gehad. Hij heeft alleen gezegd: wanneer mensen priester of diaken worden, moeten ze een goede vorming hebben. Een goede persoonsvorming is nodig, een intellectuele vorming, een pastorale vorming en een geestelijke vorming. En als we daaraan blijven werken, zijn we ten diepste mensen van geloof. En dat is wat de Heer ook geeft en vraagt voor de jaren die komen.

## **DECREET TOT SLUITING VAN DE KERK SINT JOZEF TE WASSENAAR**

### **Gezien**

het feit dat het bestuur van de Rooms-Katholieke Parochie H. Augustinus te Wassenaar, Oegstgeest, Katwijk en Voorschoten aan de bisschop van Rotterdam d.d. 2 februari 2021 een met redenen omkleed verzoek heeft voorgelegd om de Rooms-Katholieke kerk Sint Jozef, gelegen aan de Parklaan 28 te Wassenaar te sluiten en aan de goddelijke eredienst te onttrekken.

### **Overwegende**

dat de parochie H. Augustinus te Wassenaar, Oegstgeest, Katwijk en Voorschoten is opgericht in 2012 door fusie van de parochies H. Joannes de Doper te Katwijk, H. Laurentius en Moeder Gods te Voorschoten, H. Willibrord te Oegstgeest, De Goede Herder te Wassenaar, Sint Jozef te Wassenaar en Sint Willibrordus te Wassenaar;

dat het bestuur van de parochie H. Augustinus sinds februari 2017 onderzoek heeft gedaan naar de toekomst van de kerkelijke presentie in de plaats Wassenaar, bestaande uit de kerken De Goede Herder, Sint Jozef en Sint Willibrordus, mede tegen de achtergrond van de pastorale zorg die nodig is in de andere geloofsgemeenschappen die tot de parochie behoren;

dat het onderzoek heeft geleid tot de ambitie dat er in 2030 in elke plaats van de parochie een vitale geloofsgemeenschap zal zijn die beschikt over een eigen kerkgebouw;

dat het onderzoek heeft uitgewezen dat de Sint Willibrorduskerk, gelegen aan de Kerkstraat 77 te Wassenaar, aangewezen moet worden als centrale kerk voor Wassenaar en dat als gevolg daarvan de Sint Jozefkerk aan de eredienst zal worden onttrokken;

dat hierover op 5 november 2018, 18 maart 2019, 9 september 2019 en 27 januari 2020 is gesproken met de betrokken kernvrijwilligers uit de beheercommissie Sint Jozef en op 1 september 2020 ook in aanwezigheid van de pastoraatgroep;

dat op 17 december 2018 een breed overleg is gevoerd met alle vrijwilligers in de liturgie;

dat sinds januari 2019 het aantal vieringen in de kerk Sint Jozef is beperkt tot één viering, afwisselend op zaterdag en zondag en sinds september 2020 tot de viering op zaterdagavond;

dat tegelijkertijd wordt gewerkt aan het sensibiliseren door bemoediging en informatie van de parochianen om de weg te (blijven) vinden naar de centrale Sint Willibrorduskerk;

dat sinds 24 april 2019 een herbestemmingscommissie actief is die kijkt naar een passende herbestemming voor het kerkgebouw Sint Jozef, waarbij een maatschappelijke bestemming de voorkeur geniet;

dat sinds 24 maart 2020 een tweede herbestemmingscommissie is ingesteld;

dat de parochianen steeds en over alle stappen zijn geïnformeerd;

dat het bestuur van de parochie H. Augustinus daarom per brief d.d. 2 februari 2021 aan de bisschop formeel heeft verzocht om de kerk Sint Jozef te Wassenaar aan de eredienst te onttrekken;

dat het bisdombestuur in de persoon van de vicaris-generaal en de ambtelijk secretaris van de bisdomstaf gesproken heeft met de parochianen van de locatie Sint Jozef te Wassenaar op 13 september 2021;

dat op voornoemde hoorzitting ongeveer vijftig parochianen aanwezig waren.

### **In aanmerking nemende**

dat, conform canon 1222, paragraaf 2, de leden van de Priesterraad van het bisdom Rotterdam d.d. 16 november 2021 zijn gehoord over het voorgenomen besluit om de kerk Sint Jozef te Wassenaar te onttrekken aan de eredienst;

dat de Priesterraad unaniem heeft geadviseerd in te gaan op het verzoek van het bestuur d.d. 2 februari 2021;

dat de leden van het Kathedraal Kapittel d.d. 17 december 2021 zijn gehoord

over het voorgenomen besluit de kerk Sint Jozef te Wassenaar te onttrekken aan de eredienst;

dat het Kathedraal Kapittel unaniem heeft geadviseerd in te gaan op het verzoek van het bestuur d.d. 2 februari 2021;

dat de pastoor en de andere leden van het pastoraal team en het parochiebestuur al het nodige doen en zullen blijven doen ten behoeve van de pastorale zorg aan de parochianen van de locatie Sint Jozef te Wassenaar;

dat de voorbereiding van het decreet blijkens bovenstaande overwegingen is geschied in overeenstemming met canon 1222 paragraaf 2 en canon 50 van het Wetboek van Canoniek Recht 1983;

dat, gelet op het bovenstaande, sprake is van een ernstige reden die het raadzaam maakt dat de kerk Sint Jozef te Wassenaar zal worden gesloten en niet langer voor de goddelijke eredienst zal worden gebruikt.

### **Besluit**

dat de R.K. kerk Sint Jozef, gelegen aan de Parklaan 28 te Wassenaar, met ingang van 21 maart 2022 wordt gesloten en aan de goddelijke eredienst onttrokken;

dat daartoe op 20 maart 2022 met parochianen voor de laatste keer de heilige eucharistie zal worden gevierd.

### **En vraagt**

dat de pastoor en de leden van het bestuur van de R.K. parochie H. Augustinus te Wassenaar, Voorschoten, Oegstgeest en Katwijk er zorg voor dragen dat de in de kerk Sint Jozef te Wassenaar aanwezige kerkinventaris die eigendom is van de parochie H. Augustinus te Wassenaar, Voorschoten, Oegstgeest en Katwijk, in goede afstemming met betrokkenen veilig wordt gesteld;

dat het altaar, de ambo en het tabernakel op de juiste wijze uit het kerkgebouw Sint Jozef te Wassenaar worden verwijderd;

dat de herbesteding van de nog in de kerk Sint Jozef te Wassenaar aanwezige kerkinventaris zal plaatsvinden met inachtneming van artikel



53 van het Algemeen Reglement voor het bestuur van een parochie van de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland;

dat het besluit van dit decreet ter kennis wordt gebracht van de parochianen van de Rooms-Katholieke parochie H. Augustinus, locatie Sint Jozef, te Wassenaar;

Binnen de termijn van tien nuttige dagen na betekening van dit decreet kan overeenkomstig canon 1734, paragraaf 1 en 2 van het Wetboek van Canoniek Recht 1983 aan ondergetekende een verzoek om verbetering of herziening van dit decreet gedaan worden.

Als datum voor betekening van dit decreet bepaal ik 23 januari 2022.

Rotterdam, 17 januari 2022

+ J.H.J. van den Hende  
bisschop van Rotterdam

dr. F.J. Vermeulen  
kanselier

## **DECREET TOT SLUITING VAN DE KAPEL VAN WOONZORGLOCATIE JEROEN TE NOORDWIJK**

### **Gezien**

het verzoek van Marente i.c. de locatiemanager Jeroen, d.d. 24 januari 2022.

### **Overwegende**

dat er sprake is van chronisch ruimte tekort in woonzorglocatie Jeroen;

dat van de kapel van woonzorglocatie Jeroen in uren slechts een beperkt gebruik wordt gemaakt en dat in de mogelijkheid tot gezamenlijke vieringen op een andere wijze kan worden voorzien;

dat de pastoor van de parochie Sint Maarten instemt met het onttrekken van de Jeroenkapel aan de eredienst;

dat de voorbereiding van het decreet blijkens bovenstaande overwegingen ook overigens is geschied in overeenstemming met canon 1222 paragraaf 2 en canon 50 van het Wetboek van Canoniek Recht 1983;

dat, gelet op het bovenstaande, sprake is van een ernstige reden die het raadzaam maakt dat de kapel H. Jeroen te Noordwijk zal worden gesloten en niet langer voor de goddelijke eredienst zal worden gebruikt.

### **Besluit**

dat de kapel H. Jeroen te Noordwijk op nader te bepalen datum zal worden gesloten en aan de goddelijke eredienst onttrokken, nadat daar voor een laatste maal de heilige eucharistie is gevierd;

en dat het in de kapel H. Jeroen te Noordwijk aanwezige altaar, wordt verwijderd, als ook het tabernakel, met ingang van de datum waarop voornoemde kapel aan de goddelijke eredienst wordt onttrokken.

### **En verzoekt**

dat het besluit van dit decreet ter kennis wordt gebracht van de bewoners en van het pastoraal team van de parochie Sint Maarten en overigens op de gebruikelijke wijze wordt bekendgemaakt;

dat de kerkelijke inventaris die eigendom is van de parochiekern Sint Jeroen behorend bij de parochie Sint Maarten aan de parochie terugvalt en wordt overgedragen.

Binnen de termijn van tien nuttige dagen na betekening van dit decreet kan overeenkomstig canon 1734 van het Wetboek van Canoniek Recht 1983 aan ondergetekende een verzoek om verbetering of herziening van dit decreet gedaan worden.

Als datum voor betekening van dit decreet bepaal ik 31 maart 2022.

Rotterdam, 25 maart 2022

+ J.H.J. van den Hende  
bisschop van Rotterdam

mevr. drs. A.M.C.B. de Jong  
kanselier ad hoc

## **DECREET TOT SLUITING VAN DE KAPEL VAN H. GABRIËL VAN DE BEDROEFDE MAAGD**

### **Gezien**

- het feit dat de paters Passionisten per 15 december 2022 hun St. Gabriëlklooster zullen verlaten en de gemeenschap verhuist naar Oudewater en de kapel met ingang van 1 januari 2023 niet langer door de gemeenschap zal worden gebruikt als kloosterkapel.

### **Overwegende**

- dat daarmee een einde komt aan hun aanwezigheid en pastorale inzet als gemeenschap mede ten behoeve van het werkgebied H. Gabriël van de Bedroefde Maagd te Haastrecht;
- dat daarmee ook een einde komt aan het voortbestaan van voornoemd pastoraal werkgebied;
- dat de pastorale zorg voor de parochianen opnieuw wordt toevertrouwd aan de parochie St. Barnabas te Haastrecht;
- dat voor de laatste maal de heilige eucharistie wordt gevierd in de kapel van het klooster, en wel op 20 november 2022;
- tevens dat daarmee een einde komt aan de publieke functie van de kloosterkapel;
- dat de voorbereiding van het decreet blijkens bovenstaande overwegingen ook overigens is geschied in overeenstemming met canon 1222 paragraaf 2 en canon 50 van het Wetboek van Canoniek Recht 1983;
- dat, gelet op het bovenstaande, sprake is van een ernstige reden die het raadzaam maakt dat de kapel H. Gabriël van de Bedroefde Maagd te Haastrecht zal worden gesloten en niet langer voor de goddelijke eredienst zal worden gebruikt.

### **Besluit**

- dat de kapel van de H. Gabriël van de Bedroefde Maagd te Haastrecht met ingang van 1 januari 2023 zal worden gesloten en aan de goddelijke eredienst onttrokken;
- dat de in de kapel H. Gabriël van de Bedroefde Maagd achterblijvende altaren, zowel vaste als verplaatsbare, geëxsaacred zijn oftewel hun wijding of zegening verliezen met ingang van de datum waarop voornoemde kapel aan de goddelijke eredienst wordt onttrokken, een

en ander onder de eindverantwoordelijkheid van de Provinciaal van de Passionisten;

- dat de kerkinventaris onder eindverantwoordelijkheid van de Provinciaal van de Passionisten zal worden veiliggesteld en herbested.

### **En verzoekt**

- dat het besluit van dit decreet ter kennis wordt gebracht van de parochianen die tot 20 november 2022 gebruik maakten van deze kapel en deel uitmaakten van het Werkgebied van de H. Gabriël van de Bedroefde Maagd te Haastrecht en overigens op de gebruikelijke wijze wordt bekendgemaakt.

Binnen de termijn van tien nuttige dagen na betekening van dit decreet kan overeenkomstig canon 1734 van het Wetboek van Canoniek Recht 1983 aan ondergetekende een verzoek om verbetering of herziening van dit decreet gedaan worden.

Als datum voor betekening van dit decreet bepaal ik 20 november 2022.

Rotterdam, 20 november 2022

+ J.H.J. van den Hende  
bisschop van Rotterdam

Dr. F.J. Vermeulen  
kanselier

## **DECREET**

### **TOT SAMENVOEGING VAN DE PCI VAN DE PAROCHIE H. BARTHOLOMEUS TE NOOTDORP, DE PCI VAN DE PAROCHIE H. JOANNES DE DOOPER TE PIJNACKER, DE PCI VAN DE PAROCHIE O.L.VROUW TE BERKEL EN RODENRIJS, DE PCI VAN DE PAROCHIE O.L.V. VISITATIE TE BLEISWIJK EN DE PCI VAN DE PAROCHIE SINT WILLIBRORD TE BERGSCHENHOEK, EN OPRICHTING VAN DE PAROCHIEËLE CARITASINSTELLING CHRISTUS KONING**

Aan de betrokken gelovigen

#### **Gezien**

het verzoek tot samenvoeging, zoals dat op 19 december 2022 is gedaan door de PCI van de parochie H. Bartholomeus te Nootdorp, de PCI van de parochie H. Joannes de Dooper te Pijnacker, de PCI van de parochie O.L.Vrouw te Berkel en Rodenrijs, de PCI van de parochie O.L.V. Visitatie te Bleiswijk en de PCI van de parochie Sint Willibrord te Bergschenhoek.

#### **Gelet**

op de noodzaak om in navolging van de parochiefusie te komen tot één Caritasinstelling voor het totale gebied.

#### **Bepaal**

ik op grond van mijn bevoegdheid en in het licht van canon 121 van de Codex Iuris Canonici (CIC) het volgende:

Met terugwerkende kracht met ingang van 1 januari 2023 voeg ik samen de PCI van de parochie H. Bartholomeus te Nootdorp, de PCI van de parochie H. Joannes de Dooper te Pijnacker, de PCI van de parochie O.L.Vrouw te Berkel en Rodenrijs, de PCI van de parochie O.L.V. Visitatie te Bleiswijk en de PCI van de parochie Sint Willibrord te Bergschenhoek en richt ik één nieuwe op, welke hierbij de naam Parochiële Caritasinstelling Christus Koning krijgt.

Overeenkomstig canon 121 CIC verkrijgt de nieuwe parochiële caritasinstelling (PCI) met terugwerkende kracht met ingang van 1 januari 2023 alle zaken en vermogensrechten eigen aan de vroegere parochiële caritasinstellingen, en neemt zij alle verplichtingen op zich, welke op dezen

rustten. Hieronder zijn begrepen alle rechten en plichten, schulden en bezittingen, overeenkomsten, fundaties, hypotheken, geldleningen e.d., zoals deze overeenkomstig canon 1283 CIC zijn vastgelegd in een inventarisatie en overigens ook die welke daarbij niet zijn genoemd doch geacht moeten worden hier eveneens onder te vallen.

Voor de nieuwe PCI geldt als statuut het Algemeen Reglement voor het bestuur van een parochiële caritasinstelling in de RK Kerk in Nederland, zoals opnieuw vastgesteld op 28 februari 2002 en in werking getreden op 1 april 2002.

Met terugwerkende kracht met ingang van 1 januari 2023 benoem ik voor een eerste termijn van vier jaar het nieuwe PCI-bestuur dat bestaat uit vijf personen, te weten de heer P.D.M. Corten (voorzitter en lid), de heer R.M. Schuring (penningmeester en lid), de heer J. van der Lugt (secretaris en lid), de heer W. Langelaan (lid) en de heer C.H.S. van Mil (lid).

Het nieuwe PCI-bestuur draag ik op ervoor zorg te dragen, dat alle nodige regelingen voortkomend uit dit besluit naar kerkelijk en naar Nederlands recht worden nageleefd en tevens dat hiervan blijkt uit een notariële dan wel onderhandse akte.

Tevens verleen ik onder dankzegging eervol ontslag aan

- de heer A.C.M. Maiburg en de heer A.J. Slootweg als lid van de PCI van de parochie H. Bartholomeus te Nootdorp;
- de heer W. Langelaan, mevr. L. Bruinen, de heer E. Oude Luttkhuis en de heer W. Verhagen als lid van de PCI van de parochie H. Joannes de Dooper te Pijnacker;
- de heer J. van der Lugt, mevr. J.M.W. Bolleboom-de Veld en mevr. A. Bergenhenegouwen als lid van de PCI van de parochie O.L.Vrouw te Berkel en Rodenrijs;
- de heer J.P.M. van Vliet, mevr. J. Zwinkels en de heer W. Luiten als lid van de PCI van de parochie O.L.V. Visitatie te Bleiswijk;
- de heer P.D.M. Corten en de heer W.B. van der Pas als lid van de PCI van de parochie Sint Willibrord te Bergschenhoek.

Binnen de termijn van 10 nuttige dagen na betekening van dit decreet kan overeenkomstig canon 1734 CIC aan mij een verzoek om verbetering of

herziening van dit decreet gedaan worden.

Als datum van betekening van dit decreet bepaal ik 20 december 2022.

Dit besluit wordt op de gebruikelijke wijze aan de parochianen bekend gemaakt.

Rotterdam, 20 december 2022

+ J.H.J. van den Hende  
bisschop van Rotterdam

Dr. F.J. Vermeulen  
kanselier



## PASTORALE PERSONEELSMUTATIES 2022

### **Wijdingen**

*Er was een priesterwijding:*

A.H. van Luijn (01-10-2022) (diakenwijding 22-05-2022)

### **Eerste benoemingen en aanstellingen**

*Priester:*

A.H. van Luijn

*Pastoraal werkers m/v:*

R.J.J. van Breemen

Mw. dr. A.M.G. de Jong-van Campen

P.M. Goossens

Mw. drs. G.I.M. Hafkemeijer

Drs. P.P.H.J.M. Timmermans

### **Emeritaat en pensioen**

Er waren geen priesters of diakens die met emeritaat gingen

*Pastoraal werkers (pensioen):*

Mw. V.A.M.M. Buhler-Brabander

Mw. drs. D.B.H.M. van der Hijden

Drs. J.H.M. Maasen

### **Overleden**

*Bisdompriesters:*

Jacobus Leonardus Groenewegen (10 januari 2022)

Gerardus Joannes Joseph Maria Toussaint (6 maart 2022)

Mgr. Henricus Josephus Maria Hofstede (15 mei 2022)

Damianus Johannes Hendricus van Geest (16 augustus 2022)

Hendrikus (Dick) Adrianus Verbakel (9 september 2022)

Erik-Jan van Waasdijk (8 oktober 2022)

*Bisdomdiakens:*

Eugène George Jan Godfried Carrière (29 maart 2022)

## **BENOEMINGEN EN ONTSLAGEN**

### **Benoeming**

A.H. van Luijn, (diakenwijding 22 mei 2022) benoeming tot diaken van de samenwerkende parochies Sint Ursula te Delft en O.L. Vrouw van Sion te Den Hoorn, Maasland en Schipluiden, 22-05-2022

R.H. Dits, benoeming tot diaken (parttime) in de parochies HH. Nicolaas Pieck en Gezellen te Brielle, Hellevoetsluis, Rhoon, Hoogvliet, Rozenburg en Spijkenisse en De Heilige Familie te Oud-Beijerland, Oude-Tonge en Puttershoek, 01-06-2022

Drs. H.M.W. Egging, benoeming tot administrator van de parochie H. Theresia van Ávila te Dordrecht, Zwijndrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht en Sliedrecht, 01-06-2022

M.W.C.C.A. Magielse o.p., benoeming tot lid van het pastoraal team van de studentenparochie H. Catharina van Alexandrië, locatie Rotterdam, 12-06-2022

H.E.J. Grotaers, verlenging benoeming tot pastor in de parochie Christus Koning te Berkel en Rodenrijs e.o. (tot 1-1-2023), 01-07-2022

S.F. Bladowski, benoeming tot pastoor van de parochie Christus Koning te Berkel en Rodenrijs e.o., 01-08-2022

A.H. van Luijn, benoeming tot diaken van de Federatie St. Franciscus tussen duin en tuin te Honselersdijk e.o., 01-09-2022

T. Kouijzer, benoeming tot waarnemend pastoor (administrator) van de parochie De Vier Evangelisten te Den Haag, 01-09-2022

A.H. van Luijn, (priesterwijding 1-10-2022), benoeming tot parochievicaris en lid van het pastoraal team van de Federatie St. Franciscus tussen duin en tuin te Honselersdijk e.o.

Mgr. A.J. van Deelen, benoeming tot administrator van de parochie Sint Ursula te Delft en O.L. Vrouw van Sion te Den Hoorn, Maasland en Schipluiden (tijdelijk), 01-12-2022

### **Goedkeuring en zending**

Mw. G.W.G.M. Vermeulen, goedkeuring en zending als geestelijk verzorger ten behoeve van Zorggroep Rivas, locaties Waerthove te Sliedrecht, Judith Leysterhof te Hardinxveld-Giessendam en het Beatrixziekenhuis te Gorinchem, met terugwerkende kracht vanaf 06-12-2021

Mw. drs. W.E.M. Hoogendoorn, goedkeuring en zending als pastoraal werkster in het vicariaat Merenwijk te Leiden voor 1 jaar, 01-03-2022

Mw. C. Niwemuhoza, goedkeuring en zending als geestelijk verzorger ten behoeve van Rijks Justitiële Jeugdinrichting 'De Hartelborgt' te Spijkenisse voor onbepaalde tijd, 01-04-2022

T.J.N. van Driel, goedkeuring en zending als geestelijk verzorger ten behoeve van PI Haaglanden. locatie Scheveningen te Den Haag (voor een bepaalde tijd tot 01-10-2022), 01-04-2022

Drs. M. Jansen, goedkeuring en zending als geestelijk verzorger ten behoeve van Detentiecentrum Rotterdam te Rotterdam, 01-04-2022

R.J.J. van Breemen, goedkeuring en kerkelijke zending als pastoraal werker in de parochie Sint Christoffel te Capelle aan den IJssel e.o. parttime en voor één jaar, 01-07-2022

Mw. Dr. A.M.G. de Jong-van Campen, tijdelijke goedkeuring en kerkelijke zending als pastoraal werkster in de parochie Pax Christi te Woerden e.o. parttime en voor vier maanden, 01-07-2022

Drs. M. Jansen, goedkeuring en zending als geestelijk verzorger verbonden aan het Detentiecentrum Rotterdam voor onbepaalde tijd, 28-07-2022

P.M. Goossens, goedkeuring en zending als geestelijk verzorger ten behoeve van de Stichting ActiVite binnen de locaties: Agnesstaete te Voorhout, Sassembourg te Sassenheim, Hof van Alkemade te Roelofarendsveen en Rietveld te Alphen aan den Rijn, 01-12-2021 (met terugwerkende kracht)

S.M. Zuidersma MA, goedkeuring en kerkelijke zending als pastoraal werker in de parochie H. Augustinus te Wassenaar e.o., 01-10-2022

Mw. drs. G.M. Martens-Spruijt, goedkeuring en kerkelijke zending als bisschoppelijk gedelegeerde voor de pastoraal werk(st)ers in het bisdom Rotterdam (voor 0.1 fte/onbepaalde tijd), 01-10-2022

P.P.H.J.M. Timmermans, goedkeuring en kerkelijke zending als medewerker diaconie van de Pastorale Dienstverlening bisdom Rotterdam (voor 0.7 fte/onbepaalde tijd), 15-10-2022

E.H. Boleij, met terugwerkende kracht goedkeuring en zending als geestelijk verzorger in Maasstad ziekenhuis te Rotterdam, 01-09-2022

Mw. S.M.M. van Winden, goedkeuring en kerkelijke zending als pastoraal werker in de parochie H. Thomas te Alphen aan den Rijn, Hazerswoude-Dorp, Hazerswoude-Rijndijk, 01-11-2022

Mw. dr. A.M.G. de Jong-van Campen, goedkeuring en kerkelijke zending als pastoraal werker in de parochie Pax Christi te Woerden e.o. (voor onbepaalde tijd), 01-11-2022

Mw. drs. G.I.M. Hafkemeijer, goedkeuring en zending als geestelijk verzorger verbonden aan de Penitentiaire Inrichting Dordrecht te Dordrecht, 01-11-2022

## **Ontslag/ontheffing kerkelijke zending**

Mgr. H.J.M. Hofstede, eervol ontslag als rector van RK Zorgcentrum Roomburgh te Leiden (met emeritaat), 19-03-2022

Mw. C. Niwemuhoza, eervol ontheffing van de kerkelijke zending als geestelijk verzorger verbonden aan PI Haaglanden, locatie Scheveningen te Den Haag, 01-04-2022

T.J.N. van Driel, eervol ontheffing van de kerkelijke zending als geestelijk verzorger verbonden aan Detentiecentrum Rotterdam te Rotterdam, 01-04-2022

Mgr. dr. H.A. Verbakel, eervol ontslag als administrator van de parochie De Vier Evangelisten te Den Haag en als administrator van de Portugeestalige parochie O. L. Vrouw van de Vrede te Rotterdam, 01-05-2022

Mgr. dr. H.A. Verbakel, eervol ontslag als pastoor van de samenwerkende parochies Sint Ursula te Delft en O.L. Vrouw van Sion te Maasland, Schipluiden en Den Hoorn (met emeritaat), 01-05-2022

B. Plavcic, eervol ontslag als parochievicaris uit de parochie H. Augustinus te Katwijk a/d Rijn, Oegstgeest, Voorschoten en Wassenaar, 29-05-2022

Mw. drs. D.B.H.M. van der Hijden, eervol ontheffing van de kerkelijke zending als geestelijk verzorger in het Maasstad ziekenhuis te Rotterdam (vervroegd met pensioen), 01-06-2022

F.J.J. Voncken, eervol ontheffing van de kerkelijke zending als geestelijk verzorger voor het R.K. Dovenpastoraat binnen de grenzen van het bisdom Rotterdam, 01-06-2022

R.H. Dits, eervol ontslag als diaken van de Federatie St. Franciscus tussen duin en tuin te Honselersdijk e.o., 01-06-2022

Mgr. A.J. van Deelen, eervol ontslag als administrator van de parochie H. Theresia van Avila te Dordrecht, Zwijndrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht en Sliedrecht, 01-06-2022

Dr. R.A.J. Steenvoorde o.p., eervol ontslag als lid van het pastoraal team van de studentenparochie H. Catharina van Alexandrië, locatie Rotterdam, 12-06-2022

Mw. drs. E.N. Beenhakker-Mol, eervol ontheffing van de kerkelijke zending als pastoraal werkster van de parochies De Heilige Familie te Oud-Beijerland e.o. en HH. Nicolaas Pieck en Gezellen te Spijkenisse e.o., 01-07-2022

K. van der Geest s.v.d., eervol ontslag als priester-assistent van de parochie Maria Sterre der Zee te Den Haag en als pastor van de geloofsgemeenschap van de Engelssprekende Afrikanen te Den Haag, 18-07-2022

Drs. J.P. Niati, eervol ontheffing van de kerkelijke zending als

justitieaalmoezener, 31-07-2022

Mw. drs. E.M. Stalmeier, eervol ontheffing van de kerkelijke zending als medewerker catechese en pastoraat van de afdeling pastorale dienstverlening van het bisdom Rotterdam, 01-08-2022

Drs. J.H.M. Maasen, eervol ontslag als medewerker diaconie, missiesecretaris en hoofd van de afdeling pastorale dienstverlening van het bisdom Rotterdam (met pensioen), 02-08-2022

Mw. E.M. Geelen, eervol ontheffing van de kerkelijke zending als pastoraal werkster van de parochiefederatie St. Franciscus tussen duin en tuin te Honselersdijk e.o., 01-09-2022

A.H. van Luijn, eervol ontslag als diaken van de samenwerkende parochies Sint Ursula te Delft en O.L. Vrouw van Sion te Den Hoorn e.o., 01-09-2022

S.M. Zuidersma MA, eervol ontheffing van de kerkelijke zending als pastoraal werker in de parochie H. Thomas te Alphen aan den Rijn e.o., 01-10-2022

Mw. S.M.M. van Winden, eervol ontheffing van de kerkelijke zending als pastoraal werker van de parochie St. Jan de Doper te Bodegraven, Boskoop, Gouda, Moordrecht, Reeuwijk en Waddinxveen, 01-11-2022

Mw. V.A.M.M. Buhler-Brabander, eervol ontheffing van de kerkelijke zending als geestelijk verzorger in het Reinier de Graaf Gasthuis te Delft, 01-12-2022

Mw. drs. D.W.M. Bühler, eervol ontheffing van de kerkelijke zending als medewerker jongerenpastoraat bij de pastorale dienstverlening van het bisdom Rotterdam, 01-12-2022

### **Incardinatie**

T. Kouijzer, door incardinatie overgegaan van de paters maristen naar het bisdom Rotterdam, 19-03-2022

### **Overig**

*Met terugwerkende kracht zijn benoemd tot lid van het bestuur van de RK Begraafplaats Zijlpoort te Leiden:*

P.J. de Baar, per 17-04-2020 voor een eerste periode van vier jaar

W.M. Hettinga, per 17-04-2020 voor een periode tot 31-12-2022

J.H.W.M. van Noort, per 17-04-2020 voor een periode tot 31-07-2022

E. Oudshoorn, per 17-04-2020 voor een eerste periode van vier jaar

J.H. Smith, per 17-04-2020 voor een eerste periode van vier jaar

H.E.A. van Valderen, per 17-04-2020 voor een eerste periode van vier jaar

S.B.J. Menken, per 16-09-2021 voor een eerste periode van vier jaar  
J.J. Schuitmaker, per 16-09-2021 voor een eerste periode van vier jaar

F.X.M.A. Baggen, per 01-02-2022 benoemd tot lid bestuur Stichting RK  
Begraafplaatsen Dordrecht

voor een eerste periode van vier jaar

W.J.L. Barning o.s.f., per 11-02-2022 eervol ontslag als lid bestuur RK  
Begraafplaats Zijlpoort

L.A.J. de Vos per 01-01-2022 benoemd tot lid bestuur Kerkelijke Instelling  
Kamphuis Ahoy voor een tweede periode

Drs. J.A.A. Krol per 01-01-2022 benoemd tot lid bestuur Kerkelijke Instelling  
Kamphuis Ahoy voor een tweede periode

J.F.A. ten Berge, per 09-07-2022 benoemd voor een vierde periode van vier  
jaar tot lid van de Bisschoppelijke Brielse Commissie

C.A.L.M. Suijker, per 09-07-2022 benoemd voor een vierde periode van vier  
jaar tot lid van de Bisschoppelijke Brielse Commissie

Mw. L.B.C. Vos-Slootweg, per 01-07-2022 benoemd voor een eerste periode  
van vier jaar tot lid van het bestuur van de Stichting de Leidse Petrus

V.B.M. Willems, per 01-07-2022 benoemd voor een derde termijn tot lid van  
het bestuur van de

RK begraafplaats St. Agatha te Leidschendam

Mevr. C.H.M. Waaijer, per 01-07-2022 2022 benoemd voor een derde termijn  
tot lid van het bestuur van de RK begraafplaats St. Agatha te Leidschendam

J.H.W.M. van Noort, met terugwerkende kracht per 31-07-2022 eervol  
ontslag als lid van het bestuur van de RK begraafplaats Zijlpoort te Leiden

A.A. van Well, eervol ontslag als voorzitter Diocesane Bezoekgroep Emeriti,  
23-12-2022

Drs. Ir. H.J. Berbee, benoemd tot voorzitter Diocesane Bezoekgroep Emeriti,  
23-12-2022

## **VERSLAG VAN DE PRIESTERRAAD van het bisdom Rotterdam, 22 maart 2022 (2022-1)**

### **Inhoudelijk gesprek: Bisschoppensynode ‘Voor een synodale Kerk: *communio participatio. missio*’**

Mgr. Van den Hende opent de vergadering met woorden van welkom en met gebed (*Adsumus*). De bisschop leidt het agendapunt in. Als het gaat om dialoog, zoals die centraal stond in het Tweede Vaticaans Concilie, worden meerdere lagen onderscheiden: alle mensen van goede wil, mensen uit andere (monotheïstische) godsdiensten, medechristenen en de eigen wereldwijde Kerk. Voor een goede dialoog is het wezenlijk dat we zelf kunnen inbrengen wat we belangrijk vinden en luisteren naar wat anderen belangrijk vinden. De heilige Geest is werkzaam in beiden. Een gesprek vraagt zowel ruimte als geduld.

Een van de leden van de priester raad merkt op dat in de eigen parochie ook seculiere gedachten voorbij komen. Een ander geeft aan dat katholieken zich op bijvoorbeeld ethische kwesties nauwelijks onderscheiden van buitenkerkelijken (onderzoek van dagblad Trouw). Opgemerkt wordt dat het belangrijk is om te luisteren naar waaruit wordt gesproken. De dialoog begint waar je luistert en vervolgens inbrengt waarom de Kerk een bepaalde mening is toegedaan. Het is noodzakelijk om deze diepere laag achter een vraag in dialoog te brengen. Ook wordt opgemerkt dat de Kerk soms juist wordt uitgesloten van de dialoog vanwege de autonomie en het zelfbeschikkingsrecht van mensen. De priester raad staat kort stil bij het geloofsgesprek in pastorale teams en in parochies middels Alpha.

Met betrekking tot dialoog wordt geconstateerd dat het van belang is dat je realiseert dat de waarheid groter is dan je kunt bevatten, en dat het nodig is een veilige ruimte te hebben om over zaken te kunnen spreken. Een van de leden van de priester raad merkt op dat dialoog, waar en met wie dan ook, altijd begint met het verkennen van je eigen binnenkant en daarover kunnen praten. Je moet het eerst door jezelf kunnen laten gaan, anders komt het niet tot een goede dialoog.

Naar aanleiding van een casus in een parochie klinkt dat de aanwezigheid van een pastoor of een bisschop een dialoog soms een extra lading kan geven

en kan bemoeilijken. De bisschop kent de casus. De gesprekspartners moeten de pastoor en ook de bisschop kunnen zien als medegelovigen. Van beide kanten, zowel pastoor en bisschop als parochianen, moet er de bereidheid zijn om te luisteren. Dialoog is meer dan alleen het eigen verhaal doen. Vicaris-generaal Van Deelen merkt op dat dialoog over bepaalde zaken niet aan de orde is. Bijvoorbeeld is de fundamentele rol van het priesterschap geen onderwerp van gesprek. Een sterke mening of de overtuiging dat alle meningen even zwaar tellen, belemmert de dialoog.



## **VERSLAG VAN DE PRIESTERRAAD van het bisdom Rotterdam, 21 juni 2022 (2022-2)**

Mgr. Van den Hende opent de vergadering met woorden van welkom en met gebed tot de H. Geest. Dit is de eerste vergadering van de nieuw gekozen priesterraad. De bisschop dankt leden en toehoorders voor de bereidheid om zitting te nemen in de priesterraad. Pastoor B. Bosma en pastoor Th. van Klaveren zijn bereid om zitting te nemen in de agendacommissie.

### **Inhoudelijk gesprek: Bisschoppensynode ‘Voor een synodale Kerk: *communio participatio. missio*’**

Alle bisdommen hebben inmiddels hun diocesane rapportage gepubliceerd. De diocesane rapporten, alsmede de rapportage van het Militair Ordinariaat en de diverse rapporten van bewegingen, worden verwerkt in een kerkprovinciaal rapport. De bespreking van de eerste versie vond plaats in de Bisschoppenconferentie van 14 juni 2022. Het rapport van het bisdom Rotterdam is gedeeld met de priesterraad en op de website van het bisdom gepubliceerd. Het landelijke rapport wordt naar Rome gestuurd. Het diocesane rapport niet.

Mgr. Van den Hende merkt op dat de diocesane rapporten op hoofdlijnen overeen stemmen. De rapporten mochten in omvang de tien pagina's niet overstijgen. Vicaris-generaal Van Deelen zegt dat hij enkele gespreksbijeenkomsten heeft bijgewoond. Leden van de priesterraad merken op dat veel groepen en gremia hebben deelgenomen aan het synodale proces, dat het een uitdaging is om de diverse generaties met elkaar in gesprek te brengen, dat gesprekken veelal gingen over organisatie en over wat wel of niet mag. De vraag klinkt of het synodale proces ruimte en energie vrijmaakt voor het missionaire proces, voor de toekomst. In sommige parochies vroegen andere zaken de aandacht dan gesprekken vanwege de bisschoppensynode, maar werd daarbij wel het aspect van het samen op weg zijn extra benadrukt.

Mgr. Van den Hende geeft aan dat de synode in zijn oorspronkelijke vorm is bedoeld om de bisschoppen te betrekken bij het bestuur van de Kerk. Dat synodale proces is eerst uitgebreid door het erbij betrekken van deskundigen en nu ook met een voorbereidend traject. Door te spreken over synodaliteit raak je aan het DNA van de synode zelf. Het synodale proces vraagt om

onderscheiding door de bisschoppen. Er is een verschil tussen ‘decision making’ en ‘decision taking’. Dat kan een gevoel van teleurstelling oproepen. Daarom is verwachtingsmanagement belangrijk. Het synodale proces is kostbaar, maar ook kwetsbaar. Het synodale proces wordt wereldwijd gehouden en er zijn grote verschillen tussen de diverse culturen. Daarom is het belangrijk dat het voor mensen duidelijk is waar het om gaat: een herontdekking van waar het in de Kerk om gaat. De bisschop wijst tot slot op de gespreksstarter over de drievoudige zending van de Kerk, die in de gesprekken, en dus ook in de vervolggesprekken, een rol kan spelen.

## **VERSLAG VAN DE PRIESTERRAAD**

**van het bisdom Rotterdam, 27 september 2022 (2022-3)**

### **Inhoudelijk gesprek: Prognose pastorale beroepskrachten 2025**

Voor deze bespreking is R. Peeters (hoofd P&O van het bisdom Rotterdam) te gast in de priesterraad. Hij licht een overzicht toe dat is gemaakt als prognose pastorale beroepskrachten 2025. Dit is opgesteld in oktober 2021 en gebaseerd op de cijfers van juli van dat jaar. Er zijn 75 priesters, 24 diakens en 54 pastoraal werk(st)ers (exclusief emeriti/gepensioneerden). Inclusief emeriti en gepensioneerden zijn de aantallen 114 priesters, 32 diakens en 131 pastoraal werk(st)ers.

Het aantal parochianen is sinds Samenwerking Geboden 2 het criterium voor het benoemen van beroepskrachten in parochies. Het bisdom is voor de cijfers afhankelijk van het Kask en dit is weer afhankelijk van wat de parochies aan cijfers aanleveren. Mgr. Van den Hende merkt op dat het verstrekken van cijfers, inclusief het doorgeven van gegevens aan SILA, bij de administratieve verplichting van een parochie hoort en voorts te maken heeft met de missionaire opdracht.

Voor priesters en diakens is emeritaat op de leeftijd van zeventig jaar het uitgangspunt voor de berekeningen. In de praktijk blijkt dat het gemiddelde. Bij pastoraal werk(st)s is op grond van hun rechtspositieregeling de AOW-gerechtigde leeftijd het uitgangspunt voor de berekeningen.

Het uitgangspunt van drie beroepskrachten per cluster kan, zo is de prognose voor 2030, niet meer worden gehaald. De prognose verwacht dat het aantal priesters gaat van 54 naar 27 (inclusief regulieren) in 2030. Voor diakens wordt verwacht dat het aantal gaat van 19 naar 16 diakens. Voor pastoraal werk(st)ers wordt verwacht dat het aantal gaat van 28 (de facto 18) <- ik mis wat context om de de facto 18 te kunnen plaatsen, weglaten of toelichten? naar 10 à 15 pastoraal werk(st)ers. Deze aantallen moeten verdeeld worden over 47 parochies (23 clusters).

In het gesprek van de priesterraad wordt opgemerkt dat de vraag aan parochies terugloopt en er dus minder een beroep wordt gedaan op pastorale beroepskrachten. De zorg hoe je de mensen bereikt, die geen beroep

op je doen, wordt daardoor groter vanuit de missionaire opdracht van de Kerk. Ondertussen blijven er los van de aantallen, zeven sacramenten die een voorbereiding vergen. Het gaat dus ook om de organisatie. Pastorale beroepskrachten kunnen over grenzen heen kijken en in parochies kan gewerkt worden aan solidariteit met andere parochies. Ook de bereidheid tot verplaatsing (mobiliteit) en solidariteit tussen de pastorale beroepskrachten is belangrijk.

Mgr. Van den Hende merkt op dat de Kerk van het bisdom Rotterdam een diaspora is geworden. De priester moet de rompstand van een pelgrim hebben. Er is een bezinningsslag nodig, juist op deze factor. We zijn missiegebied geworden. Dat is iets om rekening mee te houden in de prognose.

Een van de leden van de priesterraad constateert dat steeds meer gekeken wordt naar het grotere verband van het bisdom. De huwelijksvoorbereiding (marriage course) is daar een voorbeeld van. Het gaat om het bisdom als diocesane gemeenschap. Wat kunnen we samen doen? Daar is ontvankelijkheid voor. Naast organisatie, solidariteit en diaspora wordt spiritualiteit genoemd als belangrijk vierde woord. De missionaire parochie en de Wereldjongerendagen zijn daar voorbeelden van. Het gaat om meer dan om het managen van de krimp. Solidariteit kan op tal van terreinen. Jongeren uit de ene parochie kunnen elders een pleidooi houden voor de Wereldjongerendagen.

Een centraal telefoonnummer in een pastoraatgebied, goed zichtbaar op de website, is ook een teken van solidariteit en dienstverlening. Mgr. Van den Hende sluit de bespreking over dit onderwerp af en dankt R. Peeters voor zijn aanwezigheid.

## VERSLAG VAN DE PRIESTERRAAD

van het bisdom Rotterdam, 29 november 2022 (2022-4)

### **Inhoudelijk gesprek: Prognose pastorale beroepskrachten 2025 (vervolg)**

In de vorige vergadering is gesproken over de prognose 2025. De Priesterraad spreekt daar deze keer verder over aan de hand van een tweetal richtvragen: een eerste reactie en de consequenties van de prognose voor de solidariteit.

Eerste reacties:

De cijfers maken duidelijk dat de pastorale teams kleiner worden. Dat vraagt om goed prioriteiten stellen. En ook het aantal vitale, toegeruste en capabele vrijwilligers is belangrijk om het werk te helpen dragen. Een van de leden van de priesterraad merkt op dat de vraag hoe je op een goede manier vorm kunt geven aan krimp, een spannende vraag is. En ook of en hoe je als twee mensen een pastoraal team kunt vormen waarin de klankbordfunctie is geborgd. Mgr. Van den Hende wijst op de drievoudige zending van de Kerk: in hoeverre zijn we in staat om het evangelie door te geven in vieren/bidden, geloofsgetuigenis/catechese en caritas/diaconie? Deze drie thema's staan de komende jaren centraal in aanloop naar de zeventigste verjaardag van het bisdom (2026). Vicaris-generaal Van Deelen merkt op dat de prognose moet aanzetten tot maatregelen in plaats van een op de winkel passen. Dat is eerst en vooral een vraag voor de parochie zelf. Waar zetten we de stip en hoe komen we daar? Daarin moeten de parochianen worden meegenomen.

Bouwstenen voor solidariteit:

Een van de leden van de priesterraad geeft aan dat informatie belangrijk is: je moet van en over elkaar weten hoe het ervoor staat. Het is niet gemakkelijk om locaties objectief naar elkaar te laten kijken en elkaar wat te gunnen. Dat begint met goede informatie. Een ander vult aan dat het gezamenlijke parochieblad in de parochie realiteit werd, nadat de vraag kwam naar informatie over 'de burens' en duidelijk werd dat locaties echt iets voor elkaar konden betekenen. De Alphacursus werd regionaal aangevlogen en daardoor leeft het. Dat zou voor regionale catechese ook kunnen gelden. Het gaat bij solidariteit om meer dan om het overnemen van vieringen van elkaar. Een van de leden van de priesterraad signaleert dat een jongere collega in het pastoraal team nieuwe mogelijkheden opent. Ook in die zin zouden pastorale teams iets voor elkaar kunnen betekenen. Een ander benadrukt dat ontmoeting

en nabijheid belangrijk zijn: verbinding maken en elkaar opzoeken, en zo elkaar inspireren en motiveren, het samen dragen en broeders zijn van elkaar. Daarbij wordt opgemerkt dat een broederlijke uitwisseling niet alleen kan gaan over succesverhalen maar ook over waar het kwetsbaar is.

### **Inhoudelijk gesprek: Werkdocument voor de continentale fase van de bisschoppensynode**

Mgr. Van den Hende leidt het agendapunt in. Het Werkdocument voor de continentale fase zal met reacties daarop besproken worden tijdens een bijeenkomst (CCEE) in Praag in februari 2023. De priesterraad vindt de tekst bemoedigend en positief van toon. Er spreekt vertrouwen uit dat de synode de Kerk en de zending van de Kerk goed zal doen, wordt gezegd. De lange tekst heeft een goede structuur en opbouw in hoofdstukken. Opvallend zijn voorts begrippen als de bekering naar een meer samen op weg en gemeenschappelijke onderscheiding door verdieping en gebed. Samen op weg heeft een belangrijke uitstraling in een steeds meer individueler wordende wereld. Daarbij wordt opgemerkt dat het woord ‘synodaal’ nadere definiëring behoeft, zodat het niet voor alles gebruikt kan worden. Ook wordt opgemerkt dat de synode niet de democratische weg van de meerderheid is, maar die verwachting wel leeft. De horizon van secularisatie, individualisering en pluralisme is belangrijk.

## NECROLOGIE DIOCESANE PRIESTERS EN DIAKENS

### **Jacobus Leonardus Groenewegen**

Op maandag 10 januari is na een kortstondig ziekbed, voorzien van het H. Sacrament der Zieken, overleden de zeereerwaarde heer Jacobus Leonardus Groenewegen, priester van het bisdom Rotterdam, geboren op 1 januari 1944 te Nootdorp en priester gewijd op 6 juli 1968.

Pastor Jacques Groenewegen werd na zijn priesterwijding benoemd tot kapelaan in de parochies St. Jan de Doper te Vlaardingen (1968) en in de parochie H. Nicolaas te Zoetermeer (1971). Met ingang van 1 augustus 1977 volgde zijn pastoorsbenoeming in de parochie H. Agnes te Den Haag. Op 1 mei 1989 werd hij benoemd tot pastoor van de parochie O.L. Vrouw Hemelvaart te Den Haag. Op 1 maart 2001 werd hij tevens benoemd tot administrator van de parochies Allerheiligst Sacrament en de H. Familie te Den Haag. Vanaf 1 maart 2004 was hij administrator van de nieuwe fusieparochie Z. Titus Brandsma en vanaf 2006 werd hij tevens benoemd tot administrator van de fusieparochie Maria van Eik en Duinen te Den Haag. Met ingang van 1 januari 2009 werd hem op eigen verzoek, wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, eervol ontslag verleend en tevens ontslag uit de gewone ambtsbediening van het bisdom Rotterdam en ging hij met emeritaat. Jacques Groenewegen was 1985 tot 2007 bestuurslid van het fonds “Pro Nobis et Posteris” van het bisdom Rotterdam.

Voor Jacques Groenewegen was de aanvang van ieder nieuw jaar een bijzonder moment: hij vierde dan tevens zijn verjaardag, zo ook op 1 januari 2022. Kort daarna verslechterde zijn gezondheid. In het ziekenhuis ontving hij op 5 januari de ziekenzalving en het viaticum. Op zijn levensweg heeft hij veel mensen mogen ontmoeten en hen ook begeleid bij ziekte en sterven. Pastor Jacques Groenewegen heeft zich ruim drieënvijftig jaar als priester ingezet in het bisdom Rotterdam. Voor zijn pastorale inzet is het bisdom hem dankbaar.

### **Gerardus Joannes Joseph Maria Toussaint**

Op zondag 6 maart is voorzien van het H. Sacrament der Zieken, overleden de weleerwaarde heer Gerardus Joannes Joseph Maria Toussaint, priester

van het bisdom Rotterdam, geboren op 10 mei 1934 te Berkel en Rodenrijs en priester gewijd op 23 mei 1959.

Pastor Gerrit Toussaint werd na zijn priesterwijding benoemd tot kapelaan in de parochie H. Joseph te Noordwijkerhout. In 1961 kreeg hij van de bisschop van Rotterdam de opdracht om pastoraal theologie in Rome te gaan studeren. Met ingang van 1 januari 1969 werd hij naast zijn werkzaamheden aan het Pastoraal Instituut van de Nederlandse Kerkprovincie, parttime benoemd tot benoemingenadviseur van de bisschop van Rotterdam. Op 15 oktober 1976 werd hem uit deze functie op de meest eervolle wijze ontslag verleend en ging hij voor een jaar naar Brazilië om pastorale ervaringen op te doen. Na zijn terugkeer uit Brazilië werd hij op 1 mei 1978 benoemd tot lid van het pastoraal team van de Interparochiële Vereniging Alexanderstad/Capelle aan den IJssel. Met ingang van 1 februari 1979 werd hij tevens benoemd tot deservitor van het vicariaat Ommoord. Op 1 juni 1999 werd hem op eigen verzoek uit deze pastorale opdracht eervol ontslag verleend. Tegelijkertijd werd hem eervol ontslag verleend uit de gewone ambtsbediening van het bisdom Rotterdam en ging hij met emeritaat. Na zijn emeritaat heeft hij nog vele assistenties verleend in de parochies De Emmaüsgangers en Pax Christi en HH. Laurentius en Elisabeth Kathedraal te Rotterdam.

Gerrit Toussaint was naast zijn pastorale functie van 1991 tot 1996 lid van de Priesterraad en van 1994 tot 1996 kanunnik van het Kathedraal Kapittel. Van 2001 tot 2009 was hij lid van de Diocesane Bezoekersgroep Emeriti van het bisdom Rotterdam.

Pastor Gerrit Toussaint heeft zich ruim 60 jaar als priester ingezet in het bisdom Rotterdam. Voor zijn inzet is het bisdom hem dankbaar. Gerrit Toussaint was een open, goedlachse man die met die karaktertrekken ook zijn pastoraat gestalte heeft willen geven. Hij was serieus van inslag en uit overtuiging priester, intens gericht op God en zijn medemensen.

Om hem te bedanken voor zijn inzet voor de stad Rotterdam werd hem bij gelegenheid van zijn afscheid in 1999 de Mia van IJperenspeld van het stadsdeel Prins Alexander toegekend.



## **Eugène George Jan Godfried Carrière**

Op dinsdag 29 maart is voorzien van het H. Sacrament der Zieken, overleden de weleerwaarde heer Eugène George Jan Godfried Carrière, diaken van het bisdom Rotterdam, geboren op 2 augustus 1928 te Den Haag en diaken gewijd op 8 november 1987.

George Carrière werd na zijn wijding als diaken benoemd in de parochie van het Allerheiligst Sacrament te Den Haag en in het verpleeghuis Houtwijk en het zorghuis Dr. Drees te Den Haag. Met ingang van 30 maart 1995 werd hem op eigen verzoek eervol ontslag verleend van zijn taak in het verpleeghuis Houtwijk te Den Haag en per 1 juli 2001 van zijn taak in het zorghuis Dr. Drees te Den Haag. Hij bleef als diaken werkzaam in de parochie Allerheiligst Sacrament. Per 1 augustus 2002 werd hij benoemd voor de Stichting Zorgvoorzieningen te Den Haag-West. Met ingang van 2 augustus 2003 werd hem uit deze functies op eigen verzoek eervol ontslag verleend en tevens ontslag uit de gewone ambtsbediening van het bisdom Rotterdam en ging hij met emeritaat.

Diaken George Carrière heeft zich ruim 34 jaar als diaken ingezet in het bisdom Rotterdam. Met een imponerende gestalte was hij direct in zijn communicatie maar altijd met een milde ondertoon. Een man met een groot diaconaal hart en met een oprechte liefde voor de Heer en zijn Kerk. Voor zijn inzet is het bisdom hem dankbaar.

## **Mgr. Henricus Josephus Maria Hofstede**

Op zondag 15 mei is voorzien van het H. Sacrament der Zieken, overleden de hoogerwaarde heer Henricus Josephus Maria Hofstede, priester van het bisdom Rotterdam, erekapelaan van de Paus, geboren op 18 december 1930 te 's-Gravenhage en priester gewijd op 15 juni 1957.

Mgr. Harry Hofstede werd na zijn priesterwijding achtereenvolgens benoemd tot kapelaan in de parochies St. Agatha te Lisse (1957), H. Joannes de Doper te Watingen (1958), H. Joannes de Doper te Pijnacker (1961) en Allerheiligst Sacrament te 's-Gravenhage (1963). In 1970 kreeg hij een benoeming als lid van de Jacob Marisgroep en de opdracht 'op zoek te gaan

naar nieuwe mogelijkheden van werken en leven ten dienste van de mensen te midden waarvan u leeft'. Als zodanig maakte hij deel uit van een religieuze leefgemeenschap en bleef hij lid van het pastoraal team voor een deel van het toenmalige dekenaat 's-Gravenhage. In 1973 volgde zijn benoeming tot kapelaan in de parochie H. Familie te 's-Gravenhage. Met ingang van 1 december 1979 werd hij benoemd tot pastoor van de parochie H. Jacobus de Meerdere te 's-Gravenhage. Op 1 juli 2007 werd hem eervol ontslag verleend als pastoor van deze parochie. Tegelijkertijd werd hij met ingang van diezelfde datum benoemd tot rector van het rooms-katholiek zorgcentrum Roomburgh te Leiden. Op 19 maart 2022 werd hem uit deze functie eervol ontslag verleend en tevens ontslag uit de gewone ambtsbediening van het bisdom Rotterdam en ging hij met emeritaat. Naast deze functies was hij tevens lid van de priesterraad van het bisdom Rotterdam (1986-1996) en mentor voor beginnende priesters in het bisdom Rotterdam.

Pastor Hofstede heeft zich bijna 65 jaar als priester ingezet in het bisdom Rotterdam. Voor zijn inzet is het bisdom hem veel dank verschuldigd. Pastor Hofstede heeft tot op het laatst zijn leven gestalte geven als priester: in dienst van God, in trouw aan de Kerk en in dienstbaarheid aan de hem toevertrouwde mensen. Het contact met de charismatische vernieuwing (eind jaren '70) is voor hem een louterende ervaring geworden, een ervaring die hij zelf als een opwekking omschreef. 'Het was alsof er een steen van mijn hart werd gerold.'

## **Damianus Johannes Hendricus van Geest**

Op 6 september bereikte het bisdom het bericht dat op 16 augustus is overleden de weleerwaarde heer Damianus Johannes Hendricus van Geest, priester van het bisdom Rotterdam, geboren op 21 december 1931 te 's-Gravenhage en priester gewijd op 31 mei 1958.

Pastor Dick van Geest werd na zijn priesterwijding benoemd tot kapelaan in de parochie Onbevlekt Hart van Maria te Lisse (1959) en in de parochies O.L. Vrouw van Lourdes en HH. Martelaren van Gorcum te Rotterdam (1960). Op 17 augustus 1965 werd hij benoemd tot moderator en godsdienstleraar aan het Lodewijk Makeblijde college te Rijswijk en vanaf 14 november 1970 werd hij tevens benoemd tot priester-assistent van de parochie St. Benedictus

te Rijswijk. Met ingang van 1 augustus 1985 werd hem uit deze functies eervol ontslag verleend en werd hij per diezelfde datum op voordracht van de staatssecretaris van Defensie benoemd tot rooms-katholieke geestelijk verzorger bij de Koninklijke landmacht en tot reserve legeraalmoezenier. Op 21 december 1996 bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd werd hem uit deze functie eervol ontslag verleend en tevens ontslag uit de gewone ambtsbediening van het bisdom Rotterdam.

Pastor Dick van Geest heeft zich ruim vierenzestig jaar als priester van het bisdom Rotterdam ingezet. Voor zijn pastorale inzet is het bisdom hem dankbaar.

### **Mgr. Hendrikus (Dick) Adrianus Verbakel**

Op vrijdag 9 september is, voorzien van het H. Sacrament der Zieken, overleden de hoogerwaarde heer Hendrikus (Dick) Adrianus Verbakel, priester van het bisdom Rotterdam, Erekapelaan van Zijne Heiligheid de Paus, geboren op 19 februari 1954 te Bleiswijk en priester gewijd op 1 maart 1986.

Dick Verbakel werd in 1983 aangesteld als pastoraal werker in de parochie St. Adrianus te Naaldwijk. Bij gelegenheid van zijn priesterwijding op 1 maart 1986 werd hij benoemd tot kapelaan van deze parochie. Met ingang van 1 januari 1988 kreeg hij de opdracht van de bisschop van Rotterdam om de opleiding 'pastoral counseling' aan de Maryland University in Baltimore (USA) te gaan volgen. Daar is hij in het voorjaar van 1992 gepromoveerd. Na zijn terugkeer werd hij in 1992 parttime benoemd tot pastoor van de parochie H. Bonifatius te Rijswijk (tot 1 november 1995) en vanaf 1993 tevens in een parttime aanstelling tot pastoraal therapeut en supervisor in dienst van het bisdom Rotterdam. Met ingang van 1 maart 1995 werd hij naast zijn pastoorsfunctie en zijn functie als pastoraal therapeut benoemd tot medewerker voor het pastoraat in dienst van het Diocesaan Pastoraal Centrum van het bisdom Rotterdam.

Op 1 januari 1997 werd hij benoemd tot bisschoppelijk vicaris en op 1 januari 1999 volgde zijn benoeming tot vicaris-generaal van het bisdom Rotterdam. Naast deze functie werd hij op 1 september 2012 parttime benoemd tot lid van het pastoraal team van het cluster Sint Ursula te Delft en O.L. Vrouw

van Sion te Den Hoorn e.o. In 2016 werd hij benoemd tot pastoor van deze samenwerkende parochies. Op 1 januari 2018 werd hem op eigen verzoek en onder grote dankzegging eervol ontslag verleend als vicaris-generaal en bleef hij actief als bisschoppelijk vicaris voor de migrantengemeenschappen in het bisdom Rotterdam. Naast zijn reguliere taken was hij in de loop der jaren in heel veel parochies in ons bisdom actief als administrator.

Met ingang van 1 mei 2022 werd hem om gezondheidsredenen en op zijn eigen verzoek uit al deze functies eervol ontslag verleend en tevens ontslag uit de gewone ambtsbediening van het bisdom Rotterdam.

Als afgeleide van deze benoemingen heeft Mgr. Verbakel tal van functies op diocesaan en interdiocesaan niveau bekleed. Van 1997 tot 2018 was hij lid van het bisdombestuur, van het Kathedraal Kapittel en van de Priesterraad. Van 1995 tot 1997 was hij lid van de Diocesane Werkgroep Huwelijk en Gezin en Ouderenpastoraat en vanaf 1997 was hij voorzitter van de Diocesane Beleidscommissie Jongerenpastoraat en Catechese en tevens docent aan de Katholieke Theologische Universiteit te Utrecht. Namens het bisdom Rotterdam was hij lid van de interdiocesane stuurgroep Cura Migratorum en van 1999 tot 2012 lid van de Bisschoppelijke Beleidsadvies Commissie. Vanaf juli 2018 tot heden was hij voorzitter van Pro Nobis et Posteris van het bisdom Rotterdam. De laatste jaren was hij betrokken bij het wel en wee van de broeders van Voorhout.

Mgr. dr. Verbakel heeft zich zesendertig jaar als priester ingezet voor het geloofsleven in het bisdom Rotterdam. Voor zijn inzet en betrokkenheid is het bisdom hem dankbaar. Pastoor Verbakel verbond nabijheid met een zakelijke inslag, met humor en relativerend vermogen. Met hart en ziel was hij priester en zielzorger van de mensen die aan de zorgen van de Kerk zijn toevertrouwd. Als priester en als bestuurder wilde hij herder zijn.

### **Erik-Jan van Waasdijk**

Op zaterdag 8 oktober is voorzien van het H. Sacrament der Zieken, overleden de zeereerwaarde heer drs. Erik-Jan van Waasdijk, priester van het bisdom Rotterdam, geboren op 22 november 1943 te Voorburg en priester gewijd op 24 oktober 1981.

Erik-Jan van Waasdijk werd op 15 april 1980 tijdelijk benoemd tot diaken van de parochie H. Adrianus te Langeraar. Op 1 juli 1981 werd hij benoemd tot diaken van de parochies O.L. Vrouw Altijddurende Bijstand en St. Petrus' Banden te Rotterdam en op 24 oktober 1981 bij gelegenheid van zijn priesterwijding werd zijn benoeming aangepast en werd hij benoemd tot kapelaan van de parochies O.L. Vrouw Altijddurende Bijstand en de St. Petrus' Banden te Rotterdam. Op 1 november 1983 volgde zijn pastoorsbenoeming in de parochie O.L. Vrouw Hemelvaart te Middelharnis en later per 1 september 1984 tevens zijn benoeming tot pastoor van de parochie O.L. Vrouw Hemelvaart te Oude-Tonghe. Met ingang van 1 juli 1986 werd hij benoemd tot priester-assistent van de parochie Allerheiligst Sacrament te 's-Gravenhage. Op 1 oktober 1988 werd hij benoemd tot weekend-assistent van de parochies H. Pastoor van Ars en H. Paulus te 's-Gravenhage. Naast deze functie werd hij op 1 juli 1990 tevens benoemd tot RK geestelijk verzorger ten behoeve van Huize Rustenborch en verpleeghuis Wijckerslooth te Oegstgeest. Per 18 augustus 1984 combineerde hij deze functies met zijn benoeming als parochievicaris van de parochie H. Paulus te 's-Gravenhage. Op 1 mei 1995 werd zijn benoeming aangepast en werd hij benoemd tot parochie-administrator van deze parochie. Later, vanaf 1 juni 1997, werd hij benoemd tot pastoor van deze parochie. Tevens was hij per diezelfde datum benoemd tot RK geestelijk verzorger in het verpleeghuis Mariahoeve te 's-Gravenhage, tot 1 juli 2001. Met ingang van 22 november 2008 werd hem uit deze functie en op zijn verzoek eervol ontslag verleend en tevens ontslag uit de gewone ambtsbediening van het bisdom Rotterdam en ging hij met emeritaat. Na zijn emeritaat heeft hij nog vele priester-assistenties verzorgd in het bisdom Rotterdam.

Pastoor Erik-Jan van Waasdijk heeft zich bijna eenenveertig jaar als priester ingezet in het bisdom Rotterdam. Voor zijn inzet is het bisdom hem veel dank verschuldigd. De rouwannonce van de familie koos voor woorden uit psalm 78 (3-4): "Hetgeen wij gehoord hebben en weten, en onze vaders ons hebben verteld, dat willen wij voor hun kinderen niet verhelen; wij willen vertellen aan het volgend geslacht des Heren roemrijke daden." Dat heeft pastoor Van Waasdijk zijn hele priesterleven gedaan. Ook toen zijn gezondheid kwetsbaar werd, bleef hij als priester-assistent wekelijks beschikbaar in de parochiegemeenschap HH. Michaël en Clemens te Rotterdam.

## INHOUDSOPGAVE

### Jaargang 67 januari-december 2022

#### *Wereldkerk*

BOODSCHAP van paus Franciscus voor de Wereldmissiedag 2022 “Om mijn getuigen te zijn” (Hand. 1, 8), 6 januari 2022.....	1
BOODSCHAP van paus Franciscus voor de 56ste Wereldcommunicatiedag: Luisteren met het oor van het hart, 24 januari 2022 .....	8
BOODSCHAP van paus Franciscus voor de Veertigdagentijd 2022: “Laten we niet moede worden goed te doen: als we de moed niet verliezen, zullen we te zijner tijd de oogst binnenhalen. Laten we dus, zolang we tijd hebben, goed doen aan allen” (Gal. 6, 9-10a), 2 maart 2022 .....	15
BEGELEIDENDE BRIEF bij Akte van toewijding aan het Onbevlekt hart van Maria, 21 maart 2022 .....	21
AKTE VAN TOEWIJDING AAN HET ONBEVLEKT HART VAN MARIA, 25 maart 2022 .....	23
BOODSCHAP van paus Franciscus voor de 59e Wereldgebedsdag voor roepingen: Geroepen om de menselijke familie op te bouwen, 8 mei 2022.....	26
BOODSCHAP van paus Franciscus ter gelegenheid van de tweede Werelddag van de Grootouders en de Ouderen: “Ook als zij reeds oud zijn, dragen zij vruchten” (Ps. 92, 15), 24 juli 2022 .....	31
BOODSCHAP van paus Franciscus voor de 108ste Werelddag voor Migranten en Vluchtelingen: Met migranten en vluchtelingen bouwen aan de toekomst, “Wij hebben hier geen blijvende stad, maar zijn op zoek naar de stad van de toekomst” (Heb. 13, 14), 9 mei 2022.....	36
BOODSCHAP van paus Franciscus voor de zesde Werelddag van de Armen 33ste zondag door het jaar, 13 november 2022: Jezus is om uwentwil arm geworden (vgl. 2 Kor. 8,9), 13 juni 2022.....	40
WERKDOCUMENT GEPRESENTEERD VOOR CONTINENTALE FASE BISSCHOPPENSYNODE ‘VOOR EEN SYNOdale KERK’, 27 oktober 2022.....	48

*Kerkprovincie*

NIEUW REGLEMENT R.-K. MELDPUNT GRENSOVERSCHRIJDEND GEDRAG PER 1 JANUARI 2022, 30 december 2021 .....	49
UITSTEL AD LIMINA IN VERBAND MET HUIDIGE CORONASITUATIE, 25 januari 2022 .....	51
VERSOEPELINGEN IN DE R.-K. KERK VANAF VRIJDAG 25 FEBRUARI, 23 februari 2022 .....	52
NEDERLANDSE BISSCHOPPEN REAGEREN GESCHOKT OP DE OORLOG IN OEKRAÏNE, 24 februari 2022 .....	53
R.-K. KERK COLLECTEERT ZONDAG 6 MAART VOOR HULP AAN OEKRAÏNE, 2 maart 2022 .....	55
HEILIGVERKLARING TITUS BRANDSMA GROOTS MOMENT VOOR NEDERLANDSE R.-K. KERK, 4 maart 2022 .....	56
AD LIMINA BEZOEK NEDERLANDSE BISSCHOPPEN: 7 TOT 12 NOVEMBER 2022, 17 maart 2022 .....	61
BRIEF VAN DE NEDERLANDSE BISSCHOPPEN “Vluchtelingen mogen een beroep op ons doen”, 18 maart 2022 .....	62
BISSCHOPPEN IN EUROPA BIDDEN OM EEN EINDE AAN DE OORLOG, 18 maart 2022 .....	65
MEDEDELING ROOMS-KATHOLIEKE KERK OVER CORONAMAATREGELEN, 17 juni 2022 .....	67
OP KATHOLIEKLEVEN.NL: BISSCHOPPEN OVER DE SYNODALE KERK, 1 juli 2022 .....	68
NATIONAAL VERSLAG BISSCHOPPENSYNODE NAAR ROME GESTUURD, 24 augustus 2022 .....	69
BISSCHOPPEN: “VLUCHTELINGEN EN ASIELZOEKERS MOETEN OP WAARDIGE WIJZE WORDEN GEHOLPEN”, 26 augustus 2022 .....	70
INTERNATIONALE DAG VOOR GEBED OM VREDE IN OEKRAÏNE EN IN HEEL EUROPA, 6 september 2022 .....	72
YAD VASHEM ONDERSCHIEDING VOOR KARDINAAL DE JONG, 23 september 2022 .....	75
CORONA-HANDREIKING VAN HET INTERKERKELIJK CONTACT IN OVERHEIDSZAKEN (CIO), 12 oktober 2022 .....	76
AD LIMINA RAPPORT NEDERLANDSE BISSCHOPPENCONFERENTIE, 28 oktober 2022 .....	77

AD LIMINA: GELOOFSGESPREK, MEDIAVIERING, HOMILIE BISSCHOP VAN DEN HENDE, 16 november 2022.....	78
GEBED VOOR ERNSTIG ZIEKE PAUS BENEDICTUS XVI, 29 december 2022.....	79
EMERITUS-PAUS BENEDICTUS XVI OVERLEDEN - REACTIE KARDINAAL EIJK EN BISSCHOP VAN DEN HENDE, 31 december 2022.....	80

### *Bisdom*

BRIEF aanvraag procedure eHerkenning niveau 3, 13 januari 2022 .....	82
BRIEF Arbowetgeving Risico inventarisatie en evaluatie, 31 januari 2022 .....	84
ONTMOETING OEKRAÏENSE BISSCHOP LONCHYNA EN BISSCHOP VAN DEN HENDE, 8 maart 2022.....	86
BRIEF Diocesane Caritas Instelling over opvang Oekraïense vluchtelingen, 17 maart 2022.....	88
BRIEF van het economaat over Opvang Oekraïense vluchtelingen, 21 maart 2022 .....	92
BISSCHOP VAN DEN HENDE BEZOEKT OEKRAÏENSE GELOVIGEN IN RIJSWIJK, 22 maart 2022.....	95
TOEWIJDING AAN HET ONBEVLEKT HART VAN MARIA IN HET BISDOM ROTTERDAM, 22 maart 2022 .....	96
‘OORLOG EN GEWELD ZIJN TEGENGESTELD AAN ONZE ROEPING’, 27 maart 2022.....	97
BIJZONDERE HERDRUK: TEKSTEN VAN PATER TITUS BRANDSMA NA ZIJN ARRESTATIE, 28 april 2022.....	99
WERKZAAMHEDEN KAPEL BISDOMBUREAU AFGEROND, 13 mei 2022.....	101
VERSLAG DIOCESANE RAADPLEGING ‘VOOR EEN SYNODALE KERK: COMMUNIO, PARTICIPATIO, MISSIO’, 23 mei 2022.....	103
NIEUWE PRIESTERRAAD BISDOM ROTTERDAM GEKOZEN, 1 juni 2022 .....	125
PROCESVERBAAL van het kiescollege voor de verkiezing van de Priesterraad in het bisdom Rotterdam - 2022 .....	127
DIOCESAAN VERSLAG VOOR DE BISSCHOPPENSYNODE ‘VOOR EEN SYNODALE KERK’, 3 juni 2022 .....	130



VITALITEITSTOETS VOOR PAROCHIES IN HET BISDOM ROTTERDAM, 24 juni 2022 .....	132
PAUSELIJKE GROET EN ZEGEN VOOR DEELNEMERS NATIONALE BEDEVAART BRIELLE, 10 juli 2022.....	135
‘KOM EN ZIE-ONDERSCHIEDINGSJAAR’ VIA VRONESTEYN, 14 juli 2022 .....	138
BISSCHOP ROEPT OP TOT EXTRA GEBED DEZE ZOMER VOOR VIER SPECIFIEKE EN ACTUELE NODEN, 15 juli 2022 .....	139
DOCAT NU BESCHIKBAAR IN HET NEDERLANDS, 1 september 2022 .....	141
BRIEF inzake begroting 2023 en energiekosten aan de bestuurders van de parochies, 15 september 2022 .....	142
TIPS VOOR PAROCHIES OM ENERGIEVERBRUIK IN KERKGEBOUWEN TERUG TE DRINGEN, 30 september 2022 .....	144
DIOCESANE PRESENTATIE VAN DE DOCAT, 27 november 2022...	146

*Bisschop homilieën*

HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de chrismamis, HH. Laurentius en Elisabeth Kathedraal in Rotterdam, 13 april 2022 ....	149
HOMILIE van Mgr. Woorts bij de opening van het jubileumjaar 450 jaar HH. Martelaren van Gorcum en van het bedevaartseizoen- Brielle, Bedevaartkerk van de HH. Martelaren van Gorcum, 14 mei 2022.....	154
HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij gelegenheid van de diakenwijding van Ad van Luijn, Kapel van de Priester- en Diakenopleiding Bovendonk te Hoeven, 22 mei 2022 .....	157
HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de kerktoetredersdag, Basiliek van de H. Liduina en Onze Lieve Vrouw van de Rozenkrans Schiedam 18 juni 2022 .....	162
HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de Nationale Bedevaart Brielle, Bedevaartkerk Brielle, 9 juli 2022.....	165
HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de opening van het studiejaar op Seminarie Bovendonk, Kapel van de Priester- en Diakenopleiding Bovendonk te Hoeven, 26 augustus 2022 .....	170
HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de uitvaartmis voor Hendrikus (Dick) Adrianus Verbakel, HH. Laurentius en Elisabeth Kathedraal in Rotterdam, 17 september 2022.....	174

HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende, priesterwijding Ad van Luijn, HH. Laurentius en Elisabeth Kathedraal in Rotterdam, 1 oktober 2022 .....	178
HOMILIE van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij de afsluiting van de cursus voor nieuwe parochiebestuurders, kapel bisdomhuis in Rotterdam, 3 december 2022 .....	183

### *Bisschop inleidingen*

CATECHESE van bisschop Van den Hende tijdens de WJD@Home op Ameland, Sint-Clemens kerk, 30 april 2022 .....	185
TOESPRAAK van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende bij gelegenheid van de opening van de “Geuzen- en Martelarenroute”, Stadhuis Brielle, 14 mei 2022.....	195
TOESPRAAK van Mgr. Dr. J.H.J. van den Hende over de priesteropleiding in het bisdom, 19 december 2022 .....	201

### *Decreten*

DECREET tot sluiting van de kerk Sint Jozef te Wassenaar, 17 januari 2022 .....	206
DECREET tot sluiting van de kapel van Woonzorglocatie Jeroen te Noordwijk, 31 maart 2022 .....	210
DECREET tot sluiting van de kapel van H. Gabriël van de Bedroefde Maagd, 20 november 2022 .....	212
DECREET tot samenvoeging van de PCI van de parochie H. Bartholomeus te Nootdorp, de PCI van de parochie H. Joannes de Dooper te Pijnacker, de PCI van de parochie O.L.Vrouw te Berkel en Rodenrijs, de PCI van de parochie O.L.V. Visitatie te Bleiswijk en de PCI van de parochie Sint Willibrord te Bergschenhoek, en oprichting van de Parochiële Caritasinstelling Christus Koning, 20 december 2022 .....	214

### *Personeelsmutaties*

JAAROVERZICHT Pastorale personeelsmutaties 2022.....	217
BENOEMINGEN EN ONTSLAGEN.....	218

### *Verslagen Priesterraad*

VERSLAG VAN DE PRIESTERRAAD van het bisdom Rotterdam, 22 maart 2022 (2022-1) .....	223
--	-----

VERSLAG VAN DE PRIESTERRAAD van het bisdom Rotterdam, 21 juni 2022 (2022-2) .....	225
VERSLAG VAN DE PRIESTERRAAD van het bisdom Rotterdam, 27 september 2022 (2022-3) .....	227
VERSLAG VAN DE PRIESTERRAAD van het bisdom Rotterdam, 29 november 2022 (2022-4).....	229
 NECROLOGIE DIOCESANE PRIESTERS EN DIAKENS.....	 231

